

GLOBUS

275

Simone Schwarz-Bart

TÉLUMÉE MIRACOL

Soţie a scriitorului André Schwarz-Bart, ea însăşi scriitoare, Simone Schwarz-Bart este originară din Guadelupa, ca şi eroina acestei cărţi. TÉLUMÉE MIRACOL este povestea vieţii unei negrese de la începutul acestui secol, pe vremea cînd urmele sclaviei mai erau încă vii în amintirea şi pe trupul bunicilor. Un parfum exotic pluteşte peste întîmplările mărunte ale acestei vieţi, desfăşurate în decorul mirific al unei insule darnice, scăldată de valurile oceanului şi mîngîiată de adierea răcoroasă a brizei, dătătoare de speranţă

EDITURA UNIVERS

Lei 6

TELUMEE MIRACOL SIMONE SCHWARZ-BART 1976

SIMONE SCHWARZ-BART

TÉLUMÉE MIRACOL

Colecţia GLOBUS / Editura Univers

Ilustrația de ION BĂNULESCU
Coperta colecției de ION STATE

Simone Schwarz-Bart
Pluie et vent sur Télumée Miracle
Editions du Seuil, 1972

GLOBUS

Simone Schwarz-Bart

TÉLUMÉE MIRACOL

Traducere de
Veronica Vasiliu

EDITURA UNIVERS
București
1976

Frumoasă fără pămînt
Fără pardoseală fără pantofi fără cearşafuri

PAUL ELUARD, *OCHII FERTILI*

Pentru tine

Partea întîi

Prezentarea alor mei

1

Țara depinde foarte adesea de sufletul omului : e minusculă dacă sufletul e mic, e imensă dacă sufletul e mare. N-am suferit niciodată de micimea țării mele, fără ca pentru asta să pretind că am un suflet mare. Dacă mi s-ar da posibilitatea, tot aici, tot în Guadelupa, aș alege să mă nasc din nou, să sufăr și să mor. Totuși, nu de mult, strămoșii mei au fost sclavi în această insulă cu vulcani, cu cicloni și țînțari, cu mentalitate păcătoasă. Dar n-am venit pe pămînt ca să cîntăresc toată tristețea lumii. În loc de asta prefer să visez, să tot visez, stînd la mine în grădină, așa cum fac toate bătrînele de vîrsta mea, pînă cînd moartea mă va lua din visul meu, pe mine și toată bucuria mea...

În copilărie, mama, Victoire, îmi vorbea adesea de bunica mea, negresa Toussine. Vorbea cu fervoare și venerație căci, spunea ea — luminată toată de această evocare — Toussine era o femeie care te ajuta să nu-ți pleci capul în fața vieții, și rare sînt persoanele care să aibă acest dar. Mama o venera atît de mult încît ajunsesem s-o consider pe bunica mea, Toussine, ca pe o ființă legendară, sălășluind în altă parte decît pe pămînt, în așa fel încît — pentru mine — deși trăia încă, intrase în legendă.

Luasem obiceiul s-o strig pe bunica mea cu porecla dată de oameni, Regina Fără Nume ; pe cînd adevăratul ei nume de fată era odinioară Toussine Lougandor.

Mamă îi fusese numita Minerve, femeia norocoasă pe care abolirea sclaviei o eliberase de un stăpîn renumit pentru toanele lui pline de cruzime. După abolire, Minerve rătăcise căutînd un refugiu departe de plantația aceea și se oprise în L'Abandonnée. După aceea s-au aciuat acolo niște sclavi fugiți de pe la stăpîni și se închegase un sat. Numeroși erau cei ce rătăceau în căutarea unui adăpost și mulți nu voiau să se instaleze nicăieri, temîndu-se tot mereu să nu revină timpurile vechi. Tot așa s-a întîmplat și cu un anumit negru, venit din insula Dominique, și care s-a făcut nevăzut de îndată ce i s-a dat vestea paternității sale, iar cei din L'Abandonnée, pe care Minerve îi disprețuia, au rîs de pîntecul ei umflat. Dar atunci cînd Xango, căprarul, spălă rușinea străbunicii mele Minerve, rîsetele încetară de tot și veninul îi otrăvi chiar și pe aceia pe care nefericirea altora îi distrase. Copila Toussine veni pe lume și Xango o iubi ca și cum ar fi fost a lui. Pe măsură ce fetița se înălța în soare, cu grația unei tije de trestie, devenea pentru acest om ca ochii din cap, sînge din vinele lui, aer din plămînii lui. Astfel, datorită dragostei și respectului pe care i-l purta Xango, Minerve putea să se plimbe fără rușine pe ulițele cătunului, cu fruntea sus, cu mijlocul drept, cu mîinile în șolduri, și batjocura a ocolit-o, îndreptîndu-se spre o pradă mai bună. Așa începu

viaţa pentru tînăra Toussine, la fel de delicat ca răsăritul unui soare pe un cer senin.

Locuiau într-un cătun unde vîntoasele văzduhului se întreceau cu vîntoasele mării. O cale abruptă se întindea de-a lungul prăpăstiilor şi a pustietăţii, părînd a nu duce către nimic omenesc — de aceea i s-a şi spus satului aceluia L'Abandonnée. În unele zile, spaima cuprindea pe toată lumea, şi oamenii se simţeau acolo ca nişte călători pierduţi într-o ţară necunoscută.

Voinică încă de foarte tînără, cu mijlocul totdeauna încins cu un şorţ de lucrătoare cu ziua, Minerve avea o piele roşcată şi tăbăcită, nişte ochi negri plini de blîndeţe. O încredere de neclintit în viaţă o însufleţea. În faţa nenorocirilor îi plăcea să spună că nimeni şi nimic nu va întina sufletul pe care Dumnezeu i l-a ales, încredinţîndu-l trupului ei. Cît era anul de lung, făcea să rodească arbuştii de vanilie, recolta cafea, îngrijea bananierii şi plivea straturile de *igname*[1]. Fiica ei, Toussine, n-avea nici ea tragere de inimă spre trîndave visări. Copilă încă, abia ţinîndu-se pe picioare, îi plăcea să fie de folos, mătura, ajuta la culesul fructelor, curăţa rădăcinile. După-amiaza se ducea în pădure, smulgea dintre rădăcini verdeaţă pentru iepuri şi, uneori, apucată de un capriciu ciudat, îngenunchea la umbra *mahoganys*[2]-ilor ca să caute seminţe din cele plate şi viu colorate din care se fac coliere. Cînd se întorcea din pădure, cu un mănunchi mare pe creştet, Xango nu mai putea de bucurie văzînd-o astfel,

[1] Plante cultivate în regiunile calde pentru tuberculele bogate în amidon.
[2] Arbuşti din regiunile tropicale.

cu faţa ascunsă de ierburi. Deîndată, îşi ridica amîndouă braţele în sus şi începea să urle : urîţi-mă pe mine, însă iubiţi-o pe Toussine... loviţi-mă pînă la sînge, dar să nu vă atingeţi nici măcar de marginea rochiei Toussinei... şi rîdea, şi plîngea în faţa acestei fetiţe strălucitoare, cu obrazul senin, cu trăsături despre care se spunea că seamănă cu cele ale negrului din insula Dominique, pe care tare ar fi vrut să-l întîlnească o dată, ca să vadă cu ochii lui. Dar Toussine nu avea încă întreaga strălucire şi abia la vîrsta de cincisprezece ani s-a deosebit lămurit de toate fetele tinere, căpătînd acea graţie fără de seamăn a unei trestii roşii răsărită sus pe munte. Aşa încît ea singură întruchipa, după spusele bătrînilor, întreaga tinereţe din L'Abandonnée.

În vremea aceea se afla acolo un tînăr pescar, cu numele de Jérémie, care-ţi umplea sufletul cu aceeaşi strălucire. Totuşi, le privea pe tinerele fete indiferent, şi prietenii lui le spuneau fetelor rîzînd... că atunci cînd Jérémie se va îndrăgosti, făptura aceea nu va putea fi decît o sirenă. Cuvintele acestea nu erau de-ajuns ca să-l urîţească şi inimile fetelor se umpleau de ciudă. La nouăsprezece ani, ajunsese cel mai bun pescar din golfuleţul Caret. Oare de unde lua Jérémie acele încărcături de *vivaneux*[1], de *tazars*[2], de *balaraus*[3] albaştri ?... de nicăieri altundeva decît de sub talazurile străbătute de barca lui, *Vent d'avant*[4], cu care pornea să plutească la nesfîrşit,

[1], [2], [3] Specii de peşti din apele Antilelor.
[4] În traducere literală : Vînt din faţă (fr.).

de dimineață pînă seara și de seara pînă dimineața, căci nu trăia decît ca să audă murmurul valurilor sunîndu-i în urechi și ca să simtă mîngîierile alizeului pe față. Așa era Jérémie pe vremea cînd Toussine le apărea tuturor ca trestia roșie ivită pe vîrf de munte.

În zilele fără vînt, cînd apa era liniștită, Jérémie se ducea în pădure să taie lianele ce aveau să slujească apoi la facerea vîrșelor. Într-o după-amiază părăsi malul mării ca să meargă să taie liane și așa se făcu că Toussine îi răsări în cale, chiar în mijlocul pădurii. Purta o rochie veche de-a mamei ei, care-i ajungea pînă la călcîie, iar mănunchiul mare de ierburi împrăștiindu-se asupră-i îi acoperea ochii, ascunzîndu-i fața ; înainta așa, ca o rătăcită. Tînărul îi vorbi cam așa... asta-i moda acum în L'Abandonnée, moda măgarilor cu samarul pe ei ?... Aruncînd ierburile, Toussine îl privi pe tînăr și spuse, surprinsă, gata să izbucnească în plîns... sînt o fată care merge să adune iarbă în pădure și iată că adun insulte. Spunînd aceasta, tînăra fată izbucni în rîs și o rupse la fugă în desiș. Tocmai în clipa aceea Jérémie se împiedică în cea mai frumoasă vîrșă pe care o făcuse vreodată. Cînd se întoarse din plimbare, prietenii băgară de seamă că avea un aer rătăcit, însă nu-l întrebară nimic. Într-adevăr, aerul acela rătăcit se vede adesea la adevărații pescari, la cei care și-au luat marea drept patrie, astfel că prietenii lui gîndiră pur și simplu că pămîntul nu prețuia nimic pentru Jérémie și că într-adevăr apa era elementul lui firesc. Au fost însă dezamăgiți, în zilele următoare, cînd l-au văzut pe Jérémie părăsind *Vent d'avant*, lăsînd

barca în voia ei, prăvălită pe prund, golită. Sfătuindu-se între ei, le-a dat prin gînd că Jérémie căzuse sub stăpînirea acelei făpturi rele care e Guiablesse, femeie cu copita despicată, care se hrănește numai din bucuria ta de a trăi, împingîndu-te într-o bună zi, prin farmecele ei, să-ți faci seama. Și îl întrebară dacă nu i-a ieșit cumva în cale în ziua aceea blestemată cînd mersese în pădure. Cum prietenii nu-l slăbeau, Jérémie mărturisi... unica Guiablesse pe care-am întîlnit-o în ziua aceea, le spuse, se numește Toussine, Toussine a lui Xango. Atunci prietenii îi spuseră, rîzînd pe înfundate... acum înțelegem mai bine și lucrul e mult mai simplu decît pare, căci, dacă vrei să afli părerea noastră, după cîte știm, nu se află nici o fată de prinț în L'Abandonnée. Din fericire, nu sîntem cu toții decît niște bieți negri, prinși toți în aceeași capcană, fără mamă și fără tată în fața Atotputernicului. Aici fiecare este egal cu celălalt și nici una dintre femeile noastre nu se poate lăuda că e înzestrată cu trei ochi. E adevărat, ne vei spune, fata despre care-i vorba nu-i dintre cele obișnuite, nu-i ca femeile acelea care se întind oriunde, ca șopîrlele leneșe, ocrotite de însăși carnea lor rece, și-ți vom răspunde... Jérémie, vorbești bine, ca de obicei. Într-adevăr, avem și noi ochi — ca și tine — și atunci cînd Toussine se oglindește în pupilele noastre, vederea ni se înseninează. Iată, prietene, atîtea cuvinte ca să-ți spunem un singur lucru... oricît de frumoasă ar fi, fata îți seamănă, și atunci cînd vei merge pe drum alături de ea veți fi deopotrivă. Și încă ceva, atunci cînd te vei duce la părinții ei ca să le faci cunoscute gîndurile tale, ține

minte că aici nu se află canibali iar Xango și Minerve n-or să te mănînce...

Apoi îl lăsară pe Jérémie singur, să se hotărască așa, ca un bărbat.

O binecuvîntare pentru prieteni, își spunea Jérémie, ziua în care i-a vizitat pe părinții Toussinei, îmbrăcat ca de obicei, în mînă cu niște pești pe cinste. Încă din prag le mărturisi dragostea lui pentru Toussine, și părinții îl poftiră deîndată în colibă, fără ca măcar să se fi consultat cu domnișoara. Prin purtarea lor dădeau impresia că-l cunosc bine pe Jérémie, că știu cu ce se ocupă, pe mare și pe uscat, bărbat în stare să-și ia nevastă și să zămislească și să hrănească. A fost atunci începutul uneia din acele după-amieze minunate la Guadelupa, care s-a luminat la sosirea Toussinei, tocmai la sfîrșit, cu vermut pentru bărbați și cu cremă de *sapotier*[1] pentru femei, totul adus pe o tavă acoperită cu un șervețel brodat. În clipa plecării, Minerve a declarat că ușa colibei îi era de acum încolo deschisă ziua și noaptea, și Jérémie a știut că putea considera vermutul și invitația ca o izbîndă definitivă ; căci, pentru o lăptucă așa de frumoasă ca Toussine, nu sari de la început de gîtul omului, mai ales la prima lui încercare, așa cum ai vrea să te descotorosești de o cireadă de vite cu cusur. Seara, pentru a sărbători izbînda, Jérémie și prietenii săi au hotărît să meargă la pescuit noaptea. Au adus atîta pește încît ieșirea lor rămase de pomină în L'Abandonnée. Pescuiseră însă cu prea mare plăcere acei pești ca să-i vîndă,

[1] Arbore cu fructe comestibile din Antile.

și astfel împărțirea peștelui în sat a rămas și ea de pomină. În ziua aceea, la prînz, oamenii, cu un pahar cu rom în mînă, își umflau pieptul de mulțumire, îl loveau de trei ori și se minunau... așadar, neamul bărbaților nu se stinsese !... în timp ce femeile dădeau din cap afirmativ și sușoteau... ceea ce unul face, o mie desfac... însă, în așteptare, aruncă una din ele ca fără voie, asta face să plutească nădejdea... și gurile ghiftuite trăgeau aer, în vreme ce murmurul valurilor îi răsuna iar în urechi lui Jérémie.

Jérémie venea în toate după-amiezile și parcă nu era un mire, ci fratele lui Toussine, parcă însuși fiul pe care Minerve și Xango nu-l avuseseră. Nici un necaz nu rosese sufletul tînărului, iar biata mea străbunică nu avea ochii destul de mari ca să-l soarbă. Veselă din fire, era de două ori mai veselă în fața acelei minunății de băiat, a bărbatului pe care Sfîntul Anton în persoană îl trimisese pentru fiica ei. Și din preaplinul inimii ei, o tachina uneori pe domnișoara Toussine... sper că-ți place peștele, vin deci, norocoaso, să te învăț să gătești o ciorbă pe cinste, care o să-l facă pe Jérémie să-și lingă cele zece degete, oricît de politicos ar fi...

Abia spusese asta că, înfoindu-și fusta largă, galbenă, îi cînta fiicei sale :

Am nevoie de un soț pescar
Pește să-mi aducă-n dar
Aflați-o, dacă nu o știți,
Am nevoie de un soț pescar

Vîslește-n față, nu mai pot de dor
Vîslește-n spate, mă face să mor.

Dar Toussine nici măcar n-auzea cîntecul mamei. De cînd Jérémie își petrecea după-amiezile în preajmă-i, avea tot timpul în fața ochilor chipul băiatului și, fără ca nimeni s-o bănuiască, logodnica își petrecea vremea în admirația celui pe care-l iubea și asta în mare taină, credea ea. Îi privea statura și o vedea suplă și înaltă, îi privea degetele și le găsea tot atît de agile, de subțiri și lungi ca și frunzele de cocotier bătute de vînt, îi contempla ochii și o mare împăcare se revărsa asupră-i. Dar, mai cu seamă, îi plăcea la omul pe care Sfîntul Anton i-l trimisese pielea lucioasă și sclipitoare ce amintea de carnea zemoasă a unor *icaques* violete, atît de bune la mușcat. Cîntîndu-și cîntecul despre pescari, Minerve știa prea bine cum își petrecea fiica ei timpul și continua să-și cînte cîntecul și să danseze numai pentru plăcerea de a o vedea pe Toussine visînd în voie.

Aici, ca pretutindeni, a rîde și a cînta, a dansa, a visa nu oglindește chiar realitatea ; și dacă o rază de soare luminează o colibă, restul satului rămîne în întuneric. În vreme ce nunta se pregătea, în L'Abandonnée domnea aceeași nimicnicie, aceeași îndîrjire a muritorilor de a coborî măcar cu o treaptă fața pămîntului, aceeași răutate le stăpînea inimile. Vîntul care sufla peste coliba Minervei îi înăcrea, făcînd femeile mai ciudate ca oricînd, apucate, feroce, gata să strecoare venin în vorbele lor gîlcevitoare... zic că

Toussine nu-i decît o frumusețe nefolositoare, că frumusețea n-a fost niciodată scoasă în piață, că nu-i totul să te măriți, ci să-ți rămînă căsnicia trainică și pe vreme rea și pe vreme bună, spunea una... ei rîd deocamdată, dar după rîs vine plîns și pînă în trei luni banda veselă a Minervei n-o să mai aibă decît cei ochi ca să plîngă... adăuga o alta. Cele mai înverșunate erau acelea care trăiau în coliba lor cu un bărbat la întîmplare. Le era necaz încă de dinainte de Toussine pentru bucățica aceea de aur care avea să lucească pe degetul ei, se întrebau dacă într-adevăr băiatul găsise la ea ceva rar, nemaivăzut și nemaiîntîlnit, o virtute și un merit așa de mari încît să merite căsătoria. Și, pentru a se mîngîia, pentru a potoli o ură mai veche, veneau pe înserat chiar lîngă coliba Minervei și murmurau cu un soi de frenezie, de pornire sălbatică, incantații de felul acesteia :

Azi măritată,
Mîine divorțată,
Dar pînă una alta, doamnă.

Minerve știa că femeile astea erau sărace lipite, că nu aveau decît cîteva scînduri pe patru pietre și perindarea bărbaților pe pîntecele lor. Pentru aceste negrese părăsite, căsătoria era cea mai mare și, poate, singura demnitate. Totuși, atunci cînd nu mai putea să le audă, Minerve se ridica în picioare și, cu mîinile în șolduri, urla la ele... frumoasele mele clevetitoare, nu sînt singura care am o fată și le doresc fetelor voastre aceleași lucruri bune pe care și voi le doriți Toussinei mele : după cîte știu, adevărul zicalei n-a fost

niciodată dezminţit sub soare: cel ce trage sabia, de sabie va muri!... şi intra în casă, închidea uşile şi le lăsa să schelălăie pe căţelele acelea turbate.

În ziua nunţii, toate drumurile satului erau măturate şi pe margini cu şanţuri săpate, ca pentru sărbătoarea comunală. În jurul colibei lui Xango şi a Minervei se înălţau corturi semeţe din frunze de cocotier împletite. Cortul mirilor era împodobit cu ibişi, cu rezede şi cu flori de portocali alcătuind un buchet necuprins, cu un miros îmbătător. Şiruri lungi de mese se întindeau cît vedeai cu ochii, îmbiindu-te cu băutura de care erai însetat, cu carnea pe gustul fiecăruia. Era şi carne de porc şi carne de miel, carne de vită şi chiar pui cu supă cu tot. Caltaboşii se îngrămădeau în mormane lucitoare, prăjiturile se înălţau în etaje, se topeau peste dantelăriile lor de zahăr, şi tot felul de şerbeturi făceau să-ţi lase gura apă: din nuci de cocos, din *pommeliane* [1] şi din *corossol* [2]. Dar pentru negrii din L'Abandonnée, toate acestea nu însemnau nimic fără puţină muzică, şi cînd văzură cele trei orchestre, una pentru cadriluri, una pentru *mazoukes* şi una pentru *biguines,* care erau la modă, şi toba tradiţională acompaniată de lemnişoare şi de o trîmbiţă, ştiură că vor avea ce povesti, cel puţin o dată în viaţa lor. Asta uşură sufletele pline de pizmă. Timp de trei zile, oamenii părăsiră dealurile şi văile, mohorala, necazurile şi nemerniciile de tot soiul pentru a dansa în voie şi a-i sărbători pe miri, trecînd şi iar trecînd prin faţa

---

[1], [2] Plante comestibile.

perechii de sub cortul înflorat şi felicitînd-o pe Toussine pentru norocul ei şi pe Jérémie pentru şi mai marele lui noroc. Nici nu s-a putut socoti numărul buzelor care au rostit cuvîntul noroc, căci sub semnul acesta hotărîseră ei să povestească, mai tîrziu, urmaşilor, despre nunta Toussinei şi a lui Jérémie.

Trecuseră mulţi ani, Toussine rămăsese aceeaşi libelulă, cu aripi strălucitoare şi albastre, Jérémie, aceeaşi zebră de mare cu pielea lucitoare. Continua să pescuiască singuratic, neaducînd niciodată pe plajă barca goală, oricît de dezlănţuită ar fi fost marea. Cei ce cleveteau, susţineau că făcea vrăji, însoţit fiind de un spirit care pescuia în locul lui, în zilele cînd marea era goală. Pe cînd singura taină a lui Jérémie era nesfîrşita-i răbdare. Cînd peştii nu muşcau nici din dreapta, nici din stînga, Jérémie se arunca în apă ca să scufunde momele mai multe. Alteori pregătea prăjini lungi, care cu-n cîrlig, care cu un crab viu ca să ademenească caracatiţele. Cunoştea marea tot aşa cum vînătorul cunoaşte pădurea. După ce termina vînzarea şi trăgea barca pe uscat, pornea spre colibă, arunca banii în poalele femeii lui şi mînca ceva, aşteptînd să scadă lumina soarelui. Apoi, se apucau amîndoi să robotească-n grădină şi, în timp ce el săpa, ea făcea cuiburile, şi-n timp ce el ardea ierburile, ea punea sămînţa, iar amurgul se lăsa în insule peste spatele lor plecate, cu repeziciunea obişnuită şi, profitînd de umbra care-i învăluia, chiar acolo, pe pămînt, Jérémie se înfrupta din trupul femeii lui, în vreme ce-i şoptea tot felul de nimicuri drăgăs-

toase, aşa ca-n prima zi... femeie, încă nu ştiu ce-mi place mai mult la tine, într-o zi ochii tăi şi în alta rîsul, într-o zi părul tău şi-n alta mersu-ţi uşor, într-o zi aluniţa de la tîmplă şi-n alta dinţii ca boabele de orez pe care le zăresc cînd îmi zîmbeşti ; şi, la şoaptele acestui cîntec, Toussine simţea fiori de plăcere şi răspundea printr-un cîntecel aspru şi răcoros... dragul meu, dacă te-ar vedea cineva aşa, ţi-ar da sfînta cuminecătură fără spovedanie, iar pentru mine eşti un om primejdios şi-aş fi de mult pe ceea lume, dacă s-ar muri de plăcere... apoi se întorceau la căsuţa lor şi Jérémie spunea, seara, aruncîndu-şi pentru ultima oară ochii spre ogor... cum oare să nu-ţi iubeşti grădina ?

Bunăstarea lor a început printr-o alee de gazon pe care o umbreau cocotierii şi care era aşa de bine întreţinută de parcă ar fi dus spre un castel. Aleea ducea însă la o mică cabană din lemn, două camere cu un acoperiş de paie, o podea susţinută de patru pietre mari, la colţuri. O baracă slujea drept bucătărie, trei pietre înegrite drept vatră, şi o cisternă acoperită o scutea pe Toussine să meargă să trăncănească cu cumetrele, acolo, pe malul rîului, pentru spălatul rufelor. Atunci cînd spălau, femeile căutau bucuroase ceartă, ca braţele lor să alerge mai iute, asemuindu-şi soarta unele cu altele şi umplîndu-şi pe de-a-ntregul inima de amărăciune şi de ură. În timpul ăsta, Toussine îşi spăla rufăria în lighean, în curtea din dos şi profita de fiece minut pentru a-şi înfrumuseţa coliba. Chiar în faţa intrării sădise un strat nesfîrşit de garoafe de India care înfloreau tot anul. În partea dreaptă, un portocal

cu colibri şi în stînga tufe de trestie-congo, pe care o tăia după-amiaza pentru gustarea fiicelor ei Eloisine şi Méranée. În spaţiul acesta îşi petrecea viaţa, însufleţită de un soi de veşnică grabă, de plenitudine, ca şi cînd garoafele de India, trestia-congo, portocalul cu colibri ar fi fost de-ajuns ca să umple o inimă de femeie. Şi pentru mulţumirea asta, pentru bucuria ce i se citea pe chip, pentru puţinul ăsta, oamenii o pizmuiau şi-o urau. Putea să se retragă în voie în ascunzişul sufletului ei, avea o fire tăcută iar nu dezamăgită. Şi cum înflorea aşa, în singurătate, o socoteau „aristocrată cu ifose". În toate duminicile, spre sfîrşitul zilei, se plimba la braţul lui Jérémie ca să vadă satul, locuitorii, vieţuitoarele, înainte ca noaptea să le ascundă. Era fericită, făcea ea însăşi parte din spectacol, din universul acela familiar, imediat, şi stîrnea mîhnirea unora, bucuria altora şi aşa, cum îşi lua deodată un aer recules, o socoteau aristocrată.

După aleea de gazon, micuţa cabană a fost împodobită de jur-împrejur cu o verandă ce ţinea răcoare şi umbră în orice clipă, după cum schimbai locul băncii. Apoi s-au ivit cele două ferestre pe care le-au făcut la faţadă, nişte ferestre adevărate, cu jaluzele ce-ţi îngăduiau să respiri miresmele nopţii, deşi închideai uşa spiritelor. Însă adevăratul lor semn de bunăstare a fost patul, pe care-l moşteniseră de la Minerve şi Xango. Era un pat uriaş de *courbaril* [1], cu tăblie înaltă la cap, cu trei saltele care înghiţeau tot spaţiul

[1] Arbore răşinos.

camerei. Toussine punea sub saltele rădăcini de *vétiver* [1], frunze de lămîiță ce răspîndeau în aer, de fiecare dată cînd te culcai, fel de fel de arome mirositoare, — ceea ce făcea ca patul — așa cum spuneau copiii — să fie un pat vrăjit. Asemenea pat era un obiect de curiozitate în acest sat sărăcăcios unde lumea se mai mulțumea cu țoale aruncate pe jos seara și strînse cu grijă dimineața, apoi întinse la soare să fugă puricii. Oamenii veneau, iscodeau aleea de gazon, ferestrele cu jaluzele pentru noapte, patul cu tăblie tronînd îndărătul ușii deschise, cu cuvertura lui cu volane roșii și care era ca o nouă ocară pentru ochii lor. Și unele cumetre spuneau cu oarecare amărăciune... drept cine se cred negrii ăștia bogați ?... Toussine și Jérémie cu cabana lor cu două odăi, cu veranda cea podită, cu jaluzelele de la ferestre, cu patul lor cu trei saltele și volan roșu ?... cred oare că din pricina asta sînt mai albi ?

Mai pe urmă, Toussine a mai avut un fular de satin, un colier mare de aur verde, cercei cu granate, niște pantofi pe care-i încălța de două ori pe an, de miercurea păresimilor și de Crăciun. Și, cum minunile nu păreau gata să se sfîrșească, veni și timpul cînd negrii nu se mai mirară, vorbiră de alte lucruri, de alți oameni, de alte dureri și de alte minunății. Se obișnuiseră cu belșugul ăsta, așa cum se obișnuiseră cu mizeria lor, și foaia cu Toussine și bogăția negrilor fu întoarsă pentru ei, toate astea ținînd de firea lucrurilor.

---

[1] Plantă din India și Antile, din rădăcina căreia se face parfum.

Nenorocire celui ce rîde o dată și se obișnuiește, căci ticăloșia vieții e fără margini și atunci cînd te copleșește cu bucurie dintr-o parte, n-o face decît ca să te calce mai apoi cu amîndouă picioarele și s-o asmută pe urmele tale pe femeia aceea nebună, numită nenoroc, care te înșfacă și te sfîșie și smulge fîșii din carnea ta corbilor...

Eloisine și Méranée erau gemene, aveau vreo zece ani atunci cînd norocul o părăsi pe mama lor Toussine. În sat tocmai se deschisese o școală, un învățător venea de două ori pe săptămînă să-i învețe literele, în schimbul cîtorva bănuți pentru merinde. Într-o seară, pe cînd învățau cititul, Méranée îi ceru surorii sale să pună lampa cu petrol în mijlocul mesei, mustrînd-o că ia ea toată lumina. Și iată că dintr-o simplă vorbă nenorocul s-a și înființat... păstrează-ți-o pentru tine, lumina ta ! spune Eloisine, împingînd lămpița cu-n gest de mînie. Și totul s-a sfîrșit : porțelanul s-a făcut bucățele, petrolul aprins în flăcări s-a răspîndit peste picioarele Méranéei, peste umeri, peste părul ei. Afară, în noapte, se ivi urlînd o torță vie pe care vîntul serii o ațîța mai tare. Toussine, cu o cuvertură în mînă, o urmărea pe fetiță strigîndu-i să se oprească, copila însă mergea în zigzag, înnebunită, și lăsa în urma ei o dîră luminoasă precum o stea căzătoare. În cele din urmă căzu. Toussine o înfășură în cuvertură, o luă în brațe și reveni spre casa care continua să ardă. Jérémie o mîngîia pe Eloisine și se așezară cu toții în mijlocul frumoasei lor alei, pe gazonul umed de noapte, de unde priviră nimicindu-se bucuria, sudoarea și viața lor. Era mare înghesuială și negrii stăteau acolo fascinați,

înmărmuriţi de amploarea dezastrului. Priveau fix la flăcările ce îmbrăţişau cerul, mutîndu-şi trupul de pe un picior pe altul, între două suflete, vrînd să deplîngă şi găsind în fatalitatea aceea un fel de răsturnare dreaptă a lucrurilor. Uitau de propria lor soartă, cîntăreau cruzimea acestui destin şi mediocritatea nefericirii lor... Una ca asta, îşi spuneau, nouă nu ni s-ar putea întîmpla.

Agonia Méranéei a fost cumplită, trupul fetiţei era tot numai o rană ce atrăgea muştele pe măsură ce putrezea. Toussine le alunga cu un evantai, răspîndea ulei calmant şi, cu ochii lipsiţi de expresie, îşi spărgea pieptul chemînd moartea care nu mai venea, prinsă fără-ndoială altundeva. Dacă voiau s-o înlocuiască pe Toussine de la căpătîiul copilei, răspundea zîmbind foarte blînd... să nu vă temeţi pentru mine, oricît de grei ar fi sînii unei femei, pieptul ei e totdeauna destul de puternic ca să-i poarte. A stat şaptesprezece zile şi şaptesprezece nopţi să amăgească moartea şi, nenorocirea abătîndu-se aiurea, Méranée muri. Viaţa continua în felul ei, fără nici o bucăţică de suflet, adevărat păduche desfătîndu-se cu ultima ta picătură de sînge, plin de bucurie că te lasă neînsufleţit, îndurerat, ca să blestemi cerul şi pămîntul şi pîntecul care te-a zămislit.

În faţa amăgirilor, a tristeţii, a stat şi va sta întotdeauna fantezia omului. Şi, mulţumită fanteziei unui alb, Toussine şi Jérémie au avut un acoperiş. Acesta, un creol pe nume Colbert Lanony, se îndrăgostise de o micuţă negresă chinuită,

odinioară, în vremile trecute, imediat după abolirea sclaviei. Devenit un alb blestemat, venise să se refugieze într-un deşert posomorît, inaccesibil, la adăpost de privirile pe care dragostea lui le încrîncena. Din toată povestea asta, nu mai rămăseseră decît pietre frumoase care se sfărîmau în pulbere, într-un loc ciudat şi părăsit, colonade, tavane mîncate de viermi, dale de faianţă ce mai erau încă mărturii ale trecutului, ale patimii unui alb blestemat pentru o negresă. Celor care se mirau de o astfel de locuinţă în acest loc, băştinaşii luară obiceiul a le răspunde : e satul părăsit — nume care a slujit apoi la numirea cătunului L'Abandonnée. O singură cameră era locuibilă, la etaj, un soi de cabinet căruia îi fuseseră astupate găurile cu panouri de carton. Cînd ploua, o dîră de apă se scurgea într-o găleată aşezată sub crăpătură şi, odată cu căderea nopţii, parterul era refugiul broscoilor, al broaştelor şi liliecilor. Nimic însă nu părea s-o stingherească pe Toussine care, trup şi suflet, se instalase în acest turn, indiferentă la amănunte. După cum era obiceiul, în primele nouă seri primi vizita tuturor locuitorilor tîrgului, veniţi să venereze sufletul moartei şi să ţină tovărăşie celor vii, în faţa morţii. Toussine nu plîngea, nici nu se tînguia ci sta ţeapănă pe o bancă, într-un colţ, ca şi cînd fiecare adiere ar fi otrăvit-o. Nefericită aşa cum era Toussine, oamenii nu doreau s-o părăsească, însă spectacolul era într-atît de neîndurat, încît scurtau ceremonia, intrau, salutau şi plecau, plini de compătimire şi socotind-o pe femeie pierdută pentru totdeauna.

Frunza căzută în baltă nu putrezeşte chiar în ziua căderii ei, şi tristeţea Toussinei se înrăutăţi cu timpul, îndreptăţind toate prevestirile rele. Jérémie mai ieşi pe mare de trei ori pe săptămînă, apoi de două ori, o dată şi apoi niciodată. Casa părea nelocuită, toată înfăţişarea ei dezolantă. Toussine nu mai părăsea încăperea aceea cu crăpături acoperite cu carton, şi Jérémie aducea hrana din pădurile din jur : iarbă grasă, lingurea, banane roşii-*makanga*. Odinioară, femeile care cărau fructele o luau pe un drum ce trecea prin faţa ruinii, o scurtătură ce dădea în strada colonială, de unde alergau apoi spre piaţa de la Basse-Terre ca să-şi vîndă acolo mărfurile. Acum însă le era teamă, părăseau drumul de trecere şi făceau un lung ocol prin pădure, din pricina acestei arătări de Toussine, care nu vorbea, nici măcar nu răspundea la întrebări, se încăpăţîna să privească în altă parte, slabă de să-i numeri oasele, ca o moartă. Din cînd în cînd, dacă vorbeau de ea, de Jérémie sau de copila Eloisine, un bărbat se căţăra pe un copac mai înalt, privea îndelung şi spunea că nimic nu se schimbase, casa avea tot aceeaşi înfăţişare, că nu se mişcase din loc.

Trecură trei ani aşa, cînd se apucară din nou să vorbească de ei. Ca de obicei, un bărbat se urcă într-un pom şi privi spre ruine ; de data asta însă nu spunea nimic, părea că nu mai vrea să coboare din pom. Oamenii îl năpădeau cu întrebări cărora le răspundea prin gesturi, cerînd şi prezenţa altui privitor.

Cel de-al doilea bărbat a fost cel care anunţă noutatea : Toussine, epava aceea înnămolită, femeia pe care o crezuseră definitiv pierdută, îşi părăsise turnul astupat cu carton şi, în plin soare, făcea cîţiva paşi prin faţa casei.

Oricît de bucuroşi ar fi fost de această noutate, negrii erau încă în expectativă, şovăiau să se bucure cu adevărat, aşteptau să aibă iedul şi funia în mînă ca să-şi cruţe osteneala de a-şi fi ascuţit cuţitul de pomană. Şi, cum pîndeau, iată ce-au văzut : Toussine smulgea ierburile din jurul ruinii, se înfiora o clipă, intra şi ieşea aproape numaidecît, ca să taie o tufă, un mărăciniş, cu gestul iute şi furios al femeii care e foarte grăbită să deretice şi nu are nici un minut de pierdut...

Din ziua aceea, locul începu să-şi piardă dezolarea şi negustoresele au găsit iar scurtătura către Basse-Terre. Îi vîrîse şi pe ai ei în închisoarea aceea, iar acum îi învia. Mai întîi pe Eloisine, care a fost văzută în cătun umblînd sprinten, cu un coş de pai uscat, apoi bietul Jérémie care venea pînă pe prund, îşi umplea ochii privind marea, se lăsa vrăjit cîtăva vreme, pe urmă se întorcea la posomorala lui, foarte zîmbitor, ca pe vremea cînd murmurul valurilor îi răsuna în urechi... şi, se vedea bine, stătea scris pe fruntea lui că va porni din nou pe mare. Toussine punea perdele la ferestre, sădea garoafe de India în jurul ruinii, mazăre de Angola, rădăcini, tufe de trestie-congo pentru Eloisine şi, într-o bună zi, puse în pămînt un sîmbure de portocal cu colibri. Dar negrii tot mai aşteptau înainte de-a se bucura, o priveau trebăluind mai departe... Se gîndeau la Toussine cea de altădată, cea în zdrenţe, apoi o asemuiau cu cea de azi, care nu mai era o

femeie, căci ce înseamnă o femeie ?... O nimica toată, spuneau ei, în vreme ce Toussine era, tocmai dimpotrivă, un colţ de lume, o ţară întreagă, o mîndreţe de negresă, barca, pînza şi vîntul, căci n-o copleşiseră nenorocirile. Atunci pîntecul Toussinei se umflă, plesni, şi copila se numi Victoire, şi asta aşteptau negrii ca să se bucure. În ziua botezului se înfiinţară la Toussine şi-i spuseră :

— Pe vremea mătăsurilor şi a podoabelor tale, noi te numeam Regina Toussine. Nu ne înşelam prea tare căci erai o adevărată regină. Astăzi însă, cu Victoire a ta, poţi să te mîndreşti, ne-ai zăpăcit. Am căutat un nume de regină care să ţi se potrivească, dar în zadar, căci într-adevăr nu există nume pentru tine. Astfel că de acum încolo te vom numi : Regina Fără Nume.

Şi negrii băură, mîncară şi se veseliră. Din ziua aceea, bunica mea se numeşte Regina Fără Nume.

Pînă la moartea bunicului, Regina Fără Nume rămase în L'Abandonnée împreună cu cele două fete ale ei, Eloisine şi Victoire, mama mea. Apoi, cînd fiicele avură pîntece de femei, le lăsă în voia lor, pentru a naviga în curentul vieţii cu propriile lor pînze. Dorea să părăsească această casă unde soţul ei pescar o iubise, o răsfăţase, o ocrotise în clipele de deznădejde, pe cînd avea rochia în zdrenţe şi părul desfăcut. Dorea singurătate şi ceru să i se construiască o cabană micuţă într-un loc socotit sălbatic şi care se numea Fond-Zombi. Avea o prietenă din copilărie, Cia, o vrăjitoare neîntrecută care trăia pe-acolo şi, prin mijlocirea ei, spera să intre în legătură cu Jérémie. Trăia în pădurile ei şi venea rareori în L'Abandonnée.

2

Mămica Victoire era spălătoreasă, îşi freca pumnii de pietrele lustruite ale rîurilor şi apoi, apoi, netezite la lumînare pe lespezile grele, lenjurile ieşeau ca noi. În fiecare vineri mergea pe vechea cale a negustoreselor şi ajungea la drumul din colonie unde o aştepta un balot uriaş cu rufe, adus de o trăsură cu un cal. Îşi punea balotul pe cap şi pornea să urce spre L'Abandonnée. De îndată ce ajungea, se apuca să spele rufele cîntînd, şi tot cîntînd le usca, le scrobea şi le călca. După aceea, după-amieze la rînd, lucra afară la aer pe o masă aşezată la umbra unui *manghier*, cîntînd ca o coţofană veselă. Folosind poteca ce da spre drumul mare, cumetrele îi strigau uneori... o fiinţă plăpîndă ca tine să mînuiască fiarele alea grele, aici o să-ţi laşi bojocii şi maţele. Un surîs timid înflorindu-i pe faţă şi-n ochi, Victoire le răspundea... securea mică taie lemnul gros şi, cu voia Domnului, vom mai duce-o aşa. Sora mea Régina şi cu mine săream în sus în jurul picioarelor ei şi o auzeam apoi spunîndu-şi... grijile ducă-se pe pustii şi mai bine-i să trezeşti invidie decît milă... cîntă, Victoire, cîntă — şi-şi relua cîntecelul.

Noi locuiam în afara satului, pe un soi de dîmb povîrnit peste primele colibe. Mama noastră nu era o femeie care să-şi împrăştie sufletul de pe o pardoseală pe alta, socotea vorba omenească drept o puşcă încărcată şi resimţea adesea rostitul cuvintelor ca pe o pierdere de sînge — după propria ei vorbă. Cînta încetinel, rostea cîteva vorbe

despre cei dispăruţi, care i se întipăriseră în ochii ei de copil, şi asta era tot. Noi rămîneam mereu însetate de prezent. Apoi, după-amiezile, atunci cînd aerul părea ca o apă transparentă, sora mea Régina şi cu mine ne duceam pe terasa cea mare a domnului Tertullien unde, duminica, se luptau toţi cocoşii din împrejurimi. Domnul Tertullien mai ţinea şi un bufet, şi oamenii se adunau pe verandă în jurul paharelor cu rom, cu absint, rîzînd, gîlcevindu-se, vorbindu-i de rău pe cei pe care-i socoteau fără dinţi şi fără gheare. Într-o zi, cînd, după obiceiul nostru, spicuiam trăncănelile, auzirăm că se vorbea de mama noastră... Victoire, femeia asta nu avea nici un titlu, nici o podoabă pe pămînt, în afară de cele două bastarde ale ei în chip de cercei... de ce oare se încăpăţîna să-i ocolească, ca şi cînd cei de prin partea locului n-ar fi fost decît o adunătură de leproşi ?... Vorba păru că se înfundă în adîncul pămîntului, ca o sămînţă pierdută, fără norocul de-a răsări la lumină, oamenii se scărpinau cu nepăsare, îşi trosneau degetele, osteniţi înainte chiar de-a vorbi. În sfîrşit, cel mai bătrîn om din sat, ţuguindu-şi buzele cam fără voie, spuse foarte încet... oare ce vreţi să mai ponegriţi, voi ăştia de pe-aici, ce mai vreţi ?... fiecare socoate că se află pe-o anume treaptă pe pămînt, şi asta ţine de sîngele fiecăruia : celor din neamul Lougandor le-a plăcut întotdeauna să zboare, îşi agăţau aripi şi se avîntau, şi Victoire încă nu e la adevărata ei înălţime, sfîrşi el pe un ton hotărît. În acel moment însă, băgînd de seamă prezenţa noastră, bătrînul tuşi, ne privi cu un zîmbet timid şi oamenii schimbară vorba. Întoarse acasă,

cum încercam să-i punem întrebări mamei, răspunsul ei a fost la fel de tainic, întocmai cu cel de alte dăţi :

— Pot întotdeauna să găsească ceva de spus cei care nu-şi află culcuşul destul de moale pînă n-au clevetit pe cineva... asta nu mă împiedică să fiu cine sînt, la locul meu, şi nu alerg pe străzi cu mîna întinsă ca să vă satur pîntecele.

Măicuţa era o femeie care-şi ţinea capul sus, pe un gît delicat. Ochii ei întotdeauna întredeschişi păreau că dorm, că visează la umbra genelor dese. Dar dacă-i observai bine privirea, citeai în ea hotărîrea de-a rămîne senină chiar sub urgia furtunilor şi de-a privi toate întîmplările de la înălţimea feţei ei semeţe. Nimeni nu băgase de seamă, în L'Abandonnée, frumuseţea mamei mele, căci era foarte neagră, şi numai după ce tatăl meu îşi ridică ochii asupra ei — toţi făcură la fel. Atunci cînd era aşezată la soare, se iveau în negreaţa lustruită a pielii reflexe rozacee, aşa cum se văd pe vechile berseze. Cînd se mişca, sîngele îi năvălea în obraji, se amesteca cu negreaţa ei şi nişte reflexe roşcate apăreau pe pomeţi. Dacă stătea la umbră, colora imediat aerul care-o înconjura şi părea că propria-i prezenţă făcea să apară în jur un fel de aureolă de fum. Rîzînd, pielea i se întindea, se umfla pînă devenea transparentă şi cîteva vine verzi îi brăzdau palmele. Tristă, părea că se mistuie ca un foc de lemne, prindea o culoare de curpen ars şi mîhnirea crescîndu-i, devenea aproape cenuşie. Rareori însă putea fi surprinsă

cu această culoare de cenuşă proaspătă, căci niciodată nu era tristă de faţă cu lumea, nici chiar faţă de copiii ei.

Atunci cînd se află însărcinată pentru a treia oară, încetă să cînte, în chip de mustrare, şi-i spuse cu mîhnire surorii mele mai mari... după tine, Régina, l-am primit pe Angebert la mine pe podea, dar nu căutam decît pîine ; numai că, vezi bine, m-am ales cu carne peste carne, mai întîi Télumée şi apoi asta, şi nu totdeauna am pîine pe masă. Sufletul îi părea uşurat după destăinuirea făcută. Mînia i se potoli după această mărturisire, fierea i se linişti, iar în privire i se putea citi ca o împăcare mai veche, mereu aceeaşi, şi-şi desfăcea buzele într-un surîs liniştit. Într-o zi, însă, pe cînd tocmai întindea rufele la uscat, alunecă pe o piatră şi, deşi au ridicat-o, au dus-o grabnic, i-au făcut vînt, au frecat-o cu rom camforat, copilul se născu înainte de vreme şi muri. Era un băieţaş gata format şi măicuţa a fost tare mîndră. Uneori, întrerupîndu-se din călcat, îşi scărpina uşor pîntecul şi spunea... oamenii mă văd pe stradă, cine poate însă şti că pîntecul meu a purtat un făt, un bărbat care rîde şi plînge şi poate ajunge chiar papă, dacă aşa-i vine lui... da, cine poate şti oare ce-a purtat pîntecul ăsta ?...

Tata o asculta cu mare atenţie şi cerceta pătrarul de lună, nădăjduind că aceeaşi lună îi va aduce din nou un copil aidoma, o lună înclinată la fel pe cer... şi sosind clipa, ceea ce se va face va fi bine făcut... mormăia el pe un ton paşnic.

Angebert era un om cumpătat din fire, nefăcînd sforţări nici pentru a rîde, nici pentru a fi serios. Nu credea că viaţa ar fi o junglă, unde-ţi croieşti drum prin toate mijloacele. Într-adevăr, nu ştia unde se află şi poate că era chiar o junglă, îi mărturisea el unui prieten, dar nu-i păsa cîtuşi de puţin... beţi, spargeţi, devastaţi, eu nu iau parte la asalt. Era un negru destul de mic de statură şi care nu voia decît să treacă prin viaţă cît mai neobservat cu putinţă. Angebert se plimba prin viaţă cu mersul cumpănit, cu gîndul bucuros că micile lui treburi se desfăşoară minunat, pentru că nimeni nu băga de seamă prezenţa lui pe pămînt. Atent la toate cele, nu-i trebuiau lungi discuţii cu prietenii ca să vadă ce se întîmplă în jur. Numai că, se gîndea el, cine poate bănui că am asemenea ochi ?... da, cine ?... şi pe faţa tatălui meu strălucea o expresie de împăcare blajină.

Venea de la Pointe-à-Pitre şi, ca mulţi alţii, se oprise aici, la poalele muntelui, pentru că L'Abandonnée părea pe vremea aceea capătul lumii. Trecînd prin cătun, îşi aruncase ochii prin căsuţele sărăcăcioase şi i se păruse că vede mai multe scaune stricate, desfundate. Aşa, la întîmplare, anunţă că era de meserie împletitor de scaune desfundate, aşteptă multe luni după declaraţia asta şi nu primi niciodată nici un scaun de reparat. Trăia în pădure, întindea curse racilor din rîu, culegea fructele arborelui de pîine şi scotea din pămînt rădăcini sălbatice, pe care le pregătea cu puţină sare, cu o picătură de ulei, aşa, în liniştea cea mai deplină. Într-o seară, îi veni pofta să audă rîsete şi se îmbrăcă şi o luă

spre prăvălioara domnului Tertullien, întotdeauna plină de bărbaţi şi de femei certîndu-se, jucînd zaruri, bînd şi zeflemisind viaţa şi moartea. Veranda era prea mică pentru toată lumea şi, pe marginea străzii, la umbră, erau nişte grupuri mici în care oamenii sporovăiau, singuratici, timp de vreo oră, fumîndu-şi gînditori pipa. Lui Angebert nu-i plăcea să bea, se ferea însă de orice gînduri murdare la adresa băutorilor. Oricine poate să cadă, îşi spunea, porcul moare şi cel care înjunghie porcul moare şi el, e o chestiune de moment. Coborîse ca să audă rîsete, sezonul însă nu era potrivit, din cauza tăierii trestiei, poate, terminată de prea multă vreme. Avea să se întoarcă la singurătatea lui cînd apăru Victoire, urmată de sora mea mai mare Régina. Biata mea mamă era beată de tot şi se clătina la fiecare pas. Făcînd gesturi mari, vorbea cu o persoană invizibilă şi deodată, oprindu-se în faţa prăvălioarei mişunînd de lume, îi declară fantomei... ce-ţi spuneam, aici am să dau balul, eu sînt mireasa şi Hubert e cel cu care mă mărit... cînd eram în vîrful cocotierului, am văzut întreg cerul, părinţii mei erau alături de Cel-de-sus, care, privindu-mă, mi-a spus foarte simplu : întoarce-te ca să te măriţi, Victoire, căci balul va începe cu Hubert.

După cele ce mi s-au povestit, la mai mult de douăzeci de ani după eveniment, numitul Hubert era un negru din Désirade care stătuse cîteva zile în casa ruinată a albului şi dispăruse nu se ştie unde. Îndată după plecarea lui, Victoire îşi părăsi fiarele şi cîntecele şi se porni să rătăcească vreo şase luni, ameţită de rom. În tot acest timp, o

vecină o ţinea pe sora mea Régina. Dar într-o bună zi micuţa o văzu pe mama ei trecînd împleticindu-se pe stradă şi exact din clipa aceea o urmă în orice loc.

În seara aceea, Angebert o luă de braţ pe Victoire şi o duse cît putu mai iute spre ruinele din L'Abandonnée, copila urmîndu-i fără un cuvînt. O culcă pe mama, care dormi numaidecît, apoi mîncă tăcut, Régina străpungîndu-l cu o privire mirată. Astfel începu menajul părinţilor mei.

El ştia despre ce-i cu Hubert, negrul din Désirade, şi aşteptă liniştit să se termine necazul lui Victoire, fără ca vreodată să ridice mîna asupră-i, nici chiar atunci cînd o surprindea mergînd împleticindu-se pe stradă. Nu era rostul lui să ciomăgească oamenii, spunea, şi dealtfel nu se socotea mai presus de alţii pentru că nu bea şi ţinea ochii larg deschişi asupra vieţii. Un suflu de gheaţă îi învăluia însă sufletul de fiecare dată cînd trebuia s-o culce pe Victoire, doborîtă de rom, inconştientă. Atunci se simţea în ghearele iadului, lupta în zadar pe mindirul lui de paie, cu gîndul să găsească un loc care să nu i se surpe sub paşi. Rămase cu sentimentul acesta de gol şi, mai tîrziu, cînd eram doar o copiliţă, i se întîmpla să-mi mîngîie încetişor codiţele creţe, spunînd cu-n aer neliniştit... eu sînt, eu sînt Angebert, mă recunoşti ?...

Tata întindea mreje în adîncul apelor curgătoare, şi racii pe care-i pescuia îi vindea de regulă oamenilor din sat sau domnului Tertullien, care-i dădea în schimb sarea pentru masa noastră sau morun sărat. Din cînd în cînd, un bărbat — pe

nume Germain — își tîra pînă la noi singurătatea, trupul lui încărcat de blesteme. Îi dădeam o mîncare caldă și, dacă era în toane bune, mergea să strîngă cîteva lemne și rădăcini sălbatice pe care le punea la fiert în hîrdăul porcilor. Era cunoscut ca hoț de raci și tata îi spunea întotdeauna :

— Germain, ai grijă să nu furi, căci te-ar costa foarte scump... Sînt atîtea și atîtea mreje în rîu, n-ai decît să te faci că n-o vezi pe a mea. Atunci cînd aduni ce poți noaptea, fură-i pe alții cum te-i pricepe, ai însă grijă să nu-mi șterpelești nici măcar un singur rac, că ei sînt pîinea familiei mele... Ceea ce-ți spun acum e foarte serios, ia aminte.

Germain tăcea, cu ochii strălucind, și-și ducea veșnica lui existență de hoț, profitînd de truda altora. În toate nopțile, cu o torță în mînă, dădea tîrcoale rîurilor și deșerta mreajă după mreajă, afară de cele ale prietenului său Angebert. Toți știau că fura astfel, că șterpelea și disprețuia sudoarea negrului, și nu numai o dată omul nostru a fost cotonogit. Deși meritate, corecțiile astea îl umileau adînc. Se ascundea în mărăcini, sărea pe neașteptate asupra victimei și-și potolea în voie setea de răzbunare. Într-o zi, un proprietar de mreje îl blestemă în acest fel... negrule, sclav fugit, hoțule cu conștiința pătată, ai să sfîrșești așa de rău că pînă și dracu o să rîdă de tine... nu ești decît un cîine legat care-ar vrea s-o ia la fugă, n-o să ajungi departe și tot zelul tău n-o să te ducă altundeva decît în fundul temniței... căci mai întîi e zelul, apoi osteneala și la urmă prăbușirea... Proprietarul mrejelor, cu ochii închiși, cu capul dat pe spate, cu vinele umflate la gît, îl blestema pe Germain de față cu toți oamenii, alarmați de vacarmul acela neobișnuit. Nefericita profeție nu pătrundea nici cerul, nici pămîntul, nici trunchiurile arborilor, nu se îngemăna cu noaptea care se lăsa, ci rămînea în suflet și simțeai că undeva se pregătea o mîrșăvie. Din ziua aceea, Germain deveni alt om. În fiecare seară, îl vedeai apropiindu-se de Angebert, spunîndu-i cu amară tristețe... ah, viața s-a sfîrșit, e sfîșiată din toate părțile, și rămășițele nu se mai lipesc la loc... unul aruncă o vorbă-n vînt, așa, și nebunia lovește și te-ncolțește, și ucizi, și te lași ucis... Tata îl lua de braț și amîndoi se îndreptau spre cîrciuma din sat, cu frunțile plecate, și dădeau pe gît cîte un pahar plin ochi de rachiu *tafia*. Amețiți de alcool, cei doi prieteni oftau, îi priveau pe ceilalți băutori și jucau o partidă de loto. Și vîntul se pornea, mîna lunile și anotimpurile, visele, jelaniile oamenilor. Se termină și recoltatul, apoi veni șomajul și toți trăiau cum puteau de pe-o zi pe alta. Economiile negrilor se topiseră și mai repede anul acela. Ajunseseră să mănînce rădăcini sălbatice și mulți se bizuiau numai pe pescuitul de raci ca să reziste pînă avea să crească trestia. Toate mrejele erau supravegheate, ascunse, așezate în torentele cele mai de sus, în ascunzători inaccesibile, apoi deșertate mai înainte chiar ca Germain să le afle locul. Se învîrtea prin L'Abandonnée ca o fiară în cușcă, urca și cobora pe drum, singur, cu pieptul dezgolit, sau se culca deodată în mijlocul drumului strigîndu-le celor care mînau carele cu boi... zdrobiți-mă ! zdrobiți-mă odată !

ce sînt eu oare ? un gunoi, asta sînt, nu mă ridicați, zdrobiți-mă, vă spun... și oamenii își astupau urechile, închideau ochii, ca să nu-l vadă pe Germain, cel care voia s-o ia înaintea destinului. Acum coliba noastră era cu totul lipsită și măicuța scurgea în zadar sticla de ulei peste bucățile de rădăcini fierte. Tata întinsese toate mrejele și le lăsa „să se umple“, cu speranța să vîndă ceea ce pescuia oamenilor din sat, duminică dimineața. Or, în dimineața de sîmbătă, în zori, găsi mrejele puse de-al doilea goale, ca și pe cele lăsate „de gardă“, și care decuseară erau pline de raci frumoși, cu coadă lungă, albastră. Întorcîndu-se spre casă, îl zări acolo pe hoțul de Germain care zîmbi jalnic și spuse... Angebert, păzește-te bine astăzi, căci am să te omor. Tatăl meu era desfigurat și nu privea nici unde, doar o sudoare galbenă curgea de pe el ca și cînd ar fi transpirat fiere. Cu toate acestea, amenințarea lui Germain i se păru atît de ciudată, atît de nelalocul ei, că nu se putu stăpîni să nu rîdă.. pleacă, îi spuse apoi cu o voce foarte blîndă, pleacă pe dată, piei din fața mea, că mi se înfierbîntă sîngele. Germain se îndepărtă numaidecît cu-n aer grav, mirat, și tata își petrecu toată ziua pe banca lui mică de lemn, cu capul în mîini, tăcut. Cînd se înseră, se ridică, dădu de mîncare animalelor, îmbrăcă haine curate și plecă liniștit spre cîrciuma din sat. Régina, măicuța și cu mine îl urmam de la distanță, așa fel ca teama noastră de femei să nu-l stînjenească. Germain stătea cu coatele pe tejghea și, înhățîndu-l de guler, tata îi dădu o lovitură cu piciorul strigînd... de ce-ai făcut

asta, de ce ? Ieșiră amîndoi și începură să se lupte în lumina înserării, în mijlocul savanei din apropiere. La un moment dat, se auzi vocea tatălui meu... ah, Germain, mă omori... și apoi un horcăit. Părăsindu-și băutura, oamenii îl găsiră pe tata scăldîndu-se în sînge și pe Germain în picioare, alături de victimă, cu un briceag năclăit în mînă. Deîndată, Germain aruncă briceagul departe, spre un desiș de salcîmi care mărginea savana. Oamenii aprinseră o făclie și domnul Tertullien se așeză în genunchi între salcîmi, căutînd cuțitul care-l ucisese pe Angebert. Oamenii veneau puhoi, acum fiecare povestea în felul lui despre omor și, ieșind din mulțime, cineva îl lovi pe Germain drept în piept. Această primă lovitură fu ca un semnal și toți îl scuipară pe Germain drept în față, îl pișcară să-i rupă carnea și-l dezbrăcară gol ca să vadă, spuneau, cum era făcut un ucigaș. Eu însămi i-am dat un pumn zdravăn. O femeie își muie mîinile în sîngele tatălui meu, îi mînji fața lui Germain, pieptul gol și brațele, strigînd cu o voce ascuțită... ucigașule... ești însemnat, mînjit pentru totdeauna de sîngele ăsta... respiră, respiră mirosul ăsta plăcut ! Insultele și loviturile curgeau și nu mai recunoșteam omul în întruparea aceea goală care-și acoperea sexul cu mîinile și repeta fără încetare, cu ochii închiși... l-am înjunghiat pe Angebert și puteți să mă omorîți, haide, aveți dreptate... dar jur că nu e vina mea, nu, nu e vina mea... jelaniile lui înzeceau ura și oamenii simțeau că Germain ajunsese alt soi de făptură decît cea din L'Abandonnée. Omorul se săvîrșise sub ochii lor și ei nu-l putuseră împiedica.

Dintotdeauna fiecare știuse în sinea lui ; Germain trebuia să ucidă odată și odată, pentru asta se născuse, și totuși nimeni nu făcuse nici o mișcare atunci cînd cei doi bărbați ieșiseră din cîrciumă. La gîndul acesta oamenii simțeau și mai multă înverșunare față de Germain și fără-ndoială că l-ar fi ucis dacă n-ar fi sosit jandarmii călări. Nu se știe cine dăduse alarma. Cu ștreangul de gît, Germain se tîrî încetișor în urma lor, clătinîndu-se în noapte. După asta, doi oameni ridicară leșul și, prin întunericul de nepătruns, se auzi o voce care spunea... îl iert pe Germain, pentru că era mai presus de voia sa : suferințele omenești sînt mari și pot face orice din om, chiar și un ucigaș, domnilor, nu e glumă, chiar și un ucigaș !... Oamenii începeau să dispară în noapte ca să vestească moartea negrului Angebert. Cortegiul se puse în mișcare spre casa ruinată din L'Abandonnée, unde avea să se desfășoare priveghiul. Măicuța înainta sub lumina stelelor cu ochii uscați, întredeschiși, cu un umăr ridicat mai sus decît celălalt, tîrșindu-și pașii, aproape șchiopătînd, ca sub o povară mai grea decît ea însăși.

Atunci cînd, de-a lungul zilelor calde și senine, nebunia Antilelor începe să plutească și să se-nvîrtă-n aer pe deasupra satelor, a colinelor singuratice și a platourilor, o neliniște îi cuprinde pe oameni la gîndul fatalității ce planează asupră-le, pregătindu-se să lovească pe unul sau pe altul, întocmai ca o pasăre de pradă, fără ca omul să poată opune cea mai slabă rezistență. Pasărea de pradă a atins umerii lui Germain, i-a pus un cuțit

în mînă și l-a îndreptat spre inima tatălui meu. Angebert dusese o viață retrasă, tăcută, își ascunsese atît de bine fața că nu s-a știut niciodată cine anume murise în ziua aceea. Uneori îmi pun întrebări cu privire la el, mă întreb oare pentru ce venise pe pămînt omul acela de treabă și blînd. Dar, toate astea nu mai sînt, și-n fața mea drumul fuge, se-nvîrte, se pierde în noapte...

Povestea vieţii mele

I

La doi ani după moartea lui Angebert, un străin, un bărbat cu numele de Haut-Colbi poposi în sat şi-mi schimbă soarta. Era un negru din Caraibe bine înfipt pe picioare, despre care ai fi putut spune că se mişca parcă în apă, elementul lui, ai fi zis că înoată, atît era de suplu. Privirea lui te învăluia ca o eşarfă de mătase şi gura te cucerea cu vorba ei, cu rîsul acela în cascade, iar pielea închisă cu umbre violete dădea fiori oricărei femei ce l-ar fi întîlnit în cale, din întîmplare. Omul venea de la Côte-sous-le-vent. În ciuda celor două copile bastarde, mama mea nu era chiar o femeie de lepădat. Înainta în viaţă plină de-aceeaşi aşteptare, de-aceeaşi sprinteneală ca pe vremea cînd n-o atinsese încă mîna nici unui bărbat. Anii o împliniseră, astfel încît acum era, în plin soare, ca o păstaie de vanilie ce-a pocnit şi-şi răspîndeşte întreaga aromă. Într-o bună dimineaţă, plecă, plină de graţie, fredonînd ca de obicei. Atunci îl văzu pe Haut-Colbi şi cîntecul ei se opri deodată. Se spune că au rămas un ceas întreg în contemplaţie unul în faţa celuilalt, în mijlocul drumului şi sub ochii tuturor, cuprinşi de acea uimire care face să se strîngă inima oamenilor cînd, pentru prima oară, visul coincide cu realitatea. Nu întîrziară să facă casă comună, schimbîndu-mi astfel şi mie soarta. Haut-Colbi trecînd din întîmplare prin cătunul nostru L'Abandonnée, o zărise pe mama şi rămăsese acolo.

E adevărat că un nimic, o idee, o toană, un fir de praf pot fi de ajuns ca să schimbe cursul unei vieţi. Dacă Haut-Colbi nu s-ar fi oprit în sat, mica mea poveste ar fi fost foarte diferită. Căci mama îşi găsise, în ziua aceea, idolul şi acest idol era un mare amator de femei sau cel puţin aşa avea reputaţia. Prima grijă a mamei a fost aceea de a mă îndepărta, de a se feri de feminitatea mea de zece ani, ca să evite alte necazuri, cîţiva ani mai tîrziu. Hotărî astfel să mă trimită la Fond-Zombi, la bunica mea, departe de negrul ei caraib.

A fost foarte hulită, şi gura lumii a învinuit-o că scuipă pe propriul ei pîntec, pentru cine şi pentru ce ?... pentru o gură ademenitoare, un om care venea de la Côte-sous-le-vent. Cunoştea însă de multă vreme viaţa, îndrăgostita mea mamă, cu cele două bastarde în chip de cercei ; ştia că cel mai adesea trebuie să-şi smulgi măruntaiele şi să-ţi umpli pîntecul cu paie, dacă vrei să mergi, puţin, în soare.

Regina Fără Nume nu era defel mulţumită de felul în care fiica ei îşi cîrmea barca în apele vieţii. Dar, de îndată ce Haut-Colbi se instală în turnul nostru, începu să socoată că Victoire nu naviga chiar aşa de rău, la urma urmelor. Celor care bîrfeau purtarea fiicei ei, le răspundea cu un glăscior foarte şugubăţ... dragii mei, viaţa

nu-i o supă grasă şi încă multă vreme oamenii vor cunoaşte aceeaşi lună şi acelaşi soare, aceleaşi chinuri ale dragostei... Într-adevăr, bunica era încîntată la gîndul că nevinovăţia mea avea să-i încununeze părul alb, şi atunci cînd veni să mă ia, plecă din L'Abandonnée binecuvîntînd-o pe mama.

Era pentru prima oară cînd părăseam casa, dar nu resimţeam nici o tristeţe. Dimpotrivă, mă cuprinsese un soi de exaltare să merg pe drumul acela alb, cretos, mărginit de *filaos*[1], alături de o bunică a cărei viaţă pămîntească o crezusem sfîrşită. Înaintam tăcute, cu paşi mărunţi, bunica spre a-şi cruţa puterile, eu pentru a nu destrăma încîntarea. Spre amiază, am lăsat drumul acela îngust şi alb să se zbată în soare şi am luat-o pe un drum bătut, ars şi crăpat de secetă. Apoi veni un pod plutitor peste un rîu ciudat, unde *courberils*[2] uriaşi creşteau pe malul apei, învăluind locul într-o penumbră albăstrie. Aplecată asupra micuţei mele persoane, bunica zîmbea, revărsîndu-şi mulţumirea... nu te lăsa fluieraşul meu, acum ajungem la podul de pe L'Autre Bord... şi cu o mînă apucîndu-mă pe mine, cu cealaltă agăţîndu-se de cablul ruginit, mă ajută să traversez încetişor locul acela primejdios cu scîndurile putrede, desprinse, sub care curgeau înspumate apele rîului. Şi deodată iată-ne ajunse în ţinutul Fond-Zombi, care se desfăşura în faţa ochilor mei într-un fantastic luminiş îndepărtat, colină după colină, savană după savană, pînă la crestătura aceea de pe cer care era muntele însuşi şi care se chema Balata Bel Bois. Ici şi colo, se iveau colibe sprijinite unele de altele, în jurul curţii comune, sau prăbuşite peste propria singurătate, lăsate în voia lor, a misterului pădurii, a spiritelor, a milei lui Dumnezeu...

[1, 2] Arbuşti tropicali.

Coliba Reginei Fără Nume era ultima din sat, încheia lumea muritorilor şi părea rezemată de munte. Regina Fără Nume a deschis uşa şi m-a lăsat să intru în cămăruţa care-i era întreaga locuinţă. De îndată ce am trecut pragul, m-am simţit ca într-o fortăreaţă, la adăpost de toate lucrurile cunoscute sau necunoscute, apărată de fusta largă şi încreţită a bunicii. Plecasem din L'Abandonnée dis-de-dimineaţă, şi acum avea să se lase bruma. Bunica aprinse un felinar atîrnat de grinda cea mare din acoperiş, lăsă flacăra la mic, că să economisească petrolul, mă îmbrăţişă în grabă, ca din întîmplare, mă luă de mînă şi mă duse să fac cunoştinţă cu porcul ei, cu cei trei iepuraşi, cu găinile, cu cărarea ce ducea la rîu ; apoi, cum se lăsa bruma, am intrat înăuntru.

În colibă, un pat de fier era acoperit cu cerşaful săracului, patru saci de făină a căror litere supravieţuiau în ciuda faptului că fuseseră spălate de nenumărate ori. Patul, singur, ocupa jumătate din odaie. De partea cealaltă, se mai aflau o masă, două scaune, un leagăn din lemn negeluit. Bunica deschise o cutie de metal şi scoase două plăcinte de *manioc*[1]. Apoi, ca să nu ne rămînă mîncarea în gît, băurăm cu sorbituri mici apa din oala de pămînt care trona în mijlocul mesei. La lumina felinarului, am îndrăznit s-o privesc pe bunica drept în faţă, contemplînd-o fără şire-

[1] Graminee din regiunea tropicală.

tenie, nici sfială ci, pentru prima oară, drept în faţă. Regina Fără Nume era îmbrăcată în felul „negreselor cu basma“, care poartă în chip de broboadă un petec de stofă din bumbac şi mătase, un *madras*. Bine strînsă în jurul frunţii, basmaua îi cădea tinereşte pe spate, în trei fîşii lungi şi subţiri. Avea o faţă triunghiulară, gura fina, nasul mic şi drept, regulat, cu ochi de un negru spălăcit, şters, în felul unui veşmînt ce-a stat prea mult în soare şi-n ploaie. Voinică, uscată, abia uşor gîrbovită, mîinile şi picioarele mai cu seamă îi erau uscate şi jupuite şi se ţinea foarte dreaptă în scaunul ei legănător, cercetîndu-mă şi ea pe toate feţele, în timp ce eu o contemplam astfel. Sub privirea ei liniştită şi fericită, încăperea mi se păru dintr-o dată necuprinsă şi am simţit că se aflau alte persoane acolo, pentru care Regina Fără Nume mă examina, mă îmbrăţişa chiar, scoţînd uşoare oftaturi de plăcere. Nu eram numai două fiinţe vii într-o colibă, în toiul nopţii, era altceva, şi cu mult mai mult decît atît, cu toate că nu ştiam ce anume. În cele din urmă, şopti visătoare, atît pentru mine cît şi pentru ea însăşi... credeam că norocul meu s-a stins, astăzi însă văd bine : m-am născut negresă norocoasă şi voi muri negresă norocoasă.

Astfel se scurse prima mea seară la Fond-Zombi, iar noaptea aceea a fost fără vise, căci visasem în plină zi.

Bunica nu mai era la vîrsta cînd să se aplece pe pămîntul albilor, să lege trestia, să smulgă buruienile şi să plivească, să spintece vîntul, să-şi năduşească trupul la soare aşa cum făcuse toată

viaţa. Sosise ceasul bătrîneţii, cursul vieţii ei încetinise ; acum era doar o apă subţire ce se scurgea încetişor printre pietre, într-o uşoară mişcare de zi cu zi, cîteva gesturi pentru cîţiva bani. Avea grădina ei, porcul ei, iepurii si găinile ei, cocea plăcinte de *manioc* pe o placă de metal, prăjituri cu nucă de cocos, acadele, usca gulii dulci, măcriş şi mere pe care le încredinţa în fiecare dimineaţă lui moş Abel, a cărui prăvălioară era alăturată colibei noastre. O ajutam cum puteam, mă duceam să aduc apă, alergam după porc, după găini, alergam şi după racii de uscat cu carapacea păroasă, aşa de gustoşi cînd erau prăjiţi cu multă sare, alergam după buruieni prin lanurile de trestii de la Fabrică, alergam cu mica mea încărcătură de îngrăşăminte, alergam fără încetare, cu cîte ceva pe cap : găleata de apă, coşul cu ierburi, lădiţa cu îngrăşăminte, care-mi ardeau ochii la prima suflare de vînt sau îmi picurau pe faţă cînd ploua, în timp ce-mi înfigeam degetele de la picioare în pămînt, mai ales pe creste, ca să nu răstorn lădiţa şi munca mea de-o zi întreagă.

Uneori se auzea pe undeva un cîntec, o muzică dureroasă îmi atingea pieptul, ca şi cînd un nor s-ar fi strecurat între cer şi pămînt, acoperind verdele arborilor, galbenul drumurilor, negrul pielii omeneşti cu un strat uşor de praf cenuşiu. Asta se întîmpla mai ales pe malul apei, duminica dimineaţa, în timp ce Regina Fără Nume spăla, cînd femeile din jur se apucau să rîdă, să rîdă într-un fel cu totul anume, doar din gură si dinţi — aşa, ca şi cum ar fi tuşit. Atunci, în fluturarea rufelor, femeile şuierau vorbe înveni-

nate, viața se învîrtea în apă și batjocură și întregul Fond-Zombi părea că e împroșcat cu clăbuc, că se răsucește și se varsă în apa murdară odată cu țîșnirile de spumă vaporoasă și strălucitoare. Una dintre ele, o oarecare doamnă Vitaline Brindosier, persoană grasă și unsuroasă, în vîrstă, cu părul alb ca zăpada și cu ochii plini de nevinovăție, avea un talent cu totul aparte de-a semăna tristețea-n suflete. Atunci cînd traiul devenea apăsător, cînd viața unui negru nu era altceva decît o batjocură, doamna Brindosier își scutura brațele ca pe niște aripi, victorioasă, și striga că viața e o haină ruptă, o zdreanță cu neputință de cîrpit. Și, zicînd asta, nu mai putea de bucurie, rîdea, își lovea brațele ei frumoase și pline și adăuga pe un ton în doi peri... ah, noi negrii din Guadelupa, se poate spune pe drept cuvînt că sîntem pe brînci, ah, ah... și celelalte femei erau cuprinse atunci de rîsul acela ciudat, un soi de tuse scurtă, numai din gură și dinți, și deodată ceața cobora asupra mea și mă întrebam dacă n-am venit pe pămînt din greșeală, în timp ce glasul șoptit al Reginei Fără Nume se făcea auzit la urechea mea... haide, vino, Télumée, vino cît poți de repede, că aici nu mai sînt decît niște balene rătăcite pe care marea nu le mai vrea, și dacă peștișorii le ascultă, mai știi ? și-or pierde înotătoarele... Ieșeam în grabă din rîu, ea sprijinindu-se de umărul meu și, cu lenjurile îngrămădite pe creștete, ne îndreptam cu pași înceți spre coliba bunei mele. Uneori se oprea pe marginea drumului, nădușită și privindu-mă cu-n aer amuzat... Télumée, păhăruțul meu de cristal, îmi spunea gînditoare, trei căi sînt rele pentru om :

să vadă frumusețea lumii și să spună că e urîtă, să se scoale dis-de-dimineață ca să facă un lucru de care nu e în stare și să-și dea frîu liber visurilor fără să se supravegheze, căci cel care visează cade în cursa propriei sale visări... Apoi pornea din nou la drum, murmurînd un cîntet, o *biguine* oarecare de pe vremuri, pe care o modula într-un chip foarte special, cu-n soi de ironie voalată, menită să mă facă să înțeleg precis că unele cuvinte erau neînsemnate și fără preț, bune de ascultat, dar și mai bune de uitat. Atunci închideam pleoapele și, strîngînd foarte tare mîna bunei mele, îmi spuneam că trebuie să existe un fel de-a potrivi viața astfel ca negrii s-o poată îndura puțin, fără s-o simtă mereu pe umerii lor apăsîndu-i, apăsîndu-i zi de zi, ceas de ceas, clipă de clipă...

Ajungînd acasă, întindeam rufele pe tufișurile din jur și ziua se sfîrșea astfel. Era ceasul cînd pornea să adie briza, urca încetișor colina încărcată de toate miresmele pe care le aduna în cale. Bunica se așeza în scaunul-leagăn, în pragul colibei, mă trăgea între fustele ei și, oftînd de plăcere la fiecare mișcare a degetelor, se apuca ușurel să-mi împletească codițele. În mîinile ei, pieptenul de metal nu zgîria decît vîntul. Umezea fiecare șuviță de păr cu o picătură de ulei de *carapate*, ca să fie suplă și lucioasă și, cu precauții de cusătoare, descîlcea firele, le aduna în șuvițe, apoi în cozi rigide pe care le răsucea pe toată suprafața creștetului meu. Nu se întrerupea decît ca să-și scarpine gîtul, ceafa, o ureche care o necăjea, modula cu finețe *mazoukes* lente, valsuri și *biguines* dulcege, căci în veselia ei era o

notă de melancolie. Erau *Jaya, Ti-Rose Congo, Agoulou, Suferința ce singur ți-o faci* precum și o mulțime de alte minunății din timpurile trecute, atîtea lucruri frumoase și uitate, care azi nu mai încîntă auzul muritorilor. Știa de asemenea cîntece vechi de-ale sclavilor și mă întrebam de ce, murmurîndu-le, bunica îmi pieptăna părul cu și mai multă blîndețe, ca și cum degetele ei s-ar fi înmuiat în balsam. Cînd cînta cîntecele obișnuite, vocea Reginei Fără Nume semăna cu chipul în care obrajii, la înălțimea pomeților, formau două pete de lumină. Pentru cîntecele sclavilor însă, vocea ei delicată se desprindea deodată de trăsăturile-i de femeie bătrînă și urca foarte sus în arii de amploare și profunzime, atingînd ținuturi îndepărtate și străine de Fond-Zombi, și atunci mă întrebam dacă nu coborîse și ea pe pămînt tot din greșeală. Ascultam vocea aceea cu accente sfîșietoare, chemarea ei misterioasă, și mintea mi se tulbura de tot, mai ales atunci cînd bunica mea cînta :

Mamă unde e unde e unde e Idahé
Ida e vîndută și părăsită Idahé
Ida e vîndută și părăsită Idahé...

În momentul acela, bunica se apleca asupra mea, îmi mîngîia codițele și le făcea un mic compliment, deși le știam mai scurte și mai încîlcite decît se cădeau să fie. Și-mi plăcea întotdeauna să aud complimentele ei și, așa cum oftam lipită de pîntecul ei, îmi ridica bărbia, își cufunda privirea în ochii mei și șoptea mirată :

— Télumée, păhăruț de cristal, ce ai tu oare așa de viu în trupșorul tău de faci să tresară o inimă bătrînă de negresă ?

2

La Fond-Zombi viața se scurgea cu ușile și ferestrele deschise, noaptea avea ochi, vîntul urechi lungi și niciodată unul nu se sătura de celălalt. Abia ajunsă în sat, știam cine ciopîrțește și cine e ciopîrțit, cine-și salvează sufletul și cine se îneacă, cine pescuiește fără permis în apele fratelui său, a prietenului său, și cine suferă și cine moare. Dar cu cît aflam mai multe, cu atît mai mult mi se părea că ceea ce e esențial scăpa atenției mele, îmi luneca printre degete ca un țipar în clipa cînd să-l prinzi...

Dugheana lui moș Abel se afla de partea cealaltă a drumului, la cîțiva pași de coliba noastră, numai că în direcția cătunului și nu a muntelui. Atunci cînd Regina Fără Nume mă trimitea să duc acolo *cassaves* [1], prăjituri din nucă de cocos, cornete de *kilibibis* [2] sau fructe uscate, în schimbul a puțin ulei, sare sau spinare de morun uscat, întîrziam cît puteam mai mult pe podeaua lui moș Abel, aplecam urechea în stînga și-n dreapta, în speranța de-a surprinde secretul oamenilor mari, chiar ceea ce le îngăduia să se țină pe picioare cît e ziua de lungă, fără să se prăbușească vreo-

[1] Dulciuri făcute din făină extrasă din rădăcina de manioc uscată.
[2] Fructe exotice din Antile.

dată. Din dosul unei scînduri ce-i ţinea loc de tejghea, moş Abel vindea ulei şi morun, petrol, luminări de seu şi carne sărată, chibrituri în cutii întregi sau grămăjoare de cîte trei, aspirine — cu tubul sau cu bucata — ţigarete potrivite toate la fel şi tot soiul de dulciuri pe care i le pregătea Regina Fără Nume pentru sufletul muşteriilor săi. În dosul peretelui subţire cu fereastră zăbrelită, un bufet îi primea pe bărbaţi, în vreme ce femeile stăteau pe verandă, cu urechea ciulită la strigătele ce răzbăteau din sala din spate, unde oamenii petreceau în tovărăşia romului, a loto-ului, a zarurilor, a oboselii şi-a plictiselii din fiecare seară. De obicei mă aflam sub scîndura tejghelei, în vreme ce fiul lui moş Abel, un băieţaş de vîrsta mea, umbla încoace şi încolo de partea cealaltă, în bufetul propriu-zis. Tot servind şi strîngînd, puiul de negru îmi arunca, din cînd în cînd, cîte o privire lungă, neîncrezătoare, ca în vis. Nu-i dădeam însă nici o atenţie, captivată cu totul de evenimentele din bufet. Limbile se dezlegau, pumnii se ridicau pentru motive necunoscute, zarurile răsunau zgomotos pe mese şi chiar gîndurile mele mi se părea că se rostogolesc unele peste altele, fără să le pot aduna. Uneori mă apuca o teamă nelămurită şi mintea mi se desfăcea, părea asemenea unui colier de perle deşirat. Atunci îmi spuneam în sinea mea speriată... cîte nu vezi pe pămînt, Isuse, cîte nu vezi, e de necrezut !...

Cea mai mare parte a timpului, în bufet era o zarvă nesfîrşită de zaruri şi de loto-uri, de domino-uri pocnite cu putere de masă, ca nişte lovituri de secure. Domnea veşnic un iz de gîlceavă, de batjocură, de sfidare la adresa tuturor şi care nu

cădeau niciodată pe pămînt. Odată, ghemuită sub tejghea, am văzut un tînăr plăpînd, cu numele de Ti Paille ridicîndu-se brusc cu ochii ieşiţi din orbite de furie şi strigînd... nici o naţiune nu merită moartea, susţin însă că negrul o merită, fiindcă trăieşte aşa cum trăieşte... şi oare nu merităm moartea, fraţilor ?... Urmă o tăcere, apoi un bărbat se ridică şi spuse că-l va omorî pe dată pe Ti Paille, aşa, numai ca să-l înveţe să trăiască. Dar Ti Paille îi răspunse că avea poftă să moară, că îşi dorea moartea, şi cînd, ceva mai tîrziu, l-au dus de acolo cu o rană la cap, zîmbea. Întîmplarea m-a impresionat foarte tare. De asemenea, mă interesa întotdeauna cînd oamenii se apucau să vorbească despre duhuri, despre blesteme, de cutare pe care-l văzuseră alergînd prefăcut în cîine, săptămîna trecută, şi de bătrîna man Cia care în toate nopţile zbura pe deasupra dealurilor, a văilor şi a colibelor din Fond-Zombi, nemulţumită de învelişul ei omenesc. Bunica îmi vorbise despre femeia asta, prietena ei, care mergea mai mult pe lîngă morţi decît pe lîngă cei vii, şi-mi făgăduia întotdeauna că are să mă ducă s-o cunosc într-una din după-amiezile acelea. Eram foarte atentă şi la tot ce se spunea despre man Cia. Într-o zi, moş Abel povesti cum man Cia îi făcuse cicatricea de pe braţ, cum îl zgîriase cu gheara ei de negresă zburătoare. Tocmai se întorcea de la un pescuit de noapte, cînd două păsări mari se lăsară în zbor deasupra capului său. Una din păsări avea sînii mari, slujindu-i drept aripi, şi moş Abel o recunoscu deîndată pe man Cia după ochii ei străvezii, după sînii pe care i-i văzuse odată pe cînd ea spăla la rîu. Îndată ce fu recunoscută, man Cia

coborî în vîrtej să se așeze pe crengile unui pom vecin în flăcări, care se apucă să țopăie în jurul lui moș Abel, urmat de toți pomii din vecinătate, fîșîind din toate frunzele. Apoi, cum moș Abel nu-și pierdu cumpătul, pomii se retraseră și se ivi un talaz uriaș ce cobora din cer cu o clocotire de spumă, de pietre, de rechini cu ochii plini de lacrimi. Aproape îndată, trîmba de apă reintră din nou în adîncul cerului, precum ieșise, și asta a fost cea de-a doua înfrîngere a lui man Cia. Apoi apăru un cal mare cît trei cai urcați unul peste altul. Moș Abel însă nu se clinti nici cu un pas îndărăt, și animalul se îndepărtă. Totuși, înainte de-a dispărea de tot, animalul bătu aerul cu copitele și așa îi brăzdă brațul.

Și, subliniind cu o trăsătură de unghie cicatricea care mergea de la cot pînă la încheietura mîinii, moș Abel șopti cu o voce fără timbru... ah, m-am văzut în fața unei prăpăstii, să dau îndărăt însemna să mor, dar nu mi-a fost frică și iată-mă cu limba în gură ca să vă spun, ajutați-mă, prieteni...

Cînd i-am spus povestea asta bunicii, mirîndu-mă că era prietena unei asemenea făpturi, ridică din umeri și se mulțumi să încuviințeze, zîmbitoare... desigur, man Cia nu se mulțumește cu forma omenească cu care a înzestrat-o bunul Dumnezeu, ci are darul de-a se preface în orișice animal... și, cine știe, poate că-i chiar furnica ce-ți aleargă pe gît, ascultînd cum o vorbești de rău ?...

— Spune-mi, bunico, de ce să devii pasăre, rac sau furnică ? n-ar fi oare mai bine ca ele să devină oameni ?

— Nu trebuie s-o judeci pe man Cia, căci nu omul e cel care a inventat nenorocirea, și înainte ca boala *pian* [1] să fi ajuns pe pămînt ca să ne roadă tălpile picioarelor, muștele trăiau. Plăcerea omenească e s-o bîrfească pe man Cia și s-o facă să se-nvîrtă în aer asemenea rufelor pe care le izbești de pietrele rîului ca să iasă murdăria din ele. E adevărat că oamenii vorbesc cu teamă, că totdeauna e primejdios să rostești acest nume : man Cia. Oare îți spun ce fac atunci cînd oasele lor își schimbă locul, cînd li se înnoadă mușchii, cînd nu mai ajung să poată răsufla în viață ?

Și surîzînd în chip liniștitor, încheie cu o voce sigură :

— De fapt, man Cia e o femeie bună, numai că nu trebuie s-o întărîți.

A doua zi, bunica îmi aruncă o privire ciudată, își văzu de ocupațiile ei obișnuite, le dădu de mîncare pe săturate lighioanelor, împinse ușa, o înțepeni cu grijă cu un băț lung și spuse : mergem la man Cia. Pornind în direcția muntelui, am apucat-o pe o cărăruie ascunsă de mulțimea ierburilor. La început au fost numai ferige, apoi au apărut de-a lungul drumului tulpini de *malaccas*, de tamarini, pruni de China cu fructe ademenitoare. Nu mă gîndeam însă să le culeg, fiind foarte ocupată să merg pe urma lungă și tăcută a Reginei Fără Nume. Colo sus, frunzișul arborilor mari se atingea, se apleca după vînt, ascundea bolta cerului. Poteca dădu într-un luminiș, un disc imens de pămînt roșu și ars de soare, în mijlocul căruia se ridica o colibă mică ce se clătina. Frunzele

[1] Maladie cutanată, proprie negrilor din colonii.

uscate de pe acoperiş se învineţiseră, scîndurile spălăcite aveau culoarea muşchiului, a stîncilor, a frunzelor veştede ce îmbîcseau tufişurile vecine, coliba însăşi părînd în întregime lăsată în voia spiritelor pădurii celei mari, ce se înălţa la mică distanţă, în lumina şovăielnică a zorilor. Ici şi colo, zdrenţe înnodate de crengi, ţăruşi înfipţi în pămînt, scoici aşezate în cruce o ocroteau de rele.

Trecînd cu repeziciune prin faţa colibei, Regina Fără Nume spuse c-o voce înăbuşită, îngrijorată... oare casa asta-i locuită ? şi, fără să aştepte răspuns, se îndreptă spre un arbore-manghier din apropiere unde ne şi aşezarăm, în tăcere, pe nişte frumoase pietre netede de rîu. În clipa aceea, o bătrînică oarecare ieşi din colibă, cu picioarele goale, înfăşurată într-o rochie cafenie cu cute, cu un madras alb înnodat la ceafă şi căzîndu-i în jos pe spate. Pe cînd se apropia, alergînd repede pe pămîntul lutos, am văzut un obraz fin, însufleţit de extaz şi, fără voia mea, am închis ochii. Ridicîndu-şi tivul rochiei, bătrîna şterse năduşeala de pe fruntea bunicii şi o îmbrăţişă de mai multe ori, fără să pară a fi băgat de seamă prezenţa mea.

— Cum o mai duci cu viaţa, Toussine ? îi spuse ea bunicii.

— Ca în vis, Cia, un vis pe care ţi l-am adus aici, pentru încîntarea ochilor tăi...

— Ce vis, strigă man Cia, prefăcîndu-se că nu înţelege.

— Îmi încerc norocul cu ea, spuse bunica surîzătoare, şi ţi-am adus-o s-o respiri...

Întorcîndu-se spre mine, man Cia mă văzu în sfîrşit, mă privi lung drept în faţă şi se apucă să

mă pupe, primul sărut pe frunte, pentru ea, spuse, pentru plăcerea ei ; apoi al doilea pe obrazul stîng, pentru că eram din acelea pe care nu le tragi de sfoară ca să le faci să joace, al treilea pentru obrazul drept să nu fie pizmaş, şi ultimul sărut pentru că, şi-a dat seama din capul locului, eram o micuţă negresă vitează. Mai adăugă, învăluindu-mă cu privirea ei frumoasă, liniştită : vei fi pe pămînt asemenea unei catedrale.

Cele două bătrîne începură să vorbească, sub manghierul cel mare, în vreme ce eu o priveam cu nesaţ pe man Cia, căutînd să aflu ce era în ea deosebit de ceilalţi muritori. I-am cercetat degetele cu unghiile îndoite, brăzdate în lung ca nişte gheare, picioarele cenuşii cu călcîiele late şi proeminente, trupul mic, numai oase, ca de copil, faţa coclită, scorojită pe alocuri şi, cu cît o priveam, cu atît o găseam asemenea tuturor, o bătrînică oarecare de la Fond-Zombi. Avea totuşi ceva deosebit prietena Reginei Fără Nume, dar ce anume ? Ochii aceia... imenşi, transparenţi, ochii aceia despre care se spune că pot să vadă tot, să îndure tot, pentru că nu se închid nici chiar în somn.

Cum o cercetam aşa, privind-o în voie, îşi aţinti deodată asupră-mi ochiul străvăzător de vrăjitoare şi spuse :

— Copilă, de ce oare mă priveşti astfel ?... vrei să te învăţ să te prefaci în cîine, în rac, în furnică ?... vrei să te îndepărtezi de oameni începînd chiar de azi, să-i ţii departe de tine la o azvîrlitură de băţ ?

Mi-ar fi plăcut să pot îndura puterea acelei priviri aşa de limpezi, de liniştite, care rîdea în

sinea ei, care părea să dezmintă gravitatea vorbelor rostite. O teamă grozavă mă reţinu însă şi am aplecat capul ruşinată, şoptind cu vocea întretăiată :

— Vezi prea bine că nu sînt o catedrală... iar dacă o cauţi pe negresa cea vitează, ea nu-i aici...

Bunica îşi încruntă sprîncenele :

— Ah ! asta-i tot ce aveţi să vă spuneţi într-o duminică aşa de frumoasă, ce risipă de lumină !...

Bunica se aplecase acum spre prietena ei şi-i povestea un vis, iată... se scălda într-un rîu, zeci de lipitori mişunau în jurul capului ei şi, cum una din ele i se lipise de frunte, bunica şi-a spus : în locul ăsta am sîngele stricat pe care gînganía e pe cale să mi-l sugă... dar oare nu chiar viaţa o sugea lipitoarea, oare nu era ăsta un semn al morţii apropiate ?... întrebase ea cu un surîs îngrijorat.

— Care moarte ?... strigă man Cia pe un ton vioi, lipitoarea ţi-a supt sîngele stricat, atîta tot. Atunci cînd ţi-o suna ceasul, ai să vezi în vis cum îţi cad dinţii din gură, ai să-ţi vezi trupul şi lenjurile alunecînd în apa rîului şi ai să te pomeneşti într-o ţară necunoscută, cu pomi şi cu flori pe care nu le ai mai văzut niciodată ; nu te încrede în nici un alt vis decît în ăsta. În aşteptare, draga mea, fie că e toană de mort sau de viu, aroma acestei fripturi care fierbe înăbuşit mă ameţeşte şi simt de pe-acum gustul cărnii care mi se topeşte în gură, haidem...

Ne-am ridicat rîzînd, iar cînd ne-am întors, ceva mai tîrziu, fiecare cu un blid de friptură fumegîndă, Regina Fără Nume suspină :

— Ah, ah, afurisit-o, cum te mai pricepi să vorbeşti ; cu tine două cuvinte, patru vorbe, şi nici urmă de moarte, ci numai banjouri !

Spunînd acestea, se aşeză cam brusc, scuturată de un rîs aspru, iar din blid se vărsă puţin sos la picioarele ei.

— Ah, spune man Cia, acum morţii gustă întîi ?

— Ştii prea bine, îi răspunse bunica surîzînd, că lui Jérémie îi plăcea grozav friptura de porc.

— Cum îi merge ? se interesă cu gravitate man Cia.

— Nu m-a uitat, răspunse bunica fericită, vine să mă vadă în fiecare noapte, fără greş : nu s-a schimbat, e la fel ca pe vremea cînd trăia...

— Dar se simte bine ? întrebă din nou prietena ei.

— Foarte bine, o asigură cu gravitate bunica.

Limpezimea zilei aceleia ne învăluia, lumina ajungea în valuri prin frunzişul înfiorat de vînt, iar noi ne priveam mirate de-a ne afla acolo, toate trei, în mijlocul curentului vieţii ; deodată man Cia izbucni în rîs :

— Crezi tu oare, Toussine, că dacă am mai fi fost sclave, am fi mîncat această bucăţică gustoasă de porc cu inima atît de uşoară ?...

Ochii i se umbriră de tristeţe, deveniră ironici, părură deodată spălăciţi de soare, de ploaie şi de lacrimi, de toate lucrurile pe care le văzuseră şi care se întipăriseră pînă-n adîncul creierului ei. Mirată, am îndrăznit s-o întreb :

— Dragă man Cia, cu ce oare poate semăna un sclav şi cu ce poate semăna un stăpîn ?

— Dacă vrei să vezi un sclav, spuse ea cu răceală, n-ai decît să te duci la piaţa din La

Pointe şi să priveşti păsările închise în cuşti cu ochii lor plini de spaimă. Iar dacă vrei să ştii cu ce seamănă un stăpîn, n-ai decît să mergi la Galba, la Belle-Feuille, locuinţa familiei Desarogne. Cei de-acum nu sînt decît urmaşii lor, dar vei putea să-ţi faci o idee.

— Ce-ai vrea oare să vadă acum, la ora asta, man Cia ? spuse Regina Fără Nume. N-o să vadă nimic, de trei ori nimic. Albii ăştia zîmbesc şi sînt salutaţi în casa lor cu colonade care nu-şi are pereche pe-aici. Dar cine-ar spune, văzîndu-i azi aşa de surîzători, că strămoşul lor, Abul albilor, îţi cuprindea un negru cu amîndouă braţele şi-l strîngea de-i plesnea splina, aşa ?...

— Şi de ce făcea asta ? am spus eu speriată. Man Cia se gîndi îndelung :

— Odinioară, zise, un cuib de furnici muşcătoare năpădiseră pămîntul şi iată, ele între ele, îşi spuseseră oameni... nimic mai mult...

Regina Fără Nume se sprijinea de man Cia şi, silindu-se să-i împrăştie puţin amărăciunea, spuse :

— Cine poate mustra cîinele că e legat, şi dacă e legat cum să-l fereşti de bici ?

— Dacă e legat, spuse man Cia, trebuie să se împace cu soarta, căci va fi biciuit. E multă vreme de cînd, ca să ne elibereze, Dumnezeu locuieşte în ceruri şi, ca să ne biciuiască, locuieşte în casa albilor, la Belle-Feuille.

— E o vorbă frumoasă pentru ziua asta, spuse bunica, şi după mîhnirea asta iată şi alta : să vezi cum se stinge focul şi cum căţeluşii se joacă în cenuşă.

— Cu voia ta, dragă prietenă, aş spune că e numai puţină mîhnire, nu o mîhnire întreagă.

Mîhnirea întreagă e focul. Or, focul e stins şi e multă vreme de cînd Albul albilor e sub pămînt, carne stricată, care nu va mai creşte la loc. Dealtminteri, nici cenuşa nu-i veşnică.

Cu ochii strălucind de o înfrigurare stranie, Regina Fără Nume mă privi lung şi spuse :

— Adevărat, cenuşa nu-i veşnică.

Cele două bătrîne tăcuseră, după-amiaza se scurgea, totul era limpede, senin, în cer şi pe pămînt. Regina Fără Nume şi prietena ei Cia se sprijineau una de cealaltă, cu trăsăturile liniştite, împăcate. În tăcerea aceea, le priveam şi mă întrebam de unde venea tot focul, toate scînteile pe care le scoteau trupurile lor bătrîne şi cîrpăcite.

Puţin mai tîrziu am dat o raită prin pădure strîngînd frunze, poame sălbatice, şi man Cia păru deodată gînditoare. Cum bunica şi cu mine o priveam fără încetare, atente la toate umbrele, la toate luminile de pe figura ei, văzurăm că o stingherea faptul că-i de faţă cu noi fără ca noi să ştim ce-i trece prin minte. Atunci, bunica oftă adînc, ceea ce însemna că vizita noastră era pe sfîrşite şi, întorcîndu-se spre copila care eram eu, man Cia rosti... fii o micuţă negresă vitează, o adevărată tobă cu două feţe, lasă viaţa să bată, să lovească deasupra, dar păstrează întotdeauna neştirbită faţa de dedesubt. Bunica încuviinţă şi am coborît din nou panta cu ierburi şi flori, sprijinindu-ne una de alta. Se şi înnoptase, cerul jos era vineţiu, şi era ceasul cînd se făcea auzit zborul pîlpîitor al fluturilor de noapte în aerul apăsător. Odată ajunse, am mers cu gravitate în fundul curţii, m-am strecurat sub o tufă de bambus, îndepărtînd crengile joase, pierzîndu-mă în

mica cuşcă de frunziş. Pentru prima oară în viaţa mea simţeam că sclavia nu era o ţară străină, un ţinut îndepărtat de unde veneau anumite persoane foarte bătrîne, aşa cum se mai aflau încă vreo două, trei la Fond-Zombi. Toate acestea se desfăşuraseră chiar aici, între dealurile şi văile noastre, poate lîngă tufa de bambus, poate chiar în aerul pe care-l respiram. Şi mă gîndeam la rîsul anumitor bărbaţi, al anumitor femei, rîsul lor ca o tuse răsuna în mine, în vreme ce o muzică sfîşietoare se ridica în pieptul meu. Mai ascultam încă rîsetele, mă întrebam, mi se părea că aud anumite lucruri, îndepărtam frunzele ca să văd lumea din afară, liniile ce nu se mai desluşeau, seara revărsîndu-se ca un miros, făcînd să dispară toate lucrurile, mai întîi coliba, pomii, colinele din depărtare, pantele muntelui al cărui vîrf ardea încă pe cer deşi întregul pămînt se şi scufundase în întunecime, sub stelele cu scînteieri tremurătoare, neliniştite, ireale, care păreau puse acolo ca din greşeală, ca şi tot restul.

3

Într-o zi, măicuţa Victoire a venit să ne vadă, a intrat ca o vijelie, radioasă, cu ochii rătăciţi, cu părul vîlvoi, purtînd pe chip toate semnele dragostei şi ale necazurilor ei. Zîmbea fără motiv şi, deodată, ducîndu-şi o mînă la frunte, cădea adînc pe gînduri, privirea alunecîndu-i peste noi fără să ne vadă. În puţine cuvinte repezite, nedesluşite şi pătimaşe totodată, ne puse la curent cu soarta surorii mele Régina care trăia acum la tatăl ei natural, la Basse-Terre, şi dormea într-un pat,

mînca mere din Franţa, avea o rochie cu mîneci bufante şi mergea la şcoală. Mai ales acest din urmă lucru o umplea de mulţumire, căci revenea mereu la el, spunînd că negresa aceea micuţă şi isteaţă ştia de pe-acum să se iscălească... Ah, exclama ea, vorbiţi-mi de fata asta, vorbiţi-mi de Régina, ea moşteneşte în firea ei toate harurile albilor, scrie tot aşa de repede pe cît de repede galopează calul şi poate scoate fum din degetele ei... nu ea va fi aceea care să semneze vreo hîrtie fără să ştie nici pentru cine, nici pentru ce şi, fiindcă veni vorba de semnat, ia spuneţi-mi... există oare lucru mai urît şi mai ruşinos : să ţi se ceară să semnezi şi tu să pui o cruce ?... voi, negresele mele, nu ştiţi să scrieţi, iată o ruşine greu de uitat şi, în clipele acelea, măcar nici nu se cască pămîntul să te scape...

Ascultînd-o, şi eu şi bunica simţeam o tristeţe adîncă, iar capetele noastre se aplecau grele în jos, ca şi cînd s-ar fi aplecat sub o povară invizibilă. Dar măicuţa Victoire ne şi îmbrăţişa plîngînd, bolborosind vorbe încîlcite şi, cu un gest de rămas bun, s-a şi repezit afară, alergînd spre soarta ei. Haut-Colbi o aştepta la ambarcaderul de la Pointe-à-Pitre şi chiar în aceeaşi seară, urmînd sfatul înţelept al unui vrăjitor, amîndoi ridicau pînzele spre insula Dominique, în speranţa de a scăpa destinului care-l urmărea pe negrul zambo-caraib, mare amator de carne de femeie. N-am mai văzut-o niciodată pe Victoire.

Peste cîţiva ani, am văzut-o pe sora mea, într-un cortegiu la o nuntă, în piaţa din faţa bisericii din La Ramée. Régina devenise una dintre doamnele elegante ale oraşului. Profitînd de înghesuială,

m-am apropiat discret de ea şi, cum mă aplecam s-o îmbrăţişez, mi-a întins o mînă înmănuşată şi a spus, stînjenită... Eşti Télumée, nu-i aşa ?...

Regina Fără Nume era tare descurcăreaţă, o adevărată negresă inimoasă, şi hotărîse că viaţa n-o va face să umble pe mai multe cărări. După părerea ei, spinarea unui om era lucrul cel mai suplu, cel mai rezistent, cel mai solid din lume, o realitate inalterabilă care se întindea cu mult dincolo de cît puteai cuprinde cu ochii. Asupra ei se abăteau toate necazurile, toate furiile, toate vîrtejurile mizeriei omeneşti. Era multă vreme de cînd spinarea omului le ducea pe toate, şi lucrurile aveau să mai meargă încă multă vreme aşa. Principalul era ca, după toate încercările, toate capcanele şi surprizele de pe urma lor, să-ţi poţi trage sufletul şi s-o ţii înainte, doar de asta te lăsase bunul Dumnezeu pe pămînt. Bunica nu chiuia de bucurie, nu se plîngea, nu se văicărea în faţa orişicui şi nimeni nu ştia ce clocoteşte în fundul oalei ei, supă grasă ori piatră din rîu. Îşi aşezase coliba la marginea satului Fond-Zombi, răzleţită de toate celelalte, chiar în locul de unde începe pădurea şi unde arborii ies în întîmpinarea vîntului şi-l poartă pe înălţimi. Oamenii n-o înţelegeau întotdeauna, era o „femeie cu închipuire", o „lunatecă", o „mireană", toate astea însă o făceau să dea din cap şi să zîmbească, şi continua să facă lucrul pentru care bunul Dumnezeu o adusese pe lume, adică să trăiască.

Bunica nu mă aşteptase decît pe mine ca să-şi reverse ultimele porniri de afecţiune, să-şi împrospăteze lumina ochilor osteniţi. Ne aflam amîndouă

în pădurea asta, sprijinindu-ne una pe cealaltă, ca să ne luăm la trîntă cu viaţa aşa cum puteam, după bunul nostru plac. În cutele fustei ei largi, încreţite, ştiam însă că era ceva de care n-aveam să duc lipsă : de dragoste. Găsise o mică tulpină de bambus care să fie sprijin oaselor ei bătrîne. Atunci cînd mă credea absentă, ofta încetişor, în colţul ei, spunînd cu glas tare că era împăcată cu viaţa, căci, după toate socotelile, erau chit. Trăia prin mine, respira prin gura mea. Cînd mă îndepărtam, o apuca o frămîntare ce nu înceta decît atunci cînd mă înapoiam. Într-o zi, pe cînd mă întorceam de la rîu, i-am arătat două mici umflături pe pieptul meu, fără-ndoială invizibile cu ochiul liber, perceptibile, aici, sub primul strat de piele. Chipul îi străluci de bucurie şi iată că se apucă să alerge pe drum, cu poalele fustei sumese pînă la jumătatea coapsei, spunînd tuturor femeilor de prin vecini... veniţi, veniţi să vedeţi, viespile au înţepat-o pe Télumée !... Cumetrele alergau cîntînd, glumind, ridicîndu-şi cu mîndrie sînii căzuţi, sărbătorind într-o mie de feluri sînii mei micuţi care-şi făceau apariţia şi spunînd cu răutate... oricît de grei ţi-ar fi sînii, întotdeauna vei fi îndeajuns de voinică să-i poţi duce ! Apariţia sînilor mei a avut consecinţe mai grave. Regina Fără Nume nu mai îndura să mă vadă petrecîndu-mi zile întregi ca să înţep şiruri lungi de ananas, să culeg boabe de cafea, sau să car după mine găleţi de îngrăşăminte în trestii. În toate zilele, îmi atrăgea atenţia asupra liotei de pui de negri care mişunau prin ţinut... nu te strecura printre ei, copiii ăştia n-au nimic sfînt şi nimeni

nu-i poate împiedica să-şi urmeze calea, lasă-i în pace, să ai gura cusută de faţă cu ei, că nu ai ce să-i înveţi, sînt nişte blestemaţi gata să înfrunte lumea... ştiu tot despre viaţă, pot să-ţi dea lecţii de hoinăreală, de furtişag, de vorbe spurcate... nu te vîrî printre ei, păhăruţul meu de cristal, spune-le bună ziua, bună seara, ascultă-le poveştile şi trăncănelile dacă le umblă gura, dar tu taci şi pune-ţi o cruce pe gură : aşa îţi vei urma drumul tău şi vei rămîne albă ca un pufuleţ de bumbac. Nu prea ştiam cum să urmez sfaturile bunicii. Nu mă ţineam după cîrdul lor, dar nici nu eram o şopîrlă cu sînge rece. Îmi era dragă tovărăşia copiilor, a celor care munceau în trestii, a celor care puneau la cale tîlhării, a celor care aveau mamă şi tată şi a celor fără mamă, fără acoperiş şi fără aşternut de paie, care rătăceau prin viaţă ca nişte pui de diavol. Băieţii se jucau între ei, iar cînd se amestecau cu noi, fetele, o făceau numai ca să-şi bată joc, să ne arate că nu sîntem în stare de nimic, să ne tragă de păr, să-şi facă ucenicia viitorului lor strălucit de bărbaţi, măsurîndu-şi cu gravitate lungimea jetului de urină. Preferam tovărăşia fetelor, a două dintre ele mai ales, Tavie şi Laetitia. Ne jucam cu nuci de mahon, într-o gaură săpată în pămînt, ne jucam cu pietricele, povesteam întîmplări despre femei şi despre toate cîte le îndurau, despre nenorocirile, despre vrăjile şi toate cîte se întîmplă în colibele fără bărbaţi. Tavie avea o feţişoară prelungă, cu ochi jucăuşi, mereu în căutarea unei spărturi, a unei uşi deschise, a unei găuri într-un gard, iar bucuria ei cea mai mare era să şterpelească o găină şi s-o mănînce în pădure, singură singurică, avînd

mare grijă să îngroape penele. Era o afurisită fără pereche. Cît despre Laetitia, trecea de la o colibă la alta, căpătînd ici o fărîmiţă de morun, colo o felioară din fructul arborelui de pîine, dincolo o poamă sau o rămăşiţă de carne, căci întregul sat îi ţinea loc de mamă. Avea prospeţimea copilăriei, pielea groasă, transparentă, umflată parcă de o sevă de drojdie de vin, aşa cum se întîmplă cu unele flori de apă. Privea lumea de la înălţimea unui gît lung, suplu de obicei, dar care se încorda la spaimă, la mînie, sau bucurie, asemenea gîtului unei gîşte sălbatice. Ca tuturor fetiţelor negrese, ne plăcea înfăţişarea de femeie împlinită, clătinînd în mers nişte sîni absenţi, nişte şolduri inexistente, fîţîindu-ne, vorbindu-ne cu gesturi largi. Îi cîntăream preţuindu-i pe toţi băieţii şi mai ales pe Elie, fiul lui moş Abel, care-i stîrnea un viu interes prietenei mele Laetitia... În ceea ce mă priveşte, nu i-am dat niciodată atenţie acestui pui de negru. Într-o zi însă, cum o porneam pe drumul spre rîu, cu o boccea de rufe murdare subsuoară, Elie se ivi deodată dintr-o încîlceală de liane şi de tufişuri încolăcite. Rîdea singur şi la prima privire pe care mi-a aruncat-o, am încremenit, cuprinsă de o curiozitate ciudată. O ciutură de apă îi dansa pe creştet, dînd pe dinafară la fiecare hohot de rîs, stropindu-i pielea lucioasă ca de castană muiată de ploaie. Un imens şort kaki i se evaza în jurul genunchilor, ca doi clini ai unei fuste cloş, şi ce genunchi, cerule !... genunchi din cei groşi, colţuroşi, cu umflături, care păreau să fi fost modelaţi aşa după zile întregi de penitenţă, dar care, ce mai, erau genunchii lui adevăraţi. Buzele mi se părură încă şi

mai umflate decît genunchii, gata parcă să-mi arunce obrăznicii, dar uitai de toate astea cînd i-am descoperit ochii: mari, ieșiți din orbite, holbați peste obrajii lui plați ca două coturi de apă dulce.

După ce mă privi lung în față, își recăpătă deodată glasul. Se opri din mers și-mi strigă, rîzînd:

— Ce faci aici? doar n-ai venit să cauți comoara ascunsă de bunicu-tău în savană?

— Și tu, deșteptule, totdeauna rîzi așa, fără motiv?

— Nu fără motiv, spuse, vederea ta m-a făcut să rîd.

— Vederea mea? Oare cărarea care-mi desparte codițele seamănă cu o galerie de guzgani? oare rochia mea e pe dos?

— Lasă-mă să-ți spun că totul la tine e cum trebuie, întocmai ca într-o capelă bine îngrijită. Rîd, rîd că te văd ivindu-te așa deodată în fața mea, ca o vedenie. N-ai de ce te supăra, nu-i așa?

I-am răspuns că nu era nici o supărare și mi-am văzut de drum, fără să bănuiesc că prima mea stea începuse să strălucească la orizont.

Cam pe vremea aceea, o școală comunală și-a deschis porțile în satul La Ramée. Era un fost grajd unde stăteai pe jos, în picioare, după cum era loc, cu tăblița pe genunchi sau strînsă la piept. Un singur învățător nu ajungea pentru toți copiii din sat și din cătunele învecinate, Valbadiane, La Roncière, Dara, Fond-Zombi. Rari erau însă cei care îndrăzneau să înfrunte alfabetul. În primele zile, oamenii ieșeau în calea școlarilor, de-a lungul

drumului, și-i întrebau cu-n aer îngrijorat... ia spuneți-ne, iezișorilor, ce se întîmplă în capetele voastre?... nu vă simțiți creierul prea greu?... nu vă apasă așa de tare încît să fiți nevoiți să vă aplecați gîtul?...

În zorii zilei, goneam la vale pe coline, cu picioarele goale, cu merindea învelită într-o legăturică. La sfîrșitul după-amiezii, ne întorceam, unii nădușiți, somnoroși, alții gesticulînd sub soarele ce scăpăta încetișor de partea cealaltă a zării. Elie și cu mine deveniserăm prieteni. La prînz mîncam sub un enorm arbust roșu ca flacăra, care creștea într-o curte nu departe de școală. Locul era răcoros, roșu din pricina florilor așternute pe jos. Acest loc ne aparținea ca o proprietate a noastră, ceilalți copii neoprindu-se aici decît în treacăt. Elie se servea el însuși la dugheană, așa încît pînă și rădăcinile cele mai uscate, alunecau pe gît stropite cu uleiul lui moș Abel. Masa odată terminată, ajungeam la conversație. Era ceva în aerul acela din La Ramée, și mai cu seamă în clădirea sumbră a școlii, un fel de reținere, ceva sever, și totodată ușuratec, care ne făcea să fim fără chef și, pentru a ne consola de bețișoare și de litere, de gîngăvitul interminabil, ajungea să vorbim într-una despre proștii aceia de bărbați și de femei din Fond-Zombi. Eram acolo pe soare și pe ploaie, pe vînt, puteam urla, puteam muri, trăiam în incertitudine, însă era de ajuns să fie o zi frumoasă, o licărire, pentru ca, deîndată, rîsetele să se pornească din nou. Ne puneam o mulțime de întrebări asupra vieții intime a persoanelor mari. Știam cum făceau dragoste și apoi știam și cum se sfîșiau, se înșfăcau și se călcau în

picioare, urmînd o traiectorie nestrămutată, de la goana aceea la oboseală, la prăbuşire. Balanţa însă se înclina, mi se părea, în favoarea bărbaţilor şi, pînă şi-n prăbuşirea lor, aceştia păstrau un aer victorios. Rupeau oase, spărgeau matrice, îşi abandonau propriul lor sînge în mizerie, aşa cum un rac de mare prins îţi lasă cleştele între degete. Cînd reflecţiile mele ajungeau la acest punct, Elie spunea totdeauna pe un ton grav :

— Bărbatul are forţa, femeia şiretenia, dar oricît ar fi de şireată, pîntecul o trădează şi asta-i prăpastia ei.

Cuvintele astea mă tulburau, îmi strîngeau inima ca într-o menghine şi mi se părea că văd un fum ce se forma de unul singur, nestrămutat, în străfundul inimii mele şi care într-o bună zi avea să se înalţe ca s-o piardă, şi pe mine odată cu ea. Cu gura uscată, îl întrebam :

— De ce sînt bărbaţii aşa cum sînt ?... Elie, Elie, spune-mi : diavolul s-a cuibărit oare la Fond-Zombi ?... Ah, aş vrea să-l ştiu bine, dinainte, momentul cînd ai să începi să mă minţi.

— Télumée, flacără dragă, spunea Elie mîngîindu-mi părul, sînt bărbat şi totuşi nu înţeleg nimic din toate astea, chiar nimic. Închipuie-ţi că uneori pînă şi moş Abel mi se pare a fi un copil părăsit pe pămînt. În unele seri, începe să urle la el în pat : oare din pîntec de femeie mă trag ?... şi apoi se apleacă asupra mea, mă cuprinde cu braţele şi şopteşte : vai ! unde să te duci ca să strigi ?... mereu aceeaşi pădure, la fel de deasă... şi-atunci, fiule, dă crengile la o parte cum poţi, asta-i.

Spunînd astea, Elie îmi zîmbea cu ochii lui mari, frumoşi, strălucitori, puţin mai întunecaţi decît pielea, reţinîndu-şi o lacrimă sub pleoapele grele, cu gene scurte şi dese pe care le lăsa în jos deodată, încet, ca şi cum s-ar fi lăsat să adoarmă pe loc. Şi, tot fără să mă privească adăuga :

— Télumée, dacă viaţa-i aşa cum spune tata, s-ar putea ca într-o zi să mă rătăcesc în mijlocul pădurii... Nu uita însă, nu uita că tu eşti singura femeie pe care o voi iubi.

Trăncănelile noastre de sub pom erau cunoscute de întregul Fond-Zombi, de la fructele cele mai mici, verzi, pînă la cele care cădeau singure în praf. Mii de versiuni circulau asupra poveştii, fiecare încercînd s-o impună pe-a lui. La Fond-Zombi noaptea avea ochi, vîntul urechi. Unii nici nu aveau nevoie să vadă, ca să vorbească, alţii n-aveau nevoie să audă ca să ştie ce se spusese. Bunica ştia şi ea, spunea că moştenisem norocul ei şi cît e de rar ca o stea să se înalţe aşa de devreme pe cerul unei mici negrese. Îl privea pe Elie cu aceiaşi ochi ca şi mine, îl auzea cu urechile mele, îl iubea cu inima mea. Atunci cînd intram în dugheană la el, moş Abel îşi părăsea aerul morocănos, molîu şi indiferent, ochii i se înviorau şi-mi punea o mie de întrebări mărunte, poveşti, spunea el, spre a o cerceta puţin pe logodnică.

— Ai răbdare, micuţo ? întreba el nu fără puţină răutate, şi dacă nu ai, nu te avînta pe barca lui Elie, şi nici pe-a altuia, căci, mai înainte de toate, o femeie trebuie să fie răbdătoare, asta-i.

— Şi bărbatul, cum trebuie să fie, mai-nainte de toate ?

— Înainte de toate, răspundea el puţin fanfaron, unui bărbat nu trebuie să-i fie frică nici să trăiască, nici să moară. Şi, repede, lua din pocal o bomboană de mentă, mi-o întindea surîzînd : gustul ăsta de mentă să te facă să uiţi vorbele mele, cartuşe goale într-o puşcă ruginită...

Înţeleşi între ei, Regina şi moş Abel ne lăsau să petrecem împreună toată ziua de joi. Dacă n-ar fi fost decît Elie, m-aş fi simţit un rîu, dacă n-ar fi fost decît Regina Fără Nume, m-aş fi simţit muntele Balata, joile însă mă făceau să mă simt cît întreaga Guadelupă. În zilele acelea, ne sculam înainte de răsăritul soarelui şi, printre crăpăturile colibelor noastre, fiecare pîndea ivirea zorilor. De foarte devreme începea corvoada apei, săpatul rădăcinilor în grădină, curăţatul curţii şi apoi, pe la ora opt, îşi făcea apariţia Elie cu nişte cutii mari din fier legate pe umeri. Regina Fără Nume dădea din cap şi ne spunea în clipa plecării... puişori de negri, nu vă grăbiţi să creşteţi, zbenguiţi-vă, jucaţi-vă, căci oamenii mari nu trăiesc în paradis. Acestea fiind spuse, Elie îşi apleca umerii şi eu îi călcam pe urme, purtînd pe cap o boccea uriaşă cu rufe murdare din oraş. O luam pe drumul spre rîu, chiar cel pe care Elie îmi apăruse pentru prima oară, unde se înălţase steaua mea. Rîul din L'Autre Bord avea trei braţe şi, părăsind vadul obişnuit, care slujea drept fîntînă la Fond-Zombi, săream din stîncă în stîncă spre un braţ mai izolat unde se prăvălea o cascadă peste o gură de apă adîncă, numită Bazinul albastru. În vreme ce Elie căuta raci, ridicînd pietrele una cîte una, eu alegeam o lespede frumoasă pentru lenjurile mele şi începeam să le săpunesc,

să le strîng cu putere şi să le lovesc, precum ar face un călău cu victima. Din cînd în cînd, Elie scotea cîte un ţipăt ascuţit atunci cînd un rac îl pişca de deget, pe cînd încerca să-l strecoare într-una din cutiile lui de fier. Soarele se înălţa încet deasupra pomilor şi pe la zece, cînd încingea rîul, mă stropeam cu apă, luam lenjurile să le spăl, mă stropeam din nou şi deodată, nemaireziztînd, mă aruncam în rîu aşa îmbrăcată. Aşa făceam din ceas în ceas, pînă ce întreaga grămadă de lenjuri îmi trecea prin mînă. Atunci Elie venea la mine şi ne scăldam împreună, aşa îmbrăcaţi, dădeam uitării grijile, lăsam să cadă firavele noastre temeri pe fundul Bazinului albastru. Apoi ne uscam pe o piatră lungă, plată, totdeauna aceeaşi, avînd exact dimensiunea trupurilor noastre şi în timp ce vorbele veneau şi plecau, mă simţeam pătrunsă de gîndul că se afla pe pămînt ceva mic, de aceeaşi mărime cu mine, care mă iubea, şi era de parcă am fi ieşit amîndoi din acelaşi pîntec, în acelaşi timp. Elie se întreba dacă se va obişnui cu literele cele mici, căci voia să devină funcţionar la vamă, cu ajutorul lui Dumnezeu. Nutrea statornic acelaşi vis, din care făceam şi eu parte...

— O să vezi, îmi spunea, o să vezi mai tîrziu ce cabrioletă frumoasă vom avea şi vom fi îmbrăcaţi cum se cuvine, eu în costum cu jabou, tu în rochie de brocart cu guler şal ; şi nimeni nu ne va recunoaşte şi ne vor întreba cînd vom trece : ai cui sînteţi voi oare, tinerilor frumoşi ? Şi noi vom răspunde : una e a Reginei Fără Nume şi celălalt al lui moş Abel, ştiţi, cel care ţine du-

gheana. Și vom claxona și vom merge să rîdem într-altă parte, asta-i.

Nu spuneam nimic, nu scoteam nici un oftat, de teamă ca o influență nefastă să nu-mi scape de pe buze, împiedicînd pentru totdeauna îndeplinirea acestui vis. Eram mîndră de vorbele lui Elie, însă aș fi preferat să le păstreze în fundul sufletului, adăpostite cu grijă de piaza rea. Și-n vreme ce tăceam, nutrind speranța, o poveste a Reginei Fără Nume îmi venea în minte, povestea micului vînător care se duce în pădure și întîlnește... pe cine oare întîlnește, fata mea ?... pasărea măiastră o întîlnește și-n vreme ce-o lua drept țintă, închidea ochii și ochea, auzi fluieratul acesta ciudat :

Micule vînător nu mă omorî
Dacă mă omori te voi omorî și eu

După spusele bunicii, speriat de cîntatul păsării măiestre, micul vînător lăsa pușca în jos și se plimba prin pădure, descoperindu-i pentru întîia oară farmecul. Tremuram pentru pasărea care nu avea decît cîntecul ei și astfel, întinsă pe stîncă, simțind alături trupul umed și visător al lui Elie, mă avîntam și eu în visare, îmi luam zborul, mă socoteam pasărea pe care nici un glonte n-o poate atinge, căci se roagă fierbinte pentru viață prin cîntecul ei...

Cînd ne întorceam la Fond-Zombi, simțeam cum plutim încă prin aer, pe deasupra colibelor pierdute, a sufletelor jignite, nehotărîte, părăginite ale negrilor, în voia vîntului ce ne ridica trupurile

asemenea zmeielor de hîrtie. Briza ne depunea în fața colibei Reginei Fără Nume, la marginea treptelor de pămînt bătătorit, neted și roz, și o fîșie largă din apusul soarelui pătrundea prin ușă la bătrîna care sta aproape pe jos, pe băncuța ei minusculă, înveșmîntată în veșnica ei rochie încrețită și legănîndu-și încetișor trupul, cu ochii aiurea. Elie se ducea să caute lemne pentru moș Abel, eu întindeam lenjurile pentru noapte și Regina Fără Nume se apuca să facă un sos la raci, de să te așezi în genunchi și să strigi : iertare, mulțumesc ! Ici și colo, cu fitilul dat la mic, cîte o lampă prindea să ardă în depărtare, și găinile începeau să se urce în copaci pentru noapte. Elie se întorcea în goană și bunica ridica fitilul la lampa noastră ca să vedem să cojim racii în voie. Apoi, bunica își așeza cu grijă oasele pe scaunul-leagăn, noi ne cuibăream la picioarele ei, de o parte și de alta, pe niște saci vechi de făină și după un *de profundis* pentru morții ei : Jérémie, Xango, Minerve și fiica sa Méranée, ne spunea cîteva povești cu care se încheiau ioile. Deasupra capetelor noastre, vîntul stîrnit făcea să scîrțîie tabla de fier ruginită a acoperisului ; vocea Reginei Fără Nume, pătrunsă de-o bucurie de nespus, se auzea ca de departe, o bănuială de zîmbet îi încrețea pleoapele, în vreme ce evoca în fața noastră lumea în care arborii strigă, pestii zboară, păsările îl prind pe vînător, iar negrul e copilul lui Dumnezeu. Avea simțul vorbelor, frazelor, era dăruită cu arta de-a le potrivi în imagini și sunete, curată muzică, în exaltare. Știa să vorbească, îi era drag să vorbească pentru cei doi copii ai ei, Elie și cu mine... cu o vorbă, îl împiedici pe

om să se frîngă, spunea ea. Poveştile erau gata ticluite, precum paginile unei cărţi, ne povestea cîte cinci în fiecare joi, numai că cea de-a cincea era totdeauna aceeaşi, cea de încheiere, povestea Omului care voia să trăiască după miros :

...Copii, aşa începea, ştiţi voi un lucru, un lucru foarte mărunt ?... felul în care e aşezată inima omului în pieptul lui e felul în care omul priveşte viaţa. Dacă inima ta e bine aşezată, vezi viaţa aşa cum trebuie să fie văzută, cu aceeaşi bună dispoziţie cu care un om curajos stă în echilibru pe o bilă şi care, deşi va cădea, va dura cît mai mult cu putinţă, asta-i. Acum ascultaţi altceva : bunurile pămînteşti rămîn pămîntului, omul nu are al lui nici măcar pielea în care e învelit. Nu are decît simţămintele inimii sale...

Ajunsă aici, se întrerupea brusc, întrebînd :

— Curtea doarme ?

— Nu, nu, Regină, curtea ascultă, nu doarme, ne grăbeam noi să răspundem.

— ...ei bine, copii, pentru că aveţi o inimă şi urechi bine aşezate, aflaţi că la început era pămîntul, un pămînt gata împodobit, cu pomii şi cu munţii, cu soarele şi luna, cu apele, cu stelele sale. Dumnezeu însă îl găsi gol, şi-l găsi deşert, fără nici o podoabă, de aceea l-a împodobit cu oameni. Atunci s-a retras în ceruri, încercat de două simţăminte potrivnice, vrînd să rîdă şi vrînd să plîngă, şi-şi spuse : ceea ce s-a făcut e bine făcut, şi după asta a adormit. Chiar în aceeaşi clipă, inimile oamenilor tresăriră de emoţie, ridicară capul, văzură un cer cu totul roz şi se simţiră fericiţi. Dar ei prinseră a fi altfel şi multe feţe

îşi pierdură strălucirea. Deveniră laşi, răufăcători, stricaţi şi unii dintre ei întrupau atît de desăvîrşit viciul încît îşi pierdură învelişul omenesc spre a deveni însăşi avariţia, răutatea, lăcomia. În acelaşi timp, o altă parte a lor continuau spiţa omenească, plîngeau, munceau din greu, priveau cerul roz şi rîdeau. Pe vremea cînd diavolul nu era decît un băieţaş, trăia la Fond-Zombi un anume Wvabor Hautes Jambes, un bărbat foarte frumos care avea culoarea pămîntului de Siena, picioare lungi musculoase şi un păr verde pe care toată lumea i-l pizmuia. Cu cît se uita la oameni, cu atît îi găsea mai pidosnici, şi răutatea pe care o descoperea la ei îl împiedica să mai admire ceva. Pentru că oamenii nu erau buni, florile nu erau frumoase, susurul rîului nu era decît un orăcăit de broaşte rîioase. Avea pămînturi, o casă frumoasă de piatră pe care ciclonii n-o puteau răsturna şi privea toate astea cu scîrbă. Nu-i era plăcută decît o singură tovărăşie, aceea a unei iepe pe care-o numea Cei Doi Ochi ai mei. O iubea mai mult ca pe orice, îi făcea toate voile : iapa se dădea în leagănul său, se năpustea pe covoarele sale, mînca într-un lighean de argint. Într-o zi de mare tristeţe, sculat devreme, văzu soarele ivindu-se la orizont şi, fără să ştie de ce, încălecă şi plecă de-acasă. Era cuprins de-o mare suferinţă, se simţea jalnic şi se lăsa purtat în voia animalului. Îl vedeai trecînd de pe-o colină pe alta, de pe-un cîmp pe altul, şi nimic nu izbutea să-l înveselească. Văzu ţinuturi pe care ochiul omenesc nu le-a contemplat vreodată, eleşteie înconjurate de flori rare, dar el se gîndea la om şi la necazurile lui şi nimic nu-l încînta. Nici măcar nu mai descăleca, dormea,

mînca şi cugeta în crupa calului. Într-o zi, pe cînd se plimba astfel călare, zări o femeie cu ochi senini, o iubi, încercă atunci să descalece, dar era prea tîrziu. Iapa începu să necheze, să zvîrle şi, luînd-o la goană, îl tîrî în altă parte, foarte departe de femeie, într-un galop furios pe care nu-l mai putea opri. Animalul ajunsese stăpînul lui.

Şi, întrerupîndu-se încă o dată, bunica spunea cu voce înceată, ca să ne facă să simţim gravitatea întrebării :

— Micuţii mei cărbunaşi stinşi, ia spuneţi-mi, omul e oare o ceapă ?

— Nu, nu, spuneam noi, foarte pricepuţi, omul nu e o ceapă pe care-o poţi curăţi de foi, nu, nu e.

Şi ea continua foarte repede, mulţumită...

— ...Atunci, vedeţi voi, Omul care trăia după miros, de sus, de pe spinarea iepei, într-o bună zi a fost ostenit să tot rătăcească şi i se făcu dor de pămîntul lui, de casa lui, de murmurul pîrîului, însă animalul îl tîra aiurea, mereu aiurea. Cu faţa răvăşită, mai trist ca moartea, omul gonea din tîrg în tîrg, din sat în sat şi apoi dispăru. Unde ? Cum ? Nimeni nu ştie, însă n-a mai fost văzut niciodată. Totuşi, în seara asta, pe cînd strîngeam rufele tale, Télumée, am auzit ropotul unui galop în dosul colibei, chiar sub tufa de bambus. Îndată am întors capul într-acolo, însă animalul a zvîrlit atît de tare încît m-am pomenit aici, aşezată în scaunul-leagăn şi povestindu-vă întîmplarea...

Lumina felinarului scădea, bunica se contopea cu înserarea şi Elie ne saluta neliniştit, privea noaptea afară, pe drum şi deodată îşi lua picioarele la spinare ca să se afunde în dugheana lui moş Abel. Noi două, bunica şi cu mine, nu ne mişcam, şi vocea i se făcea neobişnuită, în umbră, în vreme ce se apuca să-mi împletească codiţele... oricît de mare ar fi răul, omul trebuie să se ridice deasupra, chiar dacă ar trebui să-şi pună nişte picioroange. Ascultam fără să înţeleg, mă aşezam pe genunchii ei unde începea să mă legene ca pe-un copil în acele joi de odinioară, încheind : ...tăciunele meu micuţ, şoptea, dacă încaleci un cal, ţine frîul din scurt, ca să nu ajungă să te conducă el pe tine. Şi, în timp ce mă strîngeam lîngă ea, respirînd mirosul ei de nucă tămîioasă, Regina Fără Nume ofta, mă mîngîia şi urma încetişor, resfirînd cuvintele ca pentru a mi le întipări în adîncul cugetului... După mîhnire vine altă mîhnire, lipsurile sînt fără de sfîrşit, însă calul nu trebuie să te conducă, tu trebuie să-l conduci pe el.

4

Toate rîurile, chiar şi cele mai strălucitoare, cele care iau soarele cu ele în cursul lor, toate rîurile coboară în mare şi se îneacă. Şi viaţa îl aşteaptă pe om aşa cum marea aşteaptă rîul. Poţi face ocoluri după ocoluri, să te întorci, să te răsuceşti, să te vîri în pămînt, ocolurile îţi aparţin, însă viaţa e aici, răbdătoare, fără început şi fără sfîrşit, aşteptîndu-te, asemenea oceanului. Noi eram puţin în afara lumii, mici izvoare pe care şcoala le îndiguia într-un bazin, ferindu-ne de soare violent şi de ploi torenţiale. Eram la adăpost, învăţînd să citim, să ne iscălim numele, să respectăm

culorile Franţei, mama noastră, să-i venerăm grandoarea şi maiestatea, nobleţea, gloria ei ce-şi are obîrşia la începuturile lumii, pe cînd noi nu eram decît nişte maimuţe cu coada tăiată. Şi în timp ce şcoala ne scotea la lumină, acolo sus, pe dealurile din Fond-Zombi, apele se încrucişau, se înghesuiau, spumegau, rîurile îşi schimbau matca, se revărsau, secau, coborau aşa cum puteau, ca să se înece în mare. Însă, oricîtă grijă ar fi avut de noi, de capetele noastre mici cu codiţe încreţite, şcoala nu putea să împiedice apele noastre să crească, şi veni momentul cînd îşi deschise stăvilarele, lăsîndu-ne pradă curentului. Aveam paisprezece ani pe amîndoi sînii şi sub rochia mea de indian înflorată eram o femeie. Îmi repetase oare îndeajuns Regina Fără Nume că toate rîurile coboară şi se îneacă în mare, mi-o repetase îndeajuns ?... Mă gîndeam, vedeam viaţa făcîndu-se şi desfăcîndu-se sub ochii mei, toate femeile acelea care piereau înainte de vreme, se ofileau, se nimiceau — şi în timpul priveghiului lor oamenii căutau în zadar numele, adevăratul nume pe care cu adevărat meritaseră să-l poarte pe pămînt ; şi astfel, unii vedeau soarele, în vreme ce alţii dispăreau în noapte. Şi mă gîndeam, cîntăream toate lucrurile, întrebîndu-mă care curbe, care meandre, care reflexe vor fi ale mele în vreme ce voi coborî spre ocean...

Trecuse timpul înfloririi arborelui *flamboyant* [1], ajunsesem pe un val mare în freamăt intens, continuu, şi zarva pe care-o făceam la Fond-Zombi

[1] Arbore din Antile, cu flori roşii, strălucitoare.

era în toi. Rîsete se agăţau unele de altele, urcau tocmai pînă-n vîrful pomilor, aerul era o strună de vioară, o piele de tobă bătucită dădea nervos semnale de la bandă la bandă. La orice oră din zi se afla pe pod, pe colină, pe drum, sub streaşina dughenei lui moş Abel un grup de tineri trîndavi care coseau aerul cu braţele lor bălăbănindu-se, trăncăneau cu voce tare despre amor, trîmbiţîndu-şi cuceririle şi certîndu-se, bătîndu-se, rînjind la orice lucru. Cutreierau valea, nepăsîndu-le de cei care-şi găsiseră de lucru. Cu trupurile lor de femeie şi ochii de copil, colegele mele se sileau să recupereze timpul pierdut, înţelegeau să-şi ducă viaţa în goană mare, să-şi ajungă din urmă mamele, mătuşile, naşele. Cele care ştiau despre ce-i vorba le bombardau cu înţepături, iar sarcasmele celorlalte plouau şi ele, şi tot acest cuptor de pîine caldă se repezea cu veselie spre înec. Era vremea pîntecelor umflate şi-a fustelor largi, încreţite. Fetele îşi băteau joc de pîntecele subte, le cîntau :

Sîntem fără mamă,
Sîntem fără tată,
Şi se strigă bravo !
Femeia care n-are doi bărbaţi,
N-are nici un preţ.

În timp ce-şi tîrau pe stradă picioarele umflate, fiecare purtîndu-şi coşnicioara goală, Regina Fără Nume îşi ridica amîndouă braţele la cer şi implora... numai de-ar urma briza să sufle peste bietele lor baloane, numai de nu s-ar opri... atîtea flori frumoase de cocos, atîtea care se vor veşteji

înainte de vreme... ţine-te bine, fata mea, agaţă-te, trebuie să apuci să te coci, să-ţi dai rodul. O ascultam cu nelinişte, îi priveam obrajii, mîinile descărnate, ochii secătuiţi de soare, de ploi şi de lacrimi, de toate lucrurile pe care le văzuse şi care se întipăriseră în adîncul lor, ochii ei ce-ajunseseră să se mişte încet, de vreo cîteva săptămîni, trişti în unele clipe, umbriţi de ironie. Sub basmaua ei, *madras*-ul în trei colţuri, se alcătuise un soi de cuib de argint spumos, uşor, ce părea suspendat pe ceafă şi gata să se desprindă la cea mai uşoara suflare de vînt. Aş fi vrut atît de mult s-o uşurez de grădinăritul ei, de toate fructele acelea zaharisite, de bietele ei acadele de un gologan şi s-o aşez în scaunul-leagăn, aşa cum s-ar fi cuvenit la vîrsta ei, să soarbă cu nesaţ miresmele ce-ajungeau pînă-n pragul colibei. Asta era, chiar asta, ceea ce i se cuvenea unei bătrîne mame, după ce o viaţă întreagă purtase samarul, asudase şi-şi batuse picioarele cu alergătura. Ocupată cu şcoala, nici despre mine nu se putea spune că-mi petrecusem timpul în faţa unui pian cu coadă. De la răsăritul la apusul soarelui, nu făceam decît să mă zbat, să mă trudesc, să fac să urce şi coboare sîngele în trupul meu. Dar ceea ce făceam eu erau treburi mărunte, plătite pe mai nimic şi, pentru a aduce cîţiva bănuţi într-o colibă, trebuie să intri în trestii şi-n ţepii lor, în viespile şi furnicile lor care muşcă, cu supraveghetorii aceia iubitori de carne de femeie. Bunica însăşi se împotrivea, spunînd că nu se cade să le aduc plocon cei şaisprezece ani ai mei ca mîncarea unei zile. Iar pe Elie, numai cuvîntul trestii îl scotea din sărite, înfuriindu-l peste măsură. Visurile lui de mare învăţat rămăseseră departe, vama pierise odată cu şcoala, şi cabrioleta, costumul cu jabou, rochiile de brocart cu guler şal pieriseră şi ele înecate de aceeaşi amărăciune. Din toate astea nu mai rămîneau decît închipuiri nedesluşite, cîteva imagini de iarnă într-o carte, nişte pomi ciudaţi, desfrunziţi, o hartă a Franţei, nişte viniete figurînd anotimpurile şi ciudatele litere mici, dătătoare de speranţe, care se şi împrăştiau, reducîndu-se la nişte umbre. Elie striga, se jura pe toţi Dumnezeii că trestia nu-l va înhaţa niciodată, niciodată nu va cumpăra securi ca să meargă pe pămîntul albilor. Mai curînd şi-ar fi tăiat mîinile cu ele, tocînd aerul şi despicînd vîntul, decît să culeagă blesteme. Spuse în dugheană, aceste cuvinte ajunseră la urechea unui zdrahon de negru, pe nume Amboise, bărbat tăcut, firoscos, jogarar de felul lui, care zîmbi auzindu-le şi spuse... iată ce trebuie să facă negrul, mai curînd decît să intre în ţepii trestiilor : să-şi taie mîna dreaptă şi s-o dea în dar albilor. A doua zi, Elie lua drumul pădurii în tovărăşia lui Amboise, cu un joagăr pe umăr : printr-un singur cuvînt aruncat în vînt, scăpase de blestem.

Nu-l mai vedeam decît duminicile, cîteva ceasuri, lîngă Bazinul albastru, unde înceta toată agitaţia lumii. Îl tachinam din pricina noii sale meserii de jogărar... vrei aşadar să mori înainte de vreme, cu toată umezeala de-acolo de sus, pe schele ? Izbucnea în rîs, acelaşi rîs de demult, de pe drumul spre rîu... Cum oare să ne adăpostim micile noastre schelete, mai tîrziu, dacă nu tai scînduri cu fierăstrăul ?... Şi rîdea iar, mă copleşea cu atenţii, nu-mi da pace, mă mîngîia cu mii de

cuvinte, îmi inventa rochii albastre, roșii, verzi și ca încheiere spunea că mă aflam în fața lui ca un curcubeu... ah, rămîi aici, sub privirile mele, să nu te risipești așa, în adîncul cerului... și mă strîngea atît de tare, ca să mă împiedice să mă risipesc, încît mă înăbușeam. Într-o duminică, pe cînd eram așezată pe-o piatră, la umbră, Elie se așeză pe-o piatră alăturată și spuse :

— Micuțul meu ieduț, cînd căldura mă sufocă în pădure, gîndesc așa cum gîndeai și tu atunci la Bazinul albastru. În lipsa mea, tu poți să alergi, să sari, să zburzi, tu ești a mea și funia ta e petrecută pe după șalele mele : țopăi la drepta, iată-mă în dreapta, te repezi la stînga, iată-mă la stînga.

— Bine, iată-te la stînga, și-apoi ?

— Apoi, numai tu singură știi, tu care te repezi departe de șalele mele, tu singură știi.

— Nu fac decît să țopăi, cu ochii pironiți pe carnea și pe oasele tale, dar ai spus-o : funia mea e petrecută pe după mijlocul tău, n-o trage, dă-mi puțin răgaz, cît să răsuflu, nu mai mult.

Ne scăldasem împreună, și soarele sorbea broboanele de pe noi, în vreme ce ne odihneam pe un pietroi uriaș, neted și încins, drept în mijlocul rîului. Apa aluneca încetișor pe lîngă piatră, pătrundea ceva mai încolo sub o boltă de *mombins* [1] și de ferigi gigantice care țineau umbră, o umbră odihnitoare, puțin solemnă chiar. Întorcîndu-mă spre Elie, i-am văzut expresia aceea înspăimîntată pe care-o avea sub pomul *flamboyant* de la școală,

[1] Specie de plantă exotică cu flori mici, grupate în buchete (Spondias).

vorbind de tatăl său, despre pădure, despre nenumăratele cărări ale vieții și despre temerile lui de-a se rătăci. Vîrî o mînă în apa limpede și, lăsînd-o să lunece în curent, spuse visător... ai dreptate, țopăie și zburdă departe de mine, departe de șalele mele, ce-ți pot dărui eu și la ce-mi slujește să te văd ca pe o prințesă, ca pe-o zînă : într-o bună zi masa noastră va fi pusă, farfuriile vor fi pline și a doua zi vom avea doar apă sărată și trei picături de ulei ca să se uite la noi. Numai că, Télumé, nu uita asta : în ochii mei, nimic pe lume nu e destul de frumos pentru tine, și de-oi avea vreo zece franci amărîți rătăciți prin buzunare, și dacă văd o rochie de zece franci, o cumpăr, dar nu va fi îndeajuns de frumoasă pentru tine.

M-am gîndit să mă culc acolo, pe piatră, ca Elie să mă acopere cu-ntreg trupul său, dar în loc de asta, eu, negresă rătăcită, mi-am luat picioarele la spinare și am urcat în sus, în timp ce el îmi striga... dar ce-am spus oare ? ce-am putut oare spune ?... și eu alergam mereu, iar vocea lui se făcea din ce în ce mai nedeslușită și curînd n-am mai auzit decît vîntulețul izbind în colibele de pe mal, rîsete, un cîntec undeva, eram la Fond-Zombi.

Oricît mi-aș fi frînt oasele muncind, îngrijind colibele lehuzelor, îngrijind de vitele vreunui fermier, ducînd mărfurile negustoreselor de pe strada colonială, abia dacă aveam cîte-o jumătate de kilogram de carne de porc proaspăt în fiecare sîmbătă și o rochie de bumbac în fiecare an. Copacul norocului creștea aiurea, nu la Fond-

Zombi. În ciuda ierburilor care înțeapă, a furnicilor roșii și a cărcăiocului, mi-aș fi rupt bucuroasă șalele în trestii, printre șirurile de ananas, numai că Regina Fără Nume, de fiecare dată cînd pomeneam de-o asemenea perspectivă, mă încuraja, generoasă, cu aceste cuvinte... soarele meu mic, de ce oare să jertfești cei șaisprezece ani ai tăi poftei lacome a unui contramaistru ?... și toate astea în schimbul a ce, pentru ce minunăție : un loc obișnuit la smuls iarba, o muncă unde n-ai să scuipi sînge, unde n-ai să tușești în mijlocul ierburilor mai înalte ca tine... și, ia spune-mi, unde-ai văzut tu trestii plantîndu-se tot anul ?... Iar dacă pomeneam să mă angajez slujnică la albi, Regina Fără Nume îmi reproșa pe un ton de adîncă mustrare... ți-am spus eu oare că mă încurci, ți-am spus eu oare una ca asta ?...

Văzînd șovăielile noastre, nehotărîrea, boala se ivi și dădu peste Regina Fără Nume. Devenea din zi în zi mai șubredă, bolile se așezau pe trupul ei, veneau să se adăpostească asemenea păsărelelor pe un pom trăsnit. După sfaturile lui man Cia, o îngrijeam cu foarte multe ceaiuri, o înveleam bine, îi puneam ventuze cu sînge. Trebuiau însă și pilule cu etichete și la fiecare plimbare la farmacie economiile noastre se topeau ca lumînările în suflarea vîntului. Curînd, oricît ne-am fi scuturat punga, n-avea să mai cadă nici cel mai mic bănuț. Trebuia deci să plec, să mă angajez cu luna, să-mi vînd sudoarea trupului. Dar unde se poate oare găsi loc, în acest colț pierdut, pentru o locuință cu colonade, cu portal și cu bougainvileri ?... coliba cea mai arătoasă din Fond-Zombi avea patru încăperi, fără verandă. Bunica

și cu mine făceam ocolul despărțămintelor învecinate, în nădejdea de-a descoperi o casă înstărită care să aibă nevoie de-o slujnică. Numai că ne tot răsuceam capetele, le răsuceam, fără să apară nici cea mai mică licărire la orizont. Într-o zi chipul Reginei Fără Nume se lumină și spuse pe un ton de ușoară mustrare... cum oare de nu m-am gîndit la familia Andréanor, cu dugheana lor mare de la Valbadiane, la depărtare de cincizeci de prăjini de noi ?... Numai că viziunea aceea a fost scurtă ca un fulger, și o văzui pe bunica întunecîndu-se, scoborînd vocea, bombănind... sînt pe lume boli foarte ciudate și sîngele omului se face ca puroiul...

Cum o priveam cu mirare, lămuri :

— Lumea spune că au lepra în sînge, din tată-n fiu, cei din familia Andréanor, dar asta-mi ieșise din minte, că mă gîndeam numai la domnișoara Loséa, cu părul ei frumos de mulatră, cu ochii negri, blajini și-așa de triști, și care-ți spune cîte-o vorbă bună de fiecare dată cînd îți dă marfa : iar ceilalți, cei însemnați, cei pe care nu-i vezi niciodată și care-și ascund chipul de leu în spatele dughenei, îmi ieșiseră cu desăvîrșire din minte...

Am lăsat familia Andréanor destinului ei și am căutat o proprietate pe al cărei pămînt să poată crește copacul cel cu poame de aur. În vecinătate trăiau două familii de albi : una la Bois Debout, niște bieți albi săraci rătăciți și ei întocmai ca și noi, și alta care trăia pe picior mare la Galba, în dosul unui portal din fier forjat : ăștia erau descendenții Albului albilor, chiar a celui care făcea

să le plesnească splina negrilor, numai ca să-şi potolească el mînia. Se spune că din depărtare toba are sunet frumos, însă mama Reginei Fără Nume auzise cu propriile ei urechi bubuitul tobei lor, îi povestise bunicii şi apoi bunica însăşi lăsase să-i scape printre dinţi ecoul acelor vremi trecute şi era ca şi cum l-aş fi văzut cu proprii mei ochi pe Albul albilor, cel care şchiopăta, care ridica un cal, al cărui păr scînteia ca soarele-n amiezi, cel care strîngea în braţele sale un negrişor ca să-l omoare. Da, dar copacul cu poame de aur creştea în bătătura lor şi degeaba mi se tot învîrtea în minte Minerve, Albul albilor, splina plesnită a negrilor, ceea ce mă aştepta era locuinţa Belle-Feuille a familiei Desaragne. Rîul care se revarsă duce cu el bolovanii cei mari, smulge copacii din rădăcină, însă prundişul pe care tu trebuie să-ţi zdrobeşti picioarele îl lasă acolo, pentru tine. Dar nimic nu-i veşnic, îmi spune bunica, nici măcar slujba la albi ; şi îmbrăcîndu-se cu grijă, încingîndu-şi mijlocul cu un *madras*, arzînd de febră, cu ochii stinşi, luă drumul locuinţei Belle-Feuille de la Galba. Cum s-a înfăţişat ea doamnei Desaragne, ce i-a spus, n-am să ştiu niciodată.

Într-o zi, mai tîrziu, am avut oarecum o bănuială atunci cînd stăpîna mea mi-a spus... dacă pentru bunica dumitale eşti păhăruţul ei de cristal aici, la Galba, nu eşti de cristal pentru nimeni. Şi atunci am bănuit, mi-am închipuit cam ce i-a putut spune acestei femei albe Regina Fără Nume.

Peste cîteva săptămîni, bunica desfăcu pînzele şi mă avîntă spre cer, uşor de tot, cu precauţie, aşa cum înalţi un zmeu de hîrtie pe care-l încerci,

îi dai drumul să zboare pentru prima oară. Mi-a dat binecuvîntarea pentru tot soarele pe care-l făcusem să intre în mica ei colibă. Apoi fricţionîndu-mă cu-n suc de absint amar, de lămîiţă şi de paciuli a spus :

— I se întîmplă chiar şi Celui plin de strălucire să-şi smulgă măruntaiele din pîntec şi-apoi să-l umple cu paie...

Cu rufăria înfăşurată într-o basma mare de pînză, cu mîhnirea ascunsă în adîncul sufletului, am luat la rîndul meu drumul locuinţei de la Belle-Feuille. Era dis-de-dimineaţă, roua lucea încă pe ierburi, pe frunzele strălucitoare ale copacilor, cîntecul cocoşilor se înălţa foarte sus în văzduh şi toate astea prevesteau o zi luminoasă. Cîteva cumetre spălau cu noaptea-n cap sub podul din l'Autre Bord, uşoara punte care leagă Fond-Zombi cu restul lumii şi pe care o trecusem pentru prima oară de-o veşnicie, alături de Regina Fără Nume. Puţin înainte de cătunul La Ramée, părăsind drumul ce duce la şcoală, am luat-o pe-o cale pe de-a-ntregul mărginită de cîmpuri de trestii, fără colibe, fără arbori, fără nimic care să oprească privirea. Era vremea cînd albii îşi ard pămînturile, şi butucii înnegriţi se întindeau la nesfîrşit, într-un miros iute de natură afumată. Înaintam spre Galba, cu sufletul îndoit : furioasă că trebuia să merg acolo şi sperînd, cu toate astea, să găsesc sub acoperişul acela oarecare răgaz, puţină umbră, înainte de a mă afunda eu însămi sub soarele din trestii. Auzeam vocea lui man Cia, în vîntul suflînd pe deasupra acelor întinderi incendiate : un negru ? un rac fără cap şi fără vizuină şi care

merge de-andoaselea... Aiurînd astfel, am ajuns la o alee lungă, verde și mătăsoasă, lucind toată, cu o iarbă grasă, dincolo de boschetele de ibiscuși albi, roșii, roz, care o umbreau. În urma mea, drumul trestiilor se deschidea la numai o lungime de prăjină, dar eu mă și simțeam într-o altă lume și era ca și cum m-aș fi vîrît chiar în corul unei biserici, aceeași prospețime, aceeași liniște, aceeași depărtare de toate. Și cum mergeam astfel, fără voia mea, fără tragere de inimă, măsurat, deodată se ivi o locuință vastă cu colonade și *bougainvileri*, cu peron ridicat, acoperiș susținut de două săgeți metalice, și ferestrele acelea uimitoare cu geamuri și perdele de dantelă despre care îmi vorbise Regina Fără Nume. Cît ținea fațada, florile tapetau casa cu un mov stacojiu, ce-ți lua vederea. Venind spre mine, de pe peronul pe care se afla, descendenta Albului albilor mi se păru o doamnă gingașă, oarecum fată bătrînă, cu un păr lung blond-cenusiu și cu unghiile mari de la picioare lăcuite, în sandale pe care le tîra cu ușurință, ca pe niște mici vaporașe de hîrtie trase de o sfoară pe o întindere de apă calmă. Doi ochi de un albastru intens mă examinară și privirea mi se păru rece, galeșă, lipsită de jenă, în vreme ce doamna Desaragne mă întreba cu insistență, ca și cum n-ar fi întîlnit-o niciodată pe bunica.

— Cauți un loc ?

— Caut să mă angajez.

— Ce știi să faci ?

— Știu să fac de toate.

— Știi să gătești ?

— Da.

— Vreau să spun să gătești, nu să dai drumul la o bucată din fructul arborelui de pîine într-o găleată cu apă sărată.

— Da, știu.

— Atunci e bine, dar cine te-a învățat ?

— Mama bunicii mele a slujit, pe vremuri, la familia Labardine.

— Bine. Știi să calci ?

— Da.

— Adică să calci, nu să burdușești cu fierul pătrate de dril fără culoare.

— Știu, înseamnă să scrobesc cămăși de poplin cu gulere tari.

— Bine. Aici însă e o casă respectabilă, ăsta e un lucru pe care trebuie să-l înțelegi bine. Ai soț ? sau pe cineva ?

— Nu, trăiesc singură cu bunica, singură.

— E bine, pentru că, știi, purtarea proastă nu duce la nimic bun. Dacă respecți oamenii cumsecade, dacă-ți vezi de treburile tale, de propriile-ți păcate, în loc să caști gura, atunci poți să rămîi, locul e liber, numai că, te previn, deocamdată ești doar de probă.

Mi-am pus legătura cu lucruri într-o odăiță ce nu ținea de casă, spre grajduri, odaia mea de acum încolo, și m-am apucat să spăl o grămadă de rufe murdare pe care doamna Desaragne mi-o arătă, într-un mic lighean cu robinet din aramă.

Atunci Fond-Zombi apăru în fața ochilor mei și se porni să plutească peste smîrcurile lui, colină după colină, verde după verde, ondulîndu-se sub briza călduță pînă la muntele Balata Bel Bois, care se topea în depărtare printre nori. Și am înțeles că un vînt mare putea veni să sufle, să

mături acest colţişor pierdut, colibă cu colibă, copac cu copac, pînă la ultimul grăunte de pămînt, şi totuşi, el avea să renască totdeauna în mintea mea, neştirbit.

Zgomot, agitaţie, toate se domoleau la capătul acastei alei, unde fiece lucru avea un loc al lui, un ceas, un rost de-a fi foarte precis, nimic nu era la voia întîmplării şi un sentiment de veşnicie se mistuia în aer. Toate acţiunile zilei se desfăşurau după felul în care stăpîna le hotărîse de cu seară. Era un timp fără surprize, fără noutăţi, ce părea a se roti în jurul lui însuşi, fiece gest lunecînd la rînd după un altul, în ordine, de-a lungul întregii zile. Eram acum înconjurată de priviri metalice, pătrunzătoare, îndepărtate, sub care nu mai existam. Stăpîna mea avea vocea puţin cam aspră, dar ce înseamnă o voce puţin cam aspră, dacă n-o asculţi ?... şi stăpînul, şi fiul stăpînului şi contramaistrul urmăreau alţi slujitori, în odăi, în bucătărie, în grajd, fiecare după rangul său. Nu mă gîndeam decît să trebăluiesc, să mă strecor la dreapta, la stînga, cu un singur gînd în adîncul sufletului : trebuia să fiu aici ca o pietricică într-un rîu, aşezată pe fundul albiei, şi curgă, curgă apa pe deasupra mea, apă tulbure sau limpede, spumegîndă, liniştită sau peste măsură de mare eu nu eram decît o pietricică.

Acum munca mea era mulţumitoare şi primeam laude pentru dibăcia cu care făceam sosul *béchamel*[1], în sufrageria cu mobile de mahon masiv bine fixate pe podea, de neclintit. N-o lăuda

[1] Sos alb făcut cu smîntînă.

prea mult, îi spunea doamna soţului ei, îşi va da mai puţină silinţă data viitoare, ai să vezi. Numai că se înşela, căci aveam chef să-mi petrec liniştită răgazul acela scurt la Belle-Feuille, şi nu mă aflam acolo ca să nemulţumesc lumea. Uneori, în mijlocul acelei ordini desăvîrşite, a acelei seninătăţi, mă cuprindea deodată o mare tristeţe şi aveam poftă de un hohot de rîs, şi micuţa stea a Reginei Fără Nume mă chema, îmi lipsea. Şi-n zilele acelea mă apucam să cînt făcîndu-mi treaba şi sufletul meu se mai uşura, căci în dosul unei dureri se află o altă durere, astea erau cuvintele bunicii mele. Şi vedeam ivindu-se în umbră surîsul Reginei Fără Nume : calul nu trebuie să te cîrmuiască pe tine, fata mea, tu eşti aceea care trebuie să-l cîrmuieşti. Surîsul ei îmi dădea curaj şi-mi făceam treaba cîntînd, şi-n timp ce cîntam îmi înfrîngeam mîhnirea, o făceam bucăţele, şi mîhnirea se stingea în cîntec şi-mi cîrmuiam eu calul.

De cînd intrasem în ritmul de la Belle-Feuille, doamna Desaragne mă lăsa să veghez la treburile bucătăriei şi-ale casei cu toată încrederea. Rareori aveam prilejul să schimbăm cîteva cuvinte. Totuşi, în toate după-amiezile de marţi, stăpîna asista în persoană la scrobitul cămăşilor domnului. Îmi atrăgea atunci atenţia cu un surîs încîntat, mirată : ...E aşa de delicat, stăpînul dumitale, încît cămăşile prea scrobite îi zgîrie pielea, iar de nu sînt îndeajuns de scrobite pînza nu are strălucire, se lipeşte, vezi aşadar că trebuie să te supraveghez ca totul să fie exact cît trebuie. Mă obişnuisem cu procedeul ăsta, cu placa asta, ascultam cuvintele şi mă aşezam cu toată greu-

tatea mea peste ele, cuvinte de om alb, nimic altceva. Ascultînd-o astfel, adăugam treptat apă în scrobeală, pe care o făceam să-mi curgă printre degete, așa ca să vadă, să cîntărească, să judece ea însăși dozajul amidonului. Această operațiune se făcea în spatele casei, pe o verandă ce da spre apus. În partea din față a casei, soarele ardea nemilos peste tufele de *bougainvileri*, în partea noastră însă era umbră, adia vîntul dinspre răsărit. Amestecam pasta, și doamna zîmbea liniștit, ca absentă, apoi, fără să mă privească, spunea ca-n vis, pentru ea însăși : ...ia spune-mi, fetițo, mă bucur că te văd așa de veselă, cîntînd și rîzînd, zburdînd, dar, ia spune-mi ce sînteți voi de fapt ?

Amestecam cu grijă amidonul, fiind cu ochii în patru, gata s-o șterg, să mă strecor printre găurile mrejei pe care ea o țesea cu răsuflarea ei, eram o pietricică pe fundul apei și tăceam. ...Ah, continua ea cu tonul și cu aerul cuiva care privește cerul și spune : va fi timp frumos, ah, știți oare voi, negrii de aici, cine sînteți ?... mîncați, beți, păcătuiți și apoi dormiți... asta-i tot. Știți voi oare de la ce-ați scăpat ?... sălbatici și barbari ați fi în clipa asta, alergînd prin junglă, țopăind goi și înfruptîndu-vă cu carne de om... sînteți aduși aici și cum trăiți ?... în noroi, în viciu, în desfrîu... Cîte lovituri de bîtă îți dă omul tău ?... și toate femeile astea, dăruindu-și pîntecul pe datorie ?... eu mai curînd aș muri, dar vouă, vouă asta vă place : ciudat gust, vă tăvăliți în mocirlă și rîdeți.

Mă strecuram printre aceste vorbe ca și cum aș fi navigat prin apa cea mai limpede, simțind pe ceafă, pe pulpe, pe brațe vîntul de răsărit ușor ce

răcorea și bucurîndu-mă de a fi pe pămînt o mică negresă de neclintit, o adevărată tobă cu două fețe, după vorba lui man Cia ; îi ofeream fața de deasupra ca să se amuze, ea, stăpîna, să lovească-n ea, iar eu însămi, pe fața de dedesubt, rămîneam neatinsă, cum nu se poate mai neatinsă.

După o mică pauză, începea iar, însă de data asta cu o ușoară nuanță de enervare :

— ...Uite cum ești dumneata, îți vorbesc și nu-mi răspunzi, îți ții limba-n buzunar... ia spune-mi cinstit, sincer, ce fel de apucături sînt astea ?... Ce să faci, Dumnezeule, ce să faci cu asemenea oameni, tu le vorbești și lor li se pare că le-ai cînta !

Atunci ridicam capul și, tot amestecînd amidonul pe fundul curcubetelui, o priveam pe doamna Desaragne oarecum de jos în sus, o vedeam însă toată, firavă și subțirică, cu ochii ei care clasaseră tot, puseseră totul în ordine, prevăzuseră tot, cu pupilele ei fără viață, și spuneam încetișor, cu-n aer mirat :

— Doamnă, se spune că unii iubesc lumina, alții mocirla, așa se-nvîrte lumea... nu știu nimic din toate astea, nu sînt decît o mică negresă acolo, și spăl, și calc, fac sos *béchamel* și asta-i tot...

Doamna Desaragne ofta de mulțumire și, cu o ușoară părere de rău, însă sinceră, așa cred, își scutura alături de mine părul ei blond și spunea :

— Ah, voi ăștia, n-o să vă înțeleg niciodată... Controla apoi subțirimea amidonului și pleca, cu capul puțin aplecat, cu părul ei lung lăsat pe spate ca și cum ar fi vrut să-mi spună : unde ți-e părul, negreso, care să-ți mîngîie spatele... Apoi deschidea ușa cea mare cu geamuri și se mai întorcea

pentru ultima oară și-și mai scutura încă odată părul... haide Télumée, adaugă albastrul, poți să începi scrobitul... și dispărea ușoară, tîrînd în urma ei sandalele, ca niște vaporașe pe apă.

Muiam cu grijă cămășile în apa albăstrită, densă, cîntînd, urcată-n șa, conducîndu-mi calul.

5

Duminicile, atunci cînd era recepție, se perinda veșnic același șir neîntrerupt de cabriolete, o zi de saluturi, de sărutări de mîini și de plecăciuni, de țăcănituri cu unghiile în paharele de bacara, întretăiate de păreri nostalgice asupra vremurilor trecute, cînd toate lucrurile erau la locul lor și negrul își cunoștea lungul nasului. Invitații păreau să pîndească cea mai mică greșeală la servit. Dacă un fel de mîncare nu era așezat cu toată gingășia cerută, dacă o farfurie, un pahar nu erau în partea în care trebuiau puse, vedeau în asta o confirmare a ideilor lor asupra negrilor și exclamau, se bucurau zgomotos, îți loveau încetișor brațul cu indulgență... nu trebuie să plîngi pentru asta, fetița mea, să nu plîngi... nu-i nimic, absolut nimic, gîndește-te numai că ești pe cale să te înalți, ai ajuns să vezi lucrurile frumoase de pe lume, servești la masă, înveți ce-s spălătoarele și șervetele, căci cum altfel ai putea-o ști, cum altfel ?... În mijlocul tuturor acestor lucruri, ieșeam și intram, întorceam clătitele în aer, le umpleam cu dulceață, învîrteam șerbeturi cu cremă, cu ciocolată, șerbeturi cu *pommeliane* și cu cocos, șerbeturi roșii, șerbeturi verzi, albastre, galbene, șerbeturi amare și șerbeturi dulci, șerbeturi și iar șerbeturi, gata să devii tu însuți șerbet. Și serveam și strîngeam, surîdeam jur împrejur, manevram, schițam un pas la dreapta, unul la stînga, negîndindu-mă decît să mă apăr, să rămîn de neclintit sub vorbele acelea ale albilor, printre gesturile, mutrele lor de neînțeles. Și de-a lungul acelor după-amieze de la Belle-Feuille, strecurîndu-mă astfel printre invitați, băteam în inima mea o tobă deosebită, dansam, cîntam pe toate vocile, toate chemările, posesiunea, supunerea, dominarea, disperarea, disprețul, dorința de-a mă arunca de pe vîrful muntelui, în vreme ce Fond-Zombi dormea în mine ca în fundul unui lac adînc...

Atunci cînd nu aveau loc recepții, și dacă dispoziția doamnei Desaragne îngăduia, îmi dădea liber întreaga după-amiază de duminică. Însă dispozițiile doamnei Desaragne erau imprevizibile, avea o fire schimbătoare și nu puteai să prevezi nimic, niciodată. Uneori, revenind de la slujba religioasă ofta, vorbea de o prăpastie deschizîndu-se sub pașii ei, de răul care nu înceta să crească în lume. Télumée, spunea ea cu capul plecat de parcă ar fi fost prea greu pentru gîtul ei, Télumée, copila mea, astăzi trebuie să rămîi aici... am nevoie de vocea ta pentru vecerniile ce redau puterile, și le vom spune afară, în curte, căci două voci îi sînt mai plăcute lui Dumnezeu decît una singură. Alteori slujba religioasă a înviora și cobora din trăsură cu pas ușor, cu aerul distant, misterios, surîzînd, cu sprîncenele abia ridicate peste o surprinzătoare privire de fată tînără. Atunci îmi vîram părul în apă de cacao, îmi ungeam codițele, îmbrăcam rochia din indian și-mi luam

rămas bun de la doamna Desaragne. În ultimul moment, părea totdeauna puţin contrariată, mîhnită parcă de-a mă vedea plecînd... sincer vorbind, Télumée, ce-ai să faci tu acolo, la Fond-Zombi ?... să te întîlneşti cu un amorez ?... să te deprinzi să arunci un fruct al arborelui de pîine în apă sărată ?... nu ştiu cum să-ţi explic, dar încearcă să mă înţelegi, fetiţo : numai aici şi nu aiurea se fac sosuri *béchamel*...

Dar aleea de ibiscuşi, apoi drumul mă duceau departe de Belle-Feuille, vorbele doamnei Desaragne le lua vîntul şi le purta pe muntele Balata, pe culmea cu *mahoganys* unde ţiuiau pentru păsărele, pentru furnicile pomilor, pentru Dumnezeu, pentru nimeni.

În toate duminicile, locuitorii din Fond-Zombi ieşeau din vizuinile lor ca să meargă la biserica din La Ramée, tîrîndu-şi sărăcia pe puntea care se clătina din l'Autre Bord. Invadau tîrgul cu un suflet nou, un suflet de duminică, fără nici urmă de înţepături, de sudoare sau de trestii. Glumeau, hoinăreau, ascultau zvonurile, ştirile despre căsătorii, morţi, înecuri în mare, amoruri celebre prin vecinătăţi şi rîdeau, şi rîdeau de-ai fi putut jura că nu cunoşteau altceva din viaţă decît rîsete şi plăceri. După liturghie inundau locurile învecinate în căutarea rudelor, a prietenilor, a tovarăşilor de la trestii, în căutarea tuturor celor care voiau să-şi uite, duminica, sufletul din timpul săptămînii, căci în zilele astea le plăcea să se creadă nişte oameni respectabili.

Cînd ajungeam să zăresc Fond-Zombi, la rădăcina *mombin*-ului care domina ultima creastă, era zăpuşitor şi totul părea tăcut, adormit. La cea

mai uşoară adiere a vîntului, fructele coapte se striveau de pămînt, mă învăluia un miros acru, o mulţumire liniştită, şi nu mai găseam puterea să părăsesc acest umbrar. Contemplam cătunul de la nord la sud, de la răsărit la apus. Văzîndu-l astfel, Fond-Zombi nu mi se mai părea aşa cum îl ştiam, acoperişurile ruginiseră, se dreseseră unele garduri, ici şi colo, iar duminica îl învăluia cu un nimb de mister. În mijlocul acestei toropeli, o voce ascuţită se ridica deodată în depărtare : iat-o, e aici. Alarma era dată. Puţin după aceea, Elie răsărea în josul povîrnişului, urmat la mică depărtare de o trupă de copii, de femei însărcinate, care nu puteau coborî în tîrg şi de singuratici de felul celor ce văd lumea întreagă doar din pragul colibei lor, Adriana, negrul Filao şi alţi cîţiva. Elie se repezea s-o ia înaintea trupei, ajungea năduşit tot, aruncînd de departe un soi de privire lungă, tristă-ndurerată, care se închidea puţin, se îmblînzea atunci cînd venea în întîmpinarea mea, ca pentru a-mi dovedi infinita lui răbdare. Se aşeza, mă sorbea în tăcere, spunînd în cele din urmă, mirat :

— În ciuda *mombin*-ului, miroşi a scorţişoară.

— Şi tu la fel, şopteam eu, miroşi a scorţişoară...

Atunci îşi ridica mîneca de la cămaşă, punea braţul lui lîngă al meu şi constata cu bucurie :

— Avem aceeaşi culoare, nu-i de mirare să avem şi acelaşi miros...

Trupa însă mă răpea de lîngă el, mă înghesuia la mijloc, mă ridica în sus, mă priveau pe toate feţele, dîndu-şi cu părerea asupra persoanei importante care devenisem... cum arăţi, cum arăţi,

scumpo, codițele tale au mai crescut... le-ai muiat în apă de cacao ?... ce frumos bambus în bătaia vîntului devii și ce fluier minunat vei fi ; cel care va juca cum vei cînta tu va avea mult noroc, nu-i așa, Elie ?... dar, înainte, ai să ne cînți o mică melodie de la Belle-Feuille, nu-i așa, scumpo ?... căci și noi te așteptam, în felul nostru...

Elie se îndepărta de grup și mă privea de departe, mulțumindu-se, din cînd în cînd, să-mi facă un mic semn din cap, un gest abia schițat cu mîna, așa cum saluți pe cineva de pe celălalt mal al rîului. Escortată astfel ajungeam la coliba noastră unde Regina Fără Nume mă primea în scaunul-leagăn, îndoită toată, zbîrcită de o bucurie ce dădea feței ei o expresie stinsă, fără viață. Ochii îi clipeau însă și păreau a se desprinde de pe față ca să mă atingă, să mă întrebe, să-mi spună ce i se întîmplase în vremea din urmă. Și, de fiecare dată, oamenii rămîneau tăcuți în fața ochilor Reginei Fără Nume și unul spunea timid :

— Ah, Regino, tu n-ai să mori niciodată. Ce ți se poate întîmpla acum și ce fulg e pentru tine moartea : pană de colibri sau pană de păun ?

Și Regina își mai domolea focul din privire și, legănîndu-se cu nepăsare, rostea liniștit, așa cum constați un fapt cunoscut de toată lumea, abia o ușoară amintire :

— N-am cerut nimic, văd însă bine că, în ciuda atîtor bucurii, n-am să mor niciodată.

Se isca atunci o ușoară harababură și oamenii se instalau, rochiile foșneau din pricina apretului, un fum ușor se înălța din pipele aprinse : după-amiaza de duminică începea.

— Și acum, spunea bunica, acum că sîntem între noi, povestește-ne ceva despre albii aceia de la Galba...

În colibă încăpeau cinci sau șase persoane, unii așezați pe pat, alții pe jos, rezemați cu spatele de peretele subțire. Cam tot pe-atîția stăteau în curte, ciulind urechile, și numai ce rostise bunica aceste cuvinte, că se și iveau capete în deschizătura ușii, priviri îngrijorate se îndreptau spre mine, sorbindu-mi cuvintele mai înainte de-a începe să vorbesc. Oamenii voiau să știe cum se desfășura viața la Belle-Feuille, în dosul acelor metereze de verdeață, cu ce semăna interiorul locuinței, cum se mînca, cum se vorbea, cum se bea, cum se scurgea viața zi de zi și mai cu seamă : ce e mai însemnat în viața lor și dacă sînt mulțumiți că trăiesc ?... Asta era chestiunea cea mai de seamă care agita sufletele hărțuite de la Fond-Zombi. Cam șovăiam să răspund, căci vorbisem și duminicile trecute și-apoi, într-adevăr, întregul Belle-Feuille încăpea într-un degetar. Tulburarea mea era vizibilă pentru toți și cineva se apleca spre mine cu ochi aprinși... liniștește-te, potolește-ți răsuflarea, draga mea... Apoi, privirile se îndreptau spre mine și, în fața unei asemenea insistențe, mă apucam să le vorbesc de Galba, de ce se vedea cu ochiul și de ceea ce nu se vedea și, fără să vreau, le înfățișam un alt Belle-Feuille, așa că nu se puteau împiedica să vadă în el un ocean, cu valurile și cu stîncile lui, în vreme ce eu nu voiam să le arăt decît puțină spumă. În disperare de cauză, încheiam întotdeauna cu cuvintele cu care doamna Desaragne mă salutase puțin mai înainte, povestea cu sosul *béchamel*. Cei care o

cunoşteau rîdeau, dar dacă printre cei de faţă se afla o persoană care venea pentru prima oară, întreba deîndată cu interes :

— Dacă e aşa bun, spune-ne cum se pregăteşte sosul ăsta, să facem şi noi pentru măruntaiele noastre...

— Etienne, negrule, îi răspundea cu blîndeţe bunica, ţi-o spun eu, prietene, nu-i nimic bun în sosul *béchamel*. L-am gustat odinioară şi pot să te încredinţez : nu-i bun deloc *béchamel*-ul ăsta. Télumée, urma întorcîndu-se spre mine, Télumée, dragă floare, atunci cînd stomacul ţi-o cere, n-ai decît să coci două bucăţi din fructul arborelui de pîine cu sare multă, pe jeratic, în fundul curţii, şi nu te mai gîndi în ziua aceea dacă au făcut *béchamel*.

Şi, pentru a face mai plăcute cuvintele, bunica dădea drumul, din fundul gîtului, unui rîs frumos de negresă liberă, şi eu redeveneam o fiinţă omenească, nu una care pregăteşte sos *béchamel*. Şi sufletul meu se înălţa şi plutea peste toate feţele şi mă gîndeam că celelalte rîuri puteau să se răsucească, să iasă din matcă, să-şi schimbe cursul, ceea ce doream însă era o viaţă modestă, tăcută şi fără clocotiri, aici la Fond-Zombi, sub acelaşi acoperiş şi cu acelaşi bărbat, şi înconjurată de feţe a căror mişcare, pînă şi cea mai neînsemnată, să-mi fie perceptibilă, aşa ca tremurul apei. Oamenii rîdeau cu Regina, părăsindu-i pe albi cu *béchamel*-ul lor şi, rîzînd, se regăseau pe ei înşişi, cu sufletele lor de guguştiuci la pîndă şi făcînd haz de necaz...

De la o duminică la alta, numeroase chipuri se schimbau, erau însă trei pe care le întîlneam regulat, la fiecare din salturile mele la Fond-Zombi, şi pentru asta trebuie să-i numesc : Amboise, Filao şi Adriana. Amboise era negrul care-l salvase pe Elie de la trestii. Acolo sus, pe schelele lor, se împrieteniseră unul cu altul şi Amboise se afla în toate duminicile în coliba bunicii, în picioare, rezemat de un perete, în echilibru pe un picior, taciturn, rîzînd rar, nedeschizînd gura decît ca să răspundă unor întrebări asupra vieţii albilor din Franţa pe unde se perindase aproape şapte ani. Părerile lui asupra albilor din Franţa ne buimăceau. Îi considera, nici mai mult nici mai puţin, decît ca pe nişte oameni care se înşelau prosteşte, luînd o băşică găurită drept un felinar, asta-i tot. Filao era un negru bătrîn care muncea la trestii, avînd faţă de nucă tămîioasă, zbîrcită, cu ochi ce se mişcau încet, o privire piezişă, nesigură, totdeauna urmărind parcă desfăşurarea unui vis. Vorbea cu o voce înceată, temîndu-se că auzindu-l bine i s-ar fi întrerupt firul visării, astfel că toate privirile îi urmăreau buzele atunci cînd deschidea gura ca să spună, ca de obicei... ştiţi ceva, prieteni ? am o veste mare să vă spun... ei bine, închipuiţi-vă o şopîrlă mică, verde ca şi mine, care aleargă fără acoperiş deasupra capului de la un hotar la altul, închipuiţi-vă că ieri...

Adriana era e negresă grasă, de vreo cincizeci de ani, cu braţele încă durdulii, cu cozi de un blond spălăcit, puţin verzui pe alocuri, cu pleoapele grele totdeauna lăsate-n jos peste nişte ochi albi, ca să nu vadă lumea, sau ca să nu fie văzuţi ?... Făcea parte din cohorta epavelor, a rătăcitorilor, a celor pierduţi care umblau din

colibă în colibă, căutînd să se amăgească. Atunci cînd deschidea gura, pleoapele i se ridicau, cu părere de rău parcă, şi învîrtindu-şi pupilele albe, Adriana rostea vorbe ciudate, cuvinte care părea că vin de aiurea, de nu se ştie unde... mieluşeii mei rătăciţi, spunea ea, micuţii mei prinţişori bîjbîind în beznă, apoi îşi desena viaţa în aer, cu drăgălăşenie, cu nevinovăţie, ştiind că nimeni n-ar fi îndrăznit s-o contrazică, să-i dea la o parte penele ca să-i cerceteze pielea :

— Ah, exclama cu o voce fericită, încîntată, cu un soi de zîmbet vag, ce-o prindea bine, ah, cînd vedeţi că părul unei femei începe să încărunţească, puteţi să-l lăsaţi să încărunţească, căci are dreptate să se sacrifice pentru copii. Aşa şi eu, am şase fete şi, dacă aş vrea, chiar azi aş putea să deschid prăvălie cu tot ce-mi trimit ele de la Pointe-à-Pitre. Dacă aş deschide numai dulapul ca să vă arăt teancul de prosoape noi, rochiile acelea cu pliseuri rotunde ca nişte ţevi de tun şi tot restul, fără să mai pun la socoteală fleacurile : zahăr, orez, morun, de care nici nu mai pomenesc, atunci cred că aţi înţelege în sfîrşit care e soarta mea pe pămînt. Mă vedeţi în zdrenţe, cu o colibă fără acoperiş, mă puteţi crede lipită pămîntului dar vă înşelaţi, prieteni, treceţi numai într-o zi pe la mine şi — poate — că am să vă deschid dulapul...

— ...Adevărat, adăuga deîndată bunica, încuviinţînd cu o voce hotărîtă, vezi uneori oameni cu hainele rupte cum dorm şi se trezesc în colibe care se clatină, dar cine ştie ce au oamenii ăştia în dulapurile lor, cine ştie ?...

Şi, venind în ajutorul Reginei Fără Nume, bătrînul Filao spunea cu o voce dulce, subţirică :

— Cineva vorbeşte, şi sus în cer un înger îl aude.

— Ah, vorba — se mai auzea — ce minunat lucru e vorba...

— Da, şi ce plăcută după-amiază, dar iată că aproape a şi trecut, declara Adriana ridicîndu-se cu greu din scaunul ei, ...şi dacă cineva n-a găsit aici ce căuta, să ridice degetul şi să ne spuie ce-i mai doreşte inima... Fraţilor negri, dacă v-am asculta, vorba voastră nu s-ar sfîrşi niciodată... gîndiţi-vă la îndrăgostiţi, cînd oare să-şi mai spună vorbe dulci dacă noi stăm aici, ca un roi de viespi, să le bîzîim în urechi ?... vorba e vorbă, şi dragostea e dragoste...

Şi, întorcîndu-se o ultimă dată spre mine, adăuga cu răutate glumeaţă :

— Acuma eşti numai bună, Télumée, eşti ca un fruct al arborelui de pîine pîrguit... prea verde îţi strepezeşte dinţii, şi prea copt şi-a pierdut gustul ; întoarce-te la noi, fetiţo, nu aştepta ca un vînt să te scuture de pe pom, să te împrăştie pe jos... încearcă să te desprinzi tu însăţi, atunci cînd eşti numai bună...

Şi deîndată coliba se golea, apoi curtea şi o uşoară briză ajungea pînă la noi coborînd din munte. Regina Fără Nume se prefăcea că are o treabă oarecare şi dispărea şi ea. Rămîneam singuri. Se aşternea o linişte desăvîrşită şi respiram parfumul ce se răspîndeşte seara din însăşi inima îngerilor. Pe afară, oamenii se întorseseră de prin vizite şi, de la colibă la colibă, discuţiile erau în

toi. Satul vibra ca un imens vorbitor. În penumbră, luminițele licuricilor abia scînteiau, apoi își înviorau strălucirea pe măsură ce se înnopta. Lămpile se aprindeau, ultimele rîsete încetau. Duminica se sfîrșise.

Elie își termina ucenicia și era plătit jumătate în bani, jumătate în scînduri, ca să ne înălțăm viitoarea noastră colibă. Seara, în penumbra duminicilor, îmi vorbea cu atîta precizie de coliba aceea încît parcă intram în ea, înaintam pe verandă, mă așezam pe unul din cele trei scaune din jurul mesei mici și rotunde, îmi rezemam coatele pe o mică față de masă brodată. Voia ca eu să fiu cea care să se urce pe acoperiș ca să agăț acolo un buchet de flori roșii. Va veni să-mi anunțe vestea printr-o serenadă nocturnă acolo, la familia Desaragne. Ne aflam pe marginea patului și ochii lui scînteiau în penumbră, mă cercetau cu blîndețe și precauție, puțin dintr-o parte, printre gene, așa mi se părea, ca și cum i-ar fi fost teamă să nu-și trădeze resentimentul. Îl mîngîiam, mă strîngeam lîngă el și privirea ochilor lui se potolea, în vreme ce șoptea cu o voce tînguitoare :

— Oare acolo e cu-adevărat locul tău, la cei șaisprezece ani ai tăi, să scuturi rogojinile albilor ?...

— Nu încerca să faci pe șmecherul, domnule jogărar, de îndată ce casa noastră va fi gata, voi veni s-o întregesc, așa cum o lumînare arde într-o capelă.

— Te las să zburzi, micuțul meu ieduț, funia ta e lungă acum în mîinile mele, dar o voi scurta într-o bună zi, numai atît cît s-o pot petrece în jurul gîtului tău...

— Funie lungă sau scurtă, atunci cînd iedul vrea să fugă, totuna e...

— Nu, mă întrerupea Elie rîzînd, stau cu ochii pe el, și dacă face un pas, îl dobor.

O tufă de bambus trosni sub vîntul serii și acolo sus, în pădure, animalele începeau să se-audă, scăpate de căldura zilei.

— Iată-mă un om nou, spunea el.

Cînd se întorcea, bunica ne pregătea masa de seară, în tăcere și, ocrotiți de calmul ei, de bucuria ei liniștită, noi doi mîncam afară, așezați pe pietre, în pacea înserării. Și de fiecare dată cînd pleca, Elie atingea una dintre bîrnele colibei și spunea... ia te uită ce tare e capul lui Télumée ! Cînd mă trezeam, a doua zi dimineață, aburi ușori pluteau peste Fond-Zombi, învăluit în liniște și rouă. Mă porneam de îndată spre Belle-Feuille, cu ochii plini de imaginea viitoarei mele colibe. Mai tîrziu, dis-de-dimineață, cînd ajungeam la fațada casei Desaragne, viziunea încă mă urmărea și mă așezam pe peluză, cu picioarele întinse pe iarba răcoroasă, ca să savurez pentru ultima oară acoperișul nou, de tablă, al colibei mele, care strălucea în soarele vesel al dimineții cu buchetul roșu atîrnat pe acoperiș, cu masa și fața de masă brodată...

În acel moment, vocea doamnei Desaragne se auzea în spatele meu :

— Am tras o spaimă, fetițo... asta-i tot ce ai mai bun de făcut așa de dimineață, să te așezi pe gazon ?... hotărît lucru, acest Fond-Zombi nu-ți priește.

Și cum scuturam capul cu mirare, pierdută încă în visul meu de glorie, adăuga :

— Haide, dezmeticește-te, fetițo, soarele e sus.

6

O frunză cade și pădurea întreagă se înfioară. Totul a început pentru mine printr-un rîs care mă apuca oriunde, la orice ceas al zilei, fără să-mi pot explica pricina lui. Atunci cînd mă neliniștеau gîndurile mă amăgeam cu ideea că rîdeam pentru bunica, pentru Elie, pentru Adriana sau vreo altă persoană care putea avea nevoie de rîsul meu în momentul acela. Însă oamenii și servitorii care se aflau la Belle-Feuille cunoșteau mai bine ca mine înțelesul acestui rîs, îl mai auziseră și pe alte buze și deodată urmă atacul, cîrdul complimentelor care să mă facă să mă învîrt așa de sus încît să-mi pierd răsuflarea. Unul îmi făgăduia orașul și altul satul. Dacă ai muri acum — îmi spuneau — bunul Dumnezeu nu te-ar primi așa, te-ar trimite îndărăt pe pămînt ca tinerețea ta să înflorească ; să știi că așa ceva nu se primește în cer, o fată care să nu strălucească pentru nici un bărbat. În vremea asta se apropia Crăciunul, domnea o mare activitate și aveau loc recepții după recepții la Belle-Feuille, și duminicile veneau și treceau fără să mai pot lua drumul spre Fond-Zombi. Rîsul meu răsuna în note și mai ascuțite și chiar invitații băgau de seamă și îi spuneau doamnei Desaragne, în timp ce serveam punciul :

— Posezi arta de a te înconjura de obiecte frumoase, dragă verișoară, cum le descoperi ?...

— Nu vă lăsați amăgiți de aparențe, spunea cu răceală doamna Desaragne, negrul e negru și de cînd șuieratul biciului nu le mai mîngîie urechile, se cred civilizați...

— Ah, nu merg așa de departe ca dumneata, dragă Aurore, și vom mai vorbi noi, mai tîrziu, cînd rasa o să-și spună cuvîntul. În așteptare, ca să servească punciul, fata asta nu are pereche, și plăcerea e dublă, și pentru gură și pentru ochi...

Într-o zi, cum stăteam aplecată în bazinul cisternei, spălînd cîrpele de bucătărie, am simțit o pișcătură în ceafă. Cînd să clătesc cîrpele, mă prinse curiozitatea și m-am întors ca să-l văd pe domnul Desaragne, stînd neclintit în mijlocul curții, privindu-mă cu ochii lui cenușii, puțin verzui, șireți în chip misterios. Deși era voinic, avea o ușurință firească și, tocmai ca o pasăre, părea că se sprijină chiar pe aer ca să existe. Totuși, în clipa asta, se legăna ușor. În fine, oftă, se întoarse încetișor și dispăru tîrîndu-și piciorul, în timp ce eu mă gîndeam în sinea mea... uite, nemernico, acum surprinzi maniile albilor,.. îndată însă o altă idee își făcu loc îndepărtînd-o pe asta și seara, culcîndu-mă, uitasem cu desăvîrșire de închipuirea mea de la bazin. Aerul era apăsător, pe cer nu se vedeau stele, nici o speranță de ploaie. Cineva bătu la ușă. Vizitiul venea uneori să-mi ceară o infuzie de *corossol*, în serile cînd doamna avea insomnie. M-am ridicat, am deschis și, spre marea mea surpriză, domnul Desaragne intră liniștit, închise ușa în urma lui, rezemîndu-se de perete. Ținea în mînă o rochie de mătase pe care mi-o aruncă surîzînd, ca și cum am fi fost înțeleși asupra acestui lucru. Apoi, venind spre mine, își vîrî mîinile sub fusta

mea, mormăi cu o voce nazală... s-ar spune că ești fără chiloți, fetițo. Mizeria e cumplită, e o căpușă care sare pe tine și-ți suge pînă la ultima picătură de sînge. La vîrsta mea, prevenită asupra multor lucruri, mă credeam la adăpost de asemenea atacuri, însă oricît ai trăi nu știi mai multe despre viață decît despre moarte. Mă lăsam în voia brațelor domnului Desaragne și, cum el se descheia cu o mînă, șopteam încetișor... am aici un cuțit, și dacă n-aș avea, unghiile mele ar fi de ajuns... Domnul Desaragne nu părea să mă fi auzit și cum nu înceta, am continuat pe același ton calm și rece... domnule Desaragne, vă jur pe Dumnezeu, nu veți mai putea intra în camera servitoarelor, căci nu veți mai avea cu ce... Rîse, am făcut un gest cu unghiile și se trase îndărăt, cu un aer rătăcit, înțelegînd deodată sensul cuvintelor mele. Un ușor surîs îngrijorat i se citea pe față.

— Ești ființa cea mai vicioasă de pe pămînt, șopti cu același surîs îngrijorat pe trăsăturile feței încremenite, devenind livid la lumina luminării, o rochie nu-ți ajunge ?... vrei un lanț de aur, o pereche de verigi ?... ascultă, am nevoie de o negresă micuță care să cînte în viață și să fie mai vie ca un fulger, îmi trebuie o micuță negresă așa de neagră încît să pară albastră, asta îmi place...

Acum privirea lui mă ocolea, se plimba cu jale peste mizeria cocioabei mele, obiect de obiect, masa care-mi slujea de culcuș, scăunelul, bucata de oglindă din cui, șorțul de casă, grămada de rufe agățată pe o sfoară și mă simțeam de parcă eu însămi aș fi fost răspîndită prin toată odaia, eu însămi de la care el aștepta nu știam ce, cu-n zîmbet trist pe buze. O furtună se năpustise asupra

domnului Desaragne, ridicîndu-i penele lui albe și-i văzusem pielea. Rămăsesem în același loc, nepăsîndu-mi de pieptul meu descoperit, de fusta ridicată la jumătatea coapselor. În capul meu era o amețeală rece și i-am răspuns liniștită fără să mă mai gîndesc la asta :

— Rațele și găinile se aseamănă, însă amîndouă soiurile nu merg împreună pe apă.

Ochii lui deveniră foarte limpezi și ridică din umeri, desfăcu degetele ca și cum ar fi dat drumul unui pumn de nisip și, revenind la mîhnirea lui regească, dispăru în noapte, de-a-ndăratelea, privindu-mă mereu, cu o lucire ciudată în ochii cenușii.

În calitatea mea de servitoare, dormeam într-un colțișor retras, alăturat grajdului, cu o fereastră cît mîna, cu o jaluzea minusculă, pe care o ridicam seara ca să nu mă sufoc de căldură. Această deschizătură dădea spre pămînturile stăpînilor și, pe deasupra săgeților ascuțite ale trestiilor, fluturau în depărtare luminile de la colibele negrilor de pe moșii, îngrămădite unele în altele. Crăciunul era foarte aproape și, culcată pe mindirul de paie, auzeam cîntările religioase urcîndu-se din colibe pînă la stele, ca pentru a implora dragostea să coboare, în sfîrșit, pentru a se desprinde de cer. În unele momente, aduse de o adiere de vînt, sunetele tobei îmi ajungeau la urechi și ele și-mi spuneam că pînă și inima diavolului trebuie să sufere văzînd toată mizeria asta și șiretenia negrilor de a făuri fericirea în ciuda tuturor. Era un moment de liniște, acolo, în micile colibe pitite sub trestii, era răgaz pentru negru și acesta devenea și mai

şiret, îmi spuneam eu, ca să facă toate salturile astea de magie prin aer, să danseze şi să bată toba în acelaşi timp, să fie şi vînt şi pînză de corabie totodată. Lupta cu domnul Desaragne era departe şi nu văzusem în ea nici victoria mea de negresă, nici victoria mea de femeie. Era doar unul dintre curenţii care făceau să spumege valul meu, înainte ca eu să mă înec în ocean. Dar seara, mă cuprindea o nesfîrşită tristeţe, pe măsură ce-mi petreceam duminicile la Belle-Feuille şi imaginea buchetului roşu pe care trebuia să-l agăţ sus pe coliba mea dispărea, se destrăma cu fiece zi. Mă gîndeam că negrul meu mă uitase şi un vis mă chinuia în fiecare noapte, un vis ciudat şi al cărui sens nu izbuteam să-l desluşesc, în ciuda strădaniilor mele. Era iarnă şi mă tocmisem ca slujnică într-un oraş franţuzesc, pe care îl şi întrezăream puţin din povestirile negrului Amboise. Ninsoarea cădea fără încetare peste oraş şi nu mă surprindea, mi se părea un lucru cu totul firesc. Albii aveau ochi ciudaţi, erau un fel de spărturi de oglinzi fără lustru în care nu se reflecta nimic, însă erau uimitor de drăguţi şi doamna mă întreba adesea cum suport clima. Îi spuneam că găsesc clima foarte bună şi ea rîdea fără să mă creadă. Rîsul acela parcă mă rupea în două şi, într-o zi cînd începu din nou să rîdă, i-am spus liniştit : vă voi dovedi că nu mi-e frig şi, spunînd asta, m-am dezbrăcat şi am plecat goală prin zăpadă. Ea mă privea, uluită, prin perdelele de la bucătărie. Simţeam cum mi se înţepenesc muşchii pînă cînd se prefac în gheaţă şi am căzut moartă.

Într-o noapte, cum coşmarul mă ţinea trează cu ochii mari, deschişi, pe mindirul de paie, neliniştea mea crescu căci mi se părea că aud un cîntec şi credeam chiar că recunosc glasul lui Elie. De cîtăva vreme, ţînţarii asaltau colţişorul meu, atraşi de o cocină pe care o instalaseră exact în spate. Iată-mă devenită un caz, îmi spuneam, şi cine-ar crede că ţînţarii m-au înnebunit într-atît încît să aud cîntece ?... Şi apoi mi-am amintit de-o făgăduială a lui Elie, era tare mult de atunci, aşa mi se părea, o serenadă pe care trebuia să vină să mi-o facă atunci cînd coliba va fi gata de tot, nemaiaşteptînd decît buchetul meu de flori roşii. Cîinii proprietăţii lătrară şi vocea tăcu. Puţin mai tîrziu însă, se înălţă din nou în noapte, de data asta la o depărtare mai mare, de partea cealaltă a străzii, ca şi cum s-ar fi ferit de cîinii proprietăţii. Şi totuşi, în ciuda eforturilor lui Elie de a străbate prin desimea nopţii, sau poate tocmai din pricina asta, din pricina acelor avînturi neaşteptate de tonuri, stridente, o mare melancolie se desprindea din cuvintele acelui cîntec :

De ce să trăiască Odilo
Ca să înoate
Tot numai pe burtă
Fără ca vreodată
Fără ca vreodată
Să se întoarcă şi pe spate
Măcar o clipă.

Cînd am deschis ochii, în zori, cerul era foarte jos şi norii păreau nişte corăbii în primejdie ce se leagănă de vînt. Era o mare tăcere şi pe obiectele din cocioaba mea se vedeau încă pete de umbră. M-a cuprins o nestăpînită poftă de zbor şi de spa-

ţiu. Soarele dispare seara lăsîndu-ţi mîhnirile şi nu se ridică mai repede atunci cînd eşti vesel. M-am strecurat afară, în lumina născîndă, pînă la bazinul cisternei de apă unde am lăsat să-mi curgă apă în gură, pe umeri şi pe braţe, pe ochii mei umflaţi de lacrimi şi pe care-i simţeam mari ca nişte ouă de porumbel. Apoi mi-am adus în cameră lighenaşul cu apă, am strivit cîteva frunze de paciuli şi m-am aşezat jos pentru toaleta de dimineaţă. Simbria mea era ascunsă sub o scîndură de la masa de lucru : trei monezi de cinci franci, trei luni neîntrerupte, fără nici o duminică spre a-mi lua zborul şi a-mi lăsa trupul să se odihnească. Am desfăcut sfoara boccelii, am strecurat înăuntru cele trei monede mari de argint şi, cu bocceaua pe cap, m-am îndreptat spre casa cea mare. Doamna Desaragne se şi afla pe picior de război în salon, cu carneţelul în mînă. M-am apropiat de ea şi i-am spus :

— Ţînţarii m-au pişcat prea tare în noaptea asta, am nevoie de un scurt răgaz.

A sărit în sus, apoi, privindu-mă cu atenţie, a surîs cu teamă, aşa cum zîmbeşti celor pe care-i apucă nebunia :

— E adevărat, a spus ea cu jenă, nu fără un uşor tremur în glas, ţînţarii şi-au făcut de cap în noaptea asta. Întoarce-te acasă la tine, fetiţo, întoarce-te cît mai repede, fără să zăboveşti pe drum.

O adiere mă luă în primire şi m-am pomenit pe drum, departe de locuinţa cu colonade şi *bougainvileri,* liberă pe sînii mei. Acum soarele coborîse de pe munte şi era la marginea cerului, exact în dosul îngrămădirii de nori în primejdie.

Plînsesem atîta în noaptea aceea, încît parcă o mătase roz plutea între ochii mei şi cer, drum, cîmpurile de trestii înconjurătoare, colinele din depărtare ce treceau de la un verde la alt verde, tot mai pal, tot mai dulce şi, în punctul cel mai îndepărtat al orizontului, muntele Balata Bel Bois, care încă se confunda cu norii. Picioarele mele porniseră spre Fond-Zombi, însă ochii nu părăseau muntele, forţîndu-se să recunoască înălţimile de la Bois Riant, unde negrul meu tăia scîndurile cu fierăstrăul. Rîdeam în sinea mea, gîndindu-mă că dacă o femeie iubeşte un bărbat, vede o savană şi-ţi spune : iată un catîr. Există aerul, apa, cerul şi pămîntul pe care umbli, şi dragostea. E ceea ce ne face să trăim. Şi dacă un bărbat nu-ţi dă mîncare pe săturate, în schimb îţi dăruie o inimă plină de dragoste, îţi e de-ajuns ca să trăieşti. Asta am auzit-o mereu în jurul meu şi o credeam. Şi acum, pe drumul spre Fond-Zombi, eram o femeie stăpînă pe sînii ei, şi simţeam la fiecare pas ochii lui Elie îndreptaţi spre ochii mei, paşii lui împletiţi cu paşii mei şi oamenii pe care-i salutam mă credeau singură în timp ce el era în mine, pe acest drum. Cînd am ajuns la podul din L'Autre Bord, norii ameninţători se risipiseră şi soarele arunca raze orbitoare şi roşii pe un cer pe de-a-ntregul verde. De o parte era drumul înspre Fond-Zombi, argilos, crăpat, plin de buşteni şi de pietricele, şi de cealaltă parte o cărare ducînd drept în pădure. Un soi de şovăială m-a cuprins, mă simţeam mai vaporoasă decît spuma unui torent. Apoi mi-am spus că rîul, oricît ar susura şi oricît ar fi de şerpuit, trebuie să se îndrepte spre mare şi să se

înece în ea. Părăsind atunci drumul spre Fond-Zombi, am pornit-o pe cărarea care duce la Bois Riant, atrasă parcă de prezența negrului meu care asuda pe lemnăria schelei, mic animal cu cinci degete și doi ochi. În confuzia din sufletul meu, presimțeam nedeslușit că luminișul de-acolo de sus era plin de capcane, însă mă orbea, mă atrăgea fără voia mea. Și cum mă grăbeam, alergam acum orbește peste ridicături și surpături de noroi, fiecare lucru devenea orbitor, împodobit cu lumina care cobora de la Bois Riant. Mergeam ca în vis, însoțită de mirosul plantelor în descompunere. Un rîu curgea la poalele muntelui unde se înălța schela lui Elie și a prietenului său Amboise. Am coborît panta lunecoasă și, îndepărtînd cîteva frunze, mi-am scăldat pentru ultima oară ochii care de cîteva minute se puseseră iar pe plîns, nu știam de ce. Prin unele locuri, apa zăcea nemișcată în jurul stîncilor verzui însă mai încolo își relua cursul, curgea în șiroaie, limpede, transparentă. Aplecată peste imaginea mea, mă gîndeam că Dumnezeu mă adusese pe lume fără să mă întrebe dacă voiam să fiu femeie, nici ce culoare voiam să am. Nu era vina mea dacă-mi dăduse o piele așa de neagră încît părea vînătă, o figură care nu strălucea de frumusețe. Și, cu toate astea, eram mulțumită și poate că dacă mi s-ar da acum să aleg, chiar în clipa de față, tot pielea asta vînătă aș alege-o și același chip fără strălucire.

Mai sus, printre trunchiurile de *mahoganys*, am zărit schelele tăietorilor de lemne. Elie era pe platformă și negrul Amboise pe pămînt, cu picioarele depărtate, în vreme ce lama dantelată urca și

cobora într-un nor de rumeguș. M-am așezat mai la o parte și i-am privit pe cei doi bărbați asudați : Amboise, copac mare, noduros și uscat care-și dăduse roadele, și Elie al meu cu pieptul plăpînd, cu încheieturile încă neformate ale băietanului pe care-l întîlnisem, cu cîțiva ani mai înainte, pe malul rîului. Bucuria asta a ținut cîteva clipe bune. Scîndurile au căzut și Elie, întorcîndu-se liniștit spre mine, surîse cu o lucire de teamă în ochi.

— Nu e bine, a spus în sfîrșit cu un glas care se silea să fie vesel, nu e bine să-i privești pe oameni din spate, domnișoară Télumée Lougandor. Știi că ți-am simțit imediat mirosul în adierea vîntului ?

La aceste cuvinte, Amboise și-a întors spre mine fața lui de negru în puterea vîrstei, cu zbîrcituri adînci și cu ochi neliniștiți, pătrunzători, care s-au oprit îndelung pe silueta mea și apoi s-au ferit, cuprinși parcă de o jenă ciudată. Avusesem o clipă impresia că privirea coborîse pînă-n adîncul măruntaielor mele. Dar Amboise se și prefăcea indiferent.

— Ia te uită, îi spuse el lui Elie cu-n glas tărăgănat, va să zică unii simt mirosuri în adierea vîntului...

Trecînd, și-a înhățat cămașa, pornind-o pe drumul pe care venisem, a coborît panta fără să facă zgomot și a dispărut.

— Stau aici să te sorb din ochi, a spus Elie, și nici măcar nu te-am salutat...

— Tu ești cel care trebuie să vorbească, tu ești bărbatul, nu eu...

— Vrei să vorbesc, Télumée, doar știi bine ce se petrece în sufletul meu...

— Numai cuțitul știe ce se petrece în sufletul *giraumon* [1]-ului.

— De ce-mi vorbești de *giraumon* și de cuțit ?... Vorbește-mi mai bine de lumînărica aceea care se aprindea și se stingea aseară în cămăruța de la Belle-Feuille...

Tot glumind așa, Elie s-a apropiat și cum a ajuns la înălțimea mea și cum m-a tras spre el, mi-am amintit că mai văzusem lucirea aceea de teamă în ochii lui, odinioară, sub arborele *flamboyant* de la școală, pe cînd îmi vorbea de pădurea părăginită și de urmele ce se puteau pierde, într-o zi...

— Ah, șopti el într-un suflu, eu care te vedeam într-un cearșaf frumos de dantelă, scrobit și călcat, și iată că împrumutăm culcușul mangustelor și al șobolanilor de cîmp.

— Atunci, să așteptăm cearșafurile de dantelă.

Ne cuprinse un hohot de rîs nesfîrșit care răsuna în întreaga pădure, în vreme ce amîndoi zmeii noștri de hîrtie porneau rătăcitori spre cer.

Deschizînd ochii, primul lucru pe care l-am auzit a fost zgomotul căderii torentului în surpătură. Capul mi se odihnea alene pe un pat mic de frunze, la umbra unui *mahogany*, ale cărui rădăcini se cățărau, înconjurîndu-mă ca marginile unui pat. Elie era așezat pe una din aceste rădăcini și mă privea fără să zîmbească, cu sprîncenele încruntate, atent. Chipul lui mi se păru asemenea

[1] Specie de dovleac.

ciocului unei prore, în stare să străpungă vîntul, să oprească asalturile vieții, și l-am găsit de o mare frumusețe. Ținea brațele încrucișate, ca la școală, și picioarele lui goale scormoneau încetișor pămîntul. Văzînd că m-am trezit, a spus ceremonios :

— Ridică-te și umblă în fața mea.

Iar eu, după ce-am făcut cîțiva pași sub privirea lui, am întrebat :

— Se spune că lucrurile astea se văd... cum e mersul meu, s-a schimbat ?...

— Nu e nici mai mult, nici mai puțin decît un mers de femeie.

— Atunci iată-ne pe drumul cel bun... am spus rîzînd.

— Iată-te femeie, continuă Elie grav, și ești o femeie credincioasă și te privesc și văd că ești asemenea unui frumos fruct de pîine, tocmai bine pîrguit, care se clatină în vînt. Dar, iată, te vei desprinde oare de pe cracă și vei cădea ?... și te vei rostogoli oare ?...

— Totul depinde de vînt, sînt vînturi care te doboară la pămînt și altele care-ți întăresc legăturile, te fortifică...

— Găsești cuvinte frumoase pentru un mic fruct de pîine gata copt !...

Elie m-a luat de mînă și am coborît spre Fond-Zombi, descoperind mai întîi înălțimile colinelor, apoi frunzișul pomilor, acoperișurile ruginite ale micilor colibe și în cele din urmă praful de pe drum. Soarele gata să apună apărea și dispărea, plana exact la nivelul oceanului, de parcă nu i-ar fi venit să părăsească pămîntul, nici satul. Se lăsa întunericul și un vînt călduț sufla dinspre

larg în rafale scurte. Elie nu-şi părăsise aerul său grav, cele două cute tot îi mai brăzdau fruntea şi mă simţeam neputincioasă, dezarmată, neştiind cum să-i redau forţa şi încrederea. Cu toate acestea, atunci cînd apăru în faţa ochilor mei micuţa colibă nouă, pe marginea drumului, nu departe de cea a Reginei Fără Nume şi exact sub prunul de China, aşa cum o dorisem, m-a cuprins o mare duioşie şi m-am simţit încinsă ca un cuptor cu cărbuni, în stare să încălzesc gingaşa boltă a cerului. Bunica se afla în scaunul-leagăn visînd la himerele vieţii. N-a părut defel mirată să ne vadă înaintînd astfel în înserare, ţinîndu-ne de mînă. Numai că s-a oprit din legănat şi a avut un surîs ciudat, ca şi cum ar fi vrut s-o liniştească pe fetiţa care stătea în faţa colibei ei, şovăitoare, pierdută între cer şi pămînt.

— Nu mai ai de lucru şi totuşi îţi vine să rîzi ? a spus în cele din urmă.

— N-am să hoinăresc multă vreme, am spus cu un aer misterios.

După asta, Elie şi-a încruntat sprîncenele şi, întorcîndu-se spre mine, m-a oprit cu o privire aspră, distantă, ca pentru a-mi aduce aminte de gravitatea momentului, ca să mă roage să am o ţinută plină de onoare şi plină de respect. Apoi, cînd a fost mulţumit de ţinuta mea, s-a întors spre Regina Fără Nume şi i-a spus :

— Regino, astăzi stau în faţa ta ca un bărbat.

Bunica s-a ridicat din scaunul-leagăn şi, cu un ton extrem de grav, a cărui fină ironie i-a scăpat lui Elie, a spus :

— Socoate, fiule, că mi-am pus timpane noi la urechi, ca să te ascult aşa cum asculţi un bătrîn de o sută de ani.

— Ei bine, urmă Elie, cum ne aflăm între oameni în toată firea, n-am să iau nici o pietricică în gură ca să-mi înăbuş cuvintele. De asemenea îţi voi mărturisi ţie, Regino, că mă simt ca muiat într-o baie foarte neprimitoare, cînd cu apă clocotită, cînd cu apă îngheţată, şi ceea ce îşi doreşte fiecare om e doar o baie călduţă. Tu ai înţeles, o cunosc pe Télumée, o văd în pădure, o văd pe cîmp şi-n apa rîurilor, dar nu aşa doresc s-o văd. Am înălţat anume un acoperiş, ca s-o văd trebăluind sub el la micile noastre nevoi. Nu ştiu însă dacă va veni vreodată ziua cînd să-i încercuiesc degetul cu inel de aur. Nu ştiu nimic, Regino Fără Nume, nu ştiu eu însumi nimic, însă, cînd mă voi însura, coliba mea nu va mai fi un cîmp fără *igname, gombos, pois boucoussous* şi alte legume, totul va spori, începînd cu patul şi isprăvind cu veranda, ca să oprească vîntul. Nu sînt o tuberculă de gladiolă, aşa că nu-ţi pot făgădui dacă voi ieşi roşu sau galben din pămînt. Mîine apa noastră se poate preface în oţet sau vin dulce, însă dacă e oţet să nu mă blestemi, lasă să doarmă liniştite blestemele dumitale în fundul vaselor cu găuri pentru scursul brînzei, pentru că, ia spune-mi, nu e oare lucru obişnuit aici la Fond-Zombi, prefacerea unui om în diavol ?

Să fi fost oare ziua potrivită pentru asemenea cuvinte, sau nimic altceva decît gîndul lui şi un semn anume pe care i-l trimiteau spiritele, îl îndemnau să vorbească astfel... eram rece ca gheaţa, voiam să-l întreb, să ştiu, însă bunica era aceea

care mă reprezenta. Şi vedeam privirea bătrînei care rătăcea, atingea un loc pe care nu-l cunoşteam, apoi o pornea din nou, se apropia iar de noi, ne atingea trupurile, părul, ca în cele din urmă să se aşeze pe fruntea mea, pe aceea a lui Elie, una după alta. Apoi, zîmbindu-i lui Elie, cu un zîmbet frumos şi liniştit, a răspuns :

— Nu te speria, negrule, nu tulbura fără pricină liniştea porumbiţelor. Dar pentru că la sinceritate se răspunde prin sinceritate, iată : noi cei din neamul Lougandor, noi nu sîntem cocoşi de rasă, sîntem cocoşi *guinmes,* cocoşi de luptă. Cunoaştem arenele, mulţimea, lupta, moartea. Cunoaştem victoria şi ochii scoşi. Toate astea nu ne-au împiedicat niciodată să trăim, fără a ne bizui nici pe fericire, nici pe nenorocire, asemeni frunzelor de tamarind care se închid noaptea şi se deschid ziua.

— Şi dacă ziua nu se deschid niciodată, atunci ce se întîmplă cu cei din neamul Lougandor ? a întrebat Elie.

— Dacă ştiu că nu mai poate fi ziuă, cei din neamul Lougandor se culcă şi apoi mor, a spus bunica cu voce calmă. Şi, întorcîndu-se spre mine, a continuat, cu aceeaşi voce egală : leagănă-te ca un *filao,* străluceşte ca un *flamboyant* şi trosneşte, gemi ca un bambus, însă găseşte-ţi mersul tău de femeie şi schimbă-ţi pasul vitejeşte, prea frumoasa mea ; şi atunci cînd vei trosni ca bambusul, cînd vei ofta de istovire şi de dezgust, gemi şi istoveşte-te numai pentru tine, şi nu uita niciodată că undeva, pe pămînt, se află o femeie mulţumită că trăieşte.

În sfîrşit, luîndu-şi un aer obişnuit, îl trase pe Elie spre ea şi, îmbrăţişîndu-l cu blîndeţe, şopti tainic :

— Dacă te cufunzi, negrule, ea se va cufunda odată cu tine...

Acum era linişte, bunica stînd cu ochii închişi, Elie stînd nemişcat, cufundat în gîndurile lui ; şi-auzeam doar zgomotele şi şoaptele din vecini, care se îngrămădeau în jurul colibei, aţinteam urechea de la distanţă, atentă să nu scape nici un cuvînt. Am strîns foarte repede mîna lui Elie şi l-am privit, şi toate temerile s-au prefăcut într-un delicat vîrtej de fum ce-a dispărut în aer. Prevenit de rumoarea obştei, moş Abel s-a năpustit cu mîinile întinse spre noi, cu ochii lui mici gălbui scînteind de şiretenie. În focurile emoţiei, chipul lui, de obicei aşa de negru, luase o ciudată nuanţă de roşu-închis. Obrajii, de asemenea, păreau să se fi brăzdat dintr-o dată, zbîrciturile crestîndu-se adînc în carne vie, aducînd cu cele ce li se fac peştilor. Fără să ne arunce măcar o privire, s-a apropiat de Regina Fără Nume şi i-a spus cu vocea răguşită, hîrîitoare :

— Ah, cîtă amărăciune, cîtă robie şi cîtă tristeţe...

Şi, cu un cloncănit vesel, continuă :

— Doamne, ce gloată de nefericiţi se perindă pe pămînt, dacă n-ar fi să luăm decît o singură pildă : Regina Fără Nume şi ghinionul care o copleşeşte în ziua asta : dugheana mea în dreapta şi coliba lui Télumée în stînga. Ah, cîte amărăciuni...

Şi spunînd acestea, a rîs uşor, c-un ciudat rîs de copil, plin de nevinovăţie, pe cînd Regina Fără Nume a adăugat pe un ton glacial :

— Moş Abel, fiecare ştie că în treaba asta dumneata eşti singurul jignit...

Dar, nemaiputîndu-se ţine, bunica dădu drumul la rîndul ei unui rîs tineresc ce se agăţă cu vigoare în aer, molipsindu-ne pe toţi în aşa fel încît toate rîsetele acelea bătrîne şi tinere deveneau unul singur, ieşeau dintr-un singur gîtlej omenesc. Dincolo, de cealaltă parte a drumului, curioşii rîdeau după miros, fără să înţeleagă. Sus o lumină limpede, roz, stăruia încă, dar umbra se îndesea în jurul pomilor şi de la o clipă la alta amurgul avea să se lase peste Fond-Zombi. Bunica a luat un paneraş frumos, rotund, care conţinea o rîşniţă pentru cafea, ustensile de bucătărie, un lighean, un litru de petrol şi nişte ţoale pentru culcuşul nostru. Totul era gata pregătit, ne aştepta de cu seară. I-a pus în mînă lui Elie o lampă rotundă de sticlă şi toată şatra a pornit, Regina Fără Nume înainte, cu panerul pe cap, Elie ţinînd lampa aprinsă, eu ducîndu-mi bocceaua şi moş Abel vesel, în coada şirului, aruncînd vîntului cuvinte de neînţeles. Coliba avea patru metri pe cinci şi era ridicată pe bucăţi de piatră, ca şi aceea a Reginei Fără Nume. O scară era rezemată de acoperiş. Moş Abel a intrat în colibă şi a ieşit afară cu un buchet roşu pe care mi l-a întins rînjind glumeţ. M-am urcat iute pe scară, am prins buchetul de un căprior şi atunci răsunară aplauze venite de la mulţimea care se ţinea la depărtare, ca să nu ne stînjenească intimitatea. Regina Fără Nume s-a aşezat pe vine lîngă cele trei pietre aşezate în vatră, nu departe de prunul chinezesc, la cîţiva metri de colibă. A făcut foc, a scos trei ştiuleţi de porumb de la sînul ei şi i-a copt la flacără. Cînd porumbul a fost gata, a desprins grăunţele şi ni le-a dat să le mîncăm, vărsînd jumătate într-un buzunar al lui Elie, jumătate la sînul meu, drept la mijloc, urîndu-ne să avem atîţia bani de argint cîte grăunţe de porumb. Apoi toate fiind îndeplinite, a rostit cu vocea schimbată de emoţie :

— Acum, după ce focul a fost făcut şi s-a copt hrană, puteţi să vă luaţi în stăpînire coliba.

După plecarea Reginei Fără Nume, ne-am aşezat pe pragul casei noastre şi am contemplat amurgul care cobora acum peste sat, peste munte şi marea din depărtare, învăluind toate lucrurile cu aceeaşi boare umedă, roz şi albastră, afară de licăririle gălbui din colibe, de pe pămînt şi strălucirea argintată a stelelor deasupra capetelor noastre. Cei din Fond-Zombi se pregăteau de zor pentru Crăciun şi cîntece răsunau în depărtare, sunete de acordeon răsunau din colibă în colibă, de la o colină la alta, pînă la marginile pădurii. Cîntece religioase se înălţau din cînd în cînd şi vîntul aducea mirosuri de compot de coacăze fiert în crătiţi pentru a fi servit în noaptea de Crăciun. Şi îmi spuneam că, simţind asemenea mirosuri în nări, femeile se simt mai femei, sufletul bărbaţilor începe să danseze, iar copiii nu mai au chef să se facă mari. După un timp, am aşezat grămada de ţoale pe duşumeaua noastră şi ne-am culcat deasupra, vîrîţi unul în altul, ca

doi hoţi, tăcuţi, şi am privit satul cufundîndu-se încet, încet, dispărînd în noapte, în cadenţa unei corăbii pe care o înghite ceaţa.

7

A doua zi, m-am trezit cu impresia că-mi urmez destinul meu de negresă, că nu mai sînt străină de pămînt. Nu se auzea nici un glas de om, nici un lătrat de cîine, pe vîrful muntelui străluceau lumini, dar un ocean de umbră încercuia satul, pierdut în toate astea, ca o insulă. Mă uitam la Fond-Zombi şi la coliba mea, la coliba mea şi la Fond-Zombi, şi am simţit că stau exact pe locul meu în viaţa asta. M-am apucat atunci să-mi fac cafeaua, să-mi văd de micile mele treburi, cu gesturi încete şi precise, ca şi cînd de un secol m-aş fi ocupat astfel chiar în acest loc, chiar la aceeaşi oră.

Briza mării se stîrni şi aburi luminoşi se răspîndiră peste Fond-Zombi. Uşile colibelor trosneau în depărtare, şi moş Abel s-a ivit în faţa dughenei sale, bătînd din palme de-ndată ce m-a văzut. Elie a apărut şi el, a luat cafeaua pe care i-o întindeam şi s-a apucat s-o bea cu sorbituri mici, fără să mă piardă o clipă din ochi. Cu un fetru fără formă pe creştet, dat pe spate, era îmbrăcat cu haina lui de lucru peticită şi tăcea, mă privea cu o curiozitate nesăţioasă şi cu ochii jucîndu-i în cap ca nişte vălurele cînd bate vîntul tare. Aşezat pe o piatră mai mare, şi-a pus ceaşca goală între picioare şi i-a vorbit ceştii, cu ochi visători, plini de afecţiune, ca şi cînd ar fi contemplat o fiinţă vie... tu eşti frumoasa nopţii, tu eşti frumoasa zilei şi iată că eşti în coliba mea, de ce-o vrea oare bunul Dumnezeu să mor după toate astea ?... şi, în cele din urmă, scărpinîndu-şi părul ciufulit, încurcat, a scos un oftat adînc şi a mormăit, mulţumit şi nemulţumit în acelaşi timp :

— Tot ceea ce trebuie să fie gata e gata, astfel că, de data asta, mustrările mele îmi vor ţine loc de dulciuri, acolo, în pădure.

A apucat gamela fierbinte şi mă pregăteam să-l văd plecînd, să-l urmăresc îndelung din ochi în partea rîului. Dar nu se mişca şi deodată ţîşni din măruntaiele lui, din însăşi măduva oaselor lui, un rîs puternic ca o trombă de apă în postul Paştelui, şi care a umplut dintr-o singură ţîşnire tot spaţiul din jurul trupurilor noastre. Rîsul a cuprins şi ierburile înconjurătoare, frunzele prunului chinezesc, care fremătau şi ele, în vreme ce, pentru a doua oară în dimineaţa aceea, mă simţeam exact pe locul meu în viaţă. Himerele, temerile şi îndoielile din ajun erau departe. Elie m-a privit cu satisfacţie, cu mîndrie, şi-a tras pălăria de pîslă pe ochi, ca şi cînd n-ar fi vrut să mai vadă nimic altceva afară de mine în ziua aceea şi a plecat cu pasul liniştit spre pădurile cele mari.

Mi-am început prima zi de femeie umblînd cu sfială, îngrijorată, temîndu-mă de vorbe, de zgomot, de rîsetele cumetrelor cînd aveam să trec printre ele. Totuşi, ceva mai tîrziu, cînd am coborît să spăl la malul rîului, am fost surprinsă să văd că femeile se uită la mine cu un aer foarte firesc, spunînd foarte simplu... e bine ca

din cînd în cînd una dintre noi să aibă un acoperiș nou și mîngîieri, ca să ne încredem în soare.

— Ah, veniți așadar să mă spionați noaptea ?... le-am spus rîzînd.

Apoi noutatea s-a împrăștiat în curentul apei, în gesturile și rîsetele spălătoreselor, ca și cum ele ar fi știut dintotdeauna, în mintea lor, că destinul meu era să trăiesc pe o cracă, la Fond-Zombi, sub aripa lui Elie.

După-amiaza, aerul se imobiliza dintr-o dată, acoperișurile se încingeau și căutam umbra prunului nostru chinezesc și mi se părea atunci că simt ceva subtil, nou, care se țese în jurul meu, în jurul colibei pe care se afla încă buchetul roșu în vîrf. Într-o zi, i-am mărturisit Reginei Fără Nume impresia pe care o simțeam sub pomul din curtea noastră. Bunica nu mi-a răspuns pe dată, m-a scrutat, privirea ei pătrunzînd în mine așa cum pătrunde o măsurătoare în ulei. La sfîrșitul acestui examen, m-a sărutat pe frunte, m-a frecat ușor pe spate și a spus :

— E foarte bine, și-mi place să aud întrebări ca acelea pe care mi le pui tu, asta-i...

Și, trăgînd o crenguță uscată, s-a apucat să deseneze o formă la picioarele ei, în pămîntul moale. Ai fi zis că e țesătura unei pînze de păianjen, ale cărei fire se încrucișează peste niște minuscule și derizorii colibe. De jur împrejur, desena acum scene care aminteau arbori și, în fine, arătîndu-mi opera, cu un gest larg al mîinii, a spus... ăsta e Fond-Zombi.

Cum mă miram, a lămurit cu glasul liniștit :

— Le vezi, colibele nu sînt nimic fără firele ce le leagă pe unele de altele, și ceea ce zărești

după-amiaza sub arborele tău nu e nimic altceva decît un fir, cel pe care-l țese satul și-l aruncă pînă la tine, la coliba ta. Și, desenînd unul din arborii aceia mari, exact pe marginea traseului ei, a avut un gest vag și a șoptit, cu vocea deodată spartă... pe acolo locuiam noi, Jérémie și cu mine...

În cele din urmă, și-a lăsat încet pleoapele peste ochii năpădiți de melancolie și, clătinînd monoton și neîntrerupt din cap, a părut că se apropie de un alt timp, o altă lume, o altă lumină. Am părăsit-o băgînd de seamă să nu strivesc vreo crenguță moartă, vreo frunză uscată care ar fi putut-o trezi.

De atunci, gîndindu-mă la firul care plutea în apropierea prunului nostru chinezesc, am pornit să umblu pe strada din Fond-Zombi cu un aer firesc și cu siguranță, în ciuda proaspătului meu măritiș. O oarecare curiozitate mă învăluia și mulți se chinuiau să afle... Télumée are coliba ei, dar cum și în ce fel ?... Nu era obiceiul întrebărilor brutale, al mărturisirilor directe, oamenii din Fond-Zombi se mărgineau la vizite scurte în cursul cărora timbrul unei voci, sonoritatea unui rîs și ușurința unui mers erau singurul și unicul lor indiciu. Unele cumetre au mers pînă acolo încît au pipăit-o pe Regina Fără Nume ca să descopere dacă slăbise sub fustele ei sau, dimpotrivă, se îngrășase. Dar au fost dezamăgite și încercarea s-a dovedit zadarnică, căci Regina Fără Nume le-a apărut neschimbată, asemănătoare cu ea însăși. Și poate că cei din Fond-Zombi ar fi așteptat mult și bine, dacă prietenii lui Elie n-ar

fi hotărît să dezlege misterul, ca să știe odată pentru totdeauna dacă era cazul să se bucure sau să se jeluiască, să se simtă întăriți sau slăbiți atunci cînd gîndurile lor se vor îndrepta spre noi. Într-o seară s-au postat în fața dughenei lui moș Abel și, cum Elie se întorcea din pădurea cea mare, zîmbind cu ochii și cu toți dinții, o voce l-a interpelat astfel :

— Ce marfă rară ai ajuns, prietene, hai cu noi astă seară, arată-ne cît ne prețuiești...

— Dragul meu Elie, noi mai existăm încă, existăm la fel ca oricine, intră cu noi la moș Abel să ciocnim un pahar, ca altădată...

— Haide, doar un deget de rom, asta nu se refuză niciodată, adăugă un al treilea pe un ton ce nu admitea împotrivirea, e ca și cum un bolnav ar refuza o supă...

Din fundul curții Reginei Fără Nume, unde mă instalasem, am auzit rîsul lui Elie, un rîs nepăsător de jucător copleșit de noroc, în vreme ce glasul lui șoptea stînjenit :

— Prietenilor, chiar dacă un negru e totdeauna bolnav, nu vedeți oare că-s sănătos tun și n-am ce face cu supa ?

— Treacă meargă pentru supă, nu ăsta-i lucrul cel mai rău. De fapt, partea proastă e că, ținînd de tagma bărbaților, tu îi dai lui Télumée exemplu rău prin felul cum te porți, lăsînd-o să creadă că ea îți stăpînește voința. Nu mai ești măcar în stare să te întorci acasă atunci cînd ai chef, după bunul tău plac. Un bărbat nu face una ca asta, ce naiba !

Elie era îmbrăcat cu veșnicele lui zdrențe, prăpădite de tot, dar părea ocrotit de o putere

invizibilă, oțelit, plin de îndrăzneală, la adăpost de orice înțepătură. Și-a ridicat pălăria de pîslă de pe ochi și i-a privit pe cei de față cu un surîs îndrăzneț, nevinovat, inatacabil :

— Oare nu știți, fraților negri, că în fiecare tagmă se strecoară trădători care să facă jocul taberei vrăjmașe ?...

Vorbirea liberă, provocatoare, aerul acela iluminat, toate astea erau tot atîtea semne de netăgăduit pentru un negru preafericit. Oamenii îl priveau acum cu mutre neîncrezătoare, pline de duioșie, și în aer plutea o liniște cu totul neobișnuită, prevestind un eveniment. Fiecare părea a cîntări viața, a pune în balanță mizeria negrului, nebunia, tristețea lui din născare, și apoi deodată mulțumirea aceea misterioasă care te cuprinde uneori, cînd privești natura, marea, arborii, un om fericit. Și, căzuți pe gînduri, oamenii dădeau din cap, își dregeau glasul, hm, hm, ridicau din umeri avînd aerul că spun... dar ce pot ști eu oare din toate astea ?...

— Viața are atîta neprevăzut, a spus un glas visător.

— Drace, nu-i glumă, un negru înseamnă și el ceva pe pămînt.

De la începutul scenei, Amboise, tovarășul de lucru al lui Elie, stătea departe de grup, urmărind toate astea cu o privire plină de indulgență. Mai întîi șovăi, apoi dintr-o dată spuse :

— Cuvintele voastre mă umplu de bucurie, dar e un lucru pe care trebuie să-l știți, ticăloșilor : anume că omul ăsta, pe care-l vedeți fericit, cu ochii plini de îndrăzneală, omul ăsta are la el acasă băutura care-i trebuie, rachiu tare și rom

aromat... iată de ce ne privește fără să ne vadă și tace.

Toate privirile se îndreptară spre Elie, în așteptarea unui cuvînt, a unei vorbe, a unei aprobări și, timp de-un minut, negrul meu drag fu acoperit de acea rușine, de acea neliniște pe care o au uneori cei aleși de soartă, apoi s-a dezmeticit și-a spus:

— Doar știți, fraților negri, nu-i bine să semeni orice sămînță în orice glie și nu-i înțelept să spuneți orice oricărei urechi. La drept vorbind, sînt o mulțime de lucruri despre care omul n-ar trebui să vorbească. Numai că, ascultați bine ce vă spun, dragii mei prieteni de față : nu se află rom mai aromat decît acela din coliba mea.

De-abia rostite aceste vorbe, că Elie nu le-a mai dat nici o atenție celor care-l înconjurau, și-l socoteau demn de iubit, și-l binecuvîntau ; el plutea în gîndurile lui, în visurile lui de om nespus de fericit. Deodată, o porni la drum împleticindu-se ca un somnambul și dispăru curînd în penumbră. În fața dughenei, la lumina unui felinar pe care tocmai îl agățase moș Abel, oamenii păreau transfigurați, de parcă Sfîntul Duh pogorîse asupră-le. Femeile, tăcute pînă atunci, acum erau înfiorate, ochii le străluceau de uimire și una dintre ele spuse deodată :

— Știam eu bine că pe pămînt nimic nu-i pierdut pentru o femeie...

— ...Iată deci de ce aducem pe lume copii, urmă alta, cu teamă... viața e cu-adevărat, da, cu-adevărat plină de neprevăzut...

Înălțînd capul, am văzut că era un cer fără lună, că scînteiau doar cîteva stele, pe care le simțeai foarte aproape, calde, primitoare în seara aceea, tot așa de la îndemînă și reconfortante ca focurile unui sat vecin.

În zilele următoare mica mea colibă nu s-a mai golit. Liniștită și proaspăt ivită în mijlocul savanei, cu buchetul ei de trandafiri veștejiți pe acoperiș, părea să atragă femeile ca o capelă solitară. Se cuvenea ca ele să intre, s-o viziteze, s-o încălzească cu prezența lor și să lase acolo măcar un pumn de *icaque* sau de mazăre. Cel mai adesea, nici măcar nu simțeau nevoia să vorbească, îmi atingeau rochia cu un ușor suspin de mulțumire, apoi mă priveau zîmbind, cu toată încrederea, ca și cînd s-ar fi aflat în naosul bisericii noastre, sub deplina înțelegere a sfîntului lor preferat, cel care le lumina întunericul din suflet, întărindu-le în speranța lor. Îmi aduceau unele vagi laude pentru ceea ce reprezentam, aici, la Fond-Zombi și mă părăseau cu pas ușor, aerian, de dansatoare, ca și cînd totul, viața, moartea și chiar mersul pe stradă nu era de acum încolo pentru ele decît un balet de executat cît mai frumos cu putință. Și zvonul s-a răspîndit atunci în întreg Fond-Zombi, și pînă și-n apa limpede a rîurilor sale, că norocul își găsise sălaș în trupul meu și în oasele mele, și că fața mea era transfigurată. Bunica rîdea, și cînd o întrebau ce să facă și ele ca să aibă o bătrînețe așa de mulțumită, ea răspundea cu vocea slabă, răgușită și tremurînd... nu știam ce semănasem, nici ce aveam să culeg... și oamenii i-o întorceau pe dată, glumeți : ...preafericit, măicuță, preafericit e cel ce plu-

tește în îndoială, care nu știe nici ce-a semănat, nici ce-o să culeagă...

Moș Abel își pierduse înfățișarea aceea morocănoasă de bătrîn care nu știe pentru ce trudește, acolo, în spatele tejghelei. Era acum în el un fel de siguranță, o veselie ce nu amăgea pe nici unul dintre clienții săi. Glumeau pe socoteala zbîrciturilor lui care păreau că se schimbaseră în niște arabescuri, de-a dreptul ornamentale, și unii îi cereau chiar sfaturi cum să-și facă rost de niște încrețituri care să le stea așa bine :

— Ah, oare cum faci, moș Abel ; cine ar fi putut crede că te vom privi într-o zi în starea asta, în tinerețea asta nouă pe care începi s-o trăiești pe pămînt ?

Bătrînul rămînea gînditor, pipăia cu un deget de artist zbîrcitură după zbîrcitură, toate atît de pline de fantezie, și se mira de tot ceea ce i se întîmpla. Devenise în ultima vreme curios să afle tot, era la curent cu tot ce se întîmpla la Fond-Zombi și nu mai avea aerul acela nepăsător, uneori chiar arțăgos, atunci cînd vreun tăietor de trestie gesticula în fața tejghelei sale. Dimpotrivă, deschidea ochi mari și iscoditori de *manicou* la pîndă și, despre orice-ar fi fost vorba, se arăta nespus de curios, striga, aproba și dezaproba, se amesteca în cor și exclama : ce tot spui ? și cum a fost ? ca să-l îndemne pe povestitor să oglindească faptul amănunțit. S-a aflat iute că urechile lui moș Abel se desfundaseră, că ecoul hărțuielilor dintre negri pătrundea pînă la ele, le făcea să vibreze ; și așa s-a întîmplat că oamenii nu se puteau lipsi de dugheana lui, că era locul unde se duceau să se orienteze, să comenteze, să blesteme ori să înfrumusețeze viața. Dughenei i s-a mai adăugat o odăiță laterală și, ca s-o deosebească de sala din dos, a fost botezată „birtul cel nou". Uneori, moș Abel era copleșit cu treaba și brațele lui amîndouă, subțirele dar încă vînjoase, nu pridideau să tot taie bucăți de morun, să umple păhărele de rom la tejghea, absnit și vermut pentru cele două odăi. Atunci, de-acolo, de pe locul lui, mă striga prelungit și cu voce tare... Télumée, Télumée ! Oooh.. și alergam și dădeam fuga în toiul zăpăcelii și a gălăgiei, mă vîram în larma aceea de glasuri, de strigăte, de cîntece care vibrau cu o forță ciudată, înecau totul, mă înhățau, mă vrăjeau, mă încremeneau și-mi zăpăceau creierul, trezindu-mi prin izbucnirile lor perspective necuprinse, un anumit fel de-a vedea lucrurile, necunoscut mie cu cîteva săptămîni mai înainte, atunci cînd încă nu-mi găsisem locul meu anume pe pămînt și care era chiar aici, în smîrcurile de la Fond-Zombi. Cu ochii larg deschiși, mă duceam și mă întorceam repede în sala din dos, a cărei dușumea prost așezată scîrțîia, se clătina sub pașii mei de fată voinică și moș Abel nu se putea opri să-mi spună, uneori... într-o zi dugheana mea se va hîțîna din pricina mersului tău, Télumée, se va hîțîna și se va prăbuși de pe cele patru pietre ce-o susțin, așa deodată. Și oamenii rîdeau la gîndul că pașii mei ar putea doborî la pămînt dugheana lui moș Abel. Eu însămi rîdeam așa de tare că eram silită să mă așez. Și cînd mă ridicam de pe scaun, cînd deveneam din nou serioasă, cînd ochii mei se deschideau din nou asupra lumii, era ca și cînd rîsul meu ar fi stăruit în urechile celor care-l

auziseră. Şi bărbaţii încă tineri mă priveau grav şi spuneau, cu îngîmfarea întipărită pe chip, că sînt o micuţă negresă pusă pe rîs şi pe cîntat şi care lasă în urma ei o dîră de veselie. Şi în clipele acelea, aveam convingerea nezdruncinată că totul se putea schimba, că încă nimic nu avusese loc cu adevărat de la începutul lumii. Şi mă întorceam la coliba mea ca să-mi duc acolo viaţa de femeie fericită care aşteaptă, aşteaptă întruna. Nu era însă aşa în toate zilele şi uneori, privindu-mă în oglindă, mă apuca o teamă, o stare neplăcută, ideea că eram tot aceeaşi negresă cu codiţele subţirele, cu pielea precum cărbunele şi cu ochii rătăciţi care muncea cu luna la Belle-Feuille şi care nu va scăpa de răzbunarea cerului. Şi nu mai ştiam unde să mă aşez, sub prun, în pădure, pe malul apei, la gîndul că aici trezesc atîta dezamăgire. Curînd însă moş Abel mă scăpa de ideile astea sucite... Télumée, Télumée! Oooh şi mulţimea apărea din nou şi glasurile mă şi asaltau, dădeau năvală, mă înconjurau, îmi deschideau ochii şi urechile şi mă dojeneau cu asprime... cum, Télumée, ai şi început să oftezi, cînd încă nici n-ai apucat să umbli, să alergi de să ţi se taie respiraţia, să-ţi ridici degetele mari de la picioare împodobite cu băşici?... şi aşa soseam radioasă şi turnam absintul, spălam paharele, îmi stăpîneam afuriseniile. Şi bărbaţii, văzîndu-mă, strigau... ah, drăcoaico, cînd nu ne serveşti tu, nu mai e de trăit...

Iar moş Abel, venind în ajutorul meu, de după tejghea, izbucnea mînios:

— Daţi-i pace, lăsaţi-o odată pe femeia asta să trăiască, să-şi vadă de treabă; e femeie şi voi

sînteţi nişte buhai, gîfîiţi, săriţi, faceţi zîmbre, dar lăsaţi-o să trăiască.

A fost una dintre cele mai frumoase perioade din viaţa mea şi în care Fond-Zombi s-a întins, a înflorit şi a strălucit. O uşoară adiere de prosperitate plutea peste întregul sat, cîmpurile de trestii sporeau, se desţeleneau parcele noi, bananierii se aplecau sub greutatea fructelor şi, veniţi de la Basse-Terre, nişte expeditori cumpărau recoltele pe loc. De şomaj nu se mai auzea, femeile fecundau vanilia cu înţepături de ac, iar beneficiarii, liniştiţi, torceau ca pisicile. Nu se găseau niciodată destul de multe scînduri pentru toţi cîţi aveau nevoie şi Fond-Zombi se mărea şi se înfrumuseţa cu obloane la uşi, cu bucătării din lemn de *résolu*, cu verande de *adégonde* [1], unde oamenii se aşezau, se răcoreau, vorbeau despre cîte-n lună şi-n stele, rîdeau, dansau şi nici nu ştiau cum trece timpul. Elie, în tovărăşia negrului Amboise, ferestruia fără răgaz scînduri la el în pădure, iar seara carele cu boii vlăguiţi aduceau cutii de *acomat* [2], de *courbaril* [3] şi de mahon roşu, stîlpi de *adégonde*, care abia apărute şi dispăreau deîndată. Elie le repartiza pe toate cîntînd ca o mierlă într-un *goyavier*, mereu acelaşi cîntec:

O zi de lucru, domnule Durancinée,
O zi de lucru
Ce zi lungă, domnule Durancinée,
Ce frumoasă e
O zi de lucru, domnule Durancinée.

[1], [2], [3] Plante lemnoase cu lemn fin din care se fac placaje, cutii de table, domino etc.

Nimic nu era prea frumos, nimic nu era prea scump pentru coliba noastră, şi pe patul nostru de fier era acum cuvertura visată de mine, cu volane şi cu flori din Franţa, aşa de neobişnuite ochilor mei ; şi oamenii spuneau că erau flori de vanilie (héliotropes), din cele cu care-ţi parfumezi dosul urechii. Îl îngrijeam pe Elie aşa cum o mamă îşi îngrijeşte copilul, hainele lui erau întotdeauna cîrpite şi călcate, împăturite într-o comodă, iar atunci cînd îi dădeam să mănînce nu vîram polonicul de alamă de-a dreptul în farfuria lui, ci-i aduceam mîncarea pe o tavă mare. Ziua întreagă, în vreme ce negrul meu era în pădure, mă învîrteam încolo şi încoace, îmi vedeam de grădină, de găini, vedeam de rufe şi de crătiţi, iar sîmbătă, împreună cu Regina Fără Nume, făceam flori din fructe zaharisite, din arborele de pîine şi pateu de crab pe care le duceam la dugheana lui moş Abel. În toate dimineţile, după ce dereticam la mine în colibă, mă depărtam puţin pe drum şi mă întorceam deodată pentru plăcerea de-a o vedea, înălţată pe cele patru pietre, o colibă mică, exact pe măsura noastră, îndepărtată, nemişcată, misterioasă şi familiară, ca o broască ţestoasă adormită la soare. După curăţenia de dimineaţă, îndeletnicirea mea favorită era spălatul rufelor. Nu puteam suferi să spăl în lighean lîngă casă, să risipesc apa din chiupuri, şi pentru cea mai mică rufă murdară coboram la rîu. Îmi plăcea să clătesc rufele cu apă multă şi mi se părea, atunci cînd dam o haină în apa curgătoare, că odată cu murdăria se duce şi oboseala bărbatului meu, şi odată cu sudoarea rochiilor mele o mare

parte din toanele mele. Pădurile din L'Autre Bord îmi plăceau mai ales din pricina palmierilor printre care creşteau bananieri sălbatici şi trestii congo. Locul mă vrăiea oarecum ca şi cînd, în vremuri îndepărtate, ar fi fost locuit de oameni în stare să se bucure de rîuri, de arbori şi de cer, şi uneori aveam impresia că poate, într-o zi, aş putea şi eu să îndrept spre unul din acesti arbori privirea pe care-o aştepta. Într-o zi, îmi spălam rufele în mijlocul vîrtejului de apă. cînd apăru Laetitia, aceea pe care o tachinam cînd era mică în legătură cu Elie. Mergea de-a lungul malului cu mersul ei tărăgănat şi mîndru, făcînd să-i alunece sub paşi pietrele şi frunzele, asemenea unui şarpe ieşit la plimbare. Nu mai era micuţa Laetitia cea care hoinărea pe drumuri. Într-o clipă, lumina de la marginea pădurii deveni tremurătoare, şi inima mi s-a strîns văzînd-o aşa de frumoasă oglindită în unda apei, privindu-mă de pe stînca pe care se aşezase ca pe un tron. Cu pielea ei cărnoasă şi transparentă, violacee din pricina nu ştiu căror seve colorate, m-a dus cu gîndul la un nufăr pe un lac. M-a privit atent o clipă, fără să se mişte, iar apoi, obosind că mă vedea spălînd, s-a ridicat, a rupt o trestie-congo de pe mal, a curăţat-o cu un cuţit mare, a aspirat-o şi mi-a spus :

— Iată ce eşti pentru Elie, negresa mea, o suculentă trestie-congo pe care o aspiră, dar vei avea oare destulă sevă ca să-l mulţumeşti ?... Nu că aş fi geloasă pe savoarea ta, dar ţi-o spun : să dansezi prea devreme nu înseamnă că dansezi... şi-atunci, îţi dau un sfat, nu te bucura încă.

Se vede că aştepta un răspuns, a aşteptat pe lespedea ei şi, văzînd că nu-l primeşte, a plecat, căci atunci cînd în cele din urmă am ridicat capul, Laetitia plecase. Rîul, pomii, cerul se aflau acolo şi, dacă n-ar fi fost acea lucire sulfuroasă şi maladivă a soarelui, aş fi crezut că nu fusese decît vreuna din toanele mele de femeie fericită. Începînd din ziua aceea cuvintele Laetitiei m-au chinuit cu gînduri negre ca nişte profeţii, au început să sufle în briza mării, în briza uscatului şi atunci cînd rîul cînta, repeta cuvintele Laetitiei. Plictisită, am venit la Regina Fără Nume şi am întrebat-o după care semne se cunoaşte că fericirea se duce. Ea a şoptit că aşa ceva nu s-a mai întîmplat pe pămînt, cel puţin după cunoştinţa ei, ca o singură femeie să răpească toată fericirea lumii în deschizătura rochiei de la pieptul său, şi că trebuia ca muritorii să poată muri regretînd viaţa. A mai spus :

— Noi cei din neamul Lougandor nu ne temem de fericire maî mult ca de nenorocire, ceea ce înseamnă că tu ai azi datoria să te bucuri fără teamă, nici reţinere. Întregul Fond-Zombi te priveşte şi vede că semeni cu un tînăr cocotier înălţîndu-se spre cer. Întregul Fond-Zombi ştie că asta e prima ta înflorire, atunci fă ceea ce se cuvine să faci : înmiresmează-ne cu parfumul tău, copila mea.

Cu toate astea, cuvintele Laetitiei pătrundeau prin briza mării, prin briza uscatului, murmurul apei, şi sufletul meu nu mai avea linişte. Oasele mi se umpluseră de plumb, iar sîngele de fiere şi devenisem plină de bănuieli faţă de Elie. Îi spionam gesturile, cele mai mici schimbări pe chipul lui, ca să descopăr trădarea, oboseala sau nepăsarea, dar în zadar. În cele din urmă rîsul lui mi s-a părut lucrul cel mai de bănuit, cel mai ascuns. Bucatele cu care mă hrăneam parcă erau rîncede, apa pe care-o înghiţeam avea un gust de amărăciune şi uneori mi se părea că descopăr o asemenea înjosire, o asemenea prefăcătorie în rîsul lui proaspăt de copil încît mă dispreţuiam că dorm lîngă acest bărbat, mă socoteam un om de nimic, şi încă mai puţin decît atît. Din lipsă de dovezi, nu puteam vorbi nimănui de ruşinea mea şi atunci cînd mă trădam strecurînd cu îndemînare un cuvînt, o aluzie, Elie se desfăta, tachinîndu-mă fără ruşine. Într-o seară, am crezut că sosise ceasul adevărului. Era încă lumină, Elie se întorcea de la pădure urmat de un car cu boi cărînd scînduri ; eu eram în dosul prunului meu, pîndindu-l, cînd Laetitia îi vorbi în plină stradă. S-au pornit să meargă unul lîngă altul cu-n pas liniştit şi inima mi se strînse la gîndul că nici măcar nu căutau complicitatea nopţii. Laetitia vorbea cu voce tare ca şi cînd ar fi dorit ca întreg pămîntul s-o audă...

— Te-am prevenit, a spus ea, cînd te vei fi plictisit de trestiile-congo, gîndeşte-te că există şi trestii *campêche* şi poate că sînt şi eu una din astea...

Acum erau foarte aproape de prun şi aţintindu-şi privirile îngrijorate în direcţia colibei noastre, în umbră, Elie a răspuns în şoaptă :

— Marfa oferită îşi pierde din preţ, doamnă vînzătoare, ăsta-i motivul pentru care mă pierd în trestiile-congo... şi schiţînd un uşor rîs enigmatic, a adăugat : ah, colo sus, în pădurea mea, nu aud asemenea lucruri hazlii...

În acest moment Laetitia dădu cu ochii de mine şi, cum ieşeam din umbră, mi-a spus cu o voce nepăsătoare :

— Télumée, prietena mea, unde scrie că un bărbat e făcut pentru o singură femeie ?

Pieptănată cu patru cozi ce-i cădeau pe spate, Laetitia părea învăluită în pielea ei ca într-un mantou de mătase şi o găseam neasemuit de ispititoare...

— Laetitia, Laetitia, eşti tare frumoasă, e-adevărat, însă ai frumuseţea nufărului ce creşte în apă stătută.

— ...un nufăr în apă stătută, poate, a spus ea surîzînd ; dar degeaba eşti tu o floare de cocos căţărată pînă la cer, cînd va sufla briza, ai să cazi.

— Să aşteptăm briza, nufărul meu, să aşteptăm să pornească briza.

— Cum vrei, a spus înălţînd din umeri şi, cu-n hohot de rîs, a plecat alunecînd mlădios şi nepăsător, tîrîndu-şi la fiecare pas lungile degete mari de la picioare pe pămînt. Pe cer întîrzia o licărire, se mişca încetişor, ca şi cînd soarele nu izbutea să părăsească Fond-Zombi. M-am pomenit învăluită de privirea lui Elie, cu sufletul gol şi uşor, un *balisier* roşu stînd drept şi i-am spus inimii mele... ah, Télumée, voiai să gemi, negresa mea, dar ceasul tău de deznădejde încă n-a sunat. Şi, fără să mai aştepte, bărbatul meu trăgea scîndurile din car şi le aşeza în jurul colibei noastre, cîntînd :

Télumée ce frumoasă copilă
O copilă ca o trestie-congo, doamnelor,
O trestie-congo în vînt

Ea se apleacă şi se ridică
Se ridică şi se apleacă
Trebuie s-o vedeţi aplecată doamnelor
Doar s-o vedeţi aplecată.

8

În desăvîrşirea împlinirii mele, în repeziciunea şi rezonanţa ei, era ceva îngrijorător, şi faptul de a fi obţinut în acelaşi timp cele trei coroane la care nu poţi năzui decît la capătul unei vieţi întregi mă năucea. Dragostea, încrederea celuilalt şi mîndria aceea ce-o urmăreşte pe fiecare femeie în fericirea ei erau daruri prea însemnate ca să rămîi fără de primejdie în faţa lui Dumnezeu. De asemenea, mi se întîmpla să fiu cutremurată de spaimă la umbra prunului meu chinezesc, căutînd să aflu clipa exactă cînd Domnul va pizmui coroanele mele. De fiecare dată însă o uşoară briză venea în goană, se juca cu fusta şi cu mînecile mele, cu cozile mele şi mă simţeam în stare să continui astfel pînă la sfîrşitul zilelor, şi era ca şi cînd aş fi fost privegheată, grijită, expusă fericită pe patul meu de moarte.

Din seara în care Regina Fără Nume mă întovărăşise la coliba noastră şi prăjise cîteva boabe de porumb ca să îndreptăţească prezenţa mea sub acoperişul lui Elie, mi se părea că mă cufund într-o lume nouă şi era ca şi cînd n-aş fi trăit niciodată, n-aş fi ştiut niciodată să trăiesc. Atunci cînd Elie mă privea, numai atunci existam şi simţeam bine că dacă într-o zi s-ar îndepărta de mine, aş pieri în nimicnicie. Îl pîndeam aşa cum mari-

narul pîndeşte vîntul, pe timp senin, ştiind că nu toate corăbiile ajung la limanul dorit. Sentimentul pe care îl aveam pentru el se răspîndea peste toate făpturile ce-mi treceau prin faţa ochilor şi mă minunam de stăpînirea de sine şi de mlădierea cu care omul îşi împlineşte destinul, oricît de schimbător, de imprevizibil, de nemărginit s-ar dovedi a fi. Viaţa se rotea, soarele şi luna apuneau şi răsăreau pe cer, şi dăinuirea fericirii mele mă ducea în afara timpului. Cu toate acestea, pe lume existau copii morţi, părinţi care le supravieţuiau, exista prietenie trădată, lovituri de brici, cei răi întărindu-se în răutăţile lor şi femeile în veşminte ţesute în părăsire, în lipsuri şi nenorociri. Şi uneori un ghimpe pătrundea îndelung şi cu încetul în inima mea şi aş fi vrut să fiu asemenea acelui arbore care se numeşte *résolu*, şi pe care, aşa se spune, se poate sprijini întreg globul pămîntesc cu toate pacostele lui.

Într-o seară, pe cînd mă plimbam prin faţa colibei mele, după cum îmi era obiceiul, o cumătră m-a urmărit cu privirea cu atîta insistenţă încît am întrebat-o... măicuţă, simţi o atît de mare dragoste pentru persoana mea încît îţi oboseşti ochii privindu-mă ?... şi femeia mi-a răspuns deîndată ca şi cînd ar fi aşteptat întrebarea mea şi s-ar fi pregătit pentru ea... cine oare nu iubeşte libelulele, şi tu eşti o libelulă, fără ca măcar s-o ştii ; ai izbutit să-ţi luminezi propriul tău suflet şi de aceea străluceşti tuturor privirilor... măicuţo, dacă mă crezi o libelulă, poate că într-adevăr am să ajung o libelulă...

După aceste cuvinte mi-am continuat plimbarea, spunîndu-mi că dacă toată lumea vedea cum stau

lucrurile, fără îndoială că sosise timpul cînd fiecare secundă să mi se pară cît un an întreg. Peste cătun se lăsa înserarea şi soarele dispărea la orizont, o mireasmă greoaie se înălţa în aer şi pe deasupra muntelui se cocoţa o jumătate de lună, tristă şi fără strălucire. Puţin mai tîrziu, am găsit-o pe Regina Fără Nume aşezată în scaunul-leagăn. În jurul ei, în iarbă, din loc în loc, broscoii păreau să caute roua ce n-avea să cadă. Cum mă aşezam pe o piatră, Regina a spus fără să mă privească :

— Briza nu se va ridica, e tot aşa de obosită ca şi mine... oare se va mai ridica în noaptea asta ? poate, însă toată lumea va fi culcată şi nimeni nu se va mai bucura...

— Zi de post pentru cei din Zombi, nu pentru toţi bărbaţii, am spus ca s-o distrez.

— De ce te nelinişteşti pentru soarta bărbaţilor, a spus ea rîzînd uşor, ceea ce mă miră e că tu deosebeşti aşa de bine iernatul de postit... iată-te deci îndărăt pe pămînt ?

A fost rîndul meu să rîd şi, după această politeţe, i-am povestit cuvintele cumetrei, i-am împărtăşit temerile mele. În clipa asta o priveam pe Regină cu invidie, ar fi vrut să-mi fi şi trăit viaţa, şi să fiu spre sfîrşitul zilelor mele, şi deodată am întrebat-o :

— Ce e oare firesc pentru om, fericirea sau nenorocirea ?

— Depinde, mi-a spus ea.

— Atunci cum să faci ca să înduri... am continuat încetişor.

— Copila mea, te vei simţi aceeaşi, asemenea unui om răposat, trupul tău va fi mort şi n-ai

să mai simţi loviturile de cuţit, iar după aceea ai să renaşti, căci dacă viaţa n-ar fi frumoasă, pămîntul ar rămînea pustiu. Trebuie să crezi că după cea mai mare nenorocire rămîne ceva, pentru că oamenii nu vor să moară înainte de vreme. Cît despre tine, mică floare de cocos, nu-ţi bate capul cu toate astea, treaba ta e să străluceşti acum, aşa că străluceşte, şi în ziua cînd nefericirea îţi va spune : iată-mă, cel puţin vei fi strălucit.

Noi cei din Fond-Zombi postisem de nenumărate ori, însă de fiecare dată, după o perioadă între viaţă şi moarte, cînd nu se rostea nici un cuvînt înveninat, Fond-Zombi şi locuitorii săi biruiau seceta, şomajul, descurajarea, iar trestiile înverzeau şi noi ne reluam locul nostru sub soare şi pămîntul pornea iar să se învîrtească. De data asta însă totul părea altfel, era începutul anotimpului şi oamenii păreau ajunşi la capătul puterilor, sleiţi de-atîta aşteptare. Doar cîţiva negri îşi spuneau rîzînd... ce poţi face şi cine poate împiedica rîsul celui care va muri ?...

În anul acela, nenorocirea celor din Fond-Zombi a început printr-un iernat care a uimit lumea. Vîrtejuri de apă se abătuseră peste sat, prefăcînd drumurile în torente noroioase ce tîrau după ele spre mare toată grăsimea pămîntului. Fructele cădeau înainte de-a se coace şi copiii negri erau cuprinşi de-o tuse uscată ce-ţi făcea rău cînd o auzeai. Să aşteptăm să se potolească, se spunea, uitînd că iernarea proastă face mai mult decît un postit prelung. Şi foametea se ivi pe-o vreme toridă, uimitoare, înăbuşind porcii şi devastînd coteţele de găini, în vreme ce frunzele de bananieri ajungeau zdrenţe din pricina vîntului, petece sfrijite brăzdînd cerul în neorînduială. Fond-Zombi avea o înfăţişare pustiită şi singurul rău palpabil părea cel din aer, pe care oamenii îl fixau prostiţi după-amiezi întregi. Femeile umblau pe drum cu o repeziciunee buimăcitoare şi abia le puteai ghici slăbiciunea, tristeţea din ochi. Alunecau ca nişte umbre şi, încrucişîndu-se, îşi adresau un salut vag care însemna... trebuie să oprim răul prin tăcerea noastră şi — dealtminteri — mizeria n-a fost niciodată doar o poveste...

Încă de la început, înainte ca porcii să moară, înainte ca setea să umfle limba găinilor, înainte chiar de vorbele schimbate de mine cu cumătra, care a însemnat culmea înfloririi mele, ştiusem că ceasul prăbuşirii mi se apropia. Lui Elie i se părea că soarele e spălăcit, că-şi pierduse strălucirea şi se vedea din privirea lui că nu avea să cunoască aşa de curînd mulţumirea. Nu se mai construia nici măcar o singură colibă la Fond-Zombi, nu erau decît cocioabe, bordeie de carton, table de fier cîrpăcite, şi toate scîndurile pentru vînzare se îngrămădeau în jurul casei, puse unele peste altele, ca nişte lemne aruncate pe prund. Elie continua să urce în pădure, singur, din curată îndărătnicie, însă nu mai cînta niciodată înşirîndu-şi jocurile de *courbaril* şi de mahon roşu. După o înghiţitură bună de rom, rătăcea prin curte, cercetînd amănunţit fiecare scîndură, apoi îşi întindea în întuneric braţele nefolositoare, îşi pipăia cu băgare de seamă muşchii, trupul aplecat în dreapta, în stînga, ca şi cînd n-ar fi reuşit să-şi suporte greutatea trupului. Într-o seară, cînd părea şi mai trist ca de obicei, m-am apucat să fredonez o mică

biguine ca să-i amintesc de vremurile bune. M-a privit însă atît de mirat încît m-am oprit brusc, în timp ce el părea că vrea să-mi spună : nu-ţi dai oare seama, biata mea nevastă, că vremea cîntatului a trecut ?... A doua zi dimineaţă, cum îi întindeam vechea lui gamelă pentru pădure, a apucat-o din mîna mea cu violenţă şi a aruncat-o jos, strigînd :

— Vezi tu oare măcar un singur stîlp de colibă care se ridică pe meleagurile astea, ca să-ţi îngădui să-mi întinzi o gamelă ?...

Mirarea m-a paralizat, nu-mi puteam desprinde privirea de la hrana împrăştiată pe jos, prin care şi începuseră să alerge furnicile. Atunci cînd l-am privit din nou, Elie, posomorît, se scărpina în cap, aruncînd priviri rătăcite spre cer, spre grămada de scînduri din jur, spre copacii din depărtare, ca şi cînd n-ar fi ştiut de cine sau de ce să se agaţe ca să-şi verse necazul...

— Ah, ah, mormăi el slab, lucrul de care m-am temut întotdeauna e gata să se întîmple, Télumée, noi nu mai stăm pe uscat, ci ne aflăm în largul mării, în vîltoarea vîrtejurilor şi mă întreb dacă am să mă înec aşa, dintr-o dată...

— ...Şi eu mă întreb care peşte o să vrea să te înghită, cu pielea asta tare a ta, i-am spus pe un ton degajat, liniştit.

— Crezi tu că e tare, dar nu te prea încrede...

Întorcîndu-mi spatele, s-a îndreptat încet spre sat, în căutarea acelor dezamăgiţi care se adunau acum ca să bea, să se certe, să sară la bătaie cu primul prilej, să-şi joace la zaruri agoniseala, ca să le treacă timpul în verandele de *adégonde*,

vorbind despre verzi şi uscate şi despre cîinoasa asta de viaţă.

Din ziua aceea, şi-a petrecut cea mai mare parte a timpului printre sufletele năruite şi rănite ale negrilor ce şomau, şi atunci cînd se întorcea, împleticindu-se, nu voia să mănînce nimic, scuipa salivă întunecată şi mormăia... e mult de-atunci... tăiam cu fierăstrăul... acum însă am găsit prieteni care mă iubesc, aşa că n-are nici o importanţă... Cîteodată, cînd se întorcea de la întîlnirile acelea, era schimbat de-a binelea şi arunca asupra fiecărui lucru o privire misterioasă, plină de înţeles, ca şi cînd el ar fi deţinut taina existenţei lor. Îi invidiam ochii aceia de pasăre de pradă care zboară pe deasupra vieţii, rîvneam să deţin şi eu taina ce se împărtăşea pe verandele cîrciumilor de cînd Fond-Zombi ieşise în afara lumii. Într-o dupăamiază, dorind să dobîndesc şi eu aceeaşi privire ca şi Elie al meu, m-am hotărît să mă duc la una din acele întîlniri. În ziua aceea, ceata celor fără lucru se afla de partea cealaltă a satului, sub veranda doamnei Brindosier, o persoană în vîrstă, cu o cunună de cozi albe pe creştet, căreia însă îi plăcea să întreţină răul pe pămînt. Stînd ceva mai la o parte, sub un *flamboyant* şi, cu privirea aţintită la oameni, admira grupul celor furioşi, hotărîţi, care înjurau, urlau şi boxau pe frumoasa ei verandă. Din cînd în cînd, doamna Brindosier se ridica, se apleca peste balustradă...

— Din an în an e tot mai rău, ofta ea, bărbaţii decad tot mai mult, dar nu ăsta-i răul... şi frumoşii ei ochi căprui semănaţi cu puncte aurii oglindeau nevinovăţia.

Srecurîndu-mă prin publicul care se afla afară, lîngă balustradă, îmi ascundeam faţa îndărătul unei scînduri groase de stejar neted, din cele pe care Elie le adusese din pădure cu cîţiva ani în urmă. L-am zărit mai întîi, la celălalt capăt al verandei, pe negrul acela voinic, Amboise, care îşi plimba peste mulţime o privire visătoare. Apoi am fost atentă la tumultul continuu care domnea înăuntru, întretăiat de strigătele răguşite ale jucătorilor de zaruri, de neîncetate provocări la harţă, aşa, din senin. În momentul acela, doi bărbaţi se înverşunau unul împotriva celuilalt, cu un aer îndărătnic şi feroce. Elie îi încuraja şi cînta cîntece de chef, cu faţa suptă şi cu ochii înroşiţi, cu vinele de la tîmple umflate de furie şi de neputinţă. Deodată, a rîs ca un dement, ca unul ce-şi dă seama că orice luptă e zadarnică, neputincioasă cum e să ascundă ruşinea spiritelor şi a inimilor.

— E o căldură infernală, a spus el gîfîind, şi eu crăp de frig...

Apoi, apucînd o sticlă de rom, a băut pînă n-a mai putut, s-a oprit ca să rostească vreo cîteva cuvinte pe care le-a punctat cu un scuipat maroniu, ca şi cum ar fi vrut să arate că pînă şi vorbele nu erau pentru el decît amărăciune şi dezgust.

— Care dintre voi poate să-mi răspundă, să-mi spună exact de ce oare sîntem urmăriţi, căci sîntem urmăriţi, nu-i aşa ?

Amboise ieşi din mulţime şi şopti cu un glas ce părea a veni de departe, aşa cum îi vorbeşti vîntului, copacilor, stîncilor :

— Prietene, nimeni nu-l urmăreşte pe negru decît propriul său suflet...

O dezamăgire neţărmurită se răspîndi pe toate fizionomiile, iar Elie strigă, plin de mînie :

— Ce-mi tot vorbeşti de sufletul negrului, cînd nu e vorba decît de braţele mele şi de meseria mea de tăietor de lemne aici, pe pămînt... tu, Amboise, tu crezi că ai adunat toată înţelepciunea pămîntului, dar nu eşti decît un trunchi de *acomat* căzut printre lemne putrezite !

Amboise a privit îndelung chipul prietenului său, a fratelui său din pădure :

— Vai, a spus el în cele din urmă, sufletul negrului este un pămînt sterp pe care nici o apă nu-l va putea hrăni, un cimitir niciodată sătul de leşuri...

Şi, venind spre mine prin mulţime, m-a tras cu o mînă hotărîtă, în vreme ce luptele începeau din nou în spatele nostru, în tumultul verandei de *adegonde*. Am străbătut satul tăcuţi şi el m-a părăsit de îndată ce zări coliba mea...

— Ce-ai căutat ai găsit, a spus, şi apoi a dispărut.

În noaptea aceea, Elie, s-a întors şi mai tîrziu ca de obicei şi, trăgîndu-mă jos din pat, a început să mă lovească cu înverşunare, fără să scoată nici o vorbă. Sfîrşitul meu a început în clipa aceea şi de atunci încolo ruşinea şi batjocura mi-au fost îngerii păzitori. Elie se întorcea la mijlocul nopţii şi grozăvindu-se, spunea... sînt o stea căzătoare, negreso, fac ce poftesc şi tocmai de aceea tu ai să te scoli şi-ai să-mi încălzeşti mîncarea într-o clipă. Nu ţipam sub loviturile lui, avînd grijă numai să-mi pun braţele cruce ca să-mi feresc

ochii şi tîmplele. Atitudinea asta însă îi sporea furia şi mă tăbăcea cu toată puterea zicînd într-una... pentru tine şase picioare de pămînt şi pentru mine ocna, negresa mea. Pielea mi se acoperi de vînătăi şi curînd nici o bucăţică din carnea mea n-a mai arătat ca lumea. Am început atunci să ocolesc lumina zilei, căci nenorocirea unei femei nu-i o *tourmalină* [1] pe care să-i placă s-o facă să strălucească la soare. În toate serile, cînd se lăsa noaptea, îmi furişam pielea învineţită prin întunecime şi mă tîram pînă la Regina Fără Nume. Ea mă făcea să mă întind, aprindea o lumînare pentru dureri, încălzea în podul palmei ulei de *carapate* şi mă freca încetişor :

— E o grozăvie, ofta ea netezindu-mi mîinile şi picioarele, mai bine te-ar goni decît să te nimicească aşa ; astea sînt însă fapte care nu rămîn niciodată nepedepsite şi sînt sigură că va primi ceea ce i se cuvine...

Tonul ei de oracol mă făcea să tremur.

— Nu-l blestema, bună-mamă, omul se îneacă şi dacă tu-l blestemi, nu va scăpa teafăr.

Ea însă clătina din umeri şi dînd din cap cu tristeţe adăuga :

— Nu-i nevoie să-l blestem, femeie, şi-o face singur.

Într-o bună zi, cînd nimeni nu mai credea, Dumnezeu a dat ploaie şi pămîntul a fost inundat, rădăcinile au fost adăpate şi odată cu ele şi speranţa muritorilor. Curînd frunzele bananierilor se resfirau ca nişte aripi de moară şi cîmpurile de

[1] Mineral de coloraţie variată, roşu, albastru, negru, care se electrizează prin frecare sau căldură şi devine strălucitor.

trestii vălureau cîntînd sub dezmierdarea vîntului. Puţin cîte puţin toate verandele s-au golit de „furioşi". Oamenii se priveau în tăcere, cu ochii pleoştiţi, nu fără oarecare admiraţie mutuală ; şi acum mergeau pe drum tot aşa de uşor ca bărcile fără lest. În jurul colibei noastre, scîndurile se îngălbeniseră şi slujeau drept cuiburi termitelor, putrezeau în ploaie. Elie a părăsit pentru totdeauna drumul pădurii. Ajunsese un bărbat copleşit de povara trupului şi-a sufletului şi a răsuflării lui. Oamenii îl priveau cu stinghereală şi a rămas singur, fără nici un prieten, cu abisul acela din pieptul lui unde totul se nimicea. A cumpărat un cal cu ultimii noştri bani şi a pornit să fugă din Fond-Zombi, ducîndu-se des prin împrejurimi, semănînd acolo nelinişte şi aruncîndu-şi faimoasele lui provocări. Ajungea în goana calului la Carbet, la Valbadiane sau în La Roncière, se instala la o cîrciumă, dădea pe gît o măsură bună de rom şi deodată urla de jur împrejur... se află vreun bărbat printre voi ? în mai puţin de trei reprize îl trimit în pîntecele mamei lui... Aşa stînd lucrurile, a fost numit Cel urmărit şi însuşi moş Abel spunea : recunosc capul lui Elie, trupul lui, membrele lui şi chiar fluierul de soc pe care-l are între picioare, nu însă şi inima... ah, prăpastia celor urmăriţi e în el, aşa cum a apucat-o, va străbate prin cele treizeci şi două de comune din Guadelupa şi cătunele lor şi curînd pămîntul întreg i se va părea prea strîmt ca să-i cuprindă trupul !...

Atunci cînd se întorcea din hoinărerile sale neîntrerupte, Elie mă făcea nor negru şi se jura că mă va împrăştia. Apoi avea purtări ciudate, cruzimi pe care le numea capriciile lui, micile lui

bucurii. Alteori plîngea, şi înspăimîntat, venea la mine deschizînd gura ca şi cînd ar fi vrut să-mi vorbească paşnic de lucruri de demult ce s-ar mai fi putut întoarce. Dar nici un sunet nu ieşea de pe buzele lui, nu făcea altceva decît să privească cerul cu resemnare şi, după cîtva timp, o pornea iar la drum. Într-o seară, pe cînd mă freca cu ulei, am întrebat-o pe Regina Fără Nume :

— Buna mea mamă, nu simte oare că-l iubesc ?

— În starea în care se află, fata mea, iubirea ta nu-i mai slujeşte la nimic, şi de l-ar iubi întreg pămîntul, tot nu i-ar mai sluji la nimic. Vai, dacă oamenii ar putea iubi nu numai cu jumătate ci cu întreaga inimă pe care Dumnezeu ne-a dat-o, nimeni n-ar mai merita să moară... dar, precum vezi, nimeni nu e nemuritor, şi aşa se roteşte pămîntul...

Oboseala mea ajunse din ce în ce mai mare şi m-am simţit sătulă de viaţă, sătulă pînă-n gît de necazuri. Acum, Elie mă lovea fără nici o vorbă, fără nici o privire. Într-o seară, m-am cufundat în nimicnicie. Auzeam şi nu auzeam, vedeam şi nu vedeam, şi vîntul care sufla peste mine întîlnea un alt vînt. Atunci cînd obosea bătîndu-mă, Elie se aşeza pe un scaun cu capul în mîini şi căuta să-şi născocească idei, un soi de baricade, de gropi care să-l despartă pentru totdeauna de mine, de el însuşi, de întregul pămînt. Rămînea aşa ore întregi într-o totală nemişcare, însufleţit numai de grija de-a opune fiecărei lovituri a vieţii un gînd încă şi mai tulbure, încă şi mai nimicitor, fără ca vreodată lupta să fie în cîştigul lui. Pleca, se-ntorcea, pleca din nou şi nu

mă mai privea. Stăteam jos la umbra prunului meu chinezesc, pierită şi moleşită şi uneori adormeam sub pom visînd cum băşici mari ce-mi umpleau trupul mă ridicau la cer. Oamenii care treceau mă socoteau o nălucă. Aveau faţă de mine aceleaşi precauţii ca faţă de o arătare, şi cuvintele schimbate de ei în apropierea colibei mele se pierdeau într-o şoaptă prudentă, nedeslușită. Copii sau persoane mari, tuturor părea că le e teamă să nu mă sperie şi să provoace dispariţia mea. Numai cîţiva cîini pribegi lătrau, încît şi chelălăitul lor nu făcea decît să întărească mulţimea în ideea că mă prefăcusem într-o *zombie* pe care cîinii o recunosc.

Auzeam şi nu auzeam, vedeam şi nu vedeam şi vîntul care sufla peste mine întîlnea un alt vînt.

9

Femeia care rîde este chiar aceea care are să plîngă şi aşa ştii dinainte, după felul în care o femeie e fericită, cum o să se poarte în faţa nenorocirii. Îmi plăcuse zicala asta a Reginei Fără Nume, odinioară, astăzi însă mă speria stînd sub prunul meu chinezesc, şi mai cu seamă mi se sfîşia inima, căci vedeam limpede că nu ştiam să sufăr. Pe vremea cînd totul îmi mergea bine, ştiusem să arăt cum să fii fericită şi iată că la prima încercare mă pierdeam cu firea. Totuşi, o ştiam eu, numai aceea e de plîns care nu şi-a umplut chiupul vieţii la vremea ploilor, dar oare chiupul meu nu era plin de toţi anii aceia petrecuţi cu Elie ?... Pe cînd îmi vorbeam astfel, nu-mi aflam nici o

mîngîiere şi deschideam ochii mari asupră-mi, şi soarele apunea şi noaptea se lăsa şi acelaşi soare se înălţa a doua zi şi vedeam acum că nici un fir nu mai lega coliba mea de celelalte colibe. Atunci mă întindeam pe pămînt şi mă sileam să-mi îmbucătăţesc trupul, mă umpleam de băşici şi deodată mă simţeam uşoară, întîi mă părăsea un picior, pe urmă un braţ, capul şi trupul întreg se împrăştiau în aer şi pluteam, zburam peste Fond-Zombi atît de sus încît cătunul nu mai era decît un grăunte de polen pierdut în tării. Rareori însă atingeam o asemenea fericire, pentru că de obicei abia dacă izbuteam să privesc cu seninătate viaţa mea prădată, abia dacă mi se perinda prin faţa ochilor sub chipul unui vis oarecare, mister dureros ce mă uimea, îmi scăpa... Într-adevăr, păstram speranţa că Elie avea să revină, că sufletul lui mîrşav avea să se limpezească... li se întîmplă uneori apelor mîloase să curgă mîndru, iar dacă ajung să se limpezească nimic nu e mai cristalin nici mai adînc, şi tocmai clipa asta o aşteptam, pe bărbatul ăsta îl pîndeam.

Acum, spunea Elie cui voia să-l asculte, pe un ton îngăduitor, Télumée e un vînt puternic şi dacă spune vorbe dulci norilor, ce sînt eu de vină ? Şi aşa o ţinea întruna, nemaidînd pe la colibă decît ca să cosească ierburile din curte, care uneori ajungeau pînă la un stat de om. Dacă mă aflam pe iarba de cosit, îmi dădea la o parte picioarele cu vîrful coasei şi cosea locul acela în tăcere, fără să-mi arunce vreo privire. Se grăbea, dădea foc ierbii verzi şi pleca aşa cum venise, cu faţa lui frumoasă luminată de-un zîmbet nehotărît, ruşinat. M-aş fi putut preface în peşte înspumat sau în cîine fără labe, fără ca nici cea mai mică lucire de interes să-i apară în ochi, era ca şi cînd aş fi început să putrezesc sub pămînt, şi-mi spuneam în sinea mea... iată cum poţi înşela lumea, mă cred vie şi eu sînt moartă. Nu mai ştiam unde trăia, din ce strachină se hrănea, nici ce mîini îi spălau şi-i călcau veşmintele. Părăsise romul pentru absint, care punea între el şi restul lumii un văl de aceeaşi culoare, tulbure, mişcător şi nesigur prin care el însuşi înainta. Într-o seară, sărind de pe cal, s-a repezit în colibă, s-a prăbuşit pe un scaun şi, luîndu-şi capul în mîini, a închis ochii. Am aprins lampa cea mică de sticlă roz pe care ne-o dăduse Regina şi, la lumina ei, am văzut că Elie se făcuse verde, în timp ce picături de sudoare îi curgeau de pe faţă. Mă copleşi un val de duioşie de parcă l-aş fi văzut în mijlocul Bazinului albastru, copil, pescuind raci şi, apropiindu-mă ca să-i şterg sudoarea, i-am spus... Ţi-ai schimbat culoarea, negrul meu, eşti oare bolnav ?

Ridicînd capul, Elie mă privi cu nişte ochi pe care nu-i cunoşteam, ochii unui alt om sau poate că erau cei ai unui diavol ?... înnouraţi, trişti şi reci, abia luminaţi de-o licărire de dispreţ.

— Sînii tăi sînt grei, a spus încetişor din vîrful buzelor, sînii tăi sînt grei şi pîntecul tău e adînc, dar nu ştii încă ce înseamnă să fii femeie pe pămînt, încă n-o ştii, ţi-o spun. Şi cu aceste cuvinte sibiline, Elie s-a ridicat brusc, şi-a tras pălăria de pîslă peste ochi şi a dispărut în noapte...

De îndată ce auzea galopul calului, bunica se repezea spre coliba noastră să vadă dacă nu s-a întîmplat nimic, apoi îmi mîngîia mîinile şi picioarele, freca, după trebuinţă, locurile unde ajun-

seseră pumnii sau picioarele lui Elie, îmi masa fruntea, pentru inimă și speranță, și-mi vărsa pe păr cîteva picături din niște ierburi dospite, care să mă facă să recapăt miros și culoare în ochii bărbatului meu. Datorită ei mîncam, beam, tot ea făcea și cumpărăturile casei, căci nu puteam îndura ca oamenii să se uite la mine pe drum și să șoptească... iată-l, *acomat*-ul căzut. De totdeauna, atunci cînd nenorocirea atinge arborele *acomat* și el cade, alunecă în praf, cei care-i pizmuiesc frumusețea exclamă : era un lemn putred... iată de ce nu mai părăseam coliba, agățîndu-mă de ea ca și „crabul rușinos“ de carapacea lui. După ce Regina Fără Nume mă spăla, îmi dădea să mănînc și să beau, stăteam ceasuri întregi privindu-ne în tăcere, și îi puneam un deget pe buze de îndată ce rostea numele lui Elie, căci inima ei era prea plină de amărăciune. Nu voiam, nu voiam s-o aud că încălecasem un cal furios, un negru prost altoit în pîntecele mamei lui și care se desfăcea bucățică cu bucățică, parte cu parte. De aceea, atunci cînd îi vedeam buzele mișcîndu-se, îi puneam un deget pe buze și stăteam astfel privind scurgerea orelor, ducîndu-ne tăcute povara. Păstram speranța, îmi spuneam că niciodată pămîntul nu fusese văzut sătul de apă, că va veni o zi cînd lui Elie îi va fi din nou sete de mine : trebuia numai să aștept, să fiu pregătită să-mi reiau viața chiar de-acolo de unde fusese întreruptă. Dar în seara aceea, după cuvintele în bobote rostite de Elie, inima mea se umplu deodată de disperare și am întrebat-o pe Regina Fără Nume :

— Dar ce oare-l urmărește, buna mea mamă, ce să fie ?...

Bunica și-a plimbat privirea atentă de la un punct din spațiu la altul, apoi la mine, din cap pînă-n picioare, și fixîndu-mă cu frumoșii ei ochi obosiți ce păreau să fi străbătut întreaga față a lucrurilor pămîntești și a celorlalte, ochi ce cunoscuseră ei înșiși la vremea lor spaima, groaza și disperarea, a șoptit pe un ton foarte blînd :

— Există supa și spuma de pe supă și iată ce e bărbatul, spumă și supă în același timp... dar numai spuma de pe supă îl urmărește pe Elie, nimic altceva decît spuma și ea nu se va slei pînă mîine, nu... și de aceea ți-o spun, dacă nu fugi cît mai e vreme, te va acoperi... Télumée, păhărutul meu de cristal, așa cum îți descurc acum părul, te implor să-ți descurci viața ta de a lui, căci nu stă scris că o femeie trebuie să ducă cu sine iadul pe pămînt, sau dacă stă scris, unde anume ? ascultă, va veni o zi cînd vei îmbrăca din nou rochia ta de viață și toată lumea va vedea că gustul tău nu s-a schimbat... încă de pe acum se află un bărbat care vine la coliba mea ca să-mi vorbească de tine, un bărbat curajos care e grozav de încîntat de tine... îl cunoști, îl cunosc și eu și pot să-ți spun că te iubește așa cum un bărbat cu judecată iubește pămîntul rodnic, pămîntul ce-l hrănește și-l îndură chiar și după moarte... vezi, uneori spatele moare pentru umăr și umărul nu știe nimic ; și astăzi vreau ca tu să-i știi numele acestui bărbat și am să ți-l spun.

Surprinsă, m-am apropiat de Regina Fără Nume și i-am pus un deget pe buze :

— Buna mea mamă, am șoptit, te rog, destul cu asemenea vorbe : crezi tu oare că sînt legată de suferință și că aș rămîne alături de Elie dacă

aş putea face altfel ?... unde oare ai văzut o arătare ca mine, măicuţă, unde ?

Regina Fără Nume a zîmbit şi ochii i s-au limpezit de tot, ca şi cînd, pentru prima oară, vedea pînă în străfundul apei mele pînă la cea mai mică pietricică de pe fund şi, ridicîndu-şi sprîncenele fin arcuite, a spus :

— Fata mea, tu ai un bărbat năbădăios care doarme în braţele întunericului, dar cine ştie ?... poate că ai dreptate să spui : apele mîloase curg uneori mîndre, iar atunci cînd se limpezesc nimic nu e mai cristalin nici mai adînc. Ieri, m-am dus în pădure s-o văd pe man Cia, ea mi-a spus că un spirit rău a fost îndreptat spre coliba ta ca să semene în ea deznădejdea. Pentru început, spiritul a pătruns în trupul lui Elie şi din această pricină sîngele lui s-a tulburat şi-l nimiceşte bucăţică cu bucăţică. Man Cia îţi trimite vorbă că ea, acolo în pădure, nu doarme, şi aşa cum Elie a fost nimicit bucăţică cu bucăţică, tot aşa o să-l alcătuiască la loc. Primul lucru ce-l are de făcut e să descînte coliba în care te găseşti, aşa fel ca spiritul să nu aibă nici o putere asupra ta. O să mă apuc de mîine chiar să afum ierburile pe care mi le-a dat, ca spiritul să se întoarcă în goană la stăpînul său. Ştii doar, Télumée, cît de adînc e răul pe pămînt, ceea ce încolţeşte în sufletul omului e de ajuns pentru umerii lui, şi nu-i nevoie ca spiritele rele să mai adauge pe deasupra...

A doua zi dimineaţă, de la primul ceas, bunica a adus cu ea vase de cocos şi, aşezîndu-se în jurul colibei mele, a ars în ele tămîie, smirnă, rădăcini de *vétiver* şi frunze vrăjite ce făceau un fum verde frumos, ce se împrăştia încet în aer şi care a înconjurat curînd casa cu un nimb proteguitor. În vreme ce ea se îndeletnicea cu asta, eu îmi îndreptam faţa spre cercul roşu al lui man Cia şi mi s-a părut că-l văd pe Elie alcătuindu-se la loc, bucată cu bucată, aşa cum prezisese ea. Ah, mi-am spus, bucurîndu-mă în inima mea, va fi silit să recunoască : o negresă nu-i un nor, iar el nu-i un vînt aşa de puternic încît să distrugă orice ar fi. Şi, pentru prima oară după foarte multă vreme, am luat un pieptene şi mi-am pieptănat părul încîlcit, l-am spălat, l-am uns cu ulei, mi-am îngrijit trupul meu, şi coliba care, chiar în aceeaşi zi, şi-a recăpătat înfăţişarea de odinioară. Spre sfîrşitul după-amiezii însă, înştiinţat de nu ştiu cine, Elie a sosit spumegînd de furie şi izbind cu piciorul tărtăcuţele fumegînde, a urlat că nu voia să vadă în jurul casei sale nici o vrăjitoare ; din clipa aceea, capcane vor fi întinse prin toată *savana* şi vai de cel care le va călca în picioare. După ameninţarea asta, s-a întors spre mine şi a strigat în bătaie de joc :

— Te crezi mereu fetiţa de la Bazinul albastru, dar dacă n-o ştii încă, ţi-o spun eu : eşti femeie în toată firea, cu sînii grei sub rochie... şi în curînd am să te fac să ştii ce înseamnă o femeie pe pămînt şi ai să te tăvăleşti pe jos şi ai să ţipi, aşa cum o femeie se tăvăleşte şi geme şi ţipă atunci cînd e bine frămîntată... Încerci să fugi de mine, negreso, castană necoaptă, te înalţi în sus şi pluteşti, însă n-ai să-l poţi ocoli pe bărbatul care sînt şi nici de nişte păr alb n-o să mă sperii...

Pe marginea drumului se alcătuise un grup, iar Elie arunca vorbele răţoindu-se, cu vocea destul

de puternică spre a fi auzit pînă la dugheana lui moş Abel ; de asemenea, din cînd în cînd, arunca cîte o privire pe furiş, nădăjduind într-un semn oarecare al vreunui privitor, o dovadă de admiraţie sau de dispreţ. Dar oamenii, văzînd că asta-i era dorinţa, i-au întors spatele şi am rămas singuri în mijlocul acelui spaţiu ciudat străbătut încă de mici volute verzui. Atunci Elie mă arătă cu degetul şi se porni să rîdă, spunînd... un peşte slab aşezat pe spate într-o farfurie, asta eşti... şi în timp ce eu mă făceam mică de spaimă, a venit spre mine cu pumnul ridicat, hotărît să mă spulbere ca pe o *papaye* [1] căzută din pom...

— Unde-ţi sînt strigătele şi lacrimile, duh al drumurilor, negresă care pluteşti în aer, unde-ţi sînt ţipetele ?...

De acum încolo, n-a lăsat să treacă o zi fără să mă vadă, fără să vină ca să mă facă să ştiu ce vrea să însemne o femeie pe pămînt. Îl vedeam sosind de departe, cu frumosul lui obraz însemnat de o linişte ce pierea pe măsură se se apropia de colibă. Şi, deodată, gura i se asprea, nările îi tremurau, îl apuca un soi de furie rece în timp ce se arunca asupră-mi cu toată puterea, spumegînd de mînie... vrei să fugi de mine, frumosul meu corb, crezi că o să te las să pluteşti în văzduh, nu, nu vei mai dezmierda norii, căci sînt aici, cu-adevărat aici şi pot să te încredinţez de asta : pîntecele mamei mele m-a dat afară şi nu se va ma deschide pentru mine. De fiecare dată, după ple carea lui, după ce sfîrşea prin a mă face una cu

[1] Fruct comestibil al *papayer*-ului, gen de pasifloraceu din America centrală.

podeaua, răvăşindu-mi trupul şi sufletul, mă duceam să mă lungesc în iarbă şi, cu ochii închişi, mă sileam să înec cătunul Fond-Zombi şi pe mine însămi în adîncul memoriei mele. Căile cerului însă mi-erau închise, nu mai puteam să-mi iau văzduhul drept refugiu şi degeaba închideam ochii, că tot pe pămînt rămîneam cu amintirile, scormonind cenuşa stinsă, răcită, cu sentimentul amar că eram departe de vremea socotelilor, cu certitudinea că-mi mai rămîneau încă multe descoperiri de făcut înainte de-a şti cu-adevărat ce înseamnă să fii o femeie pe pămînt.

Aşa treceau zilele pentru mine, încărcîndu-se de noi ruşini, de temeri de nemărturisit, în vreme ce înseşi amintirile mă părăseau puţin cîte puţin, pierind în ceaţă. Toate acele cuvinte frumoase, toate acele lucruri pe care crezusem că le înţeleg i se întîmplaseră unei alte persoane, nu mie, unui trup viu şi nu cărnii acesteia moarte, indiferentă faţă de cuţit, o femeie căreia îi făcuse plăcere să se pieptene, să se îmbrace şi să privească cum trăiesc fiinţele pe pămînt.

Însă amărăciunile omului n-au întunecat niciodată strălucirea soarelui şi zilele erau de-o neasemuită frumuseţe în acel sfîrşit de an. Ne aflam în postul Crăciunului şi se auzeau cîntece ce se pierdeau, apoi iar începeau colibă de colibă, din colină în colină, pînă la marginea pădurii. Spinoase şi părăginite, tot anul, sufletele negrilor se luminau şi, atunci cînd se întîlneau pe drum, oamenii se priveau şi-şi spuneau vorbe mucalite...

— Oare coada porcului sălbatic nu se împodobeşte cu pene atunci cînd îl vînezi ?

Şi răspunsul tradiţional ţîşnea :

— Zău că se împodobeşte, negrule, şi sîntem noi oare altceva în acest Fond-Zombi decît o turmă de porci sălbatici buni de dat la cîini ?

Şi îşi surîdeau cu naivitate, încîntaţi, mulţumiţi de definiţia asta. Apoi îşi continuau gînditori drumul mergînd cu pas încet, nepăsător şi demn pe care-l socoteau potrivit ultimelor zile de decembrie.

La cîteva zile după sărbătoare, oamenii se apucară să treacă o dată şi apoi încă o dată prin faţa colibei mele, fără să spună o vorbă, numai ca să-mi dovedească şi nimic mai mult că urzeala nu putea fi destrămată şi că, degeaba voisem să zbor şi să ajung un vînt puternic, eram înzestrată cu două mîini şi două picioare întocmai ca şi ei. Şi acum, cînd treceau prin faţa curţii mele, ai fi zis că le făcea plăcere să rîdă şi mai tare, unii cîntînd chiar lucruri vesele, ori cîntece bisericeşti de mîntuire, cu asemenea entuziasm încît mă întrebam dacă numai pentru ei cîntau. Şi tot aşa, oamenii se duceau şi se întorceau prin faţa colibei mele şi din cînd în cînd cîte o femeie se desprindea din grup, ridica spre cer braţe rugătoare şi cînta cu o voce ascuţită... naşteţi-vă, naşteţi-vă ca să ne schimbaţi soarta... şi, auzind-o, aveam sentimentul ciudat că arunca un fir în aer, un fir foarte uşor în direcţia colibei mele, şi atunci chipul mi se lumina de-un zîmbet. În vremea asta ierburile din curtea mea creşteau, mă acopereau în întregime şi mă simţeam ca o grădină părăsită, lăsată pradă greutăţilor şi supărărilor.

Într-o zi, în ajunul Crăciunului, s-a iscat o mare harababură de cealaltă parte a drumului şi am auzit cîntece religioase, rîsete uşoare, foşnet de iarbă strivită. Deodată, glasurile acelea omeneşti, rîsetele, energiile acelea misterioase şi aparent fără ţel au atins coliba mea, savana din jur, prunul chinezesc sub care eram aşezată. Ridicîndu-mă puţin am văzut-o pe Adriana, pe Ismène şi alte cumetre instalîndu-se pe partea mai joasă a drumului, în dreptul curţii mele. Făcînd roată, stînd drepte, aşa cum ar fi stat într-o colibă, priveau în direcţia mea fără să spună nimic, ca pentru a mă obişnui cu prezenţa lor. S-a scurs astfel un timp, apoi au început să vorbească între ele firesc şi blînd, adresîndu-se văzduhului şi vîntului şi primele cuvinte pe care le-am auzit au fost... Ismène, nu vrem decît rom colorat, după liturghia de la miezul nopţii... ai grijă ca siropul tău să fie cum trebuie, păduche puturos ce eşti.

Adriana stătea aşezată de-a binelea în iarbă, cu braţele-i grăsuţe întinse pe genunchi. Femeile din jurul ei se strînseră ca nişte pui de găină în jurul cloştii. Deodată, ciutura neagră a capului ei s-a întors spre mine şi Adriana a rostit cu o voce înceată, apăsînd bine cuvintele :

— Aţi aflat oare, dragi prietene, că Regina Fără Nume e bolnavă şi curînd vom auzi sunîndu-i clopotul...

Se făcu tăcere şi apoi se auzi o voce cu-n ton de dojană :

— Regina Fără Nume ne-a sfătuit să nu spunem nimic...

— Dar nu, draga mea, a spus o altă voce, nu vezi oare că persoana nu poate nici să audă, nici să înţeleagă ?... şi mă întreb chiar dacă s-o mai înzdrăveni vreodată ca pe vremuri...

— Da, ai dreptate, e ceva care o împiedică să plutească prin văzduh, fără să mai pună piciorul pe vreun petec de pămînt.

— Te îmbarci pe o corabie frumoasă și după cîtva timp vopseaua se duce și catargul și pînza, iar corabia ia apă, și așa e întotdeauna, de ce, de ce oare... ?

— Și totuși avea un chip cu trăsături accentuate, dinții din față cu strungăreață, linii care chemau norocul, ca să spunem așa, și credeam că măcar o dată totul va merge bine și că se va depăna o viață de femeie tot așa de ușoară și de luminoasă precum bumbacul alb, aici, la Fond-Zombi... ah, pînă la urmă tot se va ivi ziua în care Dumnezeu își va întinde frînghia asupra cătunului nostru, ca să-l azvîrle din înălțimea cerului pînă-n fundul oceanului... și sarea va fi aceea ce va curăți și nimici toate astea, toată grozăvia asta veșnic întreținută...

În clipa aceea, Adriana s-a ridicat cu greutate și am văzut silueta ei enormă profilîndu-se printre ierburi, în lumina scăzută a zilei ce dădea grămezii aceleia de carne o duritate de granit. Și, ridicîndu-și parcă cu părere de rău pleoapele, rosti cu o voce visătoare, nu lipsită de nostalgie...

— Știm noi oare ce purtăm în vinele noastre, noi negrii din Guadelupa ?... blestemul de care ai nevoie ca să fii stăpîn și cel de care ai nevoie ca să fii sclav... E adevărat, ai dreptate, Ismène, e ceva care-o împiedică pe negresa asta micuță să atingă pămîntul și poate o să mai plutească încă multă vreme așa, multă vreme... Numai că eu, Adriana, îmi lovesc pieptul și vă spun : femeia asta o să ajungă la liman.

— O să ajungă, a întărit deîndată Ismène cu glas nevinovat, o să ajungă, o să ajungă.

Apoi, adresîndu-mi-se direct, de pe cealaltă parte a drumului, buna Adriana a spus cu o voce vibrantă, asemenea unui strigăt :

— Télumée, pămînteană dragă, rămîi mai departe între ierburile tale, nu-i nevoie să ne răspunzi chiar azi ; numai un singur lucru voiam să-ți spun în astă zi de Crăciun : o să ajungi.

Spunînd acestea, Adriana s-a îndreptat spre dugheana lui moș Abel și, ridicîndu-se în urma ei, desfăcîndu-și crețurile fustelor lor foșnitoare, celelalte cumetre s-au pornit să ciripească în juru-i și apoi s-au împrăștiat prin sat. Am rămas în ierburile înalte, sub mica cușcă de frunze făcută în jurul prunului meu chinezesc. Avea să se înnopteze și, undeva în depărtare, s-au înălțat cîntece, voci înăsprite mai implorau încă... naște-te, ca să ne salvezi..., și mă gîndeam la toate grijile și amărăciunile pe care i le pricinuiam Reginei Fără Nume și la numărul fustelor scrobite pe care trebuie să le îmbrace ca să nu se străvadă nici slăbiciunea, nici necazul ei.

Adriana, așa mi se părea, spusese ceva despre bunica, dar ce anume ?... nu-mi mai aminteam și numai o vagă îngrijorare m-a cuprins la acest gînd. Din cînd în cînd, cîntecele încetau și se făcea auzit un acordeon și sunetele fără șir și melancolice mă umpleau de milă. Mă întrebam atunci ce oare căutam pe pămînt, ce făceam sub prunul meu chinezesc. Iată : plecasem la vînă-

toare, pierdusem cîinele și *agouti*[1]-ul, jumătate din sufletul meu se „năruise" și cealaltă se înjosise. Acum apăruse luna și lumina ei senină, strălucitoare, pălea și distrugea frumusețea stelelor. Se vedea întreaga cîmpie ca în plină zi, însă răcoarea și taina serii se ridica de peste tot și în iarba lucitoare, acolo, pe marginea drumului, umbrele pomilor dansau în bătaia vîntului. O siluetă mare, cu două capete s-a ivit în lumina lunii. Venind dinspre dugheana lui moș Abel, silueta înainta în direcția mea asemenea unui spirit, alunecînd încetișor fără să atingă pămîntul. Acum atingea iarba de la mine din curte și cum se apropia astfel, cuprinsă de teamă, am închis ochii. Deodată, s-au auzit voci omenești și capul enigmatic al Laetitiei a apărut printre ierburile înalte, cocoțat pe gîtul ei lung, încordat ca al unei gîște sălbatice. Laetitia era aplecată asupra mea și brațul ei se agăța de mijlocul lui Elie, în vreme ce șoptea cu voce mîngîietoare, moleșită :

— Ce suflet are femeia asta mică și ce bine știe să îndure nenorocirea...

— Ce faci tu aici la mine, Laetitia ?

— La tine ? a spus ea alene.

— Elie, Elie, ce caută ea aici la mine ?

— Nu voiai să înțelegi, a spus Elie cu tonul plictisit, cu ochii pierduți în visare, nu ți-am spus oare, nu ți-am repetat să cauți o gaură în care să te furișezi, bietul meu crab fără clește ?... de ce-ai rămas în coliba asta dacă aveai glezna legată,

———

[1] Mamifer rozător, de mărimea unui iepure, originar din America și Oceania.

pentru ce ?... Te îmboldeam în fiecare zi tot mai mult și tu nu plecai...

— ...De ce ? a întrebat și Laetitia cu vocea cam acră.

— E o mică negresă care plutește, a spus atunci Elie pe un ton ciudat, în care se amesteca cruzimea cu blîndețea, nu voia să înțeleagă, dar poate că astă-seară va ști ce înseamnă să fii o femeie pe pămînt.

Și deodată, cuprins de o mînie din ce în ce mai mare :

— Mai ești încă aici, soi de crab fără cap ?... n-ai nici o gaură pe pămînt în care să te ascunzi ?.. trebuie să piei din coliba asta, de-a-ndăratelea, șchiopătînd sau zburînd, trebuie să piei... curînd... curînd...

Laetitia asculta cuvintele lui cu ochii întredeschiși, așa cum ai asculta o muzică cerească ; pe urmă a venit și mai aproape de mine și mi-a spus compătimitor :

— Vezi bine că trebuie să pleci, acum... apoi a adăugat cu blîndețe, surîzînd... dar dacă ții să rămîi, o să-ți dăm o cuvertură și ai să te lungești la picioarele patului, numai că uite ce : caută să-ți astupi urechile cu vată, că noaptea strig tare, a sfîrșit ea mlădiindu-și frumosul trup de ghitară sub ochii mei.

Elie a înlănțuit-o de foarte aproape și amîndoi s-au pus pe rîs, uitînd de mine.

M-am îndreptat în grabă spre coliba mea, am aprins o lumînare și am început să-mi strîng lucrurile în fața de masă a Reginei Fără Nume, cu grabă, căci vedeam că trebuia să părăsesc cît mai repede cu putință locul. În depărtare, în sat,

auzeam zumzetul vocilor negrilor și apoi s-au înălțat sunete de acordeon care m-au făcut să-mi duc mîna la piept, căci îmi sfîșiau inima. Trebuia totuși să ajung să privesc toate astea ca și cînd s-ar fi întîmplat alteia. Gîndul ăsta m-a mîngîiat și mi-am pus bocceaua pe creștet și am ieșit din coliba mea cu-n mers liniștit. Dar, în ultima clipă, fără voia mea, nu m-am putut opri să-i spun Laetitiei :

— Cu-adevărat nu-ți place nimic pe pămînt afară de locul și de coliba mea... ?

Laetitia a părut sincer mirată :

— Mică floare de cocos, a spus foarte mîhnită, oare unde-ai trăit pînă acum ?... coliba ta, dar care colibă ?... nici aici, nici în altă parte nu ești acasă și oare încă nu știai că singurul loc al unei negrese pe pămînt e la cimitir ?...

A zîmbit cu tristețe și mi-am adus aminte de fetița de pe drumul mare, copilul tuturor, care cunoștea toate podelele din Fond-Zombi ; deodată însă, m-a cuprins o mare spaimă si am început să alerg, am trecut printre ierburile înalte și am ajuns în drum, tot alergînd, mereu ca fugărită de un spirit, în lumina lunii care acum își schimba înfățișarea căpătînd o culoare roșietică și se umfla și se zbătea pe cer, ca o caracatiță hărțuită. Apoi, ajunsă la podul din l'Autre Bord, m-am simțit obosită și m-am așezat pe o movilă de pămînt, chiar lîngă piciorul podului și am plîns.

Soarele nu obosește niciodată tot înălțîndu-se, se întîmplă însă ca omul să obosească aflîndu-se mereu sub soare. Nu-mi mai amintesc de zilele ce-au urmat. Am aflat mai tîrziu că a doua zi

dimineață am fost văzută șezînd pe o piatră în curtea de dindos a Reginei Fără Nume, năucă de-a binelea. Am rămas acolo mai multe săptămîni, fără să mă mișc, nemaideosebind nici măcar ziua de noapte. Regina Fără Nume îmi dădea să mănînc și mă ducea înăuntru cînd se lăsa seara, ca pe un pui de găină pe care-l ferești de *mangouste* [1]. Cînd mi se vorbea, rămîneam mută și se spunea că vorbirea devenise pentru mine lucrul cel mai ciudat din lume. S-au scurs astfel trei săptămîni. Ca să nu se arate slabă în fața mea, Regina Fără Nume se ducea, pentru prima oară, să-și descarce necazul în mijlocul drumului... copila mea, copila mea și-a pierdut mințile...

Într-o zi, venind la mine fără să spună vreun cuvînt, a scos iute un ac de la sîn și mi-a înțepat brațul.

— Vezi bine, a spus, că nu ești spirit, pentru că sîngerezi...

Apoi ridicînd brațele spre cer, își dezdoi cu greu oasele bătrîne și intră în colibă. În clipa înțepării, aplecată asupră-mi, fața Reginei Fără Nume îmi apăruse turtită de tot, strivită, fără gură, nici nas, nici urechi, un soi de ciot inform din care se iveau numai ochii ei frumoși, ce păreau să existe în afară de tot restul. Puțin mai tîrziu, bunica m-a auzit cîntînd cît mă ținea gura, în picioare pe piatra aceea, cîntam așa de tare de parcă voiam să acopăr o voce care cînta în același timp cu mine, vocea unei persoane al cărei cîntec nu voiam să-l ascult. Tot cîntînd așa, am luat-o

[1] Soi de mamifere carnivore care devorează mai ales reptile.

la goană pe drumul spre pîrîu şi m-am aruncat în el, m-am muiat şi iar m-am muiat de mai multe ori la rînd, în sfîrşit, m-am întors aşa udă la colibă, mi-am pus haine uscate şi i-am spus bunicii... Regino, Regino, cine zice că nu-i nimic pe pămînt pentru mine, cine spune asemenea prostie ?... chiar în clipa asta mi-am lăsat necazul în fundul rîului şi unda lui e pe cale să-l ducă la vale, şi-o să învăluie un alt suflet decît pe-al meu... vorbeşte-mi despre viaţă, bunico. Vorbeşte-mi despre viaţă...

10

Ceea ce m-a însănătoşit de-a binelea au fost toate vizitele acelea, toate atenţiile şi micile daruri cu care am fost omenită atunci cînd mintea mea s-a întors de-acolo de unde plecase. Nebunia e o boală molipsitoare, aşa că însănătoşirea mea era şi ea a tuturor, iar izbînda mea era o dovadă că negrul are şapte fiere şi nu se dă bătut aşa, cu una cu două. Oamenii veneau la Regina Fără Nume, umpleau coliba cu vorbăria lor, îmi aduceau fructe, buruieni aromatice, tămîie pentru că scăpasem din ghearele răului. Şi apoi mă priveau cu ochii lor plini de creţuri ca pe una care vine de departe, de foarte departe... ah, spuneau ei cu gravitate, uite-o pe viteaza ştrengăriţă, pe negresa cu şapte fiere, patru ţîţe, două burice... bine, bine femeie, păstrează-ţi cumpătul şi nu căuta să cumperi o pereche de foarfeci ca să i le înfigi în inimă, căci omul acela nu merită o pereche de foarfeci. Rîdeau, încuviinţam fără a spune vreun

cuvînt şi toate vorbele, rîsetele, dovezile de atenţie mă ajutau să mă aşez şi mai bine în şa, mă făceau să ţin iar în mînă frîul calului.

Uneori gînduri mai vechi nu-mi dădeau pace, se întindeau pe nesimţite ca nişte vîrtejuri de praf ce se ridică pe un drum după o cavalcadă de cai sălbatici. Atunci bunica încerca să-mi dea nădejdi, spunea că vom pleca curînd de-acolo, că aerul din Fond-Zombi nu mai pria plămînilor mei. De cînd mă întorsesem, era ca şi cum i-ar fi crescut dintr-o dată aripi, ca şi cum ar fi putut, în sfîrşit, să-şi ia zborul. Mai era încă puţin obosită de toate emoţiile şi trebuia să fie aşezată în scaunul-leagăn, căci nu mai izbutea de una singură. Ochii însă îi străluceau, încîntaţi de pe acum de toate lucrurile frumoase ce ne aşteptau... ah, spunea ea, cu pometii înviorați de bucurie, ah, locurile nu lipsesc aici în Guadelupa, şi de îndată ce mă voi simţi în puteri, ne vom încărca coliba pe căruţa lui Amboise şi-o vom pune pe colina La Folie, pe pămînturile domnului Boissanville... l-am cunoscut odinioară, n-o să ne refuze un petec de pămînt şi de îndată ce *ignamele* şi mazărea vor da rod, vei fi o femeie şi jumătate pe pămînt...

Şi-aşa, de-a lungul ultimelor ei zile, bunica pregătea vînt prielnic ca să-mi umfle pînzele, să-mi îngăduie să-mi reiau călătoria pe apă. Şi tot ascultînd-o, deveneam victima mirajului ei şi iată, adăugam o mică verandă viitoarei noastre colibe, pentru plăcerea de a o vedea pe Regină legănîndu-se la răcoare pe scaunul-leagăn, sorbind cu nesaţ vîntul. Şi tot aşa, trecînd zilele, uitam că sînt un *acomat* căzut, începeam să simt din nou frumuseţea celor două picioare ale mele, picioare

de femeie, şi-am prins să umblu. La început Reginei Fără Nume îi plăcea să glumească... Télumée, mergi strîmb, dar de bine de rău mergi... apoi a încetat să mai rîdă şi mi-a atras atenţia că-mi luasem mersul meu de femeie... un mers de femeie care a suferit, sfîrşi ea prin a spune.

— Şi cum se poate recunoaşte, am întrebat-o eu, mersul unei femei care a suferit...

Şi bunica a răspuns pe dată :

— După o dîră cu totul aparte, neasemuită, ce însoţeşte persoana care şi-a spus într-o bună zi : i-am ajutat destul pe oameni să sufere, acum trebuie să-i ajut să trăiască.

Regina Fără Nume spusese întotdeauna că în ziua cînd se va culca, o va face ca să moară. O urmam în visele făurite de ea pentru mine, prefăcîndu-mă că o cred invulnerabilă, ea însă se topea, şi lumînarea pe care-o făcuse sa strălucească pentru noi era pe cale să se stingă.

Pe faţa ei ce se subţia, ochii i se măriseră dintr-o dată, ca pentru a desprinde pînă şi cele mai neînsemnate nuanţe şi amănunte ale lucrurilor şi fiinţelor care veneau la ea, o găină, umbra unui bambus îndoit în vînt, o bură de ploaie transparentă în plin soare. Atunci cînd te privea, aveai impresia că primeşti o părticică din ştiinţa ei, o părticică lipsită de acreală şi de ură, aureolată de o anume veselie ce te urmărea încă multă vreme după ce-o părăseai. Într-o zi, am găsit-o foarte slăbită în patul ei şi tare ruşinată că nu se putea scula. Făcuse răni în ultima vreme şi s-a plîns de asta. Am întors-o în culcuşul ei şi după ce m-a pus să mă întorc şi să mă învîrt în juru-i, ca să

mă contemple, aşa cum făcuse în prima zi cînd mă adusese din L'Abandonnée, mi-a cerut o cremă de *dictame* cu aromă de vanilie. În vreme ce aşezam crătiţele, suflam peste cărbuni, zdrobeam fulgii de dictame, seara se lăsă ca o mîngîiere peste case şi arbori, în splendoarea obişnuită a serilor din Fond-Zombi. Împrăştiat peste albeaţa pernei, umezit de sudoare, părul bunicii îi încadra fruntea brăzdată şi reflexe de apă străvezie, verzuie, o încercuiau ca o diademă de cristal. Totuşi, în adîncul privirii ei stăruia un aer de neştirbită maliţiozitate, o uşurare fără margini, o veselie care o făceau foarte vie, mai vie ca oricînd, întocmai poate ca pe vremea tinereţii sale. După ce şi-a mîncat crema, am pus capul bunicii pe genunchii mei şi mi-a vorbit despre orînduiala tuturor lucrurilor firii şi despre aştri, despre veşnicia cerului şi a stelelor şi despre suferinţă care nu e la urma urmelor, decît un mod de a exista ca oricare altul. Fereastra camerei era larg deschisă şi din patul nostru puteam vedea cerul şi vîrful cel mai îndepărtat al muntelui aflat în lumina înserării, care părea că măreşte toate lucrurile, dezvăluindu-ne un arbore, sau o tijă de bambus în eternitatea lor. Întorcîndu-se spre mine, bunica murmură într-o suflare... Télumée, cărbunaşul meu, dacă mă vezi aşa de mulţumită, nu te gîndi că mă bucur numai de moarte şi-atîta tot, nu... trebuie să-ţi fac o mărturisire, iată : sînt trei luni de cînd Jérémie e în preajma mea, nu mă părăseşte nici ziua, nici noaptea... vezi tu, ştiind că are să-mi sosească ceasul, n-a mai putut răbda şi a venit lîngă Toussine...

— Unde-i acum, e aici în cameră ?

— ...Stă așezat lîngă perna mea, și din cînd în cînd îmi mîngîie părul, mă freacă și atunci cînd mi-e prea cald mă răcorește cu răsuflarea lui.

Simțeam prezența neobișnuitului, a morții apropiate, însă oricît aș fi scrutat întunericul, nu vedeam nimic deosebit. Cum stăteam așa de vorbă, deplin mulțumite, fără a ne gîndi la altceva decît la bucuria noastră de a fi împreună, deodată s-a lăsat noaptea și a învăluit neorînduiala pămîntului. Atunci bunica a început să respire foarte liniștit, iar după ce-a oftat de cîteva ori mulțumită...

— Vezi, a zis, am să-mi regăsesc liniștea alături de Jérémie, mi-a spus că mi-a pregătit un loc bun și mă duc acolo... iar tu, copila mea, tu nu trebuie să mai rămîi la Fond-Zombi, nu trebuie ca ochii tăi să-l mai vadă pe omul ăsta și coliba asta... astfel, inimioara ți se va însănătoși și poate că norocul tău va înflori din nou.

— Trebuie așadar să-mi părăsesc corabia și s-o las să se scufunde singură, măicuță bună ?

— Ah, Télumée Lougandor, să nu crezi că destinul tău este să întreții focul iadului... ferește-te ca acest lucru să fie înscris în cartea vieții tale, căci e un lucru de care muritorilor, cerului, arborilor le e groază...

I-am făgăduit să părăsesc praful din Fond-Zombi și am rămas o vreme fără să spunem nimic, ea în tovărășia lui Jérémie, eu în căutarea sufletului meu de femeie, în întuneric. Afară, stelele parcă dansau în jurul lunii, iar frumusețea și viața însăși păreau că se refugiaseră în astre. Cerul, la

rîndu-i, părea însuflețit și străbătut de unde, de efluvii, tărîm ce-i excludea pe oameni, însă a cărui simplă existență era de ajuns să-i domolească. Deodată, ridicîndu-se în coate, bunica păru plină de veselie și a început să-mi vorbească de tinerețea ei, de măicuța ei, negresa Minerve, o ștrengăriță fără pereche... da, zic că femeia asta nu-și putea ține limba și iată de ce... Pe vremuri, atunci cînd Jérémie a început să-mi facă curte și venea la noi în fiecare după-amiază, intra de-a dreptul în bucătărie la ea, și acolo, își istoriseau amîndoi tot felul de nimicuri în legătură cu mine... măicuța n-a fost niciodată mai strălucitoare ca în vremea aceea, Jérémie al meu intra în bucătărie la ea și petreceau împreună după-amieze întregi... Jérémie îi povestea cum voia să ne unim traiul el și cu mine, îi spunea de ce mă plăcea și ce însemnam eu pentru el... și biata Minerve îi sorbea cuvintele ca pe miere, pentru că, spunea ea, vedea bine că era un bărbat simțitor, în stare să socotească minunile bunului Dumnezeu la adevăratul lor preț... Numai că era un lucru pe care eu nu-l puteam suferi... după ce pleca logodnicul meu, Minerve ieșea din bucătărie și înfoindu-și fusta largă cu picățele galbene, femeia asta îmi cînta :

Am nevoie de un soț pescar
Pește să-mi aducă-n dar
Aflați-o, dacă nu o știți
Am nevoie de un soț pescar
Vîslește-n față, nu mai pot de dor
Vîslește-n spate, mă face să mor.

Regina Fără Nume avea un glăscior subţirel, foarte diafan, aproape că-ţi făcea rău să-l asculţi, faţa ei însă stralucea ca odinioară cînd Minerve o necăjea cu acest cîntec. Deodată vocea i s-a frînt şi m-am pornit să plîng fără să ştiu de ce, cu lacrimi mărunte ce mi se prelungeau în tăcere pe obraji.

Într-o seară, am găsit-o pe Regina Fără Nume întinsă şi strîngîndu-şi inima cu amîndouă mîinile, aşa cum te-ai sili să reţii un cal focos. După o clipă, respiraţia s-a mai potolit şi s-a cufundat într-o somnolenţă adîncă. Dîre de umbre rătăceau peste cătun şi norii erau ameninţători. Sus pe cer, o stea albă scînteia asemeni unei mici scoici sidefii pe o plajă cu nisip negru şi, deodată, văzînd steaua, mîhnirea mea s-a potolit. Bunica a deschis nişte ochi miraţi şi, întremată din nou de scurtul ei somn, a încercat să se ridice în şezut. Părea gata să facă una din glumele ei obişnuite, cînd deodată a căzut din nou pe spate şi mi-a făcut semn să mă apropii, să ma apropii şi mai mult încă, pînă cînd urechea mi s-a lipit de gura ei cînd a spus... peste ziua de azi şi ziua de mîine va răsări acelaşi soare şi aceeaşi lună, însă eu nu voi mai fi... şi, chiar în clipa aceea, a zîmbit.

Mi s-a strîns inima văzînd-o zîmbind şi am întrebat pe un ton care, fără voia mea, era încărcat de reproş :

— Cum aşa, bunică, mă părăseşti şi zîmbeşti...

Apucîndu-mi capul, îşi lipi buzele chiar de urechea mea şi spuse :

— Nu moartea e aceea care mă bucură atît, ci ceea ce-i va urma... vremea cînd nu ne vom mai

părăsi niciodată, păhăruţul meu de cristal... îţi poţi închipui viaţa noastră, eu urmîndu-te peste tot, invizibilă, fără ca oamenii să-şi poată da seama vreodată că au de-a face cu două femei şi nu cu una singură ?... poţi tu să-ţi închipui asta ?...

Cu fiecare vorbă, chipul Reginei Fără Nume se făcea tot mai mic şi eu nu ştiam cum să-i spun să tacă, iar ea-mi şoptea la ureche arătîndu-mi cu un deget bura de ploaie ce cădea încetişor din cer... astea nu sînt lacrimi ci o boare uşoară, căci unui suflet omenesc trebuie să-i pară rău după viaţă... şi o blîndeţe neasemuită i se strecură în glas în vreme ce încă mai şoptea... ascultă, oamenii te pîndesc, ei se bizuie totdeauna pe cineva care să le arate cum să trăiască... dacă tu eşti fericită, toată lumea poate fi fericită, şi dacă tu ştii să suferi, ceilalţi vor şti şi ei să sufere... în fiecare zi trebuie să te ridici şi să-i spui inimii tale : am suferit destul şi acum trebuie să trăiesc, căci nu se cade ca lumina soarelui să se risipească, să se piardă fără nici o privire care s-o preţuiască... şi dacă tu nu faci astfel, nu vei avea dreptul să spui : nu-i vina mea, atunci cînd cineva va căuta un mal de pe care să se arunce-n mare...

Auzeam afară rîsete, glasuri de oameni, bura încetişor şi nu puteam crede că Regina Fără Nume trăgea să moară. A închis ochii, a urmat o pauză lungă, apoi mi-a şoptit să pun apă la-ncălzit, căci ţinea să se pregătească singură de moarte. După ce şi-a terminat toaleta, am îmbrăcat-o cu cămaşa de noapte roz, cea mai bună dintre toate, călcată şi păturită de foarte multă vreme, căci dorise totdeauna să se înfăţişeze în roz pe lumea cealaltă. În vreme ce-i puneam cămaşa, a făcut un

semn cu mîna spre a-mi spune că timpul trece, și am fost tulburată, căci nu-mi putusem închipui vreodată că se poate muri astfel, cu o asemenea blîndețe. După ce a fost îmbrăcată, pieptănată, pudrată, a părut într-adevăr mulțumită de ea însăși și de viața aici, pe pămînt, privirea ei a făcut încetișor înconjurul camerei și a spus... Télumée, suferința există și fiecare trebuie s-o simtă puțin pe umeri... ah, acum că te-am văzut suferind, pot să închid ochii liniștită, căci te las cu strălucirea ta pe pămînt... de îndată ce nu voi mai aburi oglinda, trimite s-o caute pe man Cia, ea se va îngriji de tot... mai cu seamă să nu strigi, căci dacă tu o vei face pentru mine, ce-ar trebui să facă mama care supraviețuiește morții copilului ei ?... și apoi să nu-ți fie teamă de un leș... să nu-ți fie teamă...

Își mai mișca încă buzele, încerca să vorbească, dar limba i se făcuse grea și n-a mai spus nimic. Capul ei se afla pe genunchii mei și-l mîngîiam. După o clipă, a ațipit și a respirat slab, din ce în ce mai slab și, încet, încet, mîinile, pieptul nu s-au mai mișcat și am știut că murise.

În vreme ce măturam, înserarea cuprindea cerul și o bură ușoară, aproape o boare, acoperea pămîntul. Auzisem totdeauna spunîndu-se că un suflet bun nu părăsește niciodată pămîntul fără părere de rău și de aceea cădea roua aceea, o rouă, nu o ploaie, nu lacrimi, ci o simplă rouă. Puțin mai înainte coborîsem cu o făclie aprinsă în mînă ca să vestesc moartea Reginei Fără Nume. Pe cînd lucrurile își urmau cursul lor, încercam să rînduiesc casa, s-o curăț și s-o aerisesc, astfel

ca totul să fie în ordine cînd vor începe să vină oamenii. Din cînd în cînd o priveam pe bunica, dar fără teamă, întrebîndu-mă numai dacă sufletul ei părăsise trupul, dacă nu se mai afla pe lîngă mine. Îmi veneau niște gînduri liniștite, ciudat de liniștite, ca și cînd o forță ar fi pătruns în mine, și viața mi s-a părut un lucru așa de simplu, încît nu încetam să mă uimesc. Pentru prima oară, m-am apucat să mă gîndesc la existența mea alături de Elie, fără să caut să dau la o parte ce era bun și ce era rău. Nu erau două părți deosebite, căci fuseseră trăite de una și aceeași persoană și era bine așa, și m-a bucurat faptul că eram o femeie pe pămînt. M-am simțit ușoară și hotărîtă, am meșterit cîteva lumînări, am aprins lămpile și i-am primit cum se cuvine pe oamenii care veneau cu grămada ca să-și ia rămas bun de la Regina Fără Nume. Aduceau cești, pahare, oale, cafea prăjită, legume pentru supa din zori de zi, și fiecare venea să se reculeagă și să contemple fața bunicii. Părea adormită, un surîs vag îi flutura pe buze și, după ce făceau semnul crucii și aruncau apă sfințită în cele patru colțuri ale camerei, oamenii se întrebau...

— Ce oare a putut întrezări, Regina, de are mulțumirea asta întipărită pe chip, ce oare ?

După ce s-au înțeles între ele, niște femei au întins cearșafuri brodate din Vieux-Fort pe pereții subțiri. Bocitoarele s-au așezat grabnic de fiecare parte a patului mortuar, începînd să umple odaia cu jelanii și rugăciuni. Cînd și cînd, una dintre ele își părăsea locul ca să așeze o floare la căpătîi și rugăciunea începea iar. Afară, în curte, bărbații înălțau un coviltir, instalau mese, tabu-

rete, bănci mici, iar niște cumetre tăiau subțire legumele pentru supă, trăncănind fără șir :

— Se petrec anumite lucruri în văzduh, nici vorbă... în seara asta Jérémie e cel care trebuie să fie miruit, orice s-ar întîmpla, Dumnezeule, după o așteptare atît de lungă...

Sub coviltir, un bărbat stătea așezat nepăsător de-a dreptul pe tobă și alții vorbeau, rîdeau tare, beau după poftă, puneau la cale jocuri. Jucau zaruri, domino și mai era și o bucată de piatră pe care un grup și-o trecea ciocănind pe ea un cîntec aspru și monoton :

Blestemat, blestemat,
Chiar dacă mama ta e blestemată,
Spune o rugăciune pentru ea.

Și piatra trecea din mînă în mînă, tot mai repede, fiecare lovind-o de pămînt înainte de a o da vecinului. Ritmul se precipita, zgomotul pietrei se făcea tot mai puternic ; melodia nu se mai auzea defel, cînd un bărbat s-a ridicat și a spus :

Regina e moartă, domnilor, trăit-a ea oare ?
Noi nu știm.
Și dacă-mi vine rîndul mîine, trăit-am eu oare ?
Eu nu știu.
Atunci, haide să bem puțin.

Se stîrnise briza mării și nori luminoși năvăleau peste tăriile nopții. Mă așezasem pe o bancă, în chiar mijlocul acelei învălmășeli și loveam sîrguincios o piatră cu niște bețigașe de lemn, pentru mine însămi, cu lovituri mici și îndemînatice,

căutînd să ascund tuturor privirilor cît mă simțeam de pierdută și sfîrșită fără micul far al bunicii. Întîi a sosit Adriana, iar man Cia s-a ivit deîndată în urma ei, fără făclie, ca o obișnuită a întunericului, purtînd grijulie sub braț un pachet învelit într-un ziar. Își aruncă ochii în toate părțile, îi încreți ușor cu o vagă mulțumire apoi spuse :

— E ca și cum Regina ar fi vie și ar supraveghea totul cu frumoșii ei ochi albi de negresă.

Străbătînd rîndurile de bănci, salută adunarea apoi se îndreptă spre camera prietenei sale. I-a mîngîiat părul, a privit-o lung, mirată... ah, iată-te aici și totuși cine știe unde ești acum ?... o enigmă femeia asta, a adăugat ea zîmbind.

Se făcuse noapte de-a binelea, fără lună și fără stele, nici o lumină nicăieri, coliba noastră părea singură pe lume, înconjurată de întuneric. Flacăra lumînărilor se clătina de la dreapta la stînga în vîntul serii, și chipurile căpătau o înfățișare ștearsă. Pregătirile fură terminate, un soi de toropeală apăsa inimile, eram așezați în cerc, în cea mai adîncă tăcere, și punem în balanță greutatea morților și pe cea a viilor și nesiguranța era mare. Mă aflam între man Cia și o femeie cu ochii acoperiți de o albeață vineție, Ismène. Era măruntică de tot, cu o față rotundă cu gropițe-n obraji, și pielea ei neagră de tot se spălăcise cu vîrsta, astfel că în unele clipe părea că nu mai are culoare. Era o fire căreia îi plăcea să cadă mereu pe gînduri, se bucura să-i privească pe oameni și, cu toate astea, închidea puțin ochii atunci cînd ți se adresa, ca și cînd n-ar fi putut în același timp să vorbească și să pună în cumpănă prețul

unei figuri omenești. Nu-i plăcea deloc să deschidă gura, așa că am fost cu toții mirați atunci cînd a spus cu voce nesigură, întrebătoare... să vezi atîta mizerie, să primești atîtea scuipături, să devii neputincios și să mori... oare viața pe pămînt îi convine cu-adevărat omului ?

Man Cia a aprins o pipă veche, și-a lăsat pleoapele peste ochii ei frumoși de catifea fanată și a spus liniștit :

— Îmi lovesc pieptul în fața Reginei Fără Nume și zic : există unii oameni a căror viață nu bucură pe nimeni și există și din cei a căror moarte, ea însăși îi potolește pe oameni... iată o piatră frumoasă aruncată în grădina ta, nu-i așa Regino ? a sfîrșit ea zîmbindu-i bunicii.

— Ce frumoasă e moartea ei, reluă micuța Ismène, cu ochii închiși, cu veșnicul ei glas între rîs și plîns... și cît îmi pare de rău că n-am cunoscut-o pe vremea tinereții ei... ce v-aș mai fi povestit eu... dacă ar fi cunoscut-o...

O înfiorare cutremură mulțimea adunată și toate privirile se îndreptară spre man Cia care părea să scruteze trecutul, orbită parcă, ținîndu-și o mînă streașină la ochi :

— ...E adevărat, a spus ea în cele din urmă, ca s-o cunoști bine pe Regină, trebuia s-o fi văzut în L'Abandonnée, pe vremea lui Jérémie... Avea un trup neasemuit de frumos, două picioare zvelte, un gît mai mlădiu decît arcul unui ceas deșteptător... și pielea ei, cum să vă spun ?... Și peste toate astea, veșnic clipea din ochi ca orbită de soare, de aceea se și spunea în L'Abandonnée : Toussine ?... cu-adevărat, are să ajungă un curcubeu și-o să brăzdeze azurul...

— Asta-i bine, e bine, Regino, a spus un bărbat întorcîndu-se spre patul bunicii.

Doamna Brindosier stătea lîngă ușă, departe de ceilalți, cu mîinile așezate cuminți pe voluminosul ei pîntec, în vreme ce ochii ei mari, naivi, sfredeleau cînd pe unul, cînd pe altul, treceau de la un chip la altul, pîndind prilejul. Socotind că-i venise rîndul, s-a așezat apoi în voie pe scaun și a spus cu vocea blîndă, insinuantă :

— Numai că, vedeți, din nefericire, curcubeiele se trec repede și lasă locul altor curcubeie și scăpărarea lor nu ține mai mult decît a stelelor căzătoare... dacă ai ști că nu se mai poate ieși dintr-o tărtăcuță, ți-ai mai vîrî oare capul în ea ?... Spun că dojana lui Dumnezeu este pentru fiecare făptură în parte și-n cele din urmă pentru el bunătate sau răutate sînt totuna... te omoară.

— Ce-s poveștile astea cu dojana ? a spus man Cia cu nemulțumire... dacă Dumnezeu dojenește și dacă omoară, să omoare... numai că nu poate împiedica pe negru să-i arate cît de greu cîntărește pe pămînt, pentru el, sufletul unui alt negru... Zău așa, Ismène, omul nu-i al pămîntului după cum nu-i nici al cerului... nu, omul nu-i al pămîntului... și de aceea se uită, caută un alt tărîm și sînt unii care zboară noaptea, în vreme ce ceilalți dorm...

Ismène strălucește, și-n emoția ei s-a pornit să vorbească cu ochii aceia mari, cuprinzînd întreaga adunare, cu ciudatul ei glas șovăitor, întrebător și, nefiind sigură de nimic în afară de propria ei neînsemnătate, întrebă :

— Ah, man Cia, ai zărit tu oare vreun alt tărîm în timpul zborurilor tale noptatece... ?

— Vai, năluco, nu pot să-ţi spun aşa ceva, ci numai că noi nu sîntem mare lucru pe pămînt, pot însă să spun cu tărie altceva : oricît de frumoase ar fi sunetele, numai negrii ştiu să le cînte...

Noi am simţit atunci sufletul Reginei Fără Nume şi am cîntat, pînă dimineaţa, şi am spus ce fusese Regina, am evocat cele mai neînsemnate întîmplări din viaţa ei şi s-a ştiut cu amănunţime care fusese greutatea ei pe pămînt, aici, la Fond-Zombi. Şi a doua zi, la înmormîntare, chiar după ultima lopată de pămînt, ne-am gîndit cu toţii că avea să ne îmbroboneze cu regretele ei, căci nişte nori pluteau foarte jos pe deasupra cimitirului. Nu era însă decît o prefăcătorie, o ultimă mică prefăcătorie de-a ei şi, în ziua aceea, soarele scînteind pe un cer roz, a dispărut în mare la marginea orizontului.

11

Omul nu e un nor dus de vînt pe care moartea să-l împrăştie şi să-l facă să piară dintr-o dată. Şi dacă noi, negrii din Fond-Zombi, pierduţi, ne venerăm morţii timp de nouă zile, e pentru ca sufletul celui dispărut să nu sufere nici o bruscare, să se desprindă treptat de colţul lui de pămînt, de scaunul lui, de pomul preferat, de chipul prietenilor, înainte de-a se duce să contemple faţa ascunsă a soarelui. Astfel am vorbit, am cîntat şi-am moţăit timp de nouă zile şi nouă nopţi, pînă cînd sufletul Reginei Fără Nume s-a desprins de greutatea pămîntului şi şi-a luat zborul. În cea de-a zecea zi, oamenii au dus îndărăt frumoasele lor cearşafuri din Vieux-Fort, ceştile, farfuriile şi băncile, ultima sărbătoare a bunicii era terminată, toate glasurile au tăcut şi am rămas singură în mijlocul luminii îndoielnice a zorilor, care îngălbenea pe înălţimi, cuprindea rînd pe rînd vîrfurile arborilor. Am simţit că sînt şi eu nor şi am auzit o voce şi era aceea a lui man Cia... Télumée, drăcoaico, trebuie să ştii că eu n-am să mor ca Regina Fără Nume, cu ochii vrăjiţi de lumina soarelui, căci adevărat e, sînt o oarbă care nu vede nimic din minunăţiile de pe pămînt ; dar, ţi-o spun, cel care te iubeşte are ochi pentru tine chiar şi atunci cînd privirea lui e stinsă... Să urcăm în pădurile mele, femeie, ele te vor încălzi din nou şi vor potoli părerile de rău ale celor care rămîn...

Astfel am lăsat Fond-Zombi şi-am urmat-o pe man Cia în pădurile ei, ca să locuiesc în coliba în care trăia cu spiritul soţului ei mort, Wa. Man Cia grădinărea puţintel, tămăduia bolnavii, pe cei urmăriţi de blestem îi dezlega, îndepărta deochiul. Trăind alături de ea, mă simţeam eu însămi devenind spirit. În fiecare dimineaţă, mă trezeam lac de năduşeală, hotărîtă să părăsesc pădurile acelea ca să exist în trupul meu şi-n sînii mei de femeie. La capătul a patru săptămîni, am coborît din nou la Fond-Zombi. Trecînd prin faţa prunului chinezesc am văzut coliba lui Elie golită, curtea năpădită de buruieni, în paragină. Moş Abel n-a adus vorba despre plecarea fiului său şi mi-a propus să mă însoţească la Pointe-à-Pitre, ca să cer o tarla de pămînt domnului Boissanville, aşa cum mă povăţuise Regina Fără Nume. El însuşi trebuia să meargă la oraş ca să facă nişte cumpărături şi, văzînd cît de puţină tragere de

inimă aveam, a consimţit să se înfăţişeze el la proprietar. M-am întors la coliba Reginei Fără Nume, am deschis uşi şi ferestre în pripă şi am început să frec duşumeaua cu un zor şi o îndîrjire care mă făcură să zîmbesc. A doua zi dimineaţa, Amboise s-a ivit în pragul colibei mele, în mînă cu o foarte frumoasă *igname caplao* albă. Îi aşteptam sosirea şi văzîndu-l în picioare în deschizătura uşii, cu o aparenţă foarte demnă, şi-n fundul ochilor săi cu o ciudată lucire de guguştiuc hăituit, mi-am amintit de ceea ce-mi spusese Regina Fără Nume pe patul de moarte... şi nu de azi te iubeşte, Télumée, adu-ţi numai aminte că Amboise e o stîncă ce nu se clinteşte din loc, care te va aştepta toată viaţa. Bărbatul acesta fusese pentru mine ca umbra lui Elie, pe vremea cînd amîndoi tăiau scînduri cu fierăstrăul în pădure. Şi-n vreme ce el sta în faţa uşii, un voinic negru, cu ochi îngrijoraţi, cu brazde adînci pe chip, cu nările ca două ţevi de orgă, zîmbeam în sinea mea şi-mi spuneam că-n loc să inventeze dragostea, bărbaţii ăştia spătoşi ar fi făcut mai bine să inventeze viaţa. În timpul acesta, negrul Amboise a făcut un pas înainte, mi-a pus cu blîndeţe *ignama* în braţe şi a spus :

— Bună ziua, Télumée, cum o duci cu viaţa ?

— Nu fac nimic, o privesc cum trece...

— Becaţa rănită nu stă pe marginea drumului, a spus el.

— Şi unde se duce ? l-am întrebat.

— Aşa-i, unde se duce ? a spus el rîzînd.

Apoi a adăugat cu un aer grav, care deodată m-a mişcat :

— Voiam numai să-ţi spun... chiar şi în iad, diavolul are prietenii lui.

A rîs uşor, stingherit, s-a întors pe călcîie şi a dispărut ; n-aveam să-l revăd decît o săptămînă mai tîrziu, în ziua transportării colibei mele pe dealul acela micuţ, la Folie.

Echipa a venit în zori, cu patru boi înjugaţi trăgînd două triunghiuri rulante pe care au cocoţat coliba Reginei Fără Nume, după ce o goliseră de tot ce n-ar fi suportat călătoria. Cu o plesnitură de bici, boii înjugaţi s-au pus în mişcare, coliba Reginei Fără Nume a pornit la drum, a străbătut satul, urmată de toate celelalte bunuri pămînteşti ale ei, masa, scaunul-leagăn, cele două panere rotunde umplute cu farfurii şi cratiţi, toate purtate în echilibru pe capetele vecinilor care mă întovărăşeau. După podul din l'Autre Bord, convoiul a luat-o pe o surpătură ce urca drept spre munte. Spre sfîrşitul zilei, strigînd, înjurînd, împiedicînd roţile la fiecare popas, bărbaţii au depus coliba pe un mic platou de ierburi tăioase cu păduri în faţă, păduri în spate şi puţine coşuri fumegînde în vecinătate. După ce-au aşezat coliba pe patru lespezi, oamenii au băut, au glumit, au spus că sînt o norocoasă, şi întovărăşiţi de hărmălaia aceea care trebuia să le ascundă tristeţea, negrii din Fond-Zombi au coborît coasta dealului, lăsîndu-mă pradă singurătăţii şi nopţii. Deodată, o siluetă s-a întors din drum şi l-am recunoscut pe Amboise şi m-a cuprins o mare emoţie în faţa staturii lui înalte, a feţei lui brăzdate, cu ochii care te priveau fără amărăciune. O stinghereală nespusă îl stăpînea şi a avut un gest ca şi cum ar fi vrut să facă să-i dispară creţurile de pe chip,

părul care începea a cărunţi, care-l despărţea de mine. Apoi a surîs şi a spus liniştit, fără ca vreo vorbă să se audă mai tare ca alta :

— Télumée, te-ai înveşmîntat în curaj şi mi-ar fi neplăcut să nu-ţi zîmbesc. Însă ce vei ajunge tu oare aici, în colţul ăsta de pămînt uitat de Dumnezeu ?

— Amboise, nu ştiu ce-o să ajung, poate arbore strălucitor, poate *mancenillier* otrăvitor, nu cunosc nici un mijloc şi dealul ăsta va vorbi ca să mi-o spună.

— Dealul ăsta va vorbi, a spus Amboise. Îl priveam plecînd şi regăseam fără teamă umbrele necunoscute ale dealului, căci în seara aceea nesiguranţa era aliata mea.

A doua zi dimineaţă, după prima mea noapte de femeie liberă, am împins amîndouă canaturile uşii şi am văzut că soarele avea aceeaşi culoare ca la Fond-Zombi, şi l-am lăsat să se rostogolească pe cer, să ardă norocul meu sau să-l facă să strălucească, după cum va hotărî. Locul unde îmi aşezasem coliba era cu totul pustiu şi cum priveam spre răsărit, pe deasupra ondulării verzi a cîmpurilor de trestii, am zărit trunchiuri enorme de *batalas* şi de *mahoganys*, alcătuind o barieră de netrecut care oprea lumea, o împiedica să ajungă pînă la mine. Două sau trei colibe din lemn, o duzină de colibe din lut şi paie tocate erau împrăştiate pe pante, în imediata mea vecinătate, în mijlocul pîlcurilor de salcîmi sălbatici şi de *cahimites*, de cocotieri înalţi, ale căror ramuri răscoleau veşnic aerul.

Dealul acela izolat, La Folie, era locuit de către negrii rătăcitori, fără căpătîi, azvîrliţi din cele treizeci şi două de comune ale insulei şi care duceau acolo o existenţă în afara oricăror reguli, fără amintiri, uimiri, nici temeri. Cea mai apropiată dugheană se afla la trei kilometri şi cum nu cunoşteam nici un chip, nici un surîs, locul mi se părea ireal, bîntuit de stafii : un soi de ţinut al spiritelor. Oamenii de pe dealul La Folie îşi spuneau ei înşişi confreria celor Strămutaţi. Suflul mizeriei îi părăsise în voia soartei acolo, pe pămîntul acela secetos, unde se sileau însă să trăiască la fel cu toată lumea, să se strecoare de bine de rău, între senin şi furtună, în veşnică nesiguranţă. Încă şi mai sus, pe munte, înfundaţi în păduri adînci, trăiau cîteva suflete, cu totul pierdute, cărora li se dăduse acest nume : Rătăciţii. Aceştia nu semănau nimic, nu tăiau trestie, nu cumpărau nici nu vindeau, singurele lor resurse fiind cîţiva raci acolo, nişte vînat, poamele sălbatice pe care le schimbau la dugheană pe rom, tutun şi chibrituri. Nu ţineau la bani şi dacă le strecurai o monedă în palmă, o lăsau să cadă jos cu aerul plictisit. Aveau chipuri impasibile, ochi ficşi, puternici, nemuritori. Văzîndu-i, mă cuprindea o forţă ciudată, mi se moleşeau oasele de duioşie şi, fără să ştiu de ce, mă simţeam asemenea lor, azvîrlită, cu neputinţă de-a fi aşezată la loc.

Cel mai ciudat dintre ei era un oarecare Tac-Tac, numit astfel din pricina acelui *voum-tac*, un fluier uriaş de bambus pe care-l purta totdeauna pe umăr, atîrnat acolo pentru vecie. Era un negru bătrîn, de culoarea pămîntului ars, cu

o figură puţin turtită pe care se deschideau doi ochi pierduţi, ce te priveau cu surpriză şi precauţie, totdeauna minunîndu-se că văd oameni şi animale. Locuia mai departe decît ceilalţi, chiar pe vîrful muntelui, într-un mic bordei păcătos aşezat într-un copac şi la care ajungea pe o scară de frînghie. Micul lui bordei, fluierul de bambus, grădina din adîncurile unei poiene erau tot avutul lui... Cobora la fiecare două luni să-şi cumpere rom şi nu trebuia să-l vizitezi, în tot acest timp, căci nu-i plăcea, nu-şi descleşta dinţii pentru nici un suflet din preajmă, spunea că nu are timp. În toate dimineţile însă, cînd soarele abia răsărea sus pe vîrfurile copacilor, ajungeau pînă la noi triluri de fluier şi Tac-Tac, ţinîndu-şi cu înaripare uriaşul fluier de bambus, cu ochii închişi, cu vinele gîtului încordate, începea să vorbească, după spusele lui, toate limbile pămîntului. Şi sufla din tot trupul cînd sacadat, cînd prelung, cînd scurt, şi iar scurt, cînd prelung, cînd scurt, cînd prelung, prelung, prelung, prelung, sunete ce străbăteau bolta pădurii de-a dreptul pentru a veni să se afunde în piepturile noastre, dîndu-ne fiori ori hohote de plîns, ori îndemnuri la iubire, de te simţeai ridicat aşa, drept în sus, atunci cînd deschideai ochii. Şi stătea în picioare, în picioare în faţa fluierului său lung de bambus şi nu era chip să nu-l asculţi, căci sunetele te pătrundeau fără voie : *voum-tac*, şi te întorceau pe dos de cum deschideai ochii, şi aşa era, nu puteai face nimic, Tac-Tac se avînta în faţa bambusului ca să se descarce de tot ce-l umpluse, de tot ce simţise în dimineaţa aceea...

Cît era săptămîna de lungă, întorceam şi iar întorceam petecul meu de pămînt, smulgînd şi arzînd ierburile, incendiind copacii cei mari, plantînd deîndată pe terenul răpit pădurii, îngropînd rădăcini de legume de *pois boucoussous* ori *gombos*. Duminica mă porneam la drum spre discul roşu al lui man Cia, care mă striga din zori de zi, pe celălalt versant al văii...

În loc să iau drumul dealului, care m-ar fi silit în urmă să urc prin Fond-Zombi, o tăiam drept prin pădurile lui man Cia, pe o scurtătură ce se strecura sub şirul de povîrnişuri sălbatice, ducea de-a lungul cîmpurilor de trestii de la fabrica din Galba, pe lîngă rafinăriile şi hîrdaiele cu suc de trestie, cu cele patru burlane ale ei, cu hornul alb dominînd un peisaj de cîmpuri de trestii ce aparţineau fabricii, de colibe aparţinînd fabricii şi de negrii din interiorul acelor colibe aparţinînd de asemeni fabricii. Mă grăbeam din pricina mirosului de trestie zdrobită şi de sudoare, săream vadul rîului şi odată ajunsă pe celălalt mal, dădeam de umbra albastră a pădurilor lui man Cia. N-o găseam niciodată în poiană, însă un vas mare de lut mă aştepta în faţa colibei, la soare, umplut cu o apă violacee din pricina a tot soiul de frunze magice : *paoca*, balsam, răşină mirositoare, trandafir de mireasă şi puterea diavolului. Intram deîndată în această baie, lăsam acolo toată oboseala din cursul săptămînii, luînd seamă să-mi împreunez mîinile aşa fel ca să alcătuiască un căuş şi să-mi pot vărsa de nouă ori conţinutul pe mijlocul creştetului. Ieşeam din vas, îmi puneam nişte nădragi şi mă aşezam la soare, aruncînd cînd şi cînd cîte o privire în jos pentru cazul

în care desişul ar fi avut ochi. Apoi mă îmbrăcam, mă pieptănam la o oglindă fixată de trunchiul unui manghier şi deodată auzeam în spatele meu o tuse uscată şi, fără să întorc capul, spuneam... tu eşti, man Cia, eşti aici ?... şi ea făcea hem hem din fundul gîtului, şi asta era, se afla acolo.

Deîndată, în cea mai mare tăcere, curăţam boabe de cafea, dezgropam rădăcinile pentru hrana zilei, aruncam cîteva banane fierte găinilor. Amiaza sosea repede, căci îmi făcea plăcere să muncesc lîngă man Cia, sub lumina ochilor ei. Ne instalam sub manghier pentru un meniu mereu acelaşi, orez cu fasole roşie care fierbea înăbuşit din zori, cu veşnica coadă de porc. Cum ea părea absentă, mestecînd ca în vis, îi spuneam :

— Man Cia, văzîndu-te aşa, s-ar putea crede că eşti pe moarte.

Ea răspundea, liniştit :

— Nu sînt pe moarte, însă mă gîndesc.

Apoi lua un pahar cu rom, îl golea pînă la fund şi plescăindu-şi limba de mulţumire, rîdea cu hohote uşoare din fundul gîtlejului :

— Cum îţi mai baţi joc de o bătrînă ca mine... n-ai aşadar respect pentru părul meu alb ?...

Îşi scutura capul, îmi arunca o privire dureroasă şi strălucitoare de bătrînă, apoi ne ridicam, ne plimbam prin pădure unde man Cia mă învăţa tainele plantelor. Mă învăţa de asemenea despre trupul omenesc, de greutăţile şi slăbiciunile lui, cum să-l freci, cum să alungi stările proaste şi osteneala, scrîntirile. Am ştiut să lecuiesc oameni şi animale, să dezleg blestemele, să alung toate vrăjile, îndreptîndu-le chiar asupra celor ce le făcuseră. Cu toate acestea, de fiecare

dată cînd era pe punctul de a-mi dezvălui taina metamorfozelor, ceva mă reţinea, mă împiedica să schimb înfăţişarea mea de femeie cu doi sîni pe aceea de animal sau de *soucougnant* zburător, şi ne opream aici. La sfîrşitul după-amiezii, conversaţia noastră ajungea la un anumit ton, mereu acelaşi, dezamăgit şi misterios totodată. Limpezimea zilei ne pătrundea, lumina ajungea în valuri pînă la noi prin frunzişul înfiorat de vînt, şi ne priveam, uimite de anumite cuvinte, de anumite gînduri pe care le avusesem împreună, şi deodată man Cia se apleca şi mă întreba cu asprime, pe negîndite... au reuşit oare să ne frîngă, să ne strivească, să ne îmbucătăţească pentru totdeauna ?... Ah, noi am fost o marfă de vînzare la mezat şi astăzi ne pomenim cu sufletul atins... Vezi tu, adăuga ea cu-n rîs uşor, care împrăştia grijile, ceea ce m-a chinuit întotdeauna, în viaţă, a fost sclavia, vremea cînd butoaiele cu carne uscată şi stricată aveau mai mare preţ decît noi, oricît mă gîndesc la asta, nu înţeleg...

Îşi scutura capul înflăcărat şi ochii îi străluceau, gura i se umplea de salivă, aşa cum li se întîmplă copiilor cînd vorbesc repede, aşa deodată, înainte de-a izbucni în plîns. O tristeţe îi umbrea atunci lumina ochilor şi rostea tot felul de cuvinte misterioase, cu vocea aceea a ei, mînioasă şi plîngătoare de copil ; aşa se întîmpla uneori, după moartea Reginei Fără Nume. Într-o seară, în clipa cînd să plec, mă reţinu cu un semn al mîinii... Télumée, a spus, nu te înspăimînta, nu te înfiora de teamă dacă în loc să mă găseşti ca pe un creştin, ai să mă găseşti prefăcută-n cîine...

— De ce să faci una ca asta, man Cia, n-ai văzut destul de multe ca femeie ?

— Am văzut şi am tot văzut ca femeie, dar nu asta mă va face să-mi părăsesc chipul omenesc, ci faptul că sînt ostenită, vezi tu, ostenită cu amîndouă picioarele şi mîinile mele... şi atunci îmi place mai mult să merg preschimbată în cîine, ţi-o spun drept...

Am îmbrăţişat-o cu inima strînsă, şi mi-am spus că singurătatea nu mai preţuia nimic pentru man Cia, de cînd chipul ei lua acele ciudate expresii de copil...

A doua zi, pe cînd mă aflam la mine acasă săpînd o brazdă de madera, iată că se ivi un cîine mare, negru, cu o coadă uimitor de mică pentru mărimea lui. Cum nu mă gîndeam la cîini şi la oamenii-cîini, am scormonit mai departe pămîntul, în linişte. După ce-am isprăvit brazda, las jos tîrnăcopul şi dau de cîine drept în faţa mea, cum mă ţintea cu aceeaşi curiozitate. M-am întrerupt să-l privesc, el de asemenea, şi m-au izbit ochii lui... căprui, de o transparenţă aparte, care mă ţinteau drept, fără să clipească, aşa cum făceau ochii lui man Cia. O sudoare rece mi se scurgea pe gît şi l-am întrebat cu blîndeţe... cîine, o, cîine, oare tu-ţi urmezi numai drumul tău, sau eu sînt cea pe care o cauţi ?... Şi cum animalul rămînea nemişcat, am strigat... pleacă, pleacă de aici... şi, rupînd o creangă din moşmolul de alături, l-am lovit pe spinare. Animalul a scos un strigăt şi a dispărut printre ierburi.

Am intrat în micuţa mea colibă, m-am culcat pe patul Reginei Fără Nume, nădușită şi tremurînd şi plîngînd. Sosind duminica, ceva m-a împins spre pădurile fermecate şi am găsit coliba pustie, cu uşile şi ferestrele deschise în bătaia vîntului, iar cîinele negru culcat la rădăcina manghierului ce purta oglinjoara mea. Man Cia mă aştepta cu labele din faţă aşezate una peste alta şi, apropiindu-mă, i-am recunoscut ciudatele ei unghii mov, brăzdate în lung. Mă privea în felul ei obişnuit, fără să-şi plece defel ochii luminoşi, transparenţi, cu uşoare luciri ironice în fundul lor. Aşezîndu-mă în iarbă, o mîngîiam pe bătrîna mea prietenă plîngînd... ce vrei de la mine man Cia, spune-mi ce vrei ?... şi de ce te-ai preschimbat în cîine, ca să nu mai poţi vorbi ?... de ce să nu mai putem schimba o vorbă ?... Vezi, vezi cum mă faci să-mi fie teamă, stînd aşa aici ca şi cum n-ai fi o fiinţă omenească, ieşită din pîntecul unei femei...

În timp ce vorbeam, durerea mi se potolea, pierea şi mă simţeam doar puţin tristă, şi era de parcă nu m-aş fi aflat pe pămînt, la umbra răcoroasă a manghierului nostru, ci într-un loc solemn unde timpul se oprise-n loc, unde moartea nu era cunoscută. Man Cia se apucă să se învîrtă în jurul meu, să-mi lingă picioarele, mîinile, cu desfătare şi mă şi obişnuiam cu noua ei înfăţişare şi-i spuneam surîzătoare : de vreme ce eşti aşa, man Cia, atunci rămîi aşa cum eşti... duminica viitoare voi veni şi nu voi uita să-ţi aduc un caltaboş...

Am avut chef de una din acele plimbări obişnuite ale noastre şi man Cia m-a urmat, sărind în sus, scoţînd uşoare lătrături fericite. Puţin mai tîrziu, pe la unsprezece, m-am întors la coliba ei

și am pus să fiarbă înăbușit orez cu fasole pe care l-am mîncat ca altădată, la umbra răcoroasă a manghierului. La fel au fost și duminicile următoare. Soseam dis-de-dimineață, cu o bucățică de caltaboș cu manioc și întinzîndu-i mîncarea preferată pe o farfurie curată, îi spuneam întotdeauna : vezi, așadar, man Cia, că nu te-am uitat, în vreme ce tu... unde-i fasolea roșie și orezul meu ?... și ea țopăia, lingîndu-mi îndelung mîinile, întovărășindu-mă oriunde mă duceam cu un soi de chemare surdă și profundă în frumoșii ei ochi căprui ce-mi sfîșiau inima. Îi vorbeam, îi povesteam întîmplările din cursul săptămînii, îi spuneam tot ceea ce nu îndrăznisem să-i spun odinioară, atunci cînd mă simțeam o fetiță mică venită pe lume din greșeală. Într-o duminică, urcînd s-o văd, ca de obicei, cu o bucățică de caltaboș, n-am găsit-o la locul ei obișnuit sub manghier. M-am dus la colibă, am scotocit prin mărăcinișul din împrejurimi, m-am afundat în pădure și am strigat-o pînă foarte tîrziu în mijlocul nopții. Plecase și n-am mai văzut-o niciodată. Încet, încet, micile animale se instalaseră în coliba ei, care într-o bună zi se prăbuși, mîncată de carii, de termite, de nu mai știu ce...

12

De la sosirea mea pe dealul La Folie, eram susținută de prezența Reginei Fără Nume, care apăsa pe din două cu mine tîrnăcopul, strîngea pe din două cu mine satîrul, îndura pe din două

osteneala mea, așa fel încît ajunsesem cu adevărat, datorită ei, o negresă tobă cu două inimi. Cel puțin așa credeam, pînă cînd man Cia s-a preschimbat în cîine și a dispărut. Am știut atunci că ocrotirea morților nu înlocuiește glasul celor vii. Băltoaca era sub picioarele mele, sosise ceasul cînd trebuia să mă fac ușoară, îndemînatecă, înaripată, dacă nu voiam ca viața să dea greș dintr-o neîndemînare...

Tot ce semănasem încolțise, avea să lege rod la viitoarea recoltă și mă și vedeam cu un paner rotund purtat pe cap, coborînd la piața din La Ramée. În așteptare, rădăcinile din grădina lui man Cia îmi lipseau, uleiul, sarea, petrolul ei, cutia de chibrituri pe care o primea în schimbul priceperii ei de vrăjitoare și pe care o împărțea cu mine, în fiecare duminică. Dacă nu voiam să mor de foame, înaintea recoltei, trebuia să intru în cîmpurile de trestie de zahăr ale Fabricii. Îmi era însă mai teamă de trestia de zahăr decît de diavol, mă hrăneam cu fructe sălbatice care-mi îngălbeneau fața și-mi dădeau toane ciudate, halucinații. Într-o bună dimineață, cum deschideam ușa colibei, am zărit un curcubete cu orez la picioarele mele. În zilele următoare am dat peste niște fructe *malangas*, o sticlă mică de ulei și chiar două trei boabe de *tamarin* zaharisit. Într-o noapte, cum mă postasem la pîndă în spatele colibei, am zărit o siluetă care străbătea în grabă drumul, cu precauții de hoț. După cîteva minute, arătarea s-a ivit sub o rază de lună și am recunoscut pălăria de panama cu bor mic a Olympiei...

Locuia mai la vale de coliba mea, de cealaltă parte a drumului, și atunci cînd nu stătea în dosul

ușii ei, o întrezăream vag prin gardul viu împestrițat de arbuști *kawala*. În ziua aceea, cînd s-a întors de la trestia de zahăr, am simțit un fel de duioșie înfiorîndu-mi mîinile și picioarele și, lăsîndu-mi tîrnăcopul, am coborît panta care ducea la Olympe. Ea stătea pe o bancă mică, la umbra bolții acoperită cu verdeață, cu fața severă și puțin încrețită, semeață, ca pentru a mă pune în gardă de la început, a mă preveni că nu era de-o vîrstă cu mine, de teapa mea, și că în nici un caz nu trebuia să mă socot asemenea ei. Rămînea țeapănă, mă cerceta de sus în jos, părea că-mi scrutează fiecare pas pe măsură ce mă apropiam de banca ei. Însă jocul ăsta, oricît de puțin m-ar fi încurajat, se practica și la Fond-Zombi de unele cumetre și, fără să mă las intimidată, m-am prezentat Olympiei, declinîndu-mi cum se cuvine identitatea, aceea a femeii care mă crescuse, în fine i-am spus că venisem să mă informez la ea despre trestia de zahăr, căci trebuia să încep chiar de-a doua zi...

M-a privit cu atenție :

— Cunosc fiecare lucru, pe fiecare, a spus ea pe un ton ciudat, apoi răzgîndindu-se aproape imediat... nu, nu le cunosc pe toate.

Părea să mă fi uitat, privi în direcția dealului, apoi în direcția muntelui înalt, apoi spre mare, din care o bandă argintie se putea zări la sfîrșitul după-amiezii. Deodată s-a ridicat, a intrat în colibă și s-a întors după o clipă aducînd încă o bancă mică. Poftindu-mă să mă așez, mi-a spus cu gravitate că se numește Olympe și m-a poftit să vin să iau jeratic la ivirea zorilor ca să-mi aprind focul... ea le dădea tuturor, era pentru

ea un fel de datorie... da, datorie... a insistat ea. Și cum îi mulțumeam, spunînd că de acum încolo am să fac ca și ceilalți, voi veni și eu să iau jeratic, gheața a început să se topească. Fixînd asupră-mi niște ochi măriți de curiozitate, a remarcat întîi de toate că eram la prima mea înstrăinare (și oare nu era prima ?), în vreme ce ea părăsise multe locuri, înainte de a eșua aici, pe acest deal micuț, în mijlocul obștei celor Strămutați... ah, nu liniștea locului o ispitise, nu mai mult decît frenezia negrilor, căci amîndouă se învecinau aici ca pretutindeni în altă parte ; ceea ce-i plăcuse pe dealul La Folie era calitatea spectacolului... negrii aici sînt mîndri și aruncă flăcări și sînt gata să înfrunte ochii lui Isus Cristos, a sfîrșit ea cu un glas admirativ, rîzînd încetișor la gîndul frumosului spectacol ce i-l dădeau negrii de pe dealul acela micuț. Și, aplecîndu-se spre mine, mi-a vorbit de unii și de alții, de Tasie, cea care nu scornea niciodată vorbe, de Vitaline și de Léonore, care locuiau în aceeași colibă și iubeau același bărbat, de toți cei care-i veneau în minte, făcîndu-i să strălucească în ochii mei cu graba și delicatețea, cu minuțiozitatea unei brodeze care dichisește cel mai frumos lucru al ei. În sfîrșit, strălucind toată de plăcere, mi-a arătat perdeaua de *balatas* și de *mahoganys* care acopereau creștetul muntelui... dar asta încă nu-i nimic, a șoptit ea, acolo sus se află cel mai pierdut dintre strămutații noștri, bărbatul cu *voum-tac*-ul... ah, iată un om care poate spune într-adevăr că știe toate limbile pămîntului, limbile așa cum trebuie ele să fie vorbite... barem atunci cînd își ia fluierul de bambus

nu vorbe de cîine mincinos aruncă-n aer, ci adevărul cel adevărat se înaltă spre cer, ți-o spun eu... Și, uitîndu-se mereu țintă la perdeaua de arbori dincolo de cîmpurile cu trestie de zahăr, șopti ca pentru ea însăși... și tu, fetițo, ce gîndești tu despre vorbe ?...

Ochii Olympiei umblau de la cer la fața mea, de la munți la fața mea, de la gardul ei viu multicolor la fața mea, și în cele din urmă spuse, ca o concluzie a acestei cercetări, că aveam dreptate să nu pun preț pe vorbe. Părea mulțumită de mine și a precizat chiar că eram foarte tînără ca să fiu în rînd cu ceilalți din obște. O priveam cu mirare, așteptînd un semn, o oarecare lămurire a acestor cuvinte misterioase, însă n-a urmat nimic. Pesemne se făcuse noapte și nu-i deslușeam prea bine trăsăturile feței. Nu mai era decît o siluetă oarecare, într-o atitudine puțin cam țeapănă, pe o bancă, și poate că penumbra mi-a dat curaj, din nou, s-o întreb cum rămîne cu trestia de zahăr...

Atunci Olympe s-a ridicat, a umplut vîrf un pahar cu rom și mi-a spus pe un ton de scuză... ah, trestia de zahăr... apoi și-a băut paharul, a aprins o pipă și a tăcut.

A doua zi, încă era noapte de-a binelea, cînd am coborît la Olympe, mi-a dat puțin jeratic ca să-mi aprind focul, așa cum avea să facă timp de mulți ani, pînă la plecarea mea de pe dealul La Folie. Apoi, după ce fiecare și-a pregătit gamela, am pornit în tăcere pe drumul ce cobora spre vale, spre cîmpurile de trestie ale Fabricii de zahăr. Înaintam la lumina scăzîndă a stelelor,

urmate și precedate de lucrători care o apucau pe același drum, într-un cortegiu de năluci nedeslușite, de-a lungul căruia se zăreau ici, colo lama unui satîr, o gură rîzînd în umbră, un cercel strălucind la urechea unei femei din fața noastră, care înainta cu pas de somnambulă, pe cap cu-n paner în care copilul mai dormea încă. Mulți alții erau însoțiți de-o liotă de copii care-i urmau scîncind, uneori doi sau trei, agățați de fusta mamei și mergînd după ea în neștire, cu ochii închiși și gurile umflate de somn. Olympe înainta liniștită, ținîndu-și satîrul pe umăr, ca o pușcă, cu o sticlă de rom pe cap și cu picioarele înfășurate în întregime în cîrpe legate cu liane. Mergeam alături de ea, puțin mai în urmă, ca pentru a-i da întîietate și, văzînd toți copiii aceia, mă întrebam unde erau proprii mei copii... în pîntecul meu, agățați de măruntaiele mele, și acolo aveau să și rămînă, în adîncul ființei mele, pînă la noi ordine, îmi spuneam.

Jos, în fundul văii, cîmpurile de trestie de zahăr ondulau la suflarea brizei și tăietorii se așezau în rînd, ca să atace valul cu o singură mișcare a o sută de satîre, urmați de strîngătoarele care separau vîrfurile, paiele de nutreț, bucățile rupte pline de suc pe care le legau înfășurîndu-le în grabă, le adunau în grămezi în urma tăietorilor. Pe marginea cîmpului, un trenuleț gonea cu încărcătura spre hornurile înalte ale Fabricii ce se vedeau în depărtare, cu cărămizile lor roșii. Un contramaistru mi-a spus care era treaba ce-o aveam de făcut și m-am pomenit deodată aruncată chiar în mijlocul grozăviei. Lamele de metal tăiau pînă la pămînt, iar tijele se prăbușeau, țepii

zburau, pătrundeau peste tot, în şalele mele, în spatele meu, în nasul meu, în picioarele mele, asemenea cioburilor de sticlă. După sfatul Olympiei, îmi înfăşurasem mîinile în bandaje legate strîns, însă afurisiţii aceia de ţepi se băgau şi-n pînză, degetele mele strînse astfel nu mă mai ascultau şi curînd am aruncat toate feşele şi am intrat drept în focul trestiilor. Olympe mînuia satîrul ca un bărbat şi eu strîngeam în urma ei, alergînd aplecată, legînd aplecată, alegînd şi făcînd grămezi cu cea mai mare repeziciune, ca să nu rămîn în urma femeilor care, în jurul meu, îşi executau munca fără murmur, avînd grijă să ajungă la douăzeci de grămezi, ceea ce însemna o zi de lucru, douăzeci de grămezi de cîte douăzeci şi cinci de legături, zece mii de lovituri de satîr, cîteva monezi de zinc cu iniţialele Fabricii, morun uscat, ulei, sare, făină franţuzească şi rom de la Fabrică, melasă de la Fabrică, zahăr brut de la Fabrică la preţul obligatoriu al Fabricii, coţcărie, doi bani în loc de unu. Puţin cîte puţin, căpătam îndemînare şi cîteva zile mai tîrziu nu mai legam trestia, ci înaintam prin lanuri cu vechiul meu satîr, în hăţişul ţepilor şi al roiului de albine, al bondarilor ce se trezeau odată cu soarele, atraşi de vaporii grei şi ameţitori ai sucului de trestie de zahăr proaspăt. Mergeam în acelaşi ritm cu Olympe şi cu bărbaţii, şi curînd am ştiut că pumnii măicuţei Victoire, cei pe care ea mi-i pusese la încheietura mîinilor, erau de fier. Eram gata de muncă la ora patru dimineaţa, însă pe la nouă soarele era destul de sus pe cer ca să cadă peste noi de-a dreptul, să străbată prin pălăriile de pai şi prin rochii, să ajungă la pielea omenească.

Acolo, în focul cerului şi al ţepilor, asudam toată apa pe care mama o pusese în trupul meu. Şi am înţeles în sfîrşit ce e negrul : vînt şi vintrele totodată, cel ce bate toba şi dansează în acelaşi timp, un prefăcut fără pereche, silindu-se să adune în panere pline dulceaţa aceea ce cade din cer, prin unele locuri, iar cînd nu cade, s-o făurească singur, şi ăsta-i singurul lui bun, aici pe pămînt. Şi văzînd asta am început să beau înghiţituri mici de rom, apoi pahare pline ochi, ca să ajut sudoarea să curgă, să iasă prin pori. Şi am îndoit o frunză de tutun şi mi-am umplut pipa şi am început să fumez de parcă m-aş fi născut cu pipa-n gură. Şi-mi spuneam : aici, în mijlocul ţepilor de trestie de zahăr, da, aici se cade să se afle negrul. Seara însă, cînd mă-ntorceam pe dealul La Folie, cu pîntecul încins în pînză de sac, cu faţa şi cu mîinile crăpate, mă simţeam năpădită de o tristeţe uşoară şi, surîzînd, mă gîndeam atunci că tot tăvălindu-mă aşa prin trestii mă voi preschimba în animal şi nici chiar ea, mama oamenilor, nu m-ar mai recunoaşte. Împingeam uşa colibei, mîncam ceva cald, aprindeam un capăt de lumînare pentru Regina Fără Nume, şi după o scurtă rugăciune, mă şi aflam pe mindirul meu de paie închizînd ochii peste toate astea. Uneori nici nu mă mai dezbrăcam, cădeam ca o piatră. Şi zorile se iveau, şi luam de la capăt drumul şi sudoarea din ajun, ţepii din ajun, şi ajungeam pe pămîntul Fabricii, şi-mi învîrteam satîrul, şi-mi tocam suferinţa la fel ca toată lumea, şi cineva se apuca să cînte şi suferinţa noastră a tuturor se topea în cîntec şi asta era viaţa în lanurile de trestie. Din cînd

în cînd mă opream, atît cît să mai așez puțin lucrurile la locul lor în minte, și-mi spuneam, surîzătoare, înseninată... există un Dumnezeu pentru fiecare lucru, un Dumnezeu pentru bou și un Dumnezeu pentru căruțaș... și apoi îi repetam trupului meu, în liniște : iată unde trebuie să se afle negrul, iată.

Acum, duminica dimineața, coboram în tîrg cu toată lumea de pe dealul La Folie, rîzînd și tot maimuțărindu-mă pînă seara. Mă și aflam în plină mizerie și-mi duceam jugul, trăgeam și nechezam, trebuia oare să mă mai și mîhnesc din pricina asta ?... și-atunci rîsetele izbucneau nestingherit în piața din La Ramée, făceam scurte popasuri reconfortante la cîrciumile din împrejurimi, în vreme ce oamenii de la Fond-Zombi, întîlniți din întîmplare, mă priveau cu mirare, asudată și nepieptănată cum eram, gălăgioasă, în mijlocul obștei Strămutaților : Olympe, Vitaline, Léonore și toate celelalte, pe care nu le părăseam defel. Atunci cînd clopotele sunau sfîrșitul liturghiei, Olympe ne atrăgea pe lîngă biserică, să înspăimîntăm sufletele pioase, și gesticulînd ca o drăcoaică, insultînd onorabilitatea și respectul, striga... s-a sfîrșit cu sclavia : iubiți-mă, n-o să mă puteți cumpăra... urîți-mă, n-o să mă puteți vinde !... și defăimările se răspîndeau, și fiecare își spunea părerea despre Olympe care-ți zădărnicea o liturghie așa cum un val din adînc înfurie oceanul. Uneori o vecină, o cunoștință de la Fond-Zombi, se prefăcea că se apropie și apoi își întorcea capul, în ultimul moment, cu o expresie de durere întipărită pe față. De două sau trei ori, am surprins și privirea negrului Amboise ațintită

asupră-mi, o privire de nespus în care se amestecau batjocura, teama și poate amintirea a ceea ce fusesem odinioară. Mergea desculț, ca și mine, îmbrăcat cu o cămașă și pantaloni vechi, și nu se deosebea prin nimic de bătrînul acela negru pe care-l cunoscusem pe vremea tinereții mele. Acum însă mi se părea că descopăr la el felul de-a fi al unui prinț, mersul, ținuta capului, nasul cu nările ca două țevi de orgă, privirea sumbră și îndepărtată, întocmai ca a unui prinț. Și atunci cînd, din întîmplare, ochii i se opreau asupră-mi, îmi întorceam capul cuprinsă de un sentiment de jenă, cu totul rușinată la gîndul că un negru așa de frumos mă iubise. Într-o duminică, cum eram așezată la o cîrciumă din Bourg, în mijlocul obștei Strămutaților, am auzit vocea lui Amboise care șoptea în spatele meu :

— Télumée, Télumée, ce faci cu viața ta ?

M-am simțit pătrunsă de o durere adîncă și am răspuns într-o doară, peste umăr, fără să întorc capul spre el, ca să nu-mi vadă noul meu chip :

— Chiar nimic, Amboise, o văd cum piere, da, cum piere, și asta-i tot.

— Ascultă, a șoptit el, am venit să stăm de vorbă serios... ești tot singură, la fel de singură ?

— Singură, singură de tot, Amboise.

După o clipă de tăcere, vocea de odinioară urmă în spatele meu, dintr-o răsuflare :

— Amintește-ți de ce ți-am spus... chiar și-n iad, diavolul își are prietenii lui... E numai un fel de-a spune căci, dintre noi doi, dacă există vreun diavol, acela sînt eu...

— Îţi mulţumesc, Amboise, îşi foarte mulţumesc pentru vorba pe care tocmai mi-ai spus-o... numai că uite ce, astăzi sînt o femeie fără speranţă şi nici nu ştiu cînd o voi recăpăta...

Rostisem aceste cuvinte cu o voce foarte înceată, temîndu-mă ca toţi cei care beau în jurul nostru să nu bage de seamă ceva. Am aşteptat un moment îndelung şi neauzind nici un răspuns, m-am întors în cele din urmă spre Amboise şi am văzut un scaun gol, o tabacheră pentru tutun lăsată pe masă, lîngă un pahar de rom neatins. Mă întrebam atunci care anume din vorbele mele îl făcuseră să fugă pe Amboise, şi întreaga amărăciune a decăderii mele m-a copleşit de-a lungul acelei după-amiezi, în vreme ce dădeam pe gît rom după rom şi, ca un făcut, rîdeam şi mă maimuţăream ca niciodată. Întoarsă pe dealul La Folie, am pretextat o indispoziţie şi am părăsit grupul celor veseli, m-am întors la mine în colibă şi am lăsat să cadă încetişor drugul care înţepenea uşa. Apoi, culcată pe mindirul de paie, am părăsit lumea asta ca s-o întîlnesc pe bunica, plină de părere de rău la gîndul că şirul acelor negrese mîndre se stinsese odată cu suflarea ei. Corabia mea cu pînze se împotmolise în nisipuri, şi oare de unde avea să se ivească vîntul care s-o pună din nou pe valuri ?...

A doua zi, în timp ce stăteam cuminte la locul meu, în mijlocul ţepilor, am auzit înălţîndu-se spre cer glasul lui Amboise, şi iată, mă cuprinse o amărăciune şi trupul mi se făcu greu. Apoi amărăciunea a dispărut şi n-a mai rămas decît surpriza de a auzi acest glas înălţîndu-se în mijlocul trestiei de zahăr, căci Amboise spusese totdeauna că nu sudoarea lui va fi aceea care va îngrăşa pămîntul albilor. Doream să-l văd, însă nu îndrăzneam să mă întorc în direcţia glasului său. Colo sus, deasupra muntelui, soarele era în toi şi trecuse destul timp de cînd începusem munca. Sosise vremea cînd trebuia să lupţi cu năduşeala, cu oboseala, cu îndoiala din suflet şi deodată Amboise se porni să cînte o *caladja* îmbărbătînd turma :

Pe vremea aceea trăia o femeie
O femeie care avea o casă
Îndărătul casei sale un Bazin albastru
Bazin albastru cu vîrtejuri
Pretendenţii sînt numeroşi, numeroşi
Trebuie însă să se scalde-n Bazin
Să se scalde pentru femeie
Cine o va cîştiga ?

Şi corul, din toate părţile, tăietori şi strîngătoare, cînta refrenul :

Tinerii care acolo se scăldară
Se află în golf, înecaţi.

Nu deschisesem gura din pricina amărăciunii care, de o clipă, revenise iar şi pe care mă temeam să n-o împrăştii în jur, fără voie, s-o revărs peste umerii încovoiaţi din trestii. Dar, deodată, nici nu ştiu cum, glasul meu ţîşni şi se ridică foarte tare deasupra tuturor, ca pe vremuri, glas pătrunzător, vioi şi vesel, iar Amboise s-a întors spre mine cu uimire şi figura mea era

scăldată în lacrimi. Apoi şi-a întors faţa deîndată, iar cîntecul s-a auzit pînă la amiază. A urmat pauza, şi cei care locuiau în colibele Fabricii au plecat şi au rămas cei care-şi aduseseră gamela cu mîncare. Mi-am ales umbra unui pom, la marginea cîmpului, şi Amboise m-a urmat fără să spună nimic. Cînd am ajuns sub pom, mi-am strîns poalele rochiei între coapse şi m-am aşezat pe o piatră netedă, cu picioarele îndoite într-o parte. Mi-am pus un cot pe un genunchi, am luat gamela în palmă şi cu mîna cealaltă am început să scormonesc în pireul de *malanga,* cu vîrfurile îndoite ale degetelor, aşa cum se cade să facă o femeie. Mă prefăceam că nu-l văd pe Amboise şi, din cînd în cînd, scuturam uşurel din cap pentru a îndepărta ceva, un gînd care îmi tot venea, nu ştiu care. Şi astfel fugeam de mine însămi, iar ochii mei umblau să caute cerul, cercetau drumul. Amboise mi-a văzut chinul şi s-a temut să nu fie tot aşa pînă la moartea mea. Şi-atunci Amboise a rupt tăcerea, vorbind astfel :

— Télumée Lougandor, negrii asudă aşa de mult încît femeile albilor sînt obosite numai văzînd atîta sudoare...

Deîndată mi-a venit ideea că Amboise spera să mă facă să rîd prin cuvintele acelea, cu toate că fuseseră rostite cu o voce gravă şi pătrunsă de tristeţe. Şi asta m-a amuzat şi m-a îndurerat în acelaşi timp, aşa cum mă amuzase şi mă îndurerase cu puţin mai înainte, în trestii, glasul lui de negru voinic care, vădit lucru, nu-şi aflase locul lui aici, pe pămînt. Şi surprinsă, amuzată, sfîşiată, mă întrebam dacă voia să mă facă să rîd de mine, Télumée, Télumée de pe dealul La

Folie sau dacă voia să facă să rîdă o femeie tînără fără speranţă. Şi m-am ţinut să nu rîd pentru că nu găsisem încă răspunsul care să mă mulţumească. Şi pauza s-a terminat, iar noi am intrat din nou în focul trestiilor, gînditori.

În zilele următoare, ne-am aşezat la umbra aceluiaşi pom, eu pe lespedea de piatră el la oarecare depărtare, cu spatele sprijinit de trunchiul neted al arborelui. Şi am mîncat în aceeaşi tăcere. Şi în zilele acelea luminoase nimeni n-a îndrăznit să nu mă respecte, aşa cum se întîmplă în trestii, căci cuţitul lui Amboise era arma mea protejuitoare. Apoi, într-o bună dimineaţă, omul a depus discret o legătură din trestiile lui în lotul meu de tăietoare şi m-au podidit lacrimile. Şi cîntecul lui urcă aşa de sus în dimineaţa aceea încît cei care ne conduceau călări, în depărtare, s-au asigurat de prezenţa unei arme în oblîncul şeii. Eu eram însă departe de toate astea, departe de soare, departe de ţepi şi de contramaiştri şi nu mai sfîrşeam tot întrebîndu-mă dacă Amboise depusese legătura aceea de trestii în lotul lui Télumée, sau dacă-l depusese în lotul unei femei disperate, sau şi mai rău încă, dacă acest lucru era un fel de omagiu pe care-l depusese în amintirea Reginei Fără Nume. Şi de aceea, mai tîrziu, aşezată sub pom, am rupt tăcerea cu aceste cuvinte :

— Amboise, te cunosc, tu eşti mai puternic decît mulţi bărbaţi, însă eşti tot aşa de laş ca toţi bărbaţii.

Amboise nu părea a fi auzit cuvintele mele, tăcea, rumega un gînd, îşi cerceta mîinile ca pentru a le lua martore a ceea ce avea să spună...

— Télumée, a zis el deodată, cu un aer neliniștit, Télumée, fericirea mea, tu ești mai verde și mai lucioasă decît o frunză de *siguine* în ploaie și vreau să fiu cu tine, ce părere ai, răspunde...

Îl priveam lung pe Amboise, gîndindu-mă că dacă bărbații inventează dragostea, vor sfîrși într-o bună zi prin a inventa viața ; și iată că aveam să-mi ocup locul, că aveam să-l ajut pe acest negru să asmută din adîncuri viața, ca s-o facă să urce din nou pe pămînt. Cu toate astea, i-am răspuns cu o mare răceală, cu vocea înceată și reținută :

— Amboise, sînt doar o bucățică de lemn care a și suferit din pricina vîntului. Am văzut nuci de cocos seci agățate de arbore, în vreme ce toate nucile de cocos verzi cădeau. Viața e o ciozvîrtă de oaie atîrnată de o creangă, și fiecare speră să apuce o bucată de carne sau de ficat : cei mai mulți însă nu găsesc decît oase.

Și am adăugat cu mare greu, temîndu-mă să nu-mi pierd cu totul cumpătul, să văd cum dispare și ultima mea rămășiță de demnitate :

— Știind toate astea, Amboise, negrul meu, primesc să mă-nsoțesc cu tine.

13

Ne-am înțeles ca Amboise să vină la mine peste trei zile, dată la care cerul se reînnoia și odată cu el luna, totdeauna favorabilă noilor uniri. Amboise voia ca eu să merg la el, însă preferam să-l aștept pe dușumeaua mea, sub propriul meu acoperiș. Am pregătit mai întîi coliba, am tăiat

cu coasa primprejur, am smuls iarba de pe cărare, am spălat și am frecat pe dinăuntru așa cum faci cu o persoană, o persoană curată, însă căreia i-a trecut timpul, o femeie și nu o fată. În vremea asta, îmi sileam inima să se preschimbe în piatră, căci n-o simțeam destul de aspră pentru a putea primi un bărbat pe podeaua mea. Voiam să-mi trăiesc viața, însă în mijlocul unei tristeți foarte blînde care era poate aceea a sfîrșitului, cînd nu mai ai poftă de viață. Uneori mă vedeam în centrul unei arene, chiar în plină luptă sîngeroasă : cînd un cocoș cînd celălalt, pintenii, loviturile de cioc, cînd unul, cînd celălalt, și aceste impresii îmi veneau întotdeauna pe nepregătite, în momentele cele mai neașteptate, atunci cînd dintr-o dată mă porneam să rîd și-mi făcea plăcere să-mi aud rîsul, sau atunci cînd mă aplecam spre o verbină ce creștea la marginea colibei mele și-mi plăcea deodată să respir un miros...

A treia zi, ultimele ceasuri trecură foarte încet. Mă spălasem, mă muiasem într-un amestec de ierburi din cele știute de man Cia, pînă cînd ultimii țepi dispărură de pe piele, ieșiră de sub unghii. Apoi mi-am spălat și mi-am uns codițele cu apă de cacao, am îmbrăcat rochia de sărbătoare, am pus pe foc o supă ale cărei clocote îmi răsunau în urechi în vreme ce așteptam, așezată pe o piatră, în pragul colibei, scrutînd cu atenție cornul fin al lunii apărut sus pe creste. Peste tot dealul domnea tăcerea. În fața colibelor lor, preveniți de duhul acelui loc, oamenii tăceau, pîndeau în direcția văii, cu o mînă streașină la ochi, așteptau și ei să-mi vină ceasul. Deodată, un sunet slab de tam-tam s-a înălțat și pe pante

au apărut luminile unor făclii, formînd un fel de cortegiu luminos ce şerpuia de-a lungul drumului, atingea acum dealul La Folie. Vecini şi vecine ieşeau în întîmpinarea vizitatorilor, în timp ce eu am rămas aşezată pe piatră, nemişcată, ascultîndu-mi sîngele care zvîcnea într-un ritm blînd, lin, cîntînd. Ceata a ajuns în faţa colibei, cu Amboise în frunte, bătînd cu lovituri uşoare într-o tobă atîrnată pe piept. În urma lui veneau un scripcar de ţară, un *sillac* sforăitor şi mai multe *chachas* agitate de mîinile Adrianei, Ismènei, ale lui Filao şi ale altor cîţiva consăteni din Fond-Zombi. Venind spre mine, toţi îmi adresau un scurt salut, un semn imperceptibil din cap, nimic mai mult, ca pentru a-mi spune că mă părăsiseră în ajun şi că viaţa mea se scursese în aceeaşi apă limpede, fără surprize şi fără vîrtejuri, din prima zi cînd mă văzuseră, copilă, în coliba Reginei Fără Nume. Amboise s-a apropiat ultimul, şi nu puteam să-l privesc, eu tot aşezată pe piatră stăteam, fără vlagă dintr-o dată, fără putere. S-a aplecat, mi-a apucat mîinile umflate şi, mîngîindu-le uşor, a şoptit :

— Hotărît lucru, femeia e o apă proaspătă care ucide...

Apoi a adăugat încetişor, cu acel ton uşor glumeţ al glasului său ce-ţi îngăduie să spui unele lucruri fără a părea...

— Ah, o asemenea femeie e tot aşa de importantă ca o ţară, iar dacă simţi că nu-i dai rangul cuvenit, atunci muşcă-ţi limba şi taci...

Oamenii se porniră să rîdă, îşi treceau din mînă în mînă pahare şi sticle, iar vorbitorii în asemenea ocazii strecurau priviri atente de jur

împrejur, calculînd, cîntărind din ochi asistenţa, ca nu cumva să se înşele în alegerea glumelor. Toate erau la locul lor, petrecerea putea începe. Amboise se aşeză călare pe o tobă şi, dîndu-şi capul pe spate, îşi ridică braţul drept cu efort, ca şi cînd tot ce-ar fi văzut şi auzit, tot ceea ce ştia de ieri şi de azi ar fi stat în vîrful degetelor sale întinse. În clipa aceea, noi dispărusem din ochii lui, pentru el a fost un moment de deplină singurătate. Apoi mîna s-a lăsat în jos cu putere, în vreme ce din gît îi ieşeau chemările tradiţionale către spirite, către cei vii şi cei morţi, către cei absenţi, invitîndu-i să coboare printre noi, să intre în cercul săpat de către vocea tobei :

Vă înştiinţez : sosim
Sosim Les Rhoses
Vă înştiinţez : sosim.

Olympe a fost prima care a intrat în cerc, ridicîndu-şi generos rochia, de fiecare parte, gest ce voia să însemne că-şi deschide pîntecul şi pieptul în faţa adunării. Rotunjoară, plinuţă, te făcea să te gîndeşti la un fruct al arborelui de pîine încreţit şi, de îndată ce începu să danseze, a fost însuşi fructul arborelui de pîine, aruncat de-o prăjină din pom şi care se rostogoleşte din înălţimea dealului peste poteci, prăvălindu-se pe pămînt, coborînd şi urcînd din nou într-un nestăvilit avînt, încît să te facă să uiţi că pămîntul sub picioarele ei era neted. Pielea îi strălucea, obrajii ei plini şi plaţi erau luminoşi şi ochii i se înălţau spre cer, în contemplarea acelui lucru pe care-l aşteptau dintotdeauna. Amboise o urma îndea-

proape şi, deîndată ce Olympe părea să coboare pe pămînt, el imprima tobei o asemenea răpăială, încît o răpea din nou propriei ei ființe, o descătuşa de membrele, de trupul, de capul şi de vocea ei, de toți bărbații care o călcaseră în picioare, rănindu-i şi sfîşiindu-i milostenia. Se-nvîrtea, se apleca, se ridica, ne lua grijile parcă cu mîna, simțeam cum viețile noastre se înalță sus, în nori, ca apoi să ni le înapoieze, curățate de orice pîngărire, limpezi şi curate. Apoi elanul a slăbit, Olympe s-a oprit în mijlocul cercului, gîfîind, şi o altă dansatoare a condus-o la loc cu un gest prietenos, înainte de a-i lua locul şi de a spune ce se întîmpla cu ea însăşi şi cu visele ei, cu viața pe care-ar fi vrut s-o trăiască şi cu cea pe care-o trăise...

Chemările lui Amboise s-au succedat întreaga noapte, oamenii intrau şi ieşeau din cerc, în vreme ce eu rămîneam aşezată tot pe piatră, neîndrăznind să rezist tobei lui Amboise şi neîndrăznind nici să-i cedez. Spre ziuă, Olympe m-a împins binişor spre mijlocul cercului. Adunarea a tăcut. Stăteam nemişcată în fața tobei. Degetele lui Amboise se mişcau încetişor pe pielea de ied părînd să caute parcă un semn, chemarea pulsului meu. Apucîndu-mi rochia de amîndouă părțile, am pornit să mă învîrt ca o sfîrlează, cu spatele încovoiat, cu coatele ridicate deasupra umerilor, încercînd zadarnic să parez lovituri invizibile. Deodată, am simțit apa tobei răcorindu-mi inima şi redîndu-i viața, cu nişte note mici, umede, la început, apoi cu largi căderi unduitoare ce mă stropeau, în vreme ce mă învîrteam în mijlocul cercului, şi rîul întreg se revărsa peste mine

şi săltam în sus şi eu eram Adriana, aplecîndu-se şi înălțîndu-se, eu Ismène, cu ochii mari, contemplativi, eu Olympe şi ceilalți, man Cia prefăcută în cîine, Filao, Tac-Tac luîndu-şi zborul în fața fluierului său de bambus şi Laetitia, cu fața ei mică şi prelungă, şi bărbatul acela pe care odinioară îl încoronasem, îl iubisem, eu toba şi mîinile salvatoare ale lui Amboise, eu ochii lui mici de vîslaş la pîndă, urmărit, şi iată că mîinile mele se deschideau jur împrejur, luînd viețile şi refăcîndu-le în felul meu, dăruind lumea întreagă şi nefiind eu însămi nimic decît o simplă spirală de fum, agățată în aerul nopții, nimic decît bătăile tobei ce ieşeau de sub mîinile lui Amboise, şi totuşi existînd din toate puterile mele, de la rădăcina părului pînă la degetul mic de la picior.

A fost primul şi ultimul meu dans din acea noapte, şi cu el a luat sfîrşit sărbătoarea aceea deosebită. Cum priveam oamenii plecînd, în picioare în pragul colibei, unul dintre ei a scos un strigăt uşor şi a arătat un colț de cer roz care tocmai apăruse, pe culmea cea mai ridicată a muntelui, deasupra vulcanului. Foarte repede, lumina roz a cuprins o jumătate de cer, în vreme ce cealaltă rămînea învăluită de tenebre, şi văzînd asta cel care strigase a şoptit ca în vis... şi acum, cînd sufletele urîte îşi pierd puterile...

Au izbucnit rîsete, suspine înăbuşite, şi după un ultim salut în cerc, am închis uşile colibei noastre.

În acest frumos anotimp al vieții mele se ivise şi floarea norocului meu şi zilele semănau cu nopțile, nopțile semănau cu zilele. Hrana noastră

ieşea din pămînt, din acea bucăţică de colină abia desţelenită, plină de pietre şi de tulpine care renăşteau în fiecare an, întinzînd vlăstare de un verde luminos pe deasupra mormanelor calcinate. La strînsul fiecărei recolte, un trimis al domnului Boissanville înhăţa jumătate din produsele noastre şi noi trăiam din ce mai rămînea, şi-n schimbul cărora procuram uleiul şi petrolul, o rochie, uneori o pereche de pantaloni. Nu văd în anii aceia decît mulţumire, vorbe bune şi prevenitoare. Atunci cînd Amboise îmi vorbea de lămîi, răspundeam şi eu tot lămîi, şi dacă eu spuneam taie, el şi adăuga securea. Ne era drag să punem răsaduri, întorceam brazde, vîram seminţe în pîntecul pămîntului. Parcela noastră cobora în pantă blîndă pînă la adîncitura vîlcelii, unde curgea un pîrîiaş într-o rîpă. În josul pantei se întindea un pămînt negru şi gras, tocmai bun pentru legume, din cele menite să scoată *igname* lungi şi zemoase. Rîul apropiat ne dăruia din apa lui, umbra arborilor lui. Amboise săpa, mărunţea bulgării de pămînt pe care îi sfărîmam într-o pulbere fină între degetele mele. Din an în an, locul ăsta pierdut ne lega de el, ne solicita din ce în ce mai mult. Pe măsură ce sudoarea noastră pătrundea în ea, ţărîna aceea devenea a noastră, începea să aibă mirosul trupurilor noastre, al fumului nostru şi al mîncării noastre, al veşnicelor afumături de *acomate* verzi, acre şi picante. Un petec de *igname-paccala* se ivise de-a lungul malului rîpei, şi de jur împrejur sute de cîrcei de viţă îşi împleteau vrejii lor proaspeţi, aspri, în felul chinuitor al sufletului ce-i hărăzeşte altui suflet legăturile ce-l înlănţuie strîns. Două şiruri de

gombos împrejmuiau aceste rădăcini şi, pe o altă fîşie de pămînt, creşteau alături, se amestecau de-a valma *malangas*, porumb şi cîţiva bananieri cu fructe. Grădina se înfrumuseţa din an în an şi ne petreceam acolo cea mai senină parte din timpul nostru. În orele de căldură înăbuşitoare, ne adăpostea acolo un umbrar din ramuri de cocotier, iar vorbele noastre păreau să se aşeze pe frunzele arborilor din jur. Arborii păreau din cauza asta mai grei, abia fremătînd la adierea vîntului. Acolo, sub umbrar, vorbeam de fel şi fel de lucruri, din trecut şi prezent, de tot ceea ce văzuseră ochii noştri pe pămînt, de toate persoanele pe care le cunoscusem, le iubisem, le urîsem, înmulţind astfel vieţile noastre şubrede şi, unul prin celălalt, făcîndu-ne să existăm de mai multe ori. Cu trecerea anilor, ajunsesem să ştim totul unul despre celălalt, despre faptele şi gîndurile noastre, chiar şi despre neîmplinirile noastre. Vorbeam adesea de prăbuşirea negrului, de ceea ce se petrecuse în timpurile de demult şi se urma, fără ca noi să ştim de ce şi cum. Amboise era pe-atunci un bărbat de vreo cincizeci de ani, cu păr alb înspicat cu şuviţe roşcate; sub liniştea aparentă a trăsăturilor ascundea un fel de pricepere de a-şi înăbuşi izbucnirile lăuntrice şi năvalnice pe care le stăpînea din toate puterile. Iubindu-l din răsputeri, neliniştită, îl întrebam dacă pentru el conta aşa de mult să fim nişte negri în mocirlă... şi întorcîndu-se spre mine, Amboise şoptea cu o voce ce se voia paşnică, liniştitoare, fără nici un fel de tulburare... Télumée, scump tărîm, cel care n-a părăsit drumul neted pentru a cădea într-o gură

de canal, nu va şti niciodată cît e de vrednic de respect...

Pauza se terminase, părăseam umbrarul pentru a ne relua treburile, sub soarele care se deplasa şi el odată cu noi, urmărindu-ne, oprindu-se la haltele noastre, apoi reluîndu-şi drumul, coborînd mai jos, mereu mai jos, pentru a arunca asupră-ne un soi de cărbuni încinşi. Sudoarea ne şiroia pe pîntece, noi însă nu ne dam bătuţi pînă cînd soarele nu ne sleia de tot puterile. Era începutul unei după-amieze. Nimic nu mişca, păsărelele tăceau, aţipite în arborii nemişcaţi dinspre care nu se simţea nicio aromă. Prin unele locuri, pe şcoarţa pămîntului plesnită, se deschideau crăpături roşii din care ieşeau furnici neobişnuit de mari. Ne aşezam atunci lîngă umbrar, la adăpostul răcoarei lui şi urma unul din ceasurile acelea pe care le îndrăgeam între toate. Mă aplecam pe soba de piatră, scoteam rădăcinile calde din oală, tăiam deasupra lor bucăţi lungi dintr-un castravete aburit. Culegeam apoi ardei-pipăruş pe jumătate verde, garniseam marginea fiecărei farfurii şi, aşezaţi jos pe pămînt, cu genunchii destinşi şi cu degetele de la picioare scoase la răcoare, ne începeam prînzul. Cu dinţii furculiţei, Amboise reteza prima bucată subţire de rădăcină, o muia pe toate părţile în sosul gustos, apoi o privea o clipă şi o savura în cerul gurii, mestecînd-o mai îndelung decît trebuia, ca şi cum ar fi încercat o oarecare stinghereală, părerea de rău de-a n-o mai simţi, ca şi cînd fiecare înghiţitură ar fi avut propria ei savoare şi el era obligat s-o aprecieze pînă la sfîrşit. Astfel că fiece zi aducea cu o sărbătoare misterioasă, un îndemn mut la continuarea

vieţii sub toate formele ei, ca un pîntec mulţumit şi îndestulat de toate roadele pămîntului.

La sfîrşitul după-amiezii, după ce animalele se întorceau, Amboise se dezbrăca de hainele lui în zdrenţe, groase şi aspre, de culoarea pămîntului nostru, le împăturea şi le aşeza peste creştetul unui lămîi tînăr şi, gol în înserare, mă aştepta. Era şi acesta alt ceas care-mi plăcea, căci muşchii lui în repaos mă doreau şi veneam spre el, îl stropeam cu o apă parfumată cu lămîiţă pe care avusese grijă s-o pun de dimineaţă să se încălzească la soare. Apa curgea susurînd pe trupul lui şi mirosul apei îmbălsăma aerul ce se îmbiba ca de sevă, în vreme ce Amboise, de plăcere, torcea ca o pisică, făcînd să ţîşnească stropi ce mă pătrundeau, mă muiau, mă biruiau. În fiece zi, aruncam pe mine rochia pentru trestie, un fel de-a doua piele, doi saci aspri de făină, muiaţi prin spălare şi impregnaţi de sudoarea trupului meu, îmbrăcăminte fără nici o noimă, strînsă la mijloc cu un *madras* de-al Reginei, acela cu pătrate mari, galbene şi palide, ca soarele la scăpătat. Pătuream *madras*-ul de-a curmezişul, drept la şale, ca să mă ţină încinsă strîns cînd mă aplecam şi mă ridicam, mă ridicam şi iar mă aplecam, de-a lungul întregei zile, semănînd şi plivind. Nu mă pricepeam să mă pieptăn după moda zilei, cu părul ridicat sau desfăcut, şi în fiecare dimineaţă capul meu se umplea de codiţe pe care mă sileam să le separ cît mai frumos, înainte de-a le potrivi într-o cunună. Astfel împodobită, aşezată la umbra colibei, îmi era teamă ca în privirea lui Amboise să nu se strecoare vreun regret sau vreo dezamăgire. El însă

mă ghicea întotdeauna, își dădea capul pe spate ca să primească răcoarea unei adieri ce se ridica de pe pămînt odată cu înserarea, și apoi, răsplătindu-mă cu privirea lui pricepută, pătimașă, nevinovată, îmi spunea cît de frumoasă mă găsește în rochia aceea strînsă pe trup, fără sulemeneli și în afara modei... căci, adăuga el zîmbind, numai leșurile, cei care au ceva de ascuns, se scrobesc și se sulemenesc...

Se născuse la Pointe-à-Pitre, într-o colibă micuță care adăpostea trei generații de negri, pînă la străbunică, cea care cunoscuse sclavia și arăta un sîn însemnat cu fierul de semnul stăpînului. În tinerețe, lucrase la uzina din Carénage, descărcînd trenuri de trestie de zahăr venite de la Grande-Terre și, într-o zi de grevă, fără să știe prea bine de ce, sărise la gîtul unui jandarm călare care intrase-n galop în mulțime. Nu-i plăcea deloc să-și amintească de timpul cît stătuse la închisoare. La început, pare-se, ciomăgeala îl aplecase, apoi însă se mlădie, ajungînd să privească cu alți ochi starea lui de negru pe pămînt. Tovarășul său de celulă îi explicase cum stau lucrurile pe lume, spunînd cu gravitate... dragul meu, un alb e alb și roz, bunul Dumnezeu a alb și roz și unde se găsește un alb, acolo se află și lumina. Încă de la bunica lui, Amboise știa că negrul înseamnă o adunătură de păcate pe lumea asta, însăși întruparea diavolului. La închisoare însă, cu capul spart de ciomăgeală, din pricina predicilor de duminică și a vorbelor tovarășului de celulă, sfîrșise prin a se îngrozi de „negreala“ sufletului său și se întrebase ce oare ar fi putut face

să-l spele, ca Dumnezeu să-l privească, într-o zi, fără dezgust. Și așa s-a făcut, mi-a spus el înveselit, că i-a venit ideea să meargă în Franța, unde a trăit șapte ani.

Nici despre Franța nu-i plăcea să vorbească, temîndu-se ca anumite cuvinte, anumite stări de lucruri să nu ispitească sufletul oamenilor, să nu-l otrăvească. Pe vremea aceea, negrii erau rari la Paris și se îngrămădeau în cele două sau trei hoteluri care-i primea. Hotelul lui adăpostea mai ales muzicanți din orchestre, chelneri de cafenele, dansatoare, și era pînă și unul care-și cîștiga existența făcînd chiar pe negrul, pus într-o cușcă și agitîndu-se ca unul care ar fi avut splina scoasă și scoțînd strigăte — asta era ceea ce le plăcea albilor acelora să vadă, după părerea lui Amboise. Cît despre el, neavînd nici un talent deosebit, punea mici căpețele de fier într-un fel de găuri, de dimineața pînă seara. La început căzuse în admirație în fața tăriei sufletești a albilor, care aveau toți un aer de însingurare, neavînd nevoie de ajutorul altora, ca niște zei. În primele luni, cel mai cumplit era faptul că nu se simțea defel obligat să trăiască, că putea să dispară în orice clipă fără să se bage de seamă, pentru că nu însemna nimic, nu cumpănea nimic, nici în bine, nici în rău. După doi sau trei ani însă, a avut impresia că se află în plin coșmar, unul din acele coșmaruri pe care le avea în copilărie, seara, după unele povești. De îndată ce ieșea din hotel, i se părea că străbate locuri populate cu spirite rele, străine de carnea și de sîngele său și care-l priveau trecînd cu cea mai deplină indiferență, ca și cînd nici n-ar fi existat în ochii lor. Era nevoit tot

timpul să pareze lovituri neprevăzute pe care oamenii aceia, pe cît se pare, i le dădeau fără să se gîndească. Zadarnic își netezea părul ca să stea lipit de cap, îl pieptăna cu cărare într-o parte, își cumpărase un costum și-o pălărie și ținea ochii mari deschiși ca să primească lumina — nu făcea decît să meargă sub o avalanșă de lovituri nevăzute, pe stradă, la lucru, la restaurant, oamenii nu vedeau toate eforturile lui, așa că trebuia să schimbe tot, să înlocuiască tot, căci ce parte oare e bună la un negru ?... iată ce se tot întreba Amboise, în timpul celor șapte ani ai șederii sale în Franța. N-a știut niciodată să spună ce s-a petrecut în el și nici cum a ajuns, la sfîrșitul șederii sale acolo, să-i considere pe albi ca pe niște guri care se îndoapă cu nenorocire, bășici sparte care se grozăvesc să fie lanterne ca să lumineze lumea. Atunci cînd s-a întors în Guadelupa, voia doar să meargă desculț în soare, să rostească cuvintele de odinioară, pe străzile din Pointe-à-Pitre... spune-mi, frate, cum te descurci ?... ține-te tare, nu te lăsa, lupta e aspră, dragul meu, aspră de-a binelea, frate... ăsta era visul său, pe urmă să se afunde în apa adîncă a femeilor de aici, să mîngîie părul nostru scurt, încrețit și care nu crește lung. Își spălase capul de toate ideile albe, nu păstra însă nici o amărăciune. Oamenii aceia erau pe un mal și el pe celălalt, nu priveau viața din aceeași direcție, nimic mai mult, frate...

După cîteva săptămîni, își reluase viața de odinioară, obiceiurile sale, lucrul neînsemnat la Carénage și păstra cea mai mare tăcere asupra Franței și asupra albilor, evita chiar să-i privească pe cei pe care-i întîlnea pe străzile din Pointe-à-Pitre, avînd aerul acela că plutesc pe deasupra trupurilor lor, că nu se află în ele decît cu părere de rău. În zilele următoare, un spirit puse stăpînire pe el, reveni stăruitor, ajungînd o suferință de neîndurat, o sfîșiere stăruitoare între pofta de a spinteca o piele albă și groaza față de un asemenea gest. Nemaifiind stăpîn pe voința lui, s-a dus s-o încredințeze mîinilor unui vraci care i-a spus, înspăimîntat... Amboise, fiule, nu pot face nimic pentru că ești stăpînit de însuși spiritul lui Satan și te afli în voia lui. A doua zi, Amboise și-a luat rămas bun de la prieteni și s-a înfundat în cel mai adînc dintre dealurile din Guadelupa, a atins lanțul de munți lăturalnici, departe de străzile din Pointe-à-Pitre, departe chiar de plantațiile de trestie de zahăr, departe de orice chip alb. Așa se face că a ajuns jogărar în pădurile noastre, la Fond-Zombi.

Aici, atunci cînd vorbea despre Franța, oamenii îl priveau ca pe o oaie rătăcită care a văzut atîtea și atîtea încît a înnebunit. Și atunci Amboise tăcea, stătea zile-ntregi fără să deschidă gura, ca un protest mut. Stătea în picioare pe pămîntul țării, așa cum îi plăcea, foarte drept, înțepenit pe picioarele lui sau sprijinit de un pom, de un scaun, de peretele despărțitor al colibei noastre, în timp ce întreg trupul său se lăsa greu pe un singur picior, celălalt fiind ocupat să tragă niște cercuri, niște arabescuri pe pămînt, socotind, cîntărind prăpăstiile dintre două lumi. În aceste clipe, gîtul i se desprindea parcă de trup, capul nu mai era în prelungirea trupului, ci se întindea într-o parte, în direcția soarelui, așa încît era silit să-și aplece pleoapele ca să vadă ceea ce se petrece

jos, la oameni. Şi-n privirea lui era atunci un fel de însetată aşteptare, ca şi cînd dintr-o clipă în alta ar fi putut auzi cuvîntul ce l-ar fi potolit pentru totdeauna, ca şi cînd acest cuvînt putea ţîşni din orice gură, în orice moment. Cuvîntul nu venea însă, nu-l auzea niciodată, căci nimeni aici nu-l putea rosti, şi pînă şi gura mea rămînea tăcută, deznădăjduită. Atunci Amboise se apleca asupra mea şi şoptea încetişor, cu un glas care venea chiar din adîncul singurătăţii şi al frigului... Télumée am fost bătuţi pentru o sută de ani, avem însă curaj pentru o mie de ani, ţi-o spun eu, ţi-o spun...

Ne petreceam zilele ca două caracatiţe atacate în fundul mării, împrăştiind cerneală ca să nu se vadă nimic. Apoi sfîrşea totdeauna prin a regăsi malul, revenind iar pe pămîntul pierdut din Guadelupa, care avea atîta nevoie să fie iubit. Se prefăcea însă indiferent la început, după întoarcerea sa, spunînd pe un ton puţin cam sec că omul nu-i decît un peşte care mănîncă om şi că rechinii nu sînt chiar atît de haini. Iată, cerul era acoperişul lumii, necuprins şi felurit era lăcaşul, uşile însă nu comunicau între ele, căci toate erau închise. Şi luîndu-şi pipa cea veche, o îndopa plin de tristeţe şi, îndreptînd-o spre cer, îi trimitea cîteva rotocoale de fum...

Cu trecerea anilor, aceste perioade de absenţă se răriseră, apoi dispăruseră, făcînd loc unei mirări liniştite şi paşnice în faţa fanteziei negrului, a frumuseţii lui, aducînd cu aceea a unui lucru neterminat, în veşnică mişcare. Putea avea asemenea gînduri numai un om care trecuse marea, cunoscuse ispita de-a rămîne departe de ţară, de-a o privi

cu ochi străini, de-a o renega. Spunea că nişte mîini duşmane se făcuseră stăpîne pe sufletul nostru şi-l modelaseră aşa fel încît să se ridice împotriva lui însuşi. Şi acum oamenii ţineau urechea aţintită, din pricina felului în care Amboise rostea aceste cuvinte, şi unii căscau chiar ochii mari, atenţi să apuce vieţile lor în punctul unde apa liniştită atinge carena corăbiei, orbiţi oarecum. Şi dacă cineva spunea că negrul îşi merită soarta, nefiind în stare să găsească avîntul care-l va salva, Amboise îi punea întotdeauna aceeaşi întrebare, mereu pe acelaşi ton... spune-mi, frate, care vînt îl va salva de cuţit pe iedul legat în mijlocul savanei ?... şi oamenii surîdeau, şi noi ne simţeam asemenea iedului legat în mijlocul savanei, şi noi ştiam că adevărul sorţii noastre nu era în noi înşine, ci în existenţa tăişului.

Atunci cînd venise la mine, Amboise păşise în al cincizecilea an şi de atunci nu încetase să îmbătrînească, în timp ce trupul îi rămînea plin de tinereţe şi de vigoare. Şi de aceea oamenii spuneau rîzînd, atunci cînd vorbeau despre el... ştiţi care ?... Bărbatul cu cap de tată pe trup de fiu. Toţi anii aceştia goniseră, pe malul rîurilor crescuseră ramuri noi şi nu simţisem timpul trecînd din pricina acestui bărbat, care mă răsplătea cu un suflu de veşnicie. Apele noastre se amestecaseră, se confundaseră, şi mici curente calde le străbăteau de-a lungul zilei. În acea frumoasă perioadă a vieţii mele mi se părea că pînă şi cei răi trăiau în pace, ocupîndu-se cu un soi de îndeletnicire indispensabilă strălucirii lor, şi-i priveam cu ochii indulgenţi, cu privirea aceea pe care o ai pentru înţepătura albinelor, pentru coada translucidă a scorpionului,

pentru egreta acelor minunate flori şofran care te otrăvesc dacă le atingi cu degetul. Ca să ne uşureze osteneala, cumpărasem un bou care se deprinsese cu glasul lui Amboise şi-şi încetinea pasul, ca să asculte mai bine, atunci cînd acestă spunea ceva interesant. Iubeam boul acela şi în fiece zi mulţumeam cerului că mă aflu pe lumea asta.

Către sfîrşit, în ultimile săptămîni ale vieţii sale, nişte zvonuri ciudate au început să umble prin ţinut, zvonuri care ajunseră pînă la mica noastră colibă de pe dealul La Folie. Se spunea că tăietorii de trestie de la Grande-Terre făcuseră grevă, conduşi de nişte negri dintr-o bucată care ştiuseră să vorbească la Fabrică, să vorbească, adică să stea de vorbă şi să obţină doi bani în plus pentru bărbaţi şi un ban pentru femeile care strîngeau şi legau trestiile. Amboise nu făcuse nici un comentariu, însă în privirea lui apăruse o lucire ciudată care se ivi curînd în toate privirile bărbaţilor din vecinătate, în La Folie, la Valbadiane, în La Roncière şi la Fond-Zombi, şi pînă şi în colibele negrilor ce trăiau în umbra Fabricii, în fundul văii. Colonialele se scumpiseră mult în anii aceştia din urmă, iar jetoanele cu iniţialele Fabricii nu făcuseră pui. De multă vreme dughenele îşi închideau caietele de credit şi lucrătorilor de la trestia de zahăr li se sleiau puterile, copiii lor erau ca păsările de pe crengi, lăsaţi la mila cerului. Limbile se dezlegau, grumazurile se ridicau din nou şi unii întrebau unde se află legile pămîntului, dacă nici măcar dughenele nu-ţi mai dau pe credit. Presimţind o neliniște, contramaiştrii aruncau ameninţări de sus de pe cai, galopau de-a lungul şirurilor de tăietori, cu priviri îngrijorate. Vorbele

însă nu puteau fi oprite, stîrneau alte vorbe sub săgeţile înalte ale trestiilor. S-a hotărît o grevă, şi vai de cel care va lua drumul trestiei de zahăr, şi-ar putea afla moartea în locul pîinii. Într-o seară, trei oameni veniţi de la Fond-Zombi, Valbadiane şi La Roncière, au intrat în coliba noastră ca să-i ceară lui Amboise să reprezinte cele trei comune, a doua zi dimineaţa, în faţa autorităţilor Fabricii. Au explicat că oamenii de la Grande-Terre găsiseră nişte negri iscusiţi ca să le prezinte doleanţele stăpînilor Fabricii, şi de aceea obţinuseră cei doi bănuţi în plus. Or, în comunele părăsite de pe-aici, Amboise era singurul bărbat care călătorise, singurul care să poată găsi în franceza vorbită în Franţa cuvintele ce-ar încînta urechea albilor, scoţînd în evidenţă în acelaşi timp hotărîrea negrilor : ce răspuns dădea ?...

L-am văzut pe bărbatul meu căzînd într-o lungă visare şi, cum îşi muşca coada pipei şi arunca un rotocol de fum spre cer, unul dintre cei trei trimişi îi spuse scurt şi aspru :

— Amboise, ce avînt îl va scăpa pe ied de cuţit ?

Amboise îşi scoase pipa din gură, surîse la evocarea propriilor sale cuvinte şi şopti cu vocea liniştită :

— Tu ai spus-o, frate.

Din zori, dealurile răsunară de chemări de corn, care se auzeau peste întreaga cîmpie, sunînd temătoare şi dezamăgite. Din toate părţile, şiruri dezordonate de negri în zdrenţe luau drumul fabricii, înaintînd într-o linişte desăvîrşită, uimită, linişte grea, plină de multe secole de teamă şi

amărăciune. În apropierea Fabricii, oamenii se înșiruiră într-o coloană în capul căreia se afla Amboise, urmat de cei trei bărbați care-l aleseseră. De îndată ce coloana a ajuns în curte, un alb a apărut pe peronul scării ce ducea la birou. Amboise a făcut un pas înainte și a declarat cu vocea limpede și răsunătoare, care tremura puțin :

— Zilele trecute au venit tăietorii de trestie care v-au vorbit, dar n-au primit decît amenințări. Ce credeți oare, omul care lucrează este o pasăre ? și copiii lui sînt oare pui de pasăre ? Îmi lovesc pieptul și vă întreb : cine trudește aici, cine plantează cîmpurile de trestie și cine le taie și le arde ? Numai că, uite, toată lumea știe că un sac gol nu poate sta în picioare, se răstoarnă, se răstoarnă și gata. Așa că am venit să vă întrebăm dacă sînteți hotărîți să faceți ca sacul să stea în picioare : ce ne răspundeți ?

— Răspunsul meu e totdeauna același.

Spunînd aceste cuvinte, bărbatul de la Fabrică a făcut un fel de piruetă și a dispărut. Și oamenii se porniră să urle, să se înghesuie, vrînd să intre toți odată în Fabrică și s-o pustiiască, s-o sfărîme în bucăți. În clipa aceea, cineva dinăuntru a manevrat la cazanele ale căror coșuri și țevi dădeau în curtea interioară. Țîșnituri de vapori fierbinți se revărsară asupra oamenilor îngrămădiți în fața clădirii. Trei au fost arși în întregime, printre care negrul Amboise, alții răniți, unul singur orbit. Sculați din zori, jandarmii sosiți în timpul nopții în La Ramée intrau cu caii în mulțimea care îndrăznise să atace oamenii și clădirile Fabricii. Nu s-a știut niciodată cine manevrase țevile cu vapori fierbinți. Amboise a fost învelit într-un sac și purtat pe umerii a patru bărbați pînă la coliba noastră de pe dealul La Folie. După o priveghere fără vorbe, fără cîntec și fără dans, l-au dus în grabă la cimitirul din La Ramée, căci arsurile grăbiseră descompunerea.

Din zori, veneam să mă așez la umbra barăcii noastre din ramuri și-l priveam pe Amboise mîncînd, mestecînd îndelung, pentru plăcerea lui, apoi apa de lămîiță curgea pe pielea lui în timp ce mirosul înmiresma aerul, interiorul colibei noastre, pînă și cearșafurile culcușului nostru. Cînd venea seara, puneam drugul de lemn la ușă și noaptea se scurgea ca altădată, în aceeași binecuvîntare, aceeași încîntare a trupului care dă și ia și se dăruie. După cîteva luni am ajuns ca de ceară, cadaverică. Oamenii mă rugau să nu trăiesc cu un mort, căci aveam să pier, să mă usuc și peste puțin pămîntul avea să mă primească în brațele sale. Trebuia să-mi vin în fire înainte de-a fi prea tîrziu și să cobor pe mormîntul bărbatului meu cu nuiele de salcîm pline de țepi și să-l bat atît cît voi putea, atît cît voi putea. Dar nu puteam să lupt împotriva lui Amboise, îl așteptam în toate serile și astfel viața se scurgea din trupul meu în șiroaie continui. Într-o noapte mi-a apărut în vis și mi-a cerut să-l ajut să-i întîlnească pe cei morți, el care nu era mort de tot, din pricina mea, în timp ce, prin el, eu nu mai eram vie de tot. Plîngea, mă implora, spunînd că trebuie să mă țin tare pînă la capăt. A doua zi, am tăiat trei nuiele de salcîm și am coborît la cimitirul din La Ramée și-am bătut cu nuiele mormîntul bărbatului meu Amboise, l-am bătut...

14

Bătrînii îşi mai aduc încă aminte de greva aceea, pe care-au numit-o greva morţii. A continuat cîteva zile, apoi s-a stins de la sine, ca un val care înaintează şi apoi se retrage, lăsînd puţină spumă pe nisip. Cum negrii înţeleseseră, lucrul s-a reluat de la sine, iar Fabrica a anunţat că cei doi bănuţi fuseseră acordaţi. Cîtva timp încă pămîntul s-a menţinut proaspăt, umed şi lucios în jurul celor trei morminte noi din cimitir. Apoi soarele, ciocul binevoitor al păsărilor, picioarele sprintene ale copiilor mici readuseră mormintele la destinul lor comun. Totul se petrecuse prea repede, moartea unora, venirea altora la trestie, la viaţă şi, căzută din cer, o urgie a învăluit cătunele Fond-Zombi, La Roncière, Valbadiane şi dealul La Folie. Nu mai vedeai decît trîmbe de apă urmate de un soare roşiatic, care jupuia pielea lăsînd răni. Şi nu se mai vedeau nicăieri, dimineaţa, acel soi de urme lungi ca un trup de om, uşoare ca un pas de copil, care aici, pe pămînt, înseamnă trecerea lui Dumnezeu. În toate nopţile se auzea zgomotul tăvălugilor de lanţuri care tîrau morţii, sclavi asasinaţi chiar în cătunele lor, Fond-Zombi, La Roncière, La Folie, aşa cum pierise şi Amboise, bărbatul meu. Şi atunci cînd boala s-a ivit la botul animalelor domestice, oamenii clătinară din cap şi tăcură, luminaţi...

Ochii mei erau două oglinzi care-şi pierduseră luciul şi nu mai răsfrîngeau nimic. Dar cînd mi-au fost aduse nişte vaci care făceau spume, cu greabănul umflat de coaja bubelor negre, am făcut

gesturile pe care mă învăţase să le fac man Cia şi, mai întîi una, apoi alta, animalele îşi recăpătară pofta de viaţă. S-a răspîndit zvonul că ştiu să fac farmece, că ştiu tainele vrăjilor şi, pălăvrăgind la nesfîrşit, fără voia mea, oamenii m-au ridicat la rangul de primă vrăjitoare. Urcau pînă la coliba mea, încredinţînd mîinilor mele necazul, încurcăturile, absurditatea existenţelor lor, trupurile şi sufletele lor strivite, nebunia care urlă şi cea care tace, mizeriile trăite în vis, toată negura care învăluie sufletul muritorilor. Îi priveam venind cu plictiseală, oboseală, ostatecă încă a propriei mele amărăciuni, apoi privirile lor mă neliniştesu, glasurile lor mă trezeau din somnul meu, suferinţele lor mă trăgeau spre ei asemenea unui zmeu de hîrtie pe care-l desprinzi, după ce s-a încurcat pe crengile cele mai de sus ale unui pom. Puteam să trimit unele săgeţi acolo de unde porniseră, dar ghicitoare, vai, nu eram ghicitoare aşa cum nu fusese nici Fecioara Maria. Cu toate astea, oamenii nu mă slăbeau, veneau la mine întruna, mă sileau să iau necazurile lor pe umerii mei, toate mizeriile trupului şi ale sufletului... ruşinea, scandalul vieţilor lor distruse... Atunci aprindeam o lumînare şi făceam gesturi, unele învăţate de la man Cia, altele despre care auzisem vorbindu-se, altele care nu veneau de nicăieri, ivite din spaimă şi din vaiete...

Într-o zi a venit la coliba mea, sosită din comuna acelor Vieux-Habitant, tocmai de la celălalt capăt al insulei, o femeie fără vîrstă, care ţinea în braţe o fetiţă de vreo patru-cinci ani, cu trupul năpădit de plăgi purulente. În ziua aceea era o vreme nesigură, schimbătoare, un cer de plumb,

fără nori, care atingea ușor, în treacăt, masa întunecată a frunzișului, iar prezența acestei femei copleșite și atît de departe de casa ei m-a tulburat... Mi-a spus că, cu cei unsprezece copii ai ei, îngroșase destul mizeria de pe pămînt, iar ultima, copila de față, ar fi putut să încolțească aiurea decît în pîntecul ei... Sămînța asta n-a vrut să piară, cu toate că era cu-adevărat scursura măruntaielor ei, și o numise Sonore, ca să fie sigură că o aude bine, că bagă în seamă suflul ei de viață... Se atașase de micuța aceea încăpățînată și iată că acum... Așadar mi-o adusese și mi-o încredința...

Am pornit să mă gîndesc la măruntaiele mele care nu rodiseră, la cerul de culoarea plumbului, la chinul acelei femei și, luîndu-i copila din brațe, am simțit mișcînd în mine ceva neobișnuit și uitat de mult timp și asta era viața. Femeia a oftat de mulțumire apoi a plecat. Am început să îngrijesc copila cu siminechie, cu grăunțe împotriva viermilor, cu zeamă de ierburi. Îi făceam băi cu *cassia-lata*, o ungeam cu zeamă de usturoi la încheieturi, o frecam încetișor din cap pînă-n picioare. Ea dădea afară viermii care o rodeau, miorlăiturile s-au preschimbat în țipete și, puțin cîte puțin, abcesele au prins coajă, apoi s-au făcut niște pete roz pe care le spălam cu apă încălzită la soare. Copila abia se ținea pe picioare că și voia să mă urmeze peste tot, cu-n zîmbet sfios înflorindu-i pe chip. A trecut astfel un an. Mama a venit s-o vadă și s-a întors singură, înseninată. Sonore a rămas lîngă mine, vlăstarul meu ; îi creșteau toate mădularele, întinzîndu-se în lumină și apoi, cînd se însera, se așeza jos la genunchii mei, strînși ghem, adăpostită

de lucirea felinarului, în timp ce-i spuneam povești de odinioară, *Zemba*, pasărea și cîntecul ei, bărbatul care trăia adulmecînd, și multe altele, apoi toate întîmplările de pe vremea sclaviei, cu bătăliile purtate fără speranță și cu cuceririle pierdute ale mulatrei noastre Solitude, pe care mi le spusese bunica, odinioară, așezată pe același scaun-leagăn pe care mă aflam și eu acum. Pornisem să înfloresc din nou și atunci mai mulți și-au încercat norocul, lăsînd în fața colibei mele legături cu raci și cu boabe dulci. Eu însă rîdeam, puneam panglici codițelor copilei care acum cobora ca să meargă la școală și spunea, cu aerul grav, tuturor celor care-o întrebau despre mine... e o iarbă de fier, mama mea, căci nu se pleacă în fața nici unui bărbat...

Sonore era pietroasă, durdulie, o bomboană de fată, atingînd-o numai și simțeam în gură un gust de *mangă* și mă miram, căci nu auzisem niciodată spunîndu-se un asemenea lucru de gura nici unei mame despre nici un copil. Cel ce-o privea pentru prima oară nu vedea decît un animal blînd, vrăjit de soare. Părea că se află aici pe pămînt ca să trăiască, să trăiască și nimic altceva, așa cum păsările cîntă și peștii înoată, și pînă și nările ei îți inspirau asemenea gînduri, niște nări larg deschise asupra lumii, fremătînd mereu, modelate parcă anume ca să absoarbă aerul și s-o facă să trăiască. Rămăsese însă ceva plăpînd în făptura ei, în ceafă de pildă, în vîrfurile transparente ale degetelor, în mersul care mai era încă șovăitor, ce te făcea să te gîndești la niște picioare șubrede cînd de fapt nu era nimic altceva decît o ezitare a sufletului ei, un ușor tremur lăuntric în fața vieții.

Fragilitatea, supunerea, bogăţia ei lăuntrică necuprinsă mă uimeau. Era foarte mîndră de talentele mele de vrăjitoare şi atunci cînd îi vorbeam de neştiinţa mea, neputinţa de-a descifra mesajele spiritelor, rămînea surdă şi mută, bănuind că-i vorba de un şiretlic. Zadarnic încercam să-mi zdruncin faima, mărginindu-mă tot mai mult numai să masez, să prepar balsamuri, să ajut cu mîinile mele puii de negri să vadă lumina soarelui. Refuzam orice plată şi oamenii se îndepărtau, dezamăgiţi, gîndind că-mi pierdusem puterea, aşa cum se întîmplă. Am putut atunci să lucrez iar la grădina mea, şi am băgat de seamă că plantelor le plăcea apropierea mea, afară de porumb şi de boabele de Angola, cărora nu le pria mîna mea şi a cîtorva pomi viguroşi care cereau să fie îngrijiţi de un bărbat. Aveam ce vinde în fiecare anotimp şi mă şi vedeam cu o odaie în plus adăugată la coliba Reginei Fără Nume, cea dintîi momeală pentru dugheana care ar fi eliberat-o într-o zi pe Sonore de plantaţia de trestie de zahăr. Părăsise şcoala, mă înlocuia, spăla, gătea, călca, mergea peste tot, plivea, ştia tot, numai ce-i răul pe pămînt nu. Părul îmi albise, pielea de pe gît îmi atîrna şi aveam apucături, trăncăneam ca o femeie bătrînă, rumegînd cît e ziua de lungă o singură idee, toată speranţa mea pusă într-un copil. Pe Sonore, al cărei trup se împlinise, o tachinam pentru „comorile" ei, cum îi numeam sînii şi şoldurile. Îi spuneam că semăna cu mine, aşa cum mă văzuseră toţi la vîrsta de treisprezece ani : aveam forma de ghitară. Ideea asta o distra grozav pe Sonore şi nu înceta să mă tot întrebe ce sunet scoteam atunci cînd mi-au fost atinse strunele pentru prima oară. Şi, cum mă privea drept în faţă cu privirea ei nevinovată şi limpede de copil, cu-o şiretenie abia schiţată, poate, în fundul ochilor negri, strălucitori, candizi, îmi pierdeam cumpătul şi şopteam ca într-un vis, evaziv... ah, ah, caracatiţă şireată... e mult de atunci de cînd am cîntat...

Lucru ciudat, de cînd mă lepădasem de vrăjitorie, unele femei de pe deal mă învinuiau că hotăram asupra voinţelor, că scoteam laptele chiar din ugerul vacilor, pe scurt, născocisem şi creasem suferinţa oamenilor, eram o sperietoare. Sonore însă rămînea în umbra mea, şi seara, la culcare, mă liniştea întotdeauna cu o vorbă bună... vai, man Tétèle, tot ce se spune despre tine e vînt, oamenii nu te cunosc, nu ştiu nimic despre răsuflarea ta...

Apoi se lipea de mine şi mă cuprindea cu un gest ocrotitor :

— Man Tétèle, ne plîngem noi oare de singurătate, seara, după ce închidem toate uşile ?...

Şoptea aceste cuvinte cu o voce ciudată, liniştitoare, vocea adultului faţă de copil, şi-n timp ce ne porneam pe rîs, în întuneric, aşa, de plăcere, ca două hoaţe, îmi spuneam în sinea mea că Sonore însufleţea întregul sat, aşa cum trestia roşie însufleţeşte întreaga pădure...

Cam în aceeaşi vreme, un pribeag, venit de la Côte-sous-le-vent, a înălţat o cabană din bambus de cealaltă parte a rîpei, care se învecina cu bucata de pămînt dată mie de domnul Boissanville. Era un negru bătrîn cu pielea cărbunoasă şi fără strălucire, cu ochii tulburi, plini de vinişoare ro-

șiatice, care se însuflețeau nevinovați la orice apariție a vreunui muritor. Luate fiecare în parte, trăsăturile sale nu se distingeau prin nimic deosebit, se îmbinau prost între ele și nu se vedea ce efect stîrnesc împreună : nasul acela scurt și turtit, sprîncenele subțiri, ca de femeie, gura fără buze, întinsă, suptă înăuntru, fața desăvîrșit de rotundă și netedă, abia acoperită de cîteva tuleie albe ca niște cîrcei, care se mai puteau vedea pe alocuri și pe rotunjimea craniului. Cu brațele lui slăbănoage, care se agitau tot timpul, îți făcea oarecum impresia unui liliac și te așteptai, din clipă în clipă, să-i iasă pe nări niște piuituri ascuțite, tulburătoare. A spus că se numește Médard, dar cei de pe dealul La Folie, printr-un soi de derîdere spontană, l-au botezat deîndată cu numele acela care i-a rămas, îngerul Médard. Punea cîteva legume, punea lațuri de prins vînat, fără îndoială că se hrănea cu iarbă și cu vînt, și atunci cînd o coloană subțire de fum se înălța seara, pe celălalt mal al rîpei, Sonore îmi spunea cu o voce jalnică... mă întreb dacă omul ăsta nu-și fierbe niște pietricele, atît cît să ne facă să credem că mănîncă și el...

La cîteva zile după sosirea lui, prinseră a umbla zvonuri ciudate în legătură cu el. Singura poreclă demnă de bărbatul acela ar fi fost chiar aceea pe care i-o dăduseră oamenii din satul lui, Bărbatul cu creierul ce dansează. Era un joc de cuvinte, care însă dezvăluia secretul unei ființe plămădite întru rău. Îngerul Médard fusese creat de Dumnezeu pentru a corupe lumea și de aceea lumea îl înfierase, îl sfîșiase pentru totdeauna cu ghearele ei. Asta se întîmplase la Boucan, satul lui natal. Într-o zi, în urma unor șicane murdare, fratele lui îi dăduse o lovitură puternică de satîr, despicîndu-i și distrugîndu-i o bună parte din craniu, exact aceea unde niște ușoare tresăriri erau încă perceptibile pe pielea capului. Se spunea că dacă i-ar fi fost capul întreg și dacă tulpina șalelor sale s-ar fi putut îndrepta și ridica în sus, să arunce cîteva dîre strălucitoare într-un pîntec de femeie, răspîndirea răului nu s-ar mai fi sfîrșit. Dumnezeu însuși înfrînase elanul pe care i-l dăruise. De îndată ce s-a răspîndit, zvonul a făcut un gol în jurul lui și, trecînd de-a lungul drumului, copiii aruncau cu pietre spre cabana sa de bambus. Văzîndu-l așa, alunecînd în întunecimile lui, cu capul aplecat în partea despicată, ca o pasăre rănită, Sonore spunea cu-n glăscior abia auzit... man Tétèle, nu poate totuși să dispară de pe pămînt, și mă bat în piept și spun : ar trebui ca bărbatul ăsta să piară de pe fața pămîntului ca să-i mulțumească. Nu prea știam ce să gîndesc, spunîndu-mi că răutatea negrului e ca o pușcă cu gloanțe oarbe, în timp ce răutatea vieții e o pușcă încărcată cu gloanțe care te străpung și te omoară. Peste puțin timp, cînd tocmai intram în dugheana cea nouă de pe deal, îngerul Médard stătea în fața tejghelei, cerînd o sticlă de rom. O lumină prăfuită, argintie, cădea din cer și undeva, poate chiar pe malul rîului, o femeie cînta cu un glas foarte dulce o romanță în care era vorba de părăsire. Doi sau trei negri flecăreau sub verandă cu cîte un pahar de rachiu de anason în mînă. Fata care-i servea le-a făcut cu ochiul, apoi, rîzînd înveselită, a pus pe tejghea o sticlă plină cu petrol : Hai, bea o

înghițitură, i-a spus îngerului Médard, întinzîndu-i un pahar. Bărbatul și-a pierdut cumpătul, s-a făcut cenușiu și, văzînd asta, oamenii hohoteau de rîs. Cerusem și eu un litru de rom și, cum Rose-Aimée tocmai mi-l aducea, l-am împins pe scîndura tejghelei chiar lîngă îngerul Médard, în vreme ce din gura mea ieși un glas pițigăiat și neplăcut... nu m-ai privit bine, știi ?... ai băgat oare vreodată de seamă că și mintea mea o ia razna ?...

Médard mă fixa cu ochii lui tulburi, în care se ivea o ușoară licărire de neîncredere. A doua zi s-a cocoțat în curtea noastră, și-a spus numele, s-a așezat, a tăcut și a plecat. Încetul cu încetul se dezgheța, ne tăia lemne, îi aducea Sonorei moșmoale sălbatice. A vorbit în cele din urmă și din gîtul lui n-a ieșit nici un răget de fiară. Începu să dea tîrcoale pe meleagurile noastre, ca un animal familiar de care te împiedici fără să te încurce. În fiecare dimineață, venea să-și bea cafeaua lîngă noi, scormonea cîteva rădăcini, trăgea o brazdă, întărea o tablă de fier pe care o desprinsese vîntul. Din vorbă în vorbă, i-am spălat rufele, i le călcam, îi făceam loc la măsuța noastră. Mai tîrziu, cînd s-au pornit ploile, văzîndu-l ud ca un cîine în cabana lui de bambus, picurînd apa pe el în fiecare dimineață, cu ochii sălbăticiți din pricina nesomnului, am întins o perdea care despărțea coliba noastră în două și am pus un mindir de paie într-un colț, lîngă ușă, pentru îngerul Médard. Cînd l-au găsit pe dușumeaua mea, oamenii de pe deal au gîndit că s-a-ntors lumea pe dos și că ăsta era un semn al vremurilor. Cînd mă întîlneau erau străbătuți de un fior și li se umezeau buzele în timp ce-mi vorbeau de îngerul Médard,

spunînd că în negrul ăsta zăceau toate grozăviile... și de ce trebuia să mă duc să pescuiesc în apă tulbure, cînd erau atîtea adîncimi limpezi și transparente, de ce ?... Ei, oamenii de pe deal erau mai pricepuți decît mine, cunoșteau existența răului de toate felurile, vedeau o anumită plantă și spuneau : stropește-o... și în fața alteia : arde-o. Răul a existat pe pămînt cu mult înaintea omului și el va dăinui și după nimicirea oamenilor. Așa că, după cum se înfățișa, treaba asta depășea cu mult cadrul dealului La Folie, povestea le scăpase din mînă și acum priveau cu băgare de seamă, ca să nu jignească voia lui Dumnezeu. Nici nu mai știau cine sînt și nici cu ce s-ar mai hrăni vulturii dacă măgarii nu ar mai muri...

Îngerul Médard a început prin a o înconjura pe Sonore cu o rețea de mici atenții delicate : nuci de cocos verzi, puișori de crescut, raci pescuiți, ciorchini de malacca, sandale împletite de mîna lui, pe care le găsea lîngă pat, cînd se trezea. Îi dădea denumiri de vis, deținea arta de a transfigura orice lucru, spunea, pe timp ploios, că cerul e albastru și o repeta pînă cînd copila bătea din palme și găsea că ziua e minunat de frumoasă. Picioarele, degetele, ochii Sonorei parcă erau cele ale unei zîne, nu existau nici rochii și nici panglici prea scumpe pentru ea, așa îi spunea întruna, gonind zile întregi pe munte ca să-i aducă un *agouti*, o pereche de guguștiuci, inimi de palmier, pe care le schimba la dugheană pe niște zorzoane. Inventase un limbaj păsăresc, și adesea îi întindea un pumn de semințe de susan pe care le pigulea în chip ciudat din mîna ei, cu strîmbături și cu chiuituri care-o făceau să rîdă în hohote. Atunci

Sonore îl mîngîia pe obraz surîzînd şi, întorcîndu-se spre mine, îngerul Médard îmi spunea, pe un ton plîngăreţ, că îndurase toate loviturile neprevăzute ale vieţii, monstrul ăsta fără şa şi hăţuri, dar nimic nu i se agăţase de carne, nimic nu alunecase în sîngele lui, totul era întotdeauna nou pentru el, fiecare mîrşăvie era o noutate, căci îşi păstrase un suflet de copil. Pe nesimţite, ajunse la capricii, la nelinişti imaginare, la lăcomii, la tot soiul de pretenţii copilăreşti pe care nu îndrăzneam să i le refuz, ţinînd seama de privirea înduioşată şi indulgentă pe care i-o arunca Sonore. Dacă mă mîniam, mă implora să-mi descarc nervii pe el ca astfel să simt o uşurare. Îmi spunea că sînt o persoană norocoasă şi toată bucuria lui era să mă contemple, el, mortul fără noroc. Cu toate astea, mîncarea, spunea el, era prost gătită, mindirul de paie îl înţepa toată noaptea şi chiar şi cămăşile lui nu mai erau călcate ca odinioară. Dacă măturam, îi aruncam dinadins praful în ochi, dacă-i dădeam o mîncare fierbinte, o făceam cu intenţia să-i opăresc cerul gurii şi, în sfîrşit, atunci cînd o pieptănam pe Sonore, pretindea că-i trăgeam codiţele cu toată puterea, geloasă fiind pe părul ei frumos. Nu mai ştiam ce să fac, neîndrăznind să-l păstrez pe duşumeaua mea şi neîndrăznind să-l gonesc, din pricina Sonorei. De fiecare dată se făcuse gol în jurul lui, aşa că nu avusese prilejul să trăiască alături de oameni, rămăsese un violonist fără vioară : şi iată că prin mine dobîndise un instrument. Sculat dis-de-dimineaţă, îşi silea rămăşiţa lui de creier să rodească gînduri subtile, tertipuri destinate să mă facă să regret viaţa. Asta era singurul lui ţel, căci nu-l

interesa cîtuşi de puţin să trăiască pentru el însuşi. Nu mai tăia lemne, nu mai smulgea nici cel mai mic fir de iarbă, îşi păstra neştirbită preţioasa lui putere. Şi dacă, în lipsa Sonorei, ridicam un satîr deasupra capului lui, înfrînîndu-şi un zîmbet şi luînd cerul drept martor, spunea cu o voce plîngăreaţă că omul nu poate împiedica nimic, nici venirea sa pe lume, nici moartea sa. Astfel trecînd zilele, creierul mi se fărîmiţa puţin cîte puţin, fără ca vreodată să-l pot prinde pe îngerul Médard cu vreo greşeală, cu mîna-n sacul mîrşăviei. Mai tîrziu, am ştiut că o ameţise pe Sonore în secret, vorbindu-i de măicuţa ei blîndă, Télumée, femeia aceea care se scula şi se culca cu spiritele... eram o ademenitoare de copii, nu doream decît să mă slujesc de ea, nevinovata, încredinţată trup şi suflet mîinilor mele de vrăjitoare, cu părul şi cu năduşeala ei aduse prinos mie... şi cine spunea că mama ei o lăsase aici, pe dealul La Folie, că mi-o încredinţase de bunăvoie ?...

Înhămase căruţa spaimei pe umerii copilei şi nu-i mai rămînea decît să pocnească din bici. Într-o seară, întorcîndu-mă din grădină, am găsit casa pustie. În timp ce-mi rupeam picioarele în fundul rîpei, omul ăsta strînsese în grabă veşmintele copilei şi a dus-o în strada colonială de unde au luat amîndoi un automobil spre comuna Vieux-Habitants. Nu aveam s-o mai văd niciodată pe Sonore. Se spune că trăieşte liniştită în satul în care s-a născut, la fel de luminoasă şi surîzătoare, în ciuda cîrdului de copii ce i se ţin de fustă. E o vreme cînd porţi copilul, e o vreme cînd îl naşti, vremea cînd îl vezi crescînd, devenind unui asemenea bambus în vînt, şi cum se cheamă oare

vremea care vine mai pe urmă ?... e vremea consolării. În seara aceea, așezată singură la mine în colibă, nu mă hrăneam încă cu asemenea gînduri. Nu plîngeam, nu mă atingeam de sticla de rom, gîndindu-mă numai că la ograda nenorocirii poarta nu-i niciodată închisă.

A doua zi, coborîndu-mă la dugheana lui Rose-Aimée, am cumpărat de acolo o pereche de foarfeci, cea mai mare care se găsea, foarfeci de croitor, cu o buclă mare, ca să le pot ține în mînă. Olympe tocmai se afla în dugheană, dezmățată, cu pleoapele înroșite de rom, cu veșnica ei panama cu boruri mici clătinîndu-i-se pe cap. Văzînd ce cumpăram, a venit la mine neliniștită și a bolborosit, rușinată, ca și ceilalți, încurcată că nu spusese nimic cît mai era încă timp :

— Télumée, femeie dragă, nu-ți murdări mîinile pentru o bășică de aer... Médard e un nimic, mai puțin decît un nimic, eu, Olympe, eu ți-o spun...

Nu răspundeam nimic, vorbind doar înlăuntrul meu, prefăcută în furnică roșie...

Îngerul Médard apăru din nou la sfîrșitul săptămînii, după-amiaza devreme, și se apucă să se-nvîrtă în jurul colibei, făcînd niște cercuri din ce în ce mai apropiate, ca pentru a-și desfăta ochii mai bine cu tristețea mea, cu starea mea de părăsită. Cu toate acestea, coliba era mai curată ca oricînd, praful din grădina mea strălucea ca un ban nou și eram îmbrăcată cu veșminte de sărbătoare, pieptănată, cu mijlocul încins, împopoțonată din creștet pînă-n tălpi, mergînd încolo și-ncoace la treburile mele, avînd aerul că-i spun vieții că, oricît s-ar împintena, nu mă va jumuli

de pene. Disperat, îngerul Médard s-a îndreptat spre dugheană și a început să bea fără încetare, pînă seara, în fundul cîrciumii părăsită de toți clienții obișnuiți. Odată cu venirea nopții, o noapte frumoasă cu lună, albă și albastră, ce părea prăfuită de înstelată ce era, am intrat la mine în casă, am împins ușa fără să-i pun însă drugul și m-am culcat avînd grijă să țin foarfecele deschise peste pîntecul meu, dedesubtul cearșafurilor. Peste puțin am auzit strigîndu-se insulte, afară, dinspre stradă, apoi ușa s-a deschis dintr-o dată, dezvăluind o umbră șovăitoare care se profila în lumina lunii, pe un fond de cer gingaș, de bambuși aplecați de vînt și de munți ce se înghesuiau în depărtare, ca niște turme de animale ciudate, adormite. Îngerul Médard s-a împiedicat, își clătina în stînga și-n dreapta capul lui nebun, a ridicat brațele, a bombănit și, deodată, făcînd un pas înainte a apucat tot ce-i cădea în mînă, pahare, farfurii, coșuri cu provizii, scaune și bănci pe care le-a aruncat cu toată puterea pe ușa larg deschisă. Am rămas nemișcată în patul meu, despărțită de el de masa care încă se mai afla între noi, între colțul de umbră unde eram și acest vînt de nebunie. Din cînd în cînd mă privea și, liniștea mea sporindu-i furia, gesticula, urla că el e stăpînul meu și că mă va juca la zaruri, da, cînd o să vrea, și că mă voi prăbuși, eu, coliba mea și patul meu, mă voi prăbuși chiar la poalele dealului pentru veșnicie. Deodată, luîndu-și avînt, s-a repezit la mine cu un cuțit lung de bucătărie, ivit fulgerător în mîna lui. Și, cum piciorul i s-a împiedicat de un scaun răsturnat la pămînt, s-a învîrtit în aer, o clipă, înainte de a se prăbuși pe

un colț de masă care i s-a înfipt drept în tîmplă, exact în locul unde i se clătinau creierii. A scos un scrîșnet îngrozitor și a rămas în genunchi lîngă masă, cu capul aplecat, reținut de colțul de lemn care i se înfipsese în tîmplă, apoi s-a făcut liniște.

Temîndu-mă de o viclenie, păstram foarfecele deschise sub cearșafuri, pe pieptul meu. După o clipă însă, îngerul Médard a început să geamă încetișor, așa cum geme un copil mic, și eu, ținînd mereu foarfecele în mînă, m-am sculat, am aprins o lumînare, m-am apropiat de silueta ghemuită lîngă masă, în lumina lunii care pătrundea pînă în mijlocul camerei. Ochii îngerului Médard se rostogoleau în umbră și mîna i se crispa pe lemnul mesei, ca unul care se abține să strige. Apropiindu-mă, l-am întrebat dacă voia să-l eliberez, să îndepărtez colțul mesei înfipt în craniul său. Dar mi-a făcut semn să nu mă mișc, că totul era bine. Fața lui nu trăda nici cea mai ușoară teamă, și ochii îi erau ațintiți asupra mea cu uimirea celui care privește, nu în afară, ci în el însuși, care descoperă nu în afară, ci în el însuși ceea ce pînă atunci nici măcar nu bănuise. În unele momente, mîrșăvia punea din nou stăpînire pe fața lui, pe gura moale și strînsă, pe ochii care se umpleau de-o apă negricioasă, noroioasă. Erau ca niște mici crenguțe scurte, răsucite, zbîrlite, pline de țepi, care creșteau singure prin capul lui și pe care le îndepărta deîndată, ochii redevenind atunci asemeni unei ape limpezi, calme și liniștite, care curge încetișor spre mare. Acum știam ce voia, ceea ce voise întotdeauna în adîncul lui, dedesubtul pungii de venin așezată pe inima lui și, îngenunchind, ștergînd sudoarea ce-i inunda obrajii, i-am spus cu o voce limpede și răspicată pe care mă sileam s-o fac tot așa de pașnică precum noua lui față... privim corbii și spunem : vorbesc o limbă străină, dar nu, corbii nu vorbesc o limbă străină, corbii vorbesc propria lor limbă și noi n-o înțelegem...

Îngerul Médard a zîmbit și i-am ținut mîna în mîinile mele pînă în zori, îngenuncheată lîngă el, în timp ce oamenii se îngrămădeau în tăcere în fața colibei mele, contemplînd scena care se desfășura sub ochii lor și silindu-se de pe acum să facă din asta o poveste, o poveste care să aibă un înțeles, cu un început și cu un sfîrșit, așa cum se cade să fie orice poveste, aici, pe lumea asta, dacă vrei să te regăsești în hățișul destinului. Făcîndu-se ziuă, m-au ajutat să-i spăl leșul, să-l îmbrac și să-l așez cum se cuvine pe patul meu. Cineva se și apucase să ia măsura leșului, iar oamenii din vale veneau și plecau, stropeau prin coliba cu apă sfințită, contemplau creierul enorm al îngerului Médard, sub legătura pe care i-o făcusem în jurul capului, exact deasupra ochilor lui închiși. Stînd dreaptă, așezată pe o bancă mică, mă gîndeam că îngerul Médard luase înfățișare de om pe pămînt și că, de fapt, nu era nimic, căci nu primise suflet. Era un *mancenillier* otrăvit care se înalță pe țărm, nădăjduind ca cineva să-l atingă și să moară. Îl atinsesem și iată că propriul său venin îl doborîse. Aici, în lumea asta, fiecare primea doi plămîni însetați de viață, dar aerul nu pătrundea în ei prea des. Primul venit îți strîngea plămînii cu amîndouă mîinile, împiedicîndu-te să mai respiri, și dacă te făceai pește, afundîndu-te

să respiri sub apă, chiar și bulele de aer pe care bronhiile tale le înălțau spre soare li se părea unora a fi din cale afară de strălucitoare. Iată ce se întîmplase cu noi doi, cu îngerul Médard și cu mine...

Afară, oamenii se apucaseră să pregătească priveghiul într-o hărmălaie de chemări, de strigăte care încetau la intrarea în colibă. Din cînd în cînd se aplecau, mă contemplau așezată pe băncuța mea, foarte dreaptă, alături de răposat, și-mi aruncau priviri lungi, curioase, dibace, calculînd și cîntărind nu știu ce gînd, vreo nouă himeră. Așa a fost cît a ținut noaptea, cît a ținut acest neobișnuit priveghi. Dar atunci cînd s-au ivit zorile peste sicriul îngerului Médard, cînd totul s-a sfîrșit, cînd viorile au fost puse la loc în cutiile lor, oamenii s-au prezentat în fața mea și au spus, cu chipurile lor de pe care curgeau șiroaie de nădușeală blajină... scumpă femeie, îngerul Médard a trăit ca un cîine și tu l-ai făcut să moară ca un om... de cînd ai venit pe dealul La Folie, am căutat în van să găsim un nume care să ți se potrivească... astăzi, iată-te destul de bătrînă ca să primești un nume, dar atîta vreme cît soarele încă n-a apus, orice se poate întîmpla... în ceea ce ne privește, de acum încolo, te vom numi : Télumée Miracol...

15

E foarte multă vreme de cînd mi-am lepădat veșmîntul de luptă, și nu numai de azi tumultul nu mă mai atinge. Sînt prea bătrînă pentru toate

astea, și singura plăcere care mi-a mai rămas pe pămînt e să fumez, să-mi fumez vechea mea pipă, aici, în pragul colibei, ghemuită pe băncuța mea, primind briza mării ce-mi mîngîie oasele ca un balsam alinător. Fie că răsare, fie că apune soarele, rămîn pe băncuța mea, pierdută, privind aiurea, căutînd trecutul în fumul pipei, să revăd toate ploile care m-au udat și vînturile care m-au bătut. Ploi și vînturi nu înseamnă nimic dacă o primă stea se înalță pentru tine sus pe cer, și apoi a doua, a treia, așa cum mi s-a întîmplat mie care eram cît pe ce să răpesc întreaga fericire de pe pămînt. Și chiar dacă stelele se culcă, ele au strălucit și lumina lor clipește, clipește încă, acolo unde s-a depus : în cea de-a doua inimă a voastră.

Satul La Ramée e cocoțat pe o colină care coboară spre mare. Singura clădire din piatră, în stare să înfrunte ciclonii, este bisericuța pictată lîngă care locuiesc. Cîteva colibe se grupează în jurul ei, a modestului ei cimitir unde niște *cassiers,* arbori ca flacăra, strălucitori, își întind marea lor umbră roșie, milostivă peste morminte. Mai la vale de colină, e o plajă imensă de nisip negru care ar fi frumoasă cu migdalii ei, cu colibele pescarilor risipite, înecate în verdeață, dacă țînțarii n-ar năpădi-o în stoluri mari, ce urmăresc pas cu pas animalele și oamenii de pe prundiș. Locuitorii spun cu indulgență că un asemenea loc n-ar trebui să se afle pe pămîntul bunului Dumnezeu, că au greșit instalîndu-se aici ei, părinții sau bunicii lor, căci probabil că nu-i decît o limbă de pămînt care i-a scăpat din mînă Celui-de-sus. E multă vreme de cînd se rostesc asemenea cu-

vinte, însă oamenii se nasc, mor, urmașii se succed și tîrgușorul viețuiește mai departe, unii spun chiar că va viețui tot atît cît luna și soarele de pe cer. De fapt, La Ramée nu e numai La Ramée, ci e întreg ținutul cel îndepărtat al cărui centru e : Fond-Zombi, Dara, Valbadiane, La Roncière, dealul La Folie, astfel că instalîndu-mă aici, cu spatele spre mare, am încă în față, deși foarte îndepărtate, pădurile mele...

Colo sus, foarte aproape de pădure, de mirosul ei, n-am ajuns s-o uit pe Sonore. Mamele îmi trimiteau copilele să le spăl, să le pieptăn, să le dezmierd, spuneau că aveam să găsesc o altă Sonore, chiar aici, pe dealul La Folie, în mine însă se rupsese ceva, care mă ținea legată de acest loc. Am încercat să trăiesc la Bel Navire, la Bois Rouge, în La Roncière și nicăieri n-am găsit un liman. Foarte necăjită, am coborît într-o zi la Pointe-à-Pitre, dar nici acolo n-am rămas mai multă vreme. Pentru cine se obișnuiește cu arborii mari, cu ciripitul unei păsărele alinînd o mîhnire, orașul devine un pustiu. Fără un arbore de pîine, un agriș, un lămîi, mă simțeam la cheremul foamei, al cerșetoriei, și satul mă chema îndărăt. Atunci Sfîntul Anton în persoană a intervenit și m-a depus aici, chiar în satul La Ramée, pe o bucată de pămînt cedată de către comună în spatele bisericii, la doi pași de cimitir. Am acum o mică grădină de femeie bătrînă, un mic grătar cu mîner, o căldare în care prăjesc arahidele pe care le vînd în piața bisericii. Îmi place să mă scol cînd răsare soarele, să culeg o lubeniță, să ridic de jos o nucă de cocos cu apa răcită de răcoarea nopții, să așez cornetele

cu arahide într-un coș, să mi-l pun pe cap și s-o pornesc astfel, strigînd, vînzînd pe stradă, și în timp ce soarele își face micile lui treburi, mi le fac și eu pe ale mele. Oamenii de aici mă iubesc foarte mult, n-am decît să strig un pui de negru care trece și iată că se duce să-mi aducă apă. Uneori cei din La Folie îmi cer să mă întorc acolo sus... măicuță Miracol, tu ești arborele de care se reazemă cătunul nostru și ce va ajunge dealul fără tine, știi oare ?... Atunci le aduc aminte ce sînt eu, nu un arbore, ci o bucată de lemn uscat, și ei se află aici numai și numai ca să mă împiedice să mă sting sub frunze. Oamenii rîd, apoi pleacă în tăcere, căci știu bine că nu e nimic altceva decît calea sufletului, starea mea de negresă pe care încerc s-o păstrez pe pămînt. Astfel mă aflu în rolul meu de bătrînă, îngrijindu-mi grădina, prăjind alunele, primind pe unii și pe alții, stînd țeapănă pe amîndouă picioarele, împodobită cu jupoane scrobite ca să-mi ascund slăbiciunea. Apoi seara, în timp ce soarele scade, îmi încălzesc mîncarea, smulg de ici și de colo cîte o buruiană și mă gîndesc la viața negrului și la misterul lui. Noi nu avem, ca să ne ajutăm, mai multe urme decît pasărea din aer, peștele din apă și trăim chiar în mijlocul acestei incertitudini și unii rîd iar alții cîntă. Am crezut că voi dormi lîngă un singur bărbat și el m-a terfelit, l-am crezut nemuritor pe negrul Amboise, am crezut într-o copilă care m-a părăsit și, totuși, fără să știu prea bine pentru ce, nu socotesc nimic din ce mi s-a întîmplat ca pe un timp pierdut. Poate că toate suferințele și chiar și țepii trestiilor de zahăr fac parte din măreția omului, și poate că privindu-l

într-un anumit fel, aplecîndu-mă într-un anumit fel, voi putea, într-o zi, să acord anume frumusețe persoanei îngerului Médard. Visînd astfel, seara se lasă fără să bag de seamă și, șezînd pe băncuța mea de bătrînă, ridic deodată capul, tulburată de fosforescența anumitor stele. Nori se duc și vin, o lumină se ridică și apoi dispare, și mă simt neputincioasă, dezrădăcinată, fără nici o rațiune de a mă afla printre arborii aceștia, vîntul și norii aceștia. Undeva, chiar din adîncul nopții, se înalță notele discordante, mereu aceleași, ale unui fluier, care deîndată se îndepărtează, se potolește. Atunci mă gîndesc nu la moarte, ci la cei vii întru moarte, și le aud glasurile, și mi se pare că deosebesc nuanțele deosebite ale vieților lor, coloritul pielii lor, galbenă, albastră, rozalie sau neagră, culori șterse, amestecate, îndepărtate, și caut eu însămi firul vieții mele. Aud cuvintele, hohotele de rîs ale lui man Cia acolo în mijlocul pădurilor ei, și mă gîndesc la ce se va întîmpla cu nedreptatea pe pămînt și cu noi cei de-aici care suferim, murim în tăcere de pe urma sclaviei, chiar și după ce sclavia s-a terminat și-a fost uitată. Încerc, încerc în fiecare noapte, și nu ajung să înțeleg cum au putut începe toate astea, cum au putut continua, cum mai pot dăinui încă în sufletul nostru chinuit, nehotărît, sfîrtecat, care va fi închisoarea noastră cea de pe urmă. Uneori inima mi se frînge și mă întreb dacă sîntem și noi oameni, pentru că dacă am fi oameni poate că n-am fi tratați astfel. Atunci mă scol, îmi aprind lanterna la lumina lunii și privesc prin tenebrele trecutului, piața, piața în care cei duși se adună, și atunci ridic lanterna ca să caut fața strămoșului meu, și

toate fețele sînt aceleași și toți sînt ai mei, și continui să caut mereu și mă învîrt în jurul lor pînă cînd sînt cumpărați cu toții, sîngerînd, sfîșiați, singuri. Îmi îndrept lanterna în fiecare ungher de umbră, fac înconjurul acestei ciudate piețe și văd că noi am primit ca dar al cerului să ne ținem capul aplecat, cufundat în apa tulbure a disprețului, a cruzimii, a meschinăriei și a denunțării. Dar mai văd, de asemeni, că noi nu ne-am înecat... ne-am luptat ca să ne naștem și ne-am luptat ca să renaștem... și i-am dat numele de *Résolu*[1] celui mai frumos arbore din pădurile noastre, cel mai solid, cel mai căutat și cel pe care-l dobori cel mai mult...

Astfel îmi aleargă gîndurile, visările mele de bătrînă, în timp ce noaptea se scurge încetișor peste himerele mele și apoi se întoarce înapoi cu primul cîntat al unui cocoș. Atunci mă mișc pe băncuța mea, scutur boabele de rouă, mă duc la micul butoi care se află sub streașină și, cu mîinile făcute căuș, îmi clătesc gura cu puțină apă, ca să spăl toate visările nopții...

Viața e într-adevăr, da, într-adevăr surprinzătoare... ți-ai tras barca pe prundiș, ai înămolit-o în nisip și dacă te ajunge o rază de soare, îi simți căldura, și dacă înțepi bucata asta de lemn uscat încă mai picură sîngele...

Multă vreme, aproape o jumătate de secol, de fiecare dată cînd se vorbea despre Elie, fiul lui moș Abel, îmi astupam urechile și plecam, nevrînd să știu dacă era mort sau viu, nici dacă existase vreo-

[1] Cel hotărît, cel semeț (fr.).

dată. Apoi, în anii aceştia din urmă, intervenind uitarea, i-am ascultat pe unii care spuneau că e mort, alţii care spuneau că ar fi în Franţa, alţii la Pointe-à-Pitre unde trăia din cerşit. Acum, de curînd, oamenii m-au prevenit că se întoarce aici ca să moară liniştit, să i se odihnească trupul în cimitirul din La Ramée, în speranţa că vreun negru îşi va aduce aminte de el, în ziua sărbătoririi Tuturor sfinţilor şi se va duce să-i aprindă o lumînare pe mormînt şi să-i spuie cîteva cuvinte...

După vestea asta, am rămas puţin în coliba mea, lîncezind, amestecînd tot felul de gînduri de demult, văzînd iarăşi cum apa cea limpede s-a prefăcut în sînge. Apoi, săptămîna trecută, aşa cum mă găseam aşezată pe băncuţa mea, ca să pregătesc vînzarea de-a doua zi, bătrînul Elie s-a apucat să se învîrtă fără nici o vorbă în dosul gardului de dafini roz care desparte coliba mea de drum. Şed şi-mi prăjesc arahide, apoi îl văd cum trece în sus şi-n jos în dosul gardului, ca şi cum ar fi uitat ceva ; sînt oarbă şi mută, bine adăpostită de dafinii mei, şi-l văd pe Elie care urcă şi coboară drumul ca o furtună înnebunită în căutarea cuibului, aruncînd din cînd în cînd peste gardul meu o privire de copil nevinovat. Stau jos, îmi intră frigul în oase, şi-mi spun că tot soarele bunului Dumnezeu nu va fi de ajuns ca să mă încălzească din nou, şi-l las pe Elie să urce şi să coboare drumul, apoi să se îndepărteze în tăcere, aplecat peste bastonul lui noduros...

Apoi, duminica trecută, cum îmi răsuceam cornetele, văd prin frunziş aceeaşi siluetă şovăitoare, deşelată, agăţată de acelaşi baston noduros, în timp

ce-o pălărie de fetru şi-a făcut apariţia peste claia părului lui Elie, tot aşa de zbîrlit ca odinioară, clătinîndu-se, cu zvăpăială şi fantezie, în ciuda faptului că a albit. Trăgînd de marginile jerpelite ale vestei, s-a pornit să strige, chiar lîngă gardul meu de verdeaţă, cu gîtul întins :

— Am spus bună ziua, am spus bună ziua la toată lumea !...

Faţa lui e zbîrcită toată dar, cum să spun, nu sînt creţuri adevărate, nu se vede nici o adîncitură, nici o cută pe această piele care seamănă cu un ziar pe care l-ai citit, l-ai mototolit, l-ai făcut ghemotoc şi care apoi s-a desfăcut singur fără să mai poată deveni iar neted de tot. Poate că va fi auzit moartea bătînd din aripi şi s-a tîrît pînă la mine, bărbatul ăsta pe care l-am iubit aşa cum peştele iubeşte apa, aşa cum pasărea iubeşte spaţiul şi cel viu iubeşte pămîntul. Deschid gura, însă o greutate ciudată îmi apasă limba şi văzînd că-mi răsucesc mai departe cornetele, că le umplu cu arahide, că-mi continui viaţa ca şi cum un vînt călduţ ar fi suflat peste gardul viu, Elie s-a aplecat şi mi s-a adresat printre dafini... aşadar, Télumée, asta-i ?... şi auzindu-l cerşindu-mi un cuvînt, o vorbă de încurajare ca să-l ajut să îndure greutatea pămîntului pe care-l şi simte pe pieptul său, am devenit iar — pentru o clipă — fetiţa cu codiţele zbîrlite, cu pielea netedă şi întinsă de odinioară şi l-am văzut în faţa mea pe Elie cel de pe vremuri, cel care-mi spunea sub pomul roşu ca flacăra de la şcoală, cu şorţul kaki lovindu-i genunchii colţuroşi... Télumée, dacă am să rătăcesc drumul în pădure,

nu uita că tu ești singura pe care am s-o iubesc cu adevărat...

Lacrimile mă înăbușeau, o rușine de neînțeles mă gîtuia și n-am știut ce să spun și din fundul gîtlejului meu uscat-am zis :

— Da, e foarte trist... dar asta-i...

Această para chioară, aceste cîteva vorbe pe care n-am știut să le spun sînt singurul și unicul regret al vieții mele.

Astăzi, în timp ce aud cum îi sună de îngropăciune clopotul, răspunsul meu sec devine însăși sunetul clopotului și-mi biciuiește sufletul. O lumină fluidă coboară în valuri din cer, se întinde și se împrăștie în pînze orizontale pe fața pămîntului, amintind puțin de zăbrelele jaluzelelor de la fereastra unei colibe. Printre aceste ciudate obloane privesc trecînd cortegiul funebru. Ultimele raze de soare se așază blînd peste sicriu, luminează veșmintele sumbre, dezmiardă chipurile liniștite ale micului grup ce-l urmează. Nimic nu pare inutil sau urît. În lumina asta, cea mai neînsemnată pietricică, cea mai minusculă frunză în vînt pare să cînte propria ei melodie, să se poarte cu foarte mare înțelepciune. Fără să pricep prea bine de ce, mă cuprinde o oarecare veselie și propria mea moarte îmi apare într-un chip neobișnuit, fără neînțelegere, nici tristețe. Mă gîndesc la Regina Fără Nume, căreia îi plăcea să spună, odinioară, cu un anume zîmbet... viața e o mare fără escală, fără nici un far... iar oamenii sînt niște corăbii fără destinație... și, spunînd astea, se îngîmfa, întotdeauna, ca orbită

de strălucirea măreției nesiguranței omenești. Mă întreb dacă oamenii pot îndura nesiguranța asta, lumina asta strălucitoare a morții. Totuși, în ciuda nesocotinței în fața ei, și orice ar face, în orice direcție s-ar zbate, fie că toacă mărunt sau taie, asudă în trestia de zahăr, își mențin poziția sau și-o pierd, se cufundă în noaptea necunoașterii — tot rămîne în jurul lor un fel de strălucire. Vin și se duc, fac și desfac în mijlocul nesiguranței și măreția lor îi urmărește. Și de aceea, cred eu, Dumnezeu ar trebui să fie gelos chiar și pe o făptură ca îngerul Médard...

Mi-am mutat coliba spre răsărit și mi-am mutat-o spre apus, m-au bătut vînturile de est, de nord, și furtunile m-au asaltat și m-au muiat ploile dar rămîn o femeie cu picioarele pe pămînt și știu că negrul nu e o statuie de sare pe care s-o topească ploile. Duminica, atunci cînd întîlnesc persoane din Dara, din Fond-Zombi, din Valbadiane sau de pe dealul La Folie, mă felicită pentru fîntîna pe care-o am și pentru foarte recenta introducere a electricității în coliba mea. Apoi femeile vorbesc, sporovăiesc despre șoseaua asfaltată, automobilele care traversează podul din l'Autre Bord, stîlpii electrici care se apropie, se înalță la jumătatea drumului spre La Roncière, în locul tamarinilor sălbatici și a arborilor *balaras*. Atunci mă înăbușă nostalgia, mă pierd și nu mai recunosc vremea mea. Se va spune poate că a fost sălbatică, se va spune chiar că a fost blestemată și o vor renega, dar cum pot oare să mă sinchisesc de ceea ce se va spune mîine... atunci cînd voi fi ajuns sevă de iarbă ?

Aşa cum m-am zbătut, alţii au să se zbată şi ei şi, pentru încă multă vreme, oamenii vor cunoaşte aceeaşi lună şi acelaşi soare, vor privi aceleaşi stele, vor vedea în ele ca şi noi ochii morţilor. Am şi spălat de pe acum şi am clătit hainele pe care doresc să le simt pe mine cînd nu voi mai fi. Cu răsăritul şi cu apusul soarelui, zilele se scurg şi nisipul pe care-l ridică briza îmi va înămoli barca, dar voi muri aici, aşa cum mă aflu, în picioare, în mica mea grădină, ce bucurie !...

Lector: ANGELA CISMAŞ
Tehnoredactor: VICTOR MAŞEK

*

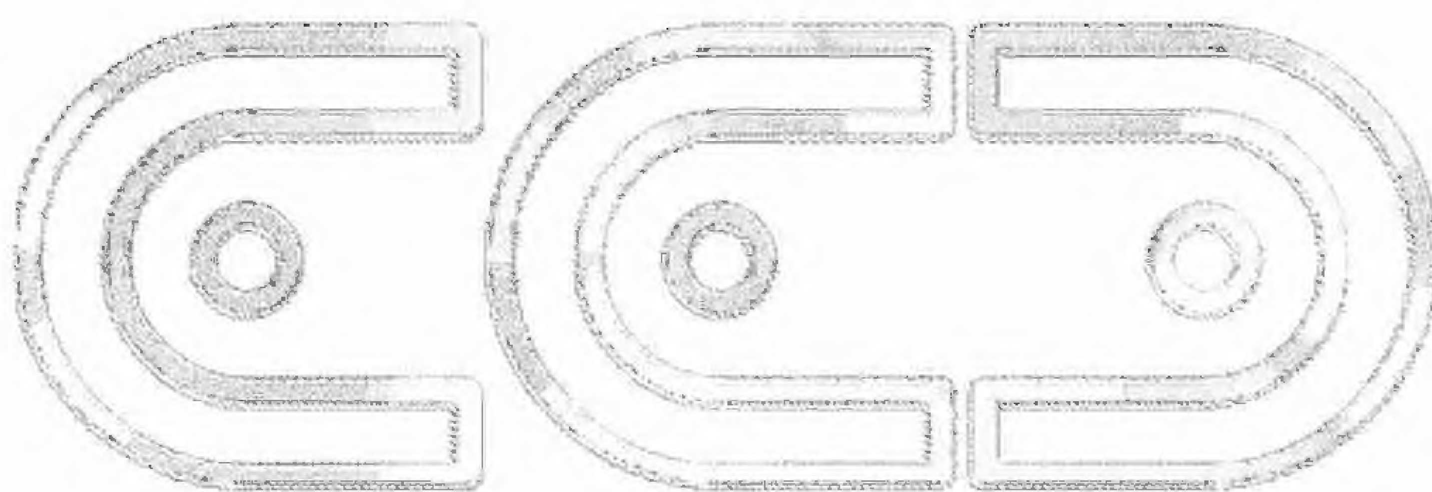
*Tiraj 20 130 ex. broşate. Bun de tipar 21.06.1976.
Coli tipar 8.*

*

Tiparul executat sub comanda
nr. 327 la
Întreprinderea Poligrafică
„13 Decembrie 1918"
str. Grigore Alexandrescu nr. 89—97
Bucureşti,
Republica Socialistă România

Scanare și prelucrare digitală

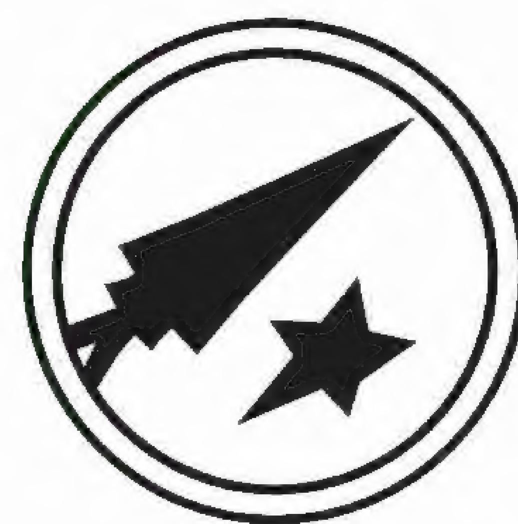
de

Anonim

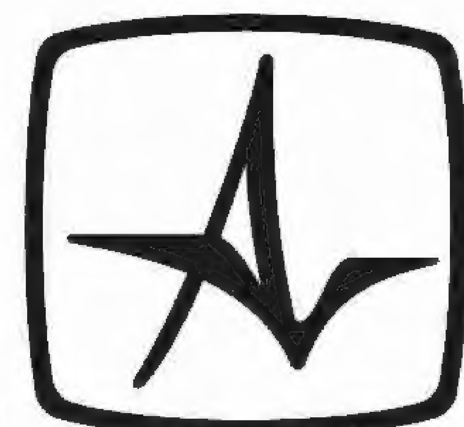
și

CAT Graur

Antwerpen

2024

